

קובץ גליונות

פרשת תרומה-זכור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"תשועתם היתה לנצח"

פרשת זכור

חז"ל תקנו לקרוא בשבת זו את פרשת מחית עמלק כדי לזכור מעשה עמלק, וסמכוה לפורים כדי להסמין מחייתו למעשה המן שהיה מזרעו, וכדי להקדים זכירת מעשה עמלק למחיתו, וכדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים (מ"ב תרפ"ה סק"א). קריאת פרשה זו מן התורה וחז"ל הגבילו את זמן קריאתה לשבת זו, וצריך לכוון לצאת יד"ח מצוות קריאת פרשה זו מה"ת, בה נצטוונו לזכור מעשיו הרעים של עמלק, כדי שלא ישכח הדבר מליבנו ולא תחלש האביה כלפיו. וכד' ז"ל זכור בפה לא תשכח בלב. וכתב המ"ב (תרפ"ה סקט"ז): כתיב בתורה זכור את אשר עשה וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו' תמחה וגו' והכוונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכן נצטוונו למחות את שמו כמו שכתב הרמב"ן בביאורו (דברים כ"ה י"ז).

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:54	6:07	6:47
בני ברק	5:08	6:08	6:43
קרית ספר	5:03	6:07	6:45
בית שמש	4:53	6:07	6:46
אופקים	5:02	6:09	6:45
חיפה	5:01	6:07	6:43

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- טו אדר תצוה
- יח סיון בהעלתך
- כב אדר כי תשא
- כה סיון שלח
- כט אדר ויה"פ
- ב תמוז קרח
- ז ניסן ויקרא
- ט תמוז חקת
- יד ניסן צו
- טז תמוז בלק
- כח ניסן שמיני
- כג תמוז פינחס
- ה אייר תז"מ
- א אב מטו"מ
- יב אייר אחרי
- ח אב דברים
- קדושים
- ו אלול שופטים
- יט אייר אמור
- יג אלול כי תצא
- כו אייר בה"ב
- כ אלול כי תבא
- ד סיון במדבר
- כז אלול נצבים ר"ה
- יא סיון נשא
- ה תשרי וילך יו"כ

מוקד השאלת מתיבתות
נא לפנות לנייד: 053-3119914

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

בקשה

נבקש מאד להשלים את כל החובות ולהמנע
מלקחת בהקפה. במקום שאין קופה - התשלום
הוא רק באשראי ע"ש קובץ גליונות. נא לא
להניח כסף סתם ע"י מקום מכירת הקבצים.

גמ"ח חשמל כשר לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום,
מיכלי מים מתקפלים,
מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907

שלוחה 1 גמ"חים

שלוחה 5 מקומות נופש

bn324143@gmail.com

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לזכות משמשו הראשון
של רבינו ידידנו החשוב
רבי מרדכי שבסוביץ
שליט"א הדואג
במסירות רבה להפצת
הגליון בבורו פארק
ועמו בקודש ר' בן ציון
פרידמן ור' מרדכי חונא
כהנא ור' צבי בוטניק

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

כאן תוכל להיות
שותף עם רבינו.

להקדשות:
053-3145900

גיליון מס' 419 | פרשת תרומה תשפ"א | שנה תשיעית | עורך: יצחק גולדשטון

בפתחה של השנה התשיעית

תשעה ירחים

בשבח והודיה לה' יתברך, אנו זוכים לעמוד על מפתן פתח השנה התשיעית, ומצינו לחכמינו ז"ל כי תשע הוא מספר המקביל לתשעה ירחי לידה, והוא רומז על יצירת דבר חדש שלאחריו נברא עולם שלא היה קודם (ראה בפירוש יד מצרים על הגדה של פסח, בפיסקא שעל הפזמון תשעה ירחי לידה).

ובמשך השנים הקודמות גילגלה ההשגחה שזכינו לחדש דבר שעוד לא בא כמותו, אסופת פירושים וחיידושים, הלכות ודינים על סדר הפרשיות ומועדי השנה, ומיום ליום אנו רואים כי המעין הולך ומתגבר, וב"ה תורתו של רבינו שליט"א מתרחבת וממנו ישקו כל העדרים.

טרם כל שיח, אנו מבקשים להפיל תחינה קדם אבוהון דבשמאי, שירחם עלינו ועל שארית פליטתנו, לקיים בנו חכמי ישראל ובראשם רבינו שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים, שיזכה להאריך ימים ושנים בבריות גופא ונהורא מעליא, ויראה אף שפע טוב וחסד כל הימים אמן.

רבינו מקבל לידיו ספר מכורך של כל גליונות "דברי שי"ח"

עד בלי די!

הופתענו עד למעלה מהמשוער, כשקיבלנו תגובות רבות ושפע של דברי הלל ושבח מאת קוראנו היקרים שיחיו.

מאוד, ומצד שני אני חושש שמעורב פה נגיעות של 'כבוד' ואולי גם 'גאווה' ועדיף להימנע מזה.

חיך רבינו, והניח את ידו על כתיפו ואמר: נו, זה הרי משנה מפורשת במסכת ברכות. אתה יכול להדפיס!

התפלא האברך. לא ידוע על משנה העוסקת בענין זה.

ורבינו הסביר:

המשנה אומרת 'כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוסט את הטפילה', החידושי תורה הם העיקר, ושיקולי הכבוד והגאווה הם טפלים! - תדפיס את הספר ושיהיה בהצלחה... (מפי ידידנו הר"ר שמואל רוזנברג, כולל חזון איש).

כלפי מה הדברים אמורים?

יש שמתוך כוונה טובה 'דואגים' להבליט את דעתו של רבינו על עניני השעה, ופוליטיק וצרכי ציבור וכו', אמנם, הדברים נכונים, ויש בהם תועלת, אך הם לא העיקר. הם טפלים ובטלים לעיקר. העיקר הוא דברי תורה, הלכות ופסקים, מעשה רב להורות את הדרך אשר ילכון בה!

קרבה שנת השבע

על פי הוראת רבינו מרן שליט"א, להתחיל ללמוד הלכות ועניני השמיטה אנו מקדימים לעסוק בעניני שביעית כבר משבוע הבא בעז"ה.

על פי התוכנית, משבוע הבא פרשת תצוה תשפ"א, נביא מידי שבוע דברי חיזוק, סגולות ומעשיות, דברי חכמי גדולי הדורות מתורתו של רבינו שליט"א בכתב ובעל פה להלהיב את הקוראים היקרים שיחיו בחיוב שמירת שנת השבע, לימוד הלכותיה, וקיום כל דיניה.

ואי"ה בסוף השנה, לקראת חודש אב

ידענו גם ידענו, אך לא שיערנו עד כמה. קוראים רבים העידו על התועלת העצומה שיש בכל שבת, עת עוסקים בני המשפחה בליבון אחד מההלכות או הדברים המובאים בגליון, ורבים רבים העידו כי חידושי תורה רבים שהתחדשו להם, באו בעקבות הנכתב בעלון.

מכמה וכמה קהילות בגולה קיבלנו עדות, כי 'רב בית הכנסת' מקריא בקביעות לשומעי לקחו, את הדברים ופניני התורה לפרשת השבוע.

הגדיל לעשות, בחור בן עליה שגולל באריכות את סיפורו, כיצד 'ירד מן הדרך' רח"ל ועמד על פתחו של תהום, וברגע אחרון נתגלגל לידו מאמר חיזוק שהופיע באותו שבוע בגליון 'דברי שי"ח', וממנה שאב כוח קדושה להתגבר על יצרו הרע, ולחזור למוטב.

דעת תורה!

לרבים השואלים, מדוע אין דברי השקפה נחרצים בחובת השעה, ודברי נכוחים אודות המצב והפוליטיק וכו', הננו להבהיר:

מטרת העלון בייסודו, הוא להפיץ ולזכות את הרבים בתורת רבינו שליט"א.

שאר עניני השעה, הרי בודאי כל מי שמעונין לשמוע יש לו מספיק אופנים לשמוע ולראות, ואילו שאר הדברי תורה הרי הם 'בקרן זויות וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול'. ולכן אנו לא עוסקים בזה.

שהטפל יישאר טפל

פעם ניגש אברך אל רבינו בשאלה: כתבתי הרבה חידושי תורה נפלאים, ואני מסופק אם לחבר מהם ספר ולהדפיס.

'מה השאלה' תהה רבינו, מדוע לא להדפיס.

והאיש המשיך והסביר: מצד אחד הספר נפלא ממש, אני בטוח שהרבה ייהנו מזה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

ומכיון שמטרת הגליון הזה הוא רק ללקט בתר לקוטי מה שכבר הובאו בספרים, איננו רואים צורך לכפול בכל שבוע, ודי לנו במסירת מודעה זו, כי הדברים נלקטים מספרים רבים, ואנו משתדלים לציין את מקורם, ומשתדלים גם לבדוק כי הדברים נכונים, אך עם כל זה אין לסמוך עלינו להלכה כלל.

והיו עיניך

כאן אנו מבקשים להודות שוב, לעשרות מקוראינו היקרים ששלחו תמונות רבות של מרן שליט"א ועוד גדולי הדור, אי"ה הדברים יביאו תועלת גדולה בהמשך. מחשש 'עינא בישא' איננו מפרטים את התוכניות אך אנו תקווה כי יעזרנו ה' להביא תועלת לציבור בני התורה ולזכות את הרבים. נוסיף, כי מי שבידו עוד תמונות מעניינות ונדירות של רבינו שליט"א, או תמונות ישנות, וגם שאר גדולי הדורות נשמח מאוד לקבל. אפשר לפנות אלינו לכתובת המופיע בגב העלון.

בברכת "ויהי נועם ה' עלינו

ומעשי ידינו כוונה עלינו"

יצחק גולדשטוף

חלק בקיום מצות השמיטה.

רבינו שליט"א מעיין בחודש אב אשתקד, בספר מכור של גליונות שמונה שנות 'דברי שי"ח' שיצא באופן פנימי, ואי"ה ייצא בקרוב לכלל הציבור

לא למעשה

הדברים הבאים נכתבים בעקבות מכתב ארוך שקיבלנו מקורא ותיק שמשמש כמו"צ מטעם העדה החרדית בעיר בית שמש.

הן אמנם כמעט בכל שבוע אנו מביאים פסקי הלכות מרבינו שליט"א, אך ידוע בשער בת רבים כי רבינו מבקש ומורה שלא לסמוך על דבריו הלכה למעשה ממש, כי אם אחר העיון במקורות וידיעת הענין על בוריו, והרבה תקלות יכולים לצאת מאלו המסתמכים על ספרי ה' קיצורים' וה' מקצרים' למיניהם.

נתחיל להביא את גוף ההלכות ממש מספרו של רבינו שליט"א 'דרך אמונה' על הלכות שמיטה ויובל. הוותיקים מבין קוראינו, מסתמא עוד זוכרים כי בשנת השביעית שעברה, שנת תשע"ה, הבאנו מידי שבת בשבתו קיצור הלכות מתוך ספר 'שיח השמיטה' שחובר במיוחד על פי פסקי רבינו שליט"א.

בני חוץ לארץ

היות וחלק נכבד מרבבות הקוראים של הגליון השבועי, דרים במושבותיהם בגולה ופזורים בארבע כנפות הארץ, ומסתבר שהם סבורים כי אין הלכות שביעית נוגע אליהם כלל, הננו להוסיף כאן, כי דעת רבינו שליט"א שגם בני חו"ל שאין להם קרקע להשבית ואין להם פירות שביעית לנהוג בהם דיני קדושה, יכולים גם הם לזכות במצות השביעית, על ידי לימוד ההלכות ונחשב להם כאילו קיימו בפועל, כמו שאמרו חז"ל לגבי הלומדים הלכות בית המקדש בזמן הזה.

ואמר רבינו שליט"א עוד, שיכולים גם לקנות חלק בקרקע בארץ ישראל וכן על ידי שתומכים בשומרי השביעית, יש להם

יפה מראה

תגובות תמיד.

(לרבים המעירים אודות בעיה הלכתית של הסתכלות בתמונה בשבת, נחזור שוב כי דעת רבינו שליט"א שאין שום איסור של שטרי הדיוטות או איסורים אחרים בתמונות שמראות רבנים או דברי הלכה וכדו').

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. המדור 'יפה מראה' מן התורה מניין? כי הנה בפרשת השבוע (שמות כ"ה מ') וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אָתָּה מֵרָאָה בָּהֶר, ודרשו חז"ל (שה"ש, ג' כ"ה, תנחומא שמיני ח', ועוד) כי בעשיית כלי המשכן לא הסתפק הקב"ה באמירה למשה רבינו, אלא הראה לו ממש תמונה של דמות צורת המנורה ע"ש.

תמונה מיוחדת שקיבלנו מהג"ר משה חליוה שליט"א ממקורבי רבינו, בה נראה רבינו יוצא שלא כדרכו, מהיציאה המרכזית של בית הכנסת 'לדרמן' אחרי תפילת מנחה, וטרם הוא נכנס לרכב, כדי ליסוע לשמש כסנדק בברית, נפרד מבנו הג"ר אברהם ישעיהו שליט"א.

מידי שבוע אנו מקבלים תגובות רבות וגם דברי ביקורת. אנו משתדלים לתקן את הטעון תיקון ולרצות את כולם, אך כמובן זה בלתי אפשרי. על אף הכל, נשמח לקבל

יפה מראה' מן התורה, מניין?

במלאות תשע שנים להופעת הגליון 'דברי שי"ח', ועם מלאות שנתיים ימים למדור המפורסם 'יפה מראה', בו אנו מביאים תמונות רבינו שליט"א השייכת לפרשה, זה הזמן להרחיב מעט על העמל העומד מאחורי כל 'ריבוע קטן' של התמונה השבועית.

המטרה העומדת מאחורי הרעיון של התמונה, היא, לחבב ולהאהיב את התורה וחכמיה על כלל דורנו. ובד בבד להעשיר את הקוראים שיחיו בידיעות מחכימות של הלכות בלתי מוכרות. בעקבות זה אנו עמלים לבחור מתוך רבבות תמונות שבידינו, ולהביא תמונה שיש בה משום כבוד התורה וגם תלמד או תביע הלכה מסדר היום של כל איש ישראלי.

ראיה שנשים פטורות מזכור

מרח' החזו"א זצ"ל סבר שנשים אינן מחויבות לשמוע פרשת זכור, ולבאזרה יש להביא ראיה לדבריו מדאיתא ברא"ש (פ"ז דברכות ס' ב') דהא דרבי אליעזר שיחדר עבדו היה להשלים מנין של קריאת זכור בציצור ואם איתא שנשים חייבות, אם כן הרי עבד הוא כאשה ולמה היה צריך לשחררו וע"כ דלא חייבות. והוסיף רבנו (בבתי"י על גליונות אלו) דאחר כך דחו לו ראיה זו, דאף אם חייבות יש לומר שאין מצטרפות. (א.ה. כאותם דעות המובא ברמ"א או"ח סימן תר"צ סעיף י"ח וע"ש במ"ב).

ברכה על מחיית עמלק

שאלו האם מי שזוכה לקיים מחיית עמלק מברך על מצות מחיית עמלק, והראיה לדבריו בטעמא דקרא סוף אסתר, שכתב שיתכן שבשעה שותלה מרדכי את המן בירך על מצות מחיית עמלק, ושהחיינו, ובידך גם על איבוד עבודה זרה כי היה חקוק על ליבו של המן עבודה זרה. והוסיף רבנו עוד – שיתכן שבידך גם שעשה לי נס במקום הזה.

[א"ה, ויש בזה ראיה והמשך להג"ל שגם על עמלק אחד מברכים והוי מצוה שמברכים עליה ולא חצי מצוה, אך אולי מברכים גם על חצי מצוה, דהא יש לעיין אם משה רבנו שעשה חצי מצוה כאשר הבדיל שלוש ערים, וכלשון הרמב"ם "חצי מצוה" האם בירך על זה].

מקצת מצוה במחיית עמלק

שאלו את רבנו במצות מחיית עמלק, במי שהורג עמלקי אחד ונשאר עוד עמלקים האם קיים

מצוה או לאו כלום, והשיב שקיים קצת מצוה. ובמכתב (נדרס בספר משמר הלוי) כתב רבנו דהנה בתורה הלשון "מחה תמחה", ומצינו גבי סוטה בירושלמי סוטה פ"ג ה"ג כמה ימחה מן השם ועל ידי זה הסוטה מוכרחת לשתות, וקאמר שם לפי ב"ה שתי אותיות, הרי שענין מחיה אינו בפחות משתים, ולפי זה רק מי שהורג ב' עמלקים מקיים מצות מחיית עמלק, אכן גם בהורג עמלקי אחד יש מצוה כמו חצי שיעור. ועי' כתב סופר או"ח סי' צ"ו שיש ענין בחצי שיעור.

לפצוע עמלקי

שאלו את רבנו האם מצוות מחיית עמלק הוא דווקא להורגו, או גם לפצוע אותו, והשיב מסתמא דווקא להורגו, והביאו דברי הגאון מטשעבין זצ"ל שציין לרש"י פסחים ס"ח א' ד"ה מנקבן "לישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחייבול, כמו תמחה את זכר עמלק" הרי שגם לפצועו, אך סבירא ליה לרבנו דכל זה דוקא אם לבסוף נהרג על ידי זה אבל אם לא, אין מצוה וכמו שמצינו באג שייסר אותו ולבסוף הרגו וזה מדה כנגד מדה.

(א"ה, עי' טעמא דקרא אסתר בפס' ויעשו בשונאיהם כרצונם, מאיכ"ד סוף"ג שהיה מחתך בבשרו של אג חתיכות חתיכות, עיי"ש הטעם לזה באורך).

אין חשש אכזריות במחיית עמלק

הנה לבני מצות הריגת אנשי עיר הנדחת נאמר בתורה בסוף הפרשה (דברים י"ג ו"ח) "ונתן

לך רחמים ורחמך", וכתבו המפרשים (עי' אור החיים, ועוד מפרשים) שאחר שהורגים כל כך הרבה אנשים אי אפשר שלא יבנס לאדם בליבו אכזריות ולכן קבעה התורה ונתן לך רחמים. ויש לדון מדוע במחיית עמלק לא נאמר כן, והשיב רבנו כי מצות מחיית עמלק מעיקרא הוקבעה ההריגה של עמלק כחלק מן המצווה, ובין שרק זה המצוה לא יבנס בלב האדם אכזריות, אבל דין עיר הנדחת לא מוכרח שייהיה כלל (ועי' סנהדרין ע"א א' שיש מי שאומר עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות), ולכן בירכה התורה שאם תהיה "ונתן לך רחמים".

סימן לעמלקי

פשוט שגם בימינו אם שייך שהיינו יודעים מי הוא עמלק היה בו מצות מחיית עמלק. מספרים על אדוננו הגר"א מוילנא זי"ע, שפעם יצא עם אחד מתלמידיו לגן מסוים ובאותו הזמן שהה שם גם אחד השדים הנכבדים שהיו באותו זמן וכשראה חשד ההוא את הגר"א ירק בגנאי לעברו, אמר הגר"א לתלמידו, זה סימן מובהק שהוא עמלקי אמיתי. וכשראה לא יכול היה להרוג אותו משום סכנה.

ספק עמלק

שמענו מרבנו כי בספק על גוי האם הוא עמלקי או לא, פשוט דאמרין שב ואל תעשה ואין להורגו, ושאלו הרי היא מצוה דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא, והשיב זו החומרא שלא להרוג אותו, כי להרוג הוא קולא ומדין שב ואל תעשה אין להרוג.

ואלה יעמדו על הברכה

כאן המקום והזכות להודות למפיצים הרבים

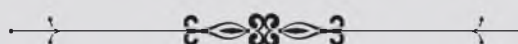
הטורחים מדי שבוע בשבוע להדפיס ולהפיץ את הגליון במקומות מושבותיהם ברחבי הארץ ובפרט אצל אחינו היקרים הדורים לעת עתה מעבר לים עד יבוא גואל צדק,

אי אפשר לפורטם כי רבים הם וחלקם גם איננו יודעים את שמם כיון שהם עושים זאת בהצנע ובהסתר, מדפיסים הגליון ומניחים בערב שבת אחה"צ בבתי הכנסת ונעלמים,

וכן יש להודות לשלושת המערכות הבאות:

אשר מדפיסים ומפיצים את הגליון מדי שבוע
לא לפי רבבות עם ישראל בארץ ובחו"ל לזיכוי הרבים.

בנינים על הכרעה

"ועשית פרכת... וננתה אתה על

ארבעה עמודי שטים מצופים זהב"

(כ"ו לא, לב)

משמע שנתנו את העמודים שהם מצופים כבר בזהב. ויש לדקדק מאי שנא לקמן גבי מסך פתח אהל מועד, שכתוב (בפסוק ל"ז) ועשית למסך חמשה עמודי שיטים וציפית אתם זהב, משמע שציפה זהב אחרי שנתן את העמודים. וכתב בזה רבנו: בכונה כן הוא! כי את עמודי הפרכת היו מכרחים לצפות זהב מתחילה, שהרי מקומם בקדש הקדשים

ושם אסור להכנס שלא לצורך, לכן נתנו אותם מצופים כבר (ועין עדיות פ"ח מ"ו כשהיו בונים בהיכל עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות. אלא שבהיכל בונים מבחוץ, ובעזרה בונים מבפנים. ופרש רש"י מגילה דף י' א' בונים מבחוץ שלא יכנסו הבנאים שלא לצורך). אבל גבי מסך פתח אהל מועד שמתר להכנס שם לצורך, נתנו קדם את העמודים וכשהם על מקומם צפו אותם זהב, שזה קל יותר.

(שבענו מטובך)

לזכות ולרפואת סבי

ר' **יוסף יעקב** בן בלומה

לרפואה שלמה ולבריאות איתנה

לזכות **התורם** לברכה והצלחה

וסייעתא דשמיא

לע"נ ר' **יהודה** בן יקרה ור' שלום

לרפואת

ר' **עמרם** בן אסתר בתושח"

לזכות ידידינו

ר' **יעקב יוסף** בן שושנה

המסייע רבות בהפצת הגליון

בקליפורניה שבלוס אנג'לס

העדות הקודאים

ענווה וכיבוד אב

מעשה נפלא ששמעתי מחתן של הרב וולך מירושלים סיפור שמע מחמיו שיחי

לפני הרבה שנים זכה הרב וולך שליט"א ללמוד עם מרן שר התורה בחברותא.

הרב וולך מספר שפעמים רבות היו נגשים אברכים לשאול את מרן שליט"א מראי מקומות בש"ס לסוגיות שהם חיפשו, מספר הרב וולך שתמיד מרן שליט"א היה שולח אותם או לעמוד קודם או לעמוד שאחרי, מצד אחד הם מצאו את שחיפשו ומצד שני נהג בענווה.

אולם אומר הרב וולך שליט"א כשהיה מרן הסטייפלר צוק"ל שואל את מרן שר התורה, היה מציין מיד את המקום המדויק שהרי כיבוד אב יש כאן.

מגבית מיוחדת לקראת ימי הפורים הבעל"ט

כהכרת הטוב
לשותפים במגבית זו
יקבל כל שותף
בקבוק יין מיוחד
מיין הסיומים
של מרן

רשכבה"ג שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

וכן השותפים
יוכלו להעביר את שמם לברכה
שיוזכר אצל מרן
בימי הפורים הבעל"ט

מרן שליט"א מקבל לידיו את בקבוקי היין לברכה עבור השותפים

דברי שי"ח

ממין רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

קובץ גליונות

הנך נעשה שותף להפצת **דברי התורה וזיכוי הרבים**
הגדול של אלפי הלומדים המעיינים והקוראים מדי שבוע

בתרומה חד פעמית
בסך 100 ש"ח בלבד

053-3145-900

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 **שלוחה - 1586**

קהילות 073-2757000 **שלוחה - 4310**

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

דורות מכעיסין ובאין, הם לא נענשו, כי אז בא אברהם אבינו ותיקן והחזיר בתשובה, ולכן הוא קיבל שכר כולם.

ושמעתי ממורי הגה"צ ר"א"א דסלר זצ"ל כי 'שכר כולם' פירושו השכר שהיה מגיע לכולם אם הם היו צדיקים, וכל העשרה דורות אם הם היו צדיקים הרי היה מגיע להם הרבה שכר, לכל אחד ואחד, וקיבל אברהם אבינו שכר כולם מפני שהם היו מכעיסין ובאין והוא היה צריך להתגבר נגד ההשפעה שלהם, כי זה משפיע, מה שיש עשרה דורות של עבודה זרה ושל מידות רעות משפיע **טומאה על כל העולם, ואברהם אבינו לא הושפע מהם אלא ההפך הוא תיקן והחזיר בתשובה! ומכיוון שהוא היה צריך להתגבר כנגד השפעת טומאה כזו של עשרה דורות, לכן מגיע לו 'שכר כולם'** – כמו השכר שהיה מגיע לעשרה דורות של צדיקים, כי היה לו מאמץ מיוחד להתגבר נגד הקושי הטבעי שמחמת העשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, ועל זה השכר.

ועליו לדעת כי אנו בעלי מדרגה, שאנו רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, והטבע הזה נמצא בנו מכוח האבות, בתורשה מהאבות.

ישמעאל ועשו אינם זרע אברהם

והנה לאברהם נולד גם ישמעאל, אבל ישמעאל לא היה כמו אברהם, אלא פרא אדם ידו בכל ויד כל בו (בראשית טז, יב), וכנראה זה מפני שהוא היה בן הגר, ואף על פי שהגר הייתה צדקה, שהרי דיברה עם מלאכים, כמו שכתוב (לעיל שם) ויאמר לה מלאך השם, אבל זה לא שייך לאופי, ולכן ישמעאל היה פרא אדם, והקב"ה אמר לאברהם (שם כא, יב) כי ביצחק ייקרא לך זרע, לאחר ששרה אמרה לאברהם (שם י) גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה, הזאת עם בני עם יצחק, אמר לו הקב"ה שמע בקולה, כי ביצחק ייקרא לך זרע, שרק יצחק הוא זרעו, ואילו ישמעאל אינו מתייחס לאברהם ואינו שייך אליו, ואינו נקרא בן אברהם, כי ביצחק ייקרא לך זרע.

ואחר כך ליצחק נולדו יעקב ועשו, ואמר חז"ל (נדרים לא, א) כי 'ביצחק' ולא כל יצחק, שעשו אינו זרע אברהם, כי כבר מתחילת יצירתו הוא היה עם מידות רעות, כמו שכתוב (שם כה, כב וברש"י) ויתרצצו הבנים בקרבה.

ואמנם אף על פי כן שמעתי ממורי הגר"א דסלר זצ"ל כי 'הראש' של עשו היה כשר, שהרי נקבר במערת המכפלה, וכמו שמוצא בגמרא (סוטה יג, א) בשעת קבורת יעקב הגיע עשו ושען שמערת המכפלה שייכת גם לו, כי גם הוא בן יצחק, וקם חוששים בן דן וחתך את ראשו והרגו, ונשאר ראשו של עשו קבור במערת המכפלה, ואמר הרב דסלר כי הוא זכה לזה מפני ש'ראשו' היה כשר, ובשכלו הוא היה בעל אמונה, אלא שהלך היה לב רע, ולמעשה ההתנהגות לא הייתה כפי השכל, אבל הראש והשכל היה כשר, ולכן נקבר ביחד עם יעקב במערת המכפלה, אך על כל פנים עשו אינו נקרא זרע אברהם.

ועיקב כבר הייתה מיתתו שלמה, וממנו נולדו השבטים, שבטי קה, ששם השם נקרא עליהם, כמו שכתוב (במדבר כו, ה) משפחת החנוכי ומשפחת הפלואי וכו', ופירש רש"י לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם וכו' לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם מצד זה ויו"ד מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, והוא שמפורש על ידי דוד שבטי קה עדות לישראל, השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם, ע"כ.

גומלת חסדים – ראוי לצחוק

והמידות הטובות הרי זה דבר תורשתי, כפי שרואים שאברהם אבינו אמר לאלעזר שייקח אשה ליצחק "ממשפחתי ומבית אבי" (בראשית כד, מ), והרי משפחת אברהם זה בני תרח, ואכן אלעזר הלך לבתואל וללבן הארמי, ולקח את רבקה, בת בתואל ואחות לבן, שהם היו ממשפחתו של אברהם, ואף על פי שהם היו עובדי עבודה זרה, מכל מקום היו בהם מידות טובות, ולכן ביקש אברהם דווקא ממשפחתי ומבית אבי, כי הם בעלי מידות טובות (וראה מה שהאריך בזה בדרשות הר"ן דרוש החמישי).

ולכן בדק אלעזר את רבקה במידות הטובות, על ידי שיאמר לה השקני נא מעט מים ממך, ואם היא תאמר שתה וגם גמליך אשקה, אזי זה סימן שהיא בעלת חסד ובעלת מידות טובות, וראויה ליצחק.

ואף על פי שגם בלי זה הרי הוא ראוי שעלו המים לקראתה (רש"י שם יז) ואם כן כבר הוא רואה שהיא צדקה, שמה כשיצאה אל המעיין עלו המים לקראתה, אבל זה לא מספיק, כי אמנם נכון שהיא צדקה שנעשה לה נס כזה למעלה מן הטבע, אך בעיקר צריך לבדוק אותה במידות, עד כמה היא מושלמת במידת החסד, עם אהבת חסד, ורק לאחר שיתברר לו כן, אזי "אותה הוכחת לעבדך

המידות הטובות סימני עם ישראל

אמרו חז"ל (יבמות עט, א) כי בעם ישראל יש שלושה סימנים, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים. 'רחמנים' זה בלב, שמרחמים, וגם עושים פעולות מצד רחמנות, ו'ביישנים' זה עוד ענין, וגומלי חסדים' זה גם שלא מצד רחמנות, שאוהבים לעשות טובות לאנשים, ואפילו שהשני מרגיש טוב ואין מה לרחם עליו, אבל רוצים שהוא ייהנה, לתת לו הנאה.

זהו הטבע של עם ישראל, לרחם, והרחמנות גורמת פעולות של רחמים, מעשים טובים, וביישנים זה להימנע ממעשים לא טובים, וגומלי חסדים זה גם כן מעשים טובים, שעושים מתוך אהבת חסד, ומידות טובות אלו הם סימני ישראל, שכן הוא טבע עם ישראל.

והטבע הזה בא מהאבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, והם נקראו 'אבותינו' – אברהם אבינו יצחק אבינו ויעקב אבינו, כי הם השפיעו עלינו בזה והורישו לנו את הטבע של מידות טובות והנהגות טובות.

מידת החסד של אברהם אבינו

וכגון מידת החסד, אברהם אבינו היה איש חסד עם אהבת חסד, ומצינו במדרש (אדר"נ פ"ז) שאיוב בא בטענות למה היו לו ייסורים, הרי הוא איש חסד ועושה הרבה מעשים טובים, ואמר לו הקב"ה: עדיין אינך מגיע לחצי חסד של אברהם אבינו, כי איוב כשהיה בא אליו אורח, היה שואל אותו במה אתה רגיל ומה אתה אוהב, אם יין או בשר וכדומה, ונתן לו כפי הרגלו.

אבל אברהם אבינו לא עשה כך ולא שאל שאלות, אלא כשבאו אליו שלושה אורחים וחשב שהם ערבים, וכמו שכתוב שאמר להם (בראשית יח, ד) 'ורחצו רגליכם' ופירש רש"י כסבור שהם ערבים שמשתחוים לאבק רגליהם, מיד שחט עבורם שלושה פרים, כמו שכתוב (שם ז) 'ויקח בן בקר רך וטוב' דהיינו שלושה – בן בקר, רך, וטוב (ב"מ פו, ב), וכל זה כדי שיוכל לתת להם את הלשון של הבהמה בחדל, שהלשון הוא החלק הכי טעים ומשובח בבהמה, ורצה שיהיה לכל אחד לשון שלם, ובשביל זה שחט שלושה פרים, ולא שאל אותם קודם האם הם רגילים בזה בביתם.

ואחר כך אמר עוד מהרי שלוש סאים קמח סולת לוש ונשי עוגות וגו' (שם ו), וייקח חמאה וחלב (שם ח), וכל זה נתן להם בלי לשאול שאלות, ואצל איוב לא היה כך, אלא הוא שאל כל אורח מה הוא רגיל לאכול ולשתות בביתו ולפי זה נתן לו, אבל אברהם לא שאל, אלא מיד נתן לכל אורח את הכי טוב שהיה יכול לתת, וזוהי אהבת החסד של אברהם אבינו.

המידות והכוחות בירושה מהאבות

וכאמור מידות טובות אלו הם תורשה לנו מהאבות הקדושים, ולכן נקראו האבות 'אבותינו', כי הם הורישו לנו את טבע המידות הטובות.

וכן מצינו בפרקי אבות (פ"ה משנה ב' ומשנה ג') שאמרו שם בתחילה עשרה דורות מנח עד אברהם וכו', ולחלן אמרו עשרה ניסיונות נתנסה אברהם 'אבינו', וצריך ביאור למה בתחילה לא אמר אבינו, ואילו לגבי הניסיונות מוזכר אבינו. ופירש בזה הרוח חיים שם כי לגבי הניסיונות נקרא אברהם 'אבינו', משום שבה הוא נתן כוח לנו בני אחריו בכל הדורות לעמוד באותן הניסיונות, והוריש לנו את הכוח לזה על ידי עמידתו בניסיונות.

ואמרו שם 'עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפיים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול, עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפיים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם **אבינו** וקיבל שכר כולם', וגם בזה רואים שבתחילה כתוב 'ועד אברהם' סתם ולא מוזכר אבינו, ואילו בהמשך מוזכר 'עד שבא אברהם אבינו', כי בתחילה לא מדברים על אברהם אלא על הדורות, אבל אחר כך כשמדברים על אברהם ומעשיו, שהוא בא וקיבל שכר כולם, לגבי זה מוזכר 'אבינו', כי במעשיו הוא הוריש לנו את הכוח להיות כמוהו.

אברהם אבינו קיבל שכר כולם

וענין 'קיבל שכר כולם' הוא מפני שכולם היו מכעיסין ובאין, ואברהם בא והשפיע על בני דורו והחזירם בתשובה, ואילו בעשרה דורות הראשונים שמאדם ועד נח, לאחר עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין הביא הקב"ה עליהם את מי המבול, וכמו שאמר התנא 'להודיע כמה ארך אפיים לפני' – שארך אפיים הוא רק עשרה דורות ולא יותר, ולאחר עשרה דורות שלא חזרו בתשובה נענשו במבול, אבל בעשרה דורות שאחר כך, מנח ועד אברהם, למרות שהיו שוב עשרה

ליצחק (שם יד), וכמו שפירש רש"י אותה הוכחת – ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי ליכנס בביתו של אברהם.

אהבת החסד בטבע כלל ישראל

וכאמור אהבת חסד זה הטבע של כלל ישראל, כמו שאמרו 'רחמנים ביישנים וגומלי חסדים', ולכן יש מצוה (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, שלכאורה צריך ביאור מה שייך ציווי על זה, הרי אהבה זה דבר טבעי, וכיצד שייך לאהוב את מי שאינו אוהב? ומבאר שבאמת הטבע הפשוט של כל אדם מישאל הוא עם אהבת הבריות, וכל אחד נולד עם הטבע של 'אהבת לרעך כמוך', אלא שהיצר הרע עושה חשבונות נגד האהבה, ועל זה המצוה 'ואהבת' – אל תתחשב עם החשבונות אלא תהיה כמו שאתה, עם אהבת הבריות.

שינוי ותיקון טבע המידות

ואפילו מי שבטבעו יש לו מידות רעות, שייך תשובה ותיקון המידות, לשנות את המידות, וכך מבואר ברמב"ם בהלכות תשובה (ו, א) שכתב שיש חיוב לחזור בתשובה מדעות רעות, והיינו מידות רעות שבלב, וכפי שפירט בהמשך שם כמה מידות רעות, וכתב כי התשובה על זה קשה יותר מתשובה על מעשים רעים, כי לתיקון המידות צריכים לשנות את האופי, וזה קשה מאד.

וכבר הזכרנו בעבר מרבי ישראל סלנטר שכתב (אור ישראל מכתב יד) כי תפילה לבד אינה מספיקה בשביל לשנות את המידות, כי זה כמו שיתפלל לראות בלי עיניים ולשמוע בלי אוזניים, שהוא שינוי הטבע, ואין זה שייך בדרך הטבע, אלא צריך למצוא עצות איך שהטבע ישתנה.

והרמב"ם בפירוש המשניות (אבות ג, טו) כתב ששייך על ידי פעולות לחזק את טבע המידות הטובות, וביאר מה שאמרו במשנה שם "הכל לפי רוב המעשה", שאם אדם נותן לצדקה סכום גדול כגון אלף זוז, בבת אחת, ועושה כן מתוך אהבת חסד – שכבר יש לו אהבת חסד, אזי פעולת הצדקה מחזקת בו את טבע אהבת החסד, אבל אם ייתן את אותו הסכום באלף פעמים, בכל פעם זוז אחד, זה ישפיע עליו הרבה יותר, ואהבת החסד תתחזק בו לאין ערוך. וזהו שאמרו 'לפי רוב המעשה', שריבוי המעשים הטובים שאדם עושה מתוך אהבת חסד, משפיע עליו ומחזק בו את הטבע הטוב.

המדרגה שזכינו במתן תורה

והנה נוסף על המידות הטובות שקיימות בעם ישראל בתורשה מהאבות הקדושים, יש עוד מדרגה שזכינו בקבלת התורה במעמד הר סיני, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קמו, א) שבשעה שעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתו, ואמנם שם כפי הנראה אין הכוונה על מידות, אלא על קדושה, שאז קיבלנו קדושת ישראל ותר"י מצוות, ועל זה אנו אומרים בתפילה 'אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו וכו' וקידשתנו במצוותיך' – שזכינו לקבלת התורה, ואילו מידות טובות יתכן שהיו גם לפני מתן תורה, מכוח האבות, אבל כלל עבודת השם, העבודות של התר"י מצוות, זה נוסף במתן תורה.

וענין 'אתה בחרתנו' אין זה כמו אדם שיש לפניו שני דברים ולוהב בוחר את החלק הטוב שבהם, אלא בחרתנו פירושו **שאתה עשית אותנו למובחרים!** כי בקבלת התורה הקביה שיהא אותנו ועשה אותנו לבעלי מדרגה, וקיבלנו מדרגה אחרת, לא רק במידות, אלא בכלל, ביצר הטוב ובמעשים טובים, וזכינו לתר"י מצוות שמקדשות אותנו, כמו שאנו אומרים 'וקידשתנו במצוותיך', וזו קדושה מיוחדת על ידי כל המצוות, ולא רק מידות טובות.

וכאמור המידות הטובות הם תורשה לנו מהאבות, אבל בקבלת התורה זה 'אתה בחרתנו', ואילו מה שזכו האבות זה לא 'בחרתנו' אלא הם עצמם הגיעו לזה, אבל בקבלת התורה 'אתה בחרתנו' – אתה עשית אותנו למובחרים, וזהו שאנו אומרים בברכה 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו', שהקביה שיהא אותנו ועשה אותנו מובחרים לכל ענייני עבודת השם, תורה ועבודה וגמילות חסדים – שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, עסק התורה, ועבודת השם, שיהיו מאהבה, וגמילות חסדים היינו מידות טובות.

מדרגות האבות בעבודת השם

ובאמת גם זכות האבות, היא לא רק במידות טובות, אלא כל חייהם היו עבודת השם, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צו, א) שהאבות היו 'כסוסים הרצים בין בצעי המים', והיינו כמו סוס שחולך בתוך בוך, שקשה לרוץ שם, והוא רץ עם כל כוחו, כך האבות היו עובדי השם עם כל כוחותיהם, וכל פעולה שעשו בחייהם היה לצורך עבודת השם, וגם רכושם וכל קניינם, לא היה מפני חמדת הממון, אלא הכל היה להם אמצעי לעבודת השם, וזו הייתה המטרה בכל מעשיהם, לצורך עבודת השם, ועבדו את השם כל חייהם בכל כוחם.

ובבעל הטורים בפרשת כי תשא (שמות לב, יג) כתב על הפסוק 'זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך', כאן הקדים האבות לעבדיך, ובפרשת עקב (דברים ט, כז) 'זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב' הקדים עבדיך לאבות, לומר כי היו עבדיו מתחילה ועד סוף, עכ"ל. והיינו כנ"ל, שכל חיי האבות, מתחילת יצירתם ועד סוף חייהם, היו עבודת השם, וכל פעולותיהם, וגם מה שהיה להם צאן ובקר

וכן, הכל היה לשם עבודת השם, וזו הייתה המטרה, לא חמדת הממון ולא חמדת הכבוד, אלא רק עבודת השם.

יהודי מצטער בצערו של חברו

ובענין המידות הטובות של כלל ישראל, כבר הזכרנו כמה פעמים מדברי הגמרא (שבת לא, א) על הגוי שרצה להתגייר על מנת שילמדוהו את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת, והיינו שביקש לדעת את כל התורה ברגע אחד, ובא לפני שמאי, ושמאי דחה אותו ולא רצה לדבר איתו, והלך לפני הלל, והלל הבין שהוא רוצה באמת, ויש בו משהו ישרות, ואמר לו: דעלך שני לחברך לא תעביד, וזהו כל התורה כולה, ועכשיו לך ותלמוד הלאה, אבל המטרה היא 'דעלך שני לחברך לא תעביד' – שלא תעשה לחברך את מה שאינך רוצה שיעשו לך, ובאמת זהו שכתוב בפסוק 'ואהבת לרעך כמוך', אלא שהפסוק אמר בקום ועשה, ואהבת, ואילו הלל אמר בשב ואל תעשה, שכמו שאינך רוצה שיהיו לך קשיים, כך אל תגרום לרעך צער וקשיים.

וכבר ביארנו בזה, כי כנראה כוונת הגר הייתה לשאול, שהרי עכשיו הוא גוי וחייב רק בשבע מצוות בני נח, והוא יכול לקיים שבע מצוות ובהו כבר יצא ידי חובתו, ומה ירוויח אם יתגייר ויקבל עליו תר"י מצוות, מה הרווח ואיזו מדרגה יקבל בזה? ועל כך השיבו הלל שירוויח שהוא לא יוכל לעשות צער לשני, וכשהשני מצטער יהיה אכפת לו, כי זהו הטבע של יהודי!

ואילו באמונת העולם אם אחד שומע על אדם אחר שסובל ואינו מהמשפחה שלו, זה לא אכפת לו ולא כואב לו כלל, אבל יהודי ששומע על יהודי אחר שסובל, אפילו שאינו מכירו ונמצא רחוק אלפי קילומטרים, זה כואב לו ומצטער עמו, שכן הוא טבע כלל ישראל, 'רחמנים'. ואמר הלל לאותו הגר, כי עכשיו כשאתה גוי לא אכפת לך שהשני מצטער, אבל כשתתגייר זה יהיה אכפת לך, וממילא 'דעלך שני לחברך לא תעביד', מה שקשה לך ואינך רוצה שיעשו לך, גם לא תעשהו לרעך, כי קשה לך לסבול שהשני מצטער, וזהו המעלה והמדרגה שתרוויח על ידי הגירות, שישתנה טבעך, כי בגויים זה לא שייך.

ועלנו לדעת את זה, שהטבע שלנו הוא 'רחמנים ביישנים וגומלי חסדים', ויש לנו בטבענו מידות טובות, ואדם שמתנהג לפי הטבע שלו הרי הוא מאושר, ההתנהגות לפי המידות הטובות שהם הטבע – נותנת אושר ושמחה!

כסף וכבוד הם כלום

והנה יש בעולם שני דברים עיקריים המושכים את האדם: חמדת הממון וחמדת הכבוד, שאנשים רוצים כסף ומשתדלים להרוויח ולהרבות ממון, וכבר נאמר (קהלת ה, ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, ואמרו חז"ל (קהלת רבה א, יג) שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים ואם יש לו מאתיים הוא רוצה ארבע מאות, ולעולם אינו שבע, ומחפש תמיד עוד ועוד, וגם כבוד, רוצים ומחפשים כבוד, לקבל איזה מעמד מכובד, וזהו טבע האדם.

אבל באמת זו לא דרך התורה, וצריך להיות רק הטבע של רחמנים וביישנים וגומלי חסדים, אך לא חמדת הממון ולא חמדת הכבוד, ואם יש לאדם כמה שהוא צריך, פת במלח ומים במשורה, ובתורה אתה עמל, אזי כבר אשריו בעולם הזה (אבות ו, ד) והוא שמח בחלקו במה שכבר יש לו כדי חייו.

וגם הכבוד אינו כדאי, כי על ידי כבוד בעולם הזה מפסידים עולם הבא, ואמנם הטבע הוא שרוצים כבוד, אבל מפסידים מזה! וזו ידיעה שחשוב מאד לדעת, שהכבוד לא כדאי, ואמנם גם לא ביוזנות, וכן אנו מבקשים 'ואל תביאנו לידי ביוזין', כי הביוזנות מפריעים מאד לאדם וסובל מהם, אבל הכבוד מפסיד עולם הבא, וצריכים לדעת שכסף וכבוד הם כלום.

האושר והתענוג בעסק התורה

וזו המציאות. אשריך בעולם הזה הוא עם פת במלח ובתורה אתה עמל, עם עסק התורה, וכשעוסקים בתורה אזי החיים מאושרים.

ועסק התורה מעניין ומרתק ומשביע, כפי שאנו אומרים בתפילה 'עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענוגו מטובך', ומוזכר כאן שביעה ואחר כך עונג, ולכאורה הרי כשאדם שבע כבר אין עונג, ורק כשהוא רעב ואוכל הוא מתענוג, אבל כששבע הוא כבר עייף ורוצה לישון ואינו מתענוג, וכיצד שייך 'ישבעו ויתענוגו'.

וביאר בזה ההפלאה בהקדמה לכתובות כי 'מטובך' הכוונה לתורה, וכמו שאמרו (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, והתורה גם כן משביעה, כמו שאמרו (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, כי נפש האדם רעה ורוצה משהו שישביע אותה, ועסק התורה משביע ומרגיע את הנפש.

וזהו 'ישבעו ויתענוגו מטובך', שמי שלומד תורה זה כבר משביע אותו, ולהמשיך ללמוד זה עוד יותר תענוג! מה שיותר לומדים יותר מתענוגים! ורק בהתחלה זה קצת קשה, אבל כשמרגישים טעם בלימוד וממשיכים עוד אזי התענוג יותר גדול, **וכל מה שיותר לומדים התענוג מתרבה**, וזהו ישבעו ויתענוגו מטובך, בלימוד התורה, שהוא אשריך בעולם הזה.

אם כן אשרינו שאנו יודעים את האמת שמידות טובות הם העיקר ועסק התורה הוא הדבר הכי מאושר, אשרינו מה טוב חלקנו ברוך השם.

לעילוי נשמת

מרת **כאתון** בת **רחמים** ע"ה

נלב"ע ג' אדר א' תשע"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"צ **מנחם מנדל יגלניק** זצ"ל

ב"ר **מרדכי נתן דוד** זצ"ל

נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב הגאון

רבי **אליעזר יהודה מן** זצ"ל

בן מרן הגאון רבי **מרדכי ליב** זצוק"ל

נלב"ע ז' אדר ב' תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הגאון רבי **ירוחם זלצברג** זצ"ל

בהר"ר **נתן** ז"ל

נלב"ע ד' אדר תשע"ה - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מֶרֶן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פיקודי ה' ימים משמחי לב' – אימתי
הן ימים שיוצאין מפי ישר
(מודברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט
תהלים)

פרשת תרומה-זכור תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 61 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

ויקחו לי תרומה'

אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה

נתבארה בפרשתנו מצות עשיית מקדש, שהוא מקום השראת השכינה בתחתונים, כמו שכתוב ועשו לי מקדש וגו', ובבעל הטורים כאן כתב: "תרומה אותיות מ' תורה וכו', ויקחו לי לשמי, שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי, שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד", כלומר שעסק התורה הוא כבית המקדש, שהשכינה שורה על מי שעוסק בתורה, וזהו שאמרו אין לו להקב"ה בעולמו- שהשכינה שרויה בארבע אמות של הלכה שהם מקום העסק בתורה.

והנה לשון הגמרא בברכות (ח, א) 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד', ומשמע לכאורה שזה רק אחר החורבן, מיום שחרב בית המקדש.

אכן שמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי בודאי גם קודם החורבן שרתה השכינה בארבע אמות של הלכה, שכל מי שעוסק בתורה שכינה שרויה עמו, כמאמרם (אבות ג, 1) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו חמישה וכו' ומנין אפילו אחד וכו', וזה היה תמיד ואף קודם החורבן, שארבע אמות של הלכה בשעת העסק בתורה הם כבית המקדש והשכינה שורה שם, אלא שקודם החורבן היה גם בית המקדש, ששם שרתה השכינה אפילו בזמן שלא עוסקים בתורה, ומיום שחרב בית המקדש חסר 'בית המקדש' ההוא, ונשאר רק עסק התורה, וכפי שאמרו אלא ארבע אמות של הלכה 'בלבד', ששם גם כן השכינה שורה כבית המקדש.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'

השראת השכינה בישראל- גילוי כבוד שמים

תכלית המצוה של עשיית משכן היא שהשכינה תהיה שרויה בתוך כלל ישראל, וכפי שאמרו במדרש (שמות רבה לג, א) משל למלך שהייתה לו בת יחידה, והשיאה לאחד מן המלכים, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו אביה, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם. כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לכם אל תיטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

וענין השראת השכינה הוא גילוי כבוד שמים, ככל שרואים יותר כבוד שמים זה נקרא יותר שכינה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל (יומא כא, ב) שבית המקדש השני לא שרתה בו שכינה, ולכאורה הרי הרמב"ם כתב (הלכות בית הבחירה ו, טז) ששכינה אינה זהה מבית המקדש אפילו בחורבנו, אלא הביאור הוא שבמקדש שני היה חסר גילוי כבוד שמים, כדאיתא ביומא שם שבמקדש שני חסרו חמישה דברים מבית המקדש הראשון, והם ארון כפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים, חמישה דברים למעלה מן הטבע שרואים בהם כבוד שמים, ובארון גם כן ראו כבוד שמים כדאיתא בגמרא (ב"ב צט, א) מקום ארון אינו מן המידה, היינו שהיה נס שהארון לא תפס מקום כלל, ודברים אלו היו חסרים במקדש שני, וזה הכוונה שלא שרתה בו שכינה, שהיה חסר גילוי כבוד שמים ביחס למקדש הראשון.

וזו היא מצות 'ועשו לי מקדש', שיתרבה כבוד שמים על ידי המשכן ובית המקדש, ששם רואים את כל הניסים, ובעיקר מה שרואים את העבודה, עבודת הקרבנות, שעיקרה הוא העבודה שבלב, לשמה, זהו כבוד שמים, וכבוד שמים הזה נקרא השראת השכינה, שהקב"ה נמצא בבית המקדש ששם היו הארון והלוחות, ושם נמצאת התורה בארץ, ועל ידי שיתרבה כבוד שמים בעולם, בזה מתקיים 'ושכנתי בתוכם'.

וזהו שדרשו בילקוט על הפסוק 'ויקחו לי'- אמר הקדוש ברוך הוא לישראל

התורה היתה שלי וכו', נטלתם אותם קחו אותי עמהם, הה"ד ויקחו לי ויקחו תרומה אין כתיב כאן אלא ויקחו לי, ע"כ, וביאור הדברים ע"פ משנ"ת, 'קחו אותי עמהם', היינו שיראו יותר כבוד שמים על ידי המשכן ובית המקדש.

(משיחות רבינו שליט"א)

הפטרת פרשת זכור

ויחמול שאול והעם על אנג ועל מיטב הצאן והבקר'

הלכה מעונשו של שאול המלך

אמרו חז"ל (יומא כב, ב) "שאל באחת ועלתה לו, דוד בשתיים ולא עלתה לו", כלומר, שאול המלך שנכשל בחטא אחד הפסיד את המלוכה, ואילו דוד המלך, למרות שנכשל בשני חטאים, לא הפסיד את המלוכה.

וחטאו של שאול היה במחית עמלק, שנצטוו להרוג את כולם, והשאר חלק מהם בחיים כמבואר בפסוקים (שמואל א, טו) שחמל על הצאן והבקר ועל אגג, והנה לא היה זה איסור בידים, וגם טעות היתה בידו ולא מזיד היה, ובתחילה היה בטוח שעשה כדן, וחשב שאם יעלם לקרבן וישחטם יקויים בזה מחית עמלק באופן טוב יותר, ואכן תחילה לא הרגיש בחטאו.

וכשפגש שוב בשמואל הנביא אמר לו הקימותי את דבר השם, אבל שמואל הסביר לו את טעותו עד שהודה ואמר חטאתי. ומחמת החטא הזה הפסיד את המלוכה כמו שכתוב יען מאסת את דבר השם וימאסך ממלך וגו' קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך.

ובאמת יש להבין מה החילוק, מדוע דוד נמשכה מלכותו לדורי דורות, ואילו שאול הפסיד בחטאו את המלוכה?

ובפרט שהרי כמו שנתבאר, חטאו של שאול היה בדקות, ובטעות היה, שחשב שעשה כדן, וגם עשה תשובה והודה ואמר חטאתי, אף על פי כן הפסיד את המלוכה, ואילו דוד המלך נכשל בשני חטאים, ובכל זאת לא הפסיד את המלוכה, וא"כ מדוע שאול הפסיד את המלוכה מחמת חטא אחד, ודוד אפילו בשני חטאים לא הפסיד את המלוכה?

וכתב לבאר בספר העיקרים (מאמר רביעי פרק כ"ו) שדוד לא חטא במצוות פרטיות שנצטווה בה אחר שהיה מלך או במצוה פרטית שנצטווה בה בתורה מצד שהוא מלך, אלא במצוה כללית שנצטווה בה כל איש ישראל, ולכן ראוי שיהיה עונשו על כך שווה לעונש כל ישראל, אבל שאול חטא במצוה פרטית המצווה אליו מפי שמואל אחר שהיה מלך, או מצד שהיה מלך, שאמר לו שמואל 'שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך' ואמר גם כן 'לך והכיתה את עמלק ולא תחמול עליו וגו' ובעבור זה נענש בהסרת המלכות מזרעו, עכ"ד.

וביאור הדברים ששאול המלך נכשל בדבר שאינו חטא פרטי אלא הוא מתפקידי המלוכה, כי מצות מחיית עמלק מוטלת על המלך, כמבואר בגמרא (סנהדרין כ, ב) שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה, היינו שצריכים תחילה להעמיד מלך ורק אחר כך להכרית זרעו של עמלק, ושאלו שהיה המלך הראשון בישראל, נתחייב במחיית עמלק מצד תפקיד המלוכה, וכיון שלא קיים בשלמות את מה שהמלוכה מחייבת, זו סיבה לקחת ממנו את המלוכה, אבל דוד נכשל בדברים פרטיים שאינם שייכים לתפקיד המלוכה, ולכן לא לקחו ממנו את המלוכה.

ובשל כך הועיל לדוד מה שאמר 'חטאתי' ולא הפסיד את המלוכה, לפי שנכשל בדבר שלא היה מתפקידי המלוכה, אבל שאול שנכשל בתפקיד המלוכה, ממילא היה בדין שיפסיד את המלוכה, ולא הועיל לו מה שאמר חטאתי וחזר בתשובה.

ויש ללמוד מכאן גודל החיוב לכל אחד למלא את תפקידו בשלמות ולקיים

וכן כתב רבינו יונה באבות על המשנה (ג, י) שינה של שחרית וכו' מוציאין את האדם מן העולם; 'כי על מה נברא אדם, אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח הוא דברים כאלה, למה לו חיים, וראוי לטרודו מן העולם, כי הבל הוא והבל ימיו, ואחר שחיה כמה שנים ונתעסק בעסקו ולא הועיל, הואיל שביטל התורה, על מה יוסיפו לו ימים? משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו, והשליכם לים, וחזר וביקש ממנו אחרים, והלא ראוי שלא יתן לו יותר וכו'. עכ"ד.

אדם שאינו ממלא את תפקידו, ואינו מנצל כל כוחותיו לקיים חובתו בעולמו, מן הדין ראוי לקחת ממנו את הכוחות, אלא שיש גם מידת הרחמים, ואפשר לחזור בתשובה. ויפה שעה אחת קודם.

(משיחות רבינו שליט"א)

חובתו בעולמו, ואם נותנים לאדם כוחות מן השמים, צריך שישתמש בכל הכוחות האלו להרבות כבוד שמים, שלצורך כך ניתנו לו הכוחות, וכמ"ש בסוף אבות **"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"**, ואם אינו משתמש בכוחות שקיבל להרבות כבוד שמים, אזי מן השמים נוטלים ממנו את הכוחות, מפני שאין לו זכות לכוחות הללו, ולמה לו כוחות אם אינו משתמש בהם לצורך מה שניתנו לו.

וכמו שהזכיר רבינו יונה בדבריו בשער הראשון (אות י') "והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו' ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי היפך מזה למה לי חיים".

משנכנס אדר מרבין בשמחה

הנה שמחה צריכה להיות עם סיבה ומטרה, וסתם שמחה שאין לה סיבה, אינה שמחה, אלא הוללות ופריקת עול, כמו שכתוב (קהלת ב, ב) "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה". ובספר 'נחלת יעקב' לבעל הנתיבות הובא מצוואתו שכתב "לא תשמעו לאותן האומרים כי מהראוי להיות כל ימיו בשמחה כי זהו הכל מעצת היצר הרע, ושחוק וקלות ראש מרגילים האדם לערווה, ובכל עצב יהיה מותר, רק בעת עשיית איזה מצוה או לימוד תורה יהיה בכוונה ובשמחת הלב", עכ"ד.

והיינו ששמחה סתם בלא סיבה ומטרה, היא מהיצר הרע, וכך גם בחודש אדר המצוה היא לשמוח רק בשמחה של מצוה - שמחה בתורה ובמצוות ובעבודת השם, ובגמרא תענית שם אמרו "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", והיינו כמו שבחודש אב יש סיבה ומטרה למיעוט השמחה, מפני שבאותו הזמן נחרב בית המקדש, וממעטין בשמחה כדי לחזק את הרגשת האבלות על החורבן, כך גם בחודש אדר מרבין בשמחה שיש לה סיבה ומטרה, והיינו בשמחה של מצוה בלימוד התורה ובעבודת השם.

בענין שמחת פורים, הנה אמרו חז"ל (מגילה ז, ב) חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע וכו', ופשוט כי תכלית השמחה הוא להגיע על ידה לאהבת השם ולקבלת התורה מאהבה, וכן הביא הביאור הלכה סימן תרצ"ה מדברי המאירי "שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג, שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך, והודאה על הנסים שעשה לנו".

אבל יש שבאים מתוך השמחה לקלות ראש ופריקת עול, וצריכים לדעת מה שכתב הביאור הלכה בשם חיי אדם כי "היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות בנטילת ידיים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים", היינו שאם יש חשש ששמחת פורים תגרום איזה זלזול ופריקת עול במשהו, יצא שכרו בהפסדו, ואין על זה שכר, רק הפסד, ולדאבונו הרבה מהציבור נכשלים בזה.

והנה ימי הפורים נועדו להרבות באהבה ואחוה, אבל יש כאלה שלהיפך, בפורים מתירים לעצמם לפגוע במי שיש להם חשבון איתו, ועושים ליצנות או אונאת דברים, על ידי "עיתון קיר" וכיוצא בזה, צריכים לדעת שאין לזה שום היתר! וכבר דיברתי על זה הרבה פעמים וסיפרתי עובדות על אלו שעשו דברים כאלה בפורים, אפילו מעשים שאינם חמורים כל כך, אבל היה איזה זלזול בבין אדם לחברו, ולבסוף נענשו בעונשים משונים שלא כדרך הטבע.

עיקרם של ימי הפורים הוא תורה ומידות טובות, וזו הזכות הגדולה לכל אחד ואחד, שנזכה באמת להתחזק בתורה ובמידות טובות. תחילת השמחה היא באדר, וממשיכים אחר כך בניסן, כמו שכתב רש"י בתענית (כט, א) משנכנס אדר - ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח, חודש ניסן הוא גם זמן של שמחה, שהיו בו ניסים, ולאחר מכן באים ימי הספירה שהם זמן של חיזוק והכנה לקבלת התורה.

והנה ענין זה של שמחת המצוה שייך גם בכל השנה ולא רק בחודש אדר, אבל חודש אדר הוא זמן המסוגל להתעלות יותר ולהוסיף דרגות בזה, ומשנכנס אדר יכולים יותר לשמוח בקיום המצוות, שבכל השנה צריכים סייעתא דשמיא גדולה לזה, וצריך להיות מוכשר כדי לזכות לדרגה שירגיש את שמחת המצוה כראוי, ואילו בחודש אדר כל אחד ואחד מוכשר ויכול להרגיש את שמחת המצוה ולהוסיף בהכרת חשיבות המצוות, וממילא גם החיוב גדול יותר לנצל את האפשרות שיש בימים אלו, ולהתחזק ולהוסיף בהרגשת שמחת המצוה.

ומור"ה הגרא"א דסלר זצ"ל במכתב מאלהו (ח"ב עמ' 321) כתב כי מרבין בשמחה הוא באופן של "מוסיף והולך", כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה הפירוש הוא שממעטים והולכים מיום ליום, שיש קצת מנהגי אבלות מראש חודש, ומוסיפים עוד מנהגים בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן בתשעה באב עצמו, כך גם משנכנס אדר, מתחילים להרבות בשמחה מראש חודש, ובמשך הזמן מוסיפים והולכים בשמחה, ומיום ליום אפשר להתעלות יותר בהרגשת שמחת המצוות, ומוסיפים עוד ועוד דרגות בזה, ובמשך הזמן מרגישים יותר ויותר את שמחת המצוה.

וענין זה מובן מאד, וכך הוא גם על פי הטבע, כמו אדם שמגדל עץ ומטפל בו ומתקן אותו כדי שיהיה, הרי במשך הזמן הוא מתקשר אל העץ ואוהב אותו, וכן בכל דבר שאדם מתמסר עבורו, ככל שעובר יותר זמן, הוא מחשיב את הדבר, ואוהב אותו יותר, וכך גם בעסק התורה והמצוות אם אדם מתמסר ומשקיע את כל כוחותיו בתורה בעבודה ובגמילות חסדים מתוך שמחה ואהבת השם, במשך הזמן נוספת בו אהבה לעסק התורה והמצוות, וככל שעוברים הימים הרי הוא מרגיש יותר את השמחה בקיום התורה והמצוות.

ולמשל חסד, מי שעושה טובות לאנשים מתוך אהבת חסד, במשך הזמן מתחזקת בו אהבת החסד, ומוסיף והולך במעשי החסד, וכידוע שיש אנשים שהתחילו מפעולות קטנות של חסד, ובמשך הזמן ראו שהצליחו בזה, וקיבלו חשק וכוחות להוסיף עוד מעשים של חסד, עד שהקימו ארגונים ומוסדות צדקה וחסד, ושיתפו עוד הרבה אנשים במעשי החסד שלהם, וכל זה התחיל ממה שעשו פעולות קטנות של חסד, שעל ידי זה נתחזק בהם הטבע של אהבת החסד.

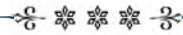
ויש לזה סיבה גם מצד ההשגחה, שאם אדם עוסק במצוות מתוך אהבת השם ושמחת המצוה, אזי מן השמים נותנים לו שכר מידה כנגד מידה שזכה להוסיף עוד שמחה של מצוה, ונותנים לו כוחות שיוכל לעשות עוד מעשים טובים מתוך שמחה של מצוה, וכך מוסיף והולך במעשים טובים ובשמחה של מצוה, וכמו שאמרו (אבות ד, ב) ששכר מצוה - מצוה, ומצוה גוררת מצוה, ובאופן זה יכולים להתעלות במעשים טובים ובשמחה של מצוה עד לאין שיעור

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMAGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

תרם חצי ספר תורה בתנאי

שיכתבו רק את שמו האם יש בזה שקר

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו (כה"ב).

שאלה

בהלויה של הרב ר' ישראל יעקב פלאם זצ"ל נהיה עשיר גדול, ולעצמו הסתפק בקב חרובין, וכל כספו נתן לצדקה, נפטר בשם טוב, ולא השאיר אחריו זרע של קיימא. סיפר אחד מראשי הישיבות, מעשה שהגעתי אל המנוח, וספרתי לו שבישיבה אין לנו ספר תורה, ובקשתי ממנו השתתפות בכתיבת ספר תורה, המנוח אמר לי אם תמצא מי שיתן לך חצי ספר תורה, אני אתן את החצי הראשון, הלכתי לחפש עוד תורם לספר תורה, ומצאתי אחד שהסכים לתת חצי ספר תורה, ובתנאי שעל הספר תורה יכתבו רק את שמו, כאילו הוא תרם הכל. חזרתי אל המנוח וספרתי לו זאת, שמח מאוד ואמר לי את זה חפשתי, לשלם חצי ספר תורה, וששמי לא יופיע עליו.

ויש להסתפק האם על ספר תורה שכתוב בה 'מדבר שקר תרחק', מותר לכתוב שקר כזה, כאילו אחד כתב הכל, והלא שניים השתתפו בכתיבתה?

תשובה

נראה שאם הראשון מסכים אין בזה חשש שקר, וראיה לזה מהא דאיתא בסוטה (דף יג ע"ב) קשו קראי אהדדי כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל, אמר ר' חמא בר' חנינא כל העושה דבר ולא גמרו, ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו.

ואם כן הכא שהראשון לא גמר את הספר תורה, ובפרט שלא נתן אלא אם כן יהיה עוד אחד שיתן את החצי השני, אפשר לכתוב את הכל על שם השני, ואין בזה שקר. (חשי"ח ב"מ נו ע"ב).

תרם כסף לבית הכנסת

בשביל הדבר החשוב ביותר, למה יתנום

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו (כה"ב).

שאלה

אדם הביא כסף לבית הכנסת, וביקש שיתנום לדבר החשוב ביותר, ובבית הכנסת יש הוצאות רגילות שיש בכל בית הכנסת, כגון הוצאות חשמל למאור, או הוצאות עבור נקיון בית הכנסת, או הוצאות חשמל עבור המזגנים, ונסתפקו הגבאים במה לבחור?

תשובה

נראה שאם יש דבר שאפשר ליתנו לבית הכנסת, כגון נרות להדליק ליד עמוד הש"ץ, אלו עדיפים מלתת מעות עבור הנקיון. וראיה שכתב הרמ"א (סימן קנר סי"א) מומר לעכ"ם שנתן שעה או נר לבית הכנסת, אסור

להדליקו, וכתב המשנ"ב (סיק מח) דדמי לקרבן שאין מקבלין ממנו, והוא הדין ממומר לחלל שבת בפרהסיא, שאין מקבלין מהן קרבן, אין מקבלין מהן דבר לבית הכנסת, מיהו אם נתנו מעות לכתוב ספר תורה בשמן שרי. הרי שירות אין מקבלין מהם, אולם מעות עבור הוצאות מקבלין מהמומר.

אולם אם אין דבר שצריך לבית הכנסת, אלא שיש רק הוצאות שוטפות, מסתבר שהחשמל למאור קודם לכל, והטעם שיש עליו קדושת בית הכנסת, ונאמר בשו"ע (סימן קנר ס"ק יד) אין מדליקין נר של הדיוט מנר של בית הכנסת. וכתב המשנה ברורה (סיק נג) שיש קדושת בית הכנסת עליהם, ובשערי תשובה (סק"ב) כתב שאסור להדליק סיגריה (פיפא) מנר בית הכנסת. וגם כתב השולחן ערוך (שם סי"ב) עכבר שנמצא בשמן של בית הכנסת, אם הוא מאוס אסור להדליקו בבית הכנסת. וכתב המשנה ברורה (סיק מט) ואפילו יש ששים כנגדו, דמותר באכילה כיון שמאוס אסור, משום הקריבהו נא לפחתך. וגם כתב השולחן ערוך בהלכות יום טוב (סימן תקיד ס"ה), נר של בטלה דהיינו שאין צריכים לו אסור להדליקו ביום טוב, אבל של בית הכנסת לא חשיב של בטלה, ומותר להדליקו, ואפילו ביום טוב שני אחר מנחה. וכתב המשנה ברורה (סיק לא) לא מבעיא בלילה שהרי יש כאן צורך מצות היום, שאם אין נרות דולקין לא יתאספו שם העם להתפלל, אלא אפילו ביום נמי מותר, משום שהוא כבוד המקום, כמו שנאמר 'כבדו את ה' באורים'.

הרי שהדלקת נרות בית הכנסת שיהיה מואר, יש בזה מעלה גדולה, אבל הוצאות עבור נקיון בית הכנסת, אינו רק העדר הלכלוך, שגם הוא דבר חשוב מאד, אולם אינו דבר לבית הכנסת.

ואם כבר אחד שילם את הוצאות החשמל של המאור, נראה שיתן את המעות לנקיון. משום שנאמר בשולחן ערוך (סימן קנא ס"ט) נוהגים בהם כבוד, לכבדן ולרביצן. וכתב הבאר היטב (סק"י) רבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש. הרי שהכיבוד והריבוץ עושים כבוד בית הכנסת, לעומת המזגנים שאינם לכבוד בית הכנסת, כי אם לצורך המתפללים. ואף שיתכן שהם יותר נצרכים מהכיבוד והריבוץ, כי ישנם מקומות שאי אפשר להתפלל בהם בלי המזגנים, אבל הכיבוד והריבוץ הוא יותר חשוב כי בזה נוהגים כבוד לה' יתברך. (חשי"ח גיטין נו ע"א).

למי לתת את הצדקה, לעני, או למי שאין לו בנים

שאלה

אחד הפריש סכום כסף לצדקה, ללא מטרה מסוימת, ועתה באו אליו שני אנשים לבקש צדקה, אחד הוא עני ומטופל בילדים רכים, ועול חובות משתרגים על

צווארו, והשני אינו עני, אך אין לו ילדים, ואשתו אומרת 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי'. והלך לרופא מומחה, והרופא אמר לו שבעזרת טיפול מסוים יוכל לעזור לו בעזרת ה' יתברך, אך הטיפול עולה הון תועפות, ובשביל כך הוא מבקש צדקה, ועתה מסתפק היהודי למי לתת את הצדקה?

תשובה

לכאורה יתרום לעני, מכמה טעמים: א. בכעין שאלה זו נשאלנו כשיש לו סכום כסף לתרום לחולים, למי יתרום למחלקת עינים, או למחלקת פוריות, והשיב גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א, שיתרום למחלקת עינים, והטעם שהמשנה בפסחים (דף טז ע"א) מונה כמה סוגי מרור שיוצאים בהם ידי חובת מצוות מרור, ומבואר בגמרא שמצוה בחזרת, וכתב הטור (סימן תעג) שאם אין חזרת יקח כפי הסדר השני במשנה, ומה שקודם במשנה עדיף, וא"כ הוא הדין בנידוננו, תניא במסכת נדרים (דף סד ע"ב) ארבעה חשובין כמת, עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים. ואם כן אמר הגר"ח שליט"א שיתרום למחלקת עיניים, הקודמת בברייתא. אם כן הוא הדין בנידוננו יתן לעני השני ראשון במשנה ולו יש עדיפות ראשונה, וכן כולם קודמים למי שאין לו בנים.

ולכאורה יש להסתפק דאמרינן בסנהדרין דף מט ע"ב כל מקום ששנו חכמים דרך מניין אין מוקדם ומאוחר, ויתכן שאף בברייתא אמרינן כן, ויש לומר כמו שכתב רש"י שמה דאמרינן אין מוקדם ומאוחר, היינו לעכב, אבל למצוה, אמרינן שמצוה לפי הסדר הכתוב במשנה.

ב. אמרינן בבבא בתרא (דף קטז ע"א) דרש ר' פנחס בן חמא, קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות, שאמר איוב לחבריו 'חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלה נגעה בי', והשיבו לו, 'השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני'. ופירש הרשב"ם שאמרו לו, אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך, כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני, והרי יש לך כסף וזהב וקרקעות ועדיין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים. והרי איוב נהרגו לו בניו, ואף על פי כן זה עדיין עדיף מעוני.

ג. כאשר נותן לעני כסף הרי מציל את שלום ביתו, וגם יש בזה משום מצות פריה ורביה, דאמרינן בבבא מציעא (דף נט ע"א) אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בביתו של אדם, אלא על עסקי תבואה, שנאמר 'השם גבולך שלום, חלב חיתים ישיביעך'.

ד. עיקר מעלת הצדקה היא לפרנס עניים, כמבואר בשולחן ערוך (רי"ד סימן שטט), ואם כן אף שיש מצוה גדולה לעזור לחשוכי בנים, מכל מקום כאשר כבר הפריש כספו לצדקה, יש לתת זאת לעניים.

אך מאידך יתכן דעדיף לתת את הצדקה לחשוכי בנים, משום שלפעמים הדבר גובל בסכנה, שמרוב עגמת נפש יכולה האשה לחלות מזה, וכעין מה שאמרה רחל אמנו 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי', ועוד דנאמר ביבמות (דף סב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף. ואם כן בזה מסייע לביאת הגואל. ועוד דמאחר ואנשים חשוכי בנים לא קיימו מצות פריה ורביה, הרי אנו מסייעים להם לקיים מצוותם, וגם עושים חסד עם הנשמות שיוולדו, שיבואו על ידי זה לחיי העולם הבא, וכמו שמבואר בסוטה (דף יב ע"א) שאמרה מרים לאביה,

שכיון שגרשת את אשתך, גזרת עליהם גם בעולם הזה וגם לעולם הבא, ופירש רש"י שאם אינם נולדים אינם באים לחיי העולם הבא.

ולמעשה נראה שהכל לפי הענין, שיש ללכת אל חכם, שיבדוק את שני הנצרכים, ולפי זה ידע היכן הצדקה נצרכת יותר, ולהם יתן.

למי יתן את הכסף למחלקת

עינים, או למכון שעוזרים לכבידי שמיעה

שאלה

עשיר ששני מוסדות ביקשו ממנו צדקה, אחד מהם יש לו מוסד לרפוי עינים, ובהם הוא עוזר לאנשים שאינם רואים טוב, כדי לעזור להם לפתח את השרירים בעינים, שלא יהפכו לעוורים, ויש גם מוסד לכבידי שמיעה שאינם שומעים, והמכון עוזר להם בתרגילים ובמכשירים כדי שישמעו, ושואל לאיזה מוסד עדיף שיתרום?

תשובה

לכאורה יש בזה סתירה בגמרא, דבנדרים (שם) אמרינן דסומא חשיב כמת, ולא חשיב חרש, ובבא קמא (דף פה ע"ב) אמרינן סימא את עינו נותן לו דמי עינו, חרשו נותן לו דמי כולו. והלא הסומא חשיב כמת, ולא החרש, ולמה כשסמא לא נותן לו דמי כולו, ורק כשחרשו נותן לו דמי כולו.

ונראה לבאר שהחובל בחבירו נותן לו כפי עבד הנמכר בשוק, ועבד שאינו שומע, אין לרבו ממנו שום תועלת, שהרי הוא מבקש ממנו דברים ואינו שומע, קורא לו ואינו עונה, מה שאין כן סומא, אף שאינו רואה, מכל מקום הוא ראוי לעבודה שרבו מבקש ממנו, ומתרגל ללכת ועושה את כל הפעולות שצריך.

אך לגבי סומא חשיב כמת, שהוא בינו לבין עצמו, סומא חיינו אינם חיים, שהרי אינו רואה את העולם, ואינו לו הנאה משום דבר בעולם. נורבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשלי"ב מאמר לא) הסביר למה סומא חשיב כמת, כי הראייה גורמת לאדם להרגיש את הזולת כי רק ע"י ראיית העין חש האדם בצרות הזולת ומיצר עמו, והוא הטעם שסומא חשוב כמת, שבלא חוש הראייה אינו מסוגל להרגיש את זולתו, וכמי ששרוי לבדו בעולם, והבודד כמת יחשב, מה שאין כן חרש, אף שהוא מוגבל ואינו שומע, מכל מקום יש לו הרבה הנאות אחרים בעולם.

ובענינו נראה שאף שיש מקום לתת למכון העזר לאנשים לשמוע, שהרי החרש אינו יכול לקיים הרבה מצוות התלויות בשמיעה, כגון שופר, קריאת התורה וכיוצא בזה, מה שאין כן סומא יכול לקיים כמעט את כל המצוות. ואף שרבי יהודה סובר שסומא פטור מכל המצוות, וכדבריו פסק רבינו ירוחם (נתיב יג). אך כבר תמה עליו הבית יוסף (ארי"ח סימן תעג) שאין הלכה כרבי יהודה וכל הפוסקים לא פסקו כן. וכן כתב המשנה ברורה (סימן נג ס"ק מא) שאין הלכה כרבי יהודה, ודלא כהנחלת צבי.

מכל מקום נראה שיתן את הצדקה למחלקת עינים, שיש להתחשב במי שאומלל יותר, ובוזה שיתן למכון העזר לעינים יעזור לאנשים שלא יהפכו לאומללים ביותר, וקצת ראיה לזה, שהרי רבי יהודה סובר שהתורה פטרה סומא מכל המצוות, ולא נאמר שהתורה פטרה חרש, כי אין החרש נחשב כמת, ולכן נראה שיתן למוסד המרפא חולים שלא יהפכו לעוורים.

(חש"ח סנהדרין מט ע"ב).

דברי יושר

משיעורי מוריניו הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות

ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו (כ"ה ט')
 פרש"י וכן תעשו לדורות אם יאכל אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון קולחות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה
 שלמה כתבנית אלו תעשו אותם.

וכתב הרמב"ן ולא ידעתי שיהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו ומזבח הנחשת עשה שלמה עשרים אמה
 ארך ועשרים רחב.

והנה הך דלדורות הוא בגמ' בשבועות ט"ו א' לענין הוספה על העיר והעזרות דצריך להוסיף על פי בית דין של ע"א וע"י מלך ונביא
 ואורים ותומים, ודנו שם בגמ' לענין משיחת הכלים שיהא ג"כ צריך כן לדורות אלא דממעטין מוימשחם ויקדש אותם במשיחה
 ולא לדורות במשיחה, ודעת תוס' שם דאותם בא גם לומר דזכר דעשו לא קאי כלל אכלים שיהא לדורות דומיא דמשה דא"כ ליבעי
 סנהדרין ע"א גם בכלים, וא"כ א"צ בכלים כלל שיהא כתבנית אלו כפרש"י לבר מקושיית רמב"ן.

ובאור החיים כתב על הרמב"ן כי מדבריו נראה שנעלמה מלפני זכרוננו סוגיא דשבועות שזכרנו תעשו הוא לדורות כפרש"י שהם דברי הגמ'
 ורצה לתרץ דדעת רמב"ן דלא קאי בגמ' לדורות רק אמלך ונביא וכו' ולא על שיעור הכלים ודחה דמאן מפס ויעוד דמה הקשו משיחת
 כלים נימא דלא קאי אכל הפרטים ע"כ.

ובמחכ"ת ח"ו לדון שנעלמה גמרא מרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל, אבל האמת, שכל דברי הרמב"ן הם על הגמ' ופרש"י שהביא דקאי וכן
 תעשו לדורות ר"ל דפרט זה לעשות כתבנית אלו לא ע"ז אשכחן לה בגמ', ומשיחה שאני שזו צורת הקידוש, ודמא לעל פי ע"א וכו', ואין
 כל זה שייך שיהא צריך לעשות הצורה כתבנית הקודמים.

והנה במה דיליף בגמ' מוכן תעשו לדורות אהא דמוסיפין על העיר והעזרות, שיהא צריך מלך ונביא ושאר הדברים כבתחלה, כדתנן
 בשבועות שם במתני' אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך וכו' ופרש"י שם
 לפיכך היא קדושה כראשונה, יש לעי' דלכאורה נראה דבעינן להך קרא לענין עצם עשיית משכן כגון בשילה וביהמ"ק בירושלים שיהא
 נעשה ע"פ מלך ונביא וסנהדרין ואו"ת, וכעין שפרש"י הנ"ל לענין כלים כשתעשו לי כלי בית עולמים כו', דבלאו קרא הו"א דלא נאמר
 כן לדורות ושפיר חלה קדושתו בלא כל אלו, ולפ"ז מאחר דלענין הוספה לא ברירא לן מסברא שיהא כמקדש להצריכו כל הני וצריך
 דרשא מיוחדת לזה, לא תיסיגי בהאי קרא, [וכל דליכא קרא לא יועיל אף אם יהא נעשה בכל אלו, ורק כד איכא קרא להצריך כל אלו
 כעשיית המשכן בתחלה וכדכתיב ככל אשר אני מראה וגו' שפיר אית לן לומר שיהא קדושתה כראשונה מכיון דההוספה צריכה להעשות
 בכל חומר שבעשיית המשכן בתחלה, והיינו דקתני ואחד כו' שאין מוסיפין כו' וכדפרש"י הנ"ל], ואין לומר דלענין עצם משכן ומקדש
 לדורות א"צ קרא דילפינן לה ממשכן דמשה שכך נעשה משכן ומקדש, דלא משמע כן.

וי"ל דקרא יש בו במשמע על המשכן גופא גם אם לא יחרב דיש בו עשיי, וע"כ היינו לענין הוספה, אם כי יש גם ללמוד מיני' לענין אם
 יחרב ויעשו משכן בשילה ומקדש בירושלים.

ובתוס' זבחים ל"ג א' נתקשו איך מותר להוסיף הרי הכל בכתב וגו' ותיצרו דהיינו היכא דאיכא למימר קרא אשכחו ודרשו וכהא דסוכה
 נ"ב, והיינו כשימצאו סיבה להוסיף וידרשו קראי, ולמש"כ דקרא דזכר תעשו יש בו במשמע גם הוספה כבר נרמז רשות להוסיף עכ"פ
 במשכן.

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדוה אשר אתן אליך (כ"ה כ"א)
 עי' רש"י שהקשה למה נכפל הרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות וכתב די"ל שצ"ל ללמד שיתן בלחון את העדות טרם שיהי'
 כפורת עליו וכן מלינו בפקודי ויתן את העדות וגו' ואח"כ ויתן את הכפורת וגו'.

והקשה הרמב"ן דכאן משמע להיפך שקודם נותן הכפורת ואח"כ ואל הארון תתן, ומה שהקשה רש"י שונתת אל הארון וגו' מיותר,
 לולי דברי רש"י אולי י"ל שקודם גמר לפרש עניני הארון ובשביל מה הוא והיינו דכתיב ונתת וגו' ואח"כ מתפרש כמו כיצד, ולומר שיתן
 הכפורת קודם, והלא הוא ארון נקרא בין עם כפורת בין בלא כפורת וכמ"ש הרמב"ן, ואולי בדוחק י"ל שהפסוק בפקודי שמשמע שיתן
 את העדות הוא לפני הכפורת דחק לרש"י ז"ל, ולא שארון משמעו בלי כפורת, וצ"ע, והנה עכ"פ זה נכון שתשאר לפ"ז קושיית הסתירה
 מכאן לפרשת פקודי וע"כ לפרש כפרש"י.

והנה יעויין ברמב"ן מה שמפרש כאן ומשמע מדבריו שאין ציווי את מי להקדים, וצ"ל דגם בפרשת פקודי מתפרש ע"ד הרמב"ן שע"י
 שיתן את העדות שייך להיות עליו כפורת עם כרובים, והיינו שכתוב שם קודם את העדות ואח"כ ויתן את הכפורת וגו'.

בעניני פרשת זכור נשים במחיית עמלק ובפרשת זכור

החינוך במצוה תר"ג כתב דמצות זכירת עמלק אינו לנשים כי לאנשים לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים, ובמנח"ח פקפק וכתב דנראה קצת דפוטר אותם מהלאו ג"כ וברמב"ם אינו מבואר זה וצריך ראיה לפטור נשים ממ"ע שאין הזמן גרמא ובפרט במקום לאו ג"כ, ומש"כ טעם המלחמה, הרי במלחמת מצוה יוצאת אפי' כלה מחופתה, ופקפק בעיקר טעם המלחמה ומסיק לחייב עיי"ש.

והנה החינוך לא מיירי על שמיעת פרשת זכור, וכתב שם והעובר ע"ז ולא זכר וקרא בפיו מעולם מה שעשה עמלק לישראל ביטל עשה זה עיי"ש, וי"ל דהמנח"ח נמי דקאי לחייב נשים הוא על מש"כ החינוך ולא זכר וקרא בפיו כו', שלא הזכיר לחייבם בקריאת פרשת זכור בעשרה ובס"ת, ודעתו שם דפרשת זכור בעשרה ובס"ת הוא רק מדרבנן עיי"ש.

ושאלתי למרן החזו"א זללה"ה על מנהג רעיתי ע"ה שנתגדלה בירושלים והורגלה במנהג שם שהנשים הולכות לבית הכנסת לשמוע זכור, אם צריכה לשמוע, והשיב שאין הנשים צריכות לשמוע פרשת זכור, ע"כ. ואף שהרבה נשים נהגו לשמוע פרשת זכור אמנם לא הי' כך המנהג בחו"ל וזה עיקר, כך הי' מובן מדבריו ואכמ"ל במה שדחה את המנהג, [ומיהו אין ראיה מזה אם ליתנהו כלל במצוה ויכולות לא לקרוא אף פעם ענין עמלק וכמ"ש החינוך בביאור המצוה].

קריאת פרשת זכור ויבא עמלק במקום זכור

כתב המג"א בסימן תרפ"ה דיכול לצאת ידי חובת קריאת פרשת זכור במה שישמע הקריאה בפורים פרשת זכור ויבא עמלק דבזה נמי זכור מעשה עמלק, וכתב שכן משמע במגילה י"ח, ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ז תמה על דבריו דהא כתיב בתורה זכור את אשר עשה לך עמלק והכוונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק וזה לא נזכר בפרשת זכור ויבא עמלק.

ונראה ליישב דברי המג"א דהנה במגילה שם ממאי דהאי זכירה קריאה היא דילמא עיון בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה, ונראה דלמסקנא דזכרון הוא בפה, מתפרש כתוב זאת זכרון בספר שיכתוב פרשת זכור ויבא עמלק, והוא הדבר שצריך לקרותו בפה, והיינו זכרון בספר שצריך לקרותו בספר, אבל ממאי דסלקא דעתך דצריך רק עיונא בעלמא, לא שייך כאן ספר, ומתפרש שיכתוב הפרשה שיש בה מצות זכרון שהוא עיונא בעלמא, בספר, ואין שייך ענין ספר למצות הזכירה, אלא למצות הכתיבה, וזהו פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק בחומש דברים, אבל למסקנא משמע דסגי בקריאת פרשה זו דהיינו כתב זאת, למצות זכרון בספר, שהוא מצות זכירת עמלק, ואמנם פשוט דפרשת זכור שבחומש דברים היא ודאי ראוי לצאת בה מצות זכור לכתחילה אבל בדיעבד יוצאים גם ביבוא עמלק, וזה נראה כונת המג"א דמשמע כאן דפרשה זו ג"כ יוצאין בה זכירת עמלק, ותימה על המ"ב שפקפק על דינו של המג"א ולא דן כלל במה שהמג"א כתב דכ"מ בגמרא.

הפסרת זכור – מחיית עמלק

ויזכור שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר וגו' ולא אבו הזורבים (שמואל א' ט"ו ט')
מה שהעירו איך חמל שאול על אגג, וכן שמואל לא הזכיר רק ומה קול הצאן וגו' ולא הזכיר את אגג, [ושאול השיב ואביא את אגג וגו' ועי' במה שכתב הגאון מלבי"ם ז"ל בפסוק כ' שתפשוהו חי להמיתו בארץ ישראל].

נראה שהכתוב הכתיב את החטא - שלא עשה הוא וכן העם כאשר נצטוו - בלשון ויחמל, מפני שהחטא נחשב כאילו חמלו וכעין ויעש שלמה הרע וגו' מפני שלא מיחה בנשיו וכן אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרות וגו' שלא מיחה בנשיו, ועי' שבת נ"ו ב' וברש"י שם ד"ה מקיש ראשונים וכו' מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של יאשיהו, מה יאשיהו לא עשה בעור זה, ותלו בו מן השמים לשבת, הואיל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה, ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו, וכן תנן שבת נ"ד ב' פרתו של ראבי"ע היתה יוצאה ובגמ' שם לא שלו היתה וכו' ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו.

מכתב חיזוק ממורינו הגאון שליט"א לבחור אחד

מנ"א התשע"ו

שלו' רב ורוב ברכות להבחור המופלג כמר נ"י

כל העולם סובלים מחוסר תיקון המידות ומקנאות סופרים שיהי' הכל בשלימות כל אחד לפי טבעו ודרגתו, ואתה מרוב חשיבותך, חשקך גדול מאוד להתעלות טפי, וזה רק מעלות ולא חסרונות, ולכן עליך לשמוח על דרגתך הגדולה ולשכוח מהכל ולא לראות ולחשוב על הזולת כלל, רק תהי' לעצמך בלימודך ובתפילותך, ולהיות עי"ז בשמחה שזכית לכך – ואל תעשה שום חשבונות שהזכרת במכתבך, הלימוד יעשה כבר את העלי' הנכונה, ואם הנך לומד ועוזר לאחרים תשמח במה שזכית לעזור ותו לא מיד. – שאיפה להתעלות שרי וטוב אבל כל אחד לפי מה שניתן לו, אם בכישרון אם בשאר כוחות הנפש זה עבודתו הראוי' לו ואין אחד דומה לחברו, עזוב את העולם וכאילו אינם, ותשכח מהם והי' רק עם עצמך וכנ"ל. עי' בקובץ אגרות חזו"א ח"א אגרת כ"א ואמנם וכו'.

בברכה לצאת מלחץ של חינוך אוהבך ומוקירך כערכך החשוב

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

הכרת האדם בטבעו - הוא היופי הפנימי של מידת האמת

אך מאבי מורי זצ"ל שמעתי לבאר שכידוע בעולם החיצוני הכל תלוי במראה וברושם - איך אתה מרשים ואיך אתה נראה, והעיקר הוא החיצוניות אף שמבפנים הכל רקוב, ואם יש איזה שהוא חיסרון חיצוני אז עושים הכל להסתיר ולמרח כי העיקר הוא המראה החיצוני. אך בשונה מנוהג העולם היה המעשה בגמי' נדרים - שמבחינת חיצוניות היתה האישה הזו מלאה במומים, עד שר' ישמעאל לא הצליח למצוא בתחילה שום דבר חיצוני יפה בה, אך האישה הזו ראתה את מצבה והחיצוניות שלה ובמקום לשנות את עצמה ולהסתיר את החוסר יופי כנוהג העולם - היא הלכה והשלימה עם מצבה וקראה את שמה 'לכלוכית' על שם מה שהיא, וזה הגיע ממידת האמת הפנימית שקיננה בה. ולכך רבי ישמעאל כשראה את מידת האמת הזו הטבעה בה, התפעל מזה מאוד ואמר 'הלא יש לך היופי של מידת האמת שנתון בך והאמת הרי מיפה אותה'. וזהו יופי מסוג אחר מהמקובל, והוא: 'יופי פנימי' - ובגלל זה התיר את נדרה.

ועל דרך זה חשבתי לבאר אף את דברי המדרש, שאמנם כלפי המעלות והיופי החיצוני המקובלים בעולם - אין בקוץ אף מעלה על פני שאר העצים בשביל לזכות שיתלה המן עליו. אך הקוץ בא וטען לפני הקב"ה כי בו יש מעלה פנימית שאינה קיימת בעצים האחרים כמותו, והיא: 'מעלת מידת האמת הפנימית', 'שאני נקרא שמי קוץ והוא קוץ מכאיב' - הקוץ השלים עם עצמו וחי את מצבו ואמר: שאף אמנם שאין בו שום מעלה חיצונית אך מכיון שהוא חי את מידת האמת ומכיר במציאות טבעו, אם כן זוהי גם מעלתו. ומשום כך ראוי היה שהמן הרשע יתלה עליו, וזה גופא המעלה שהציג ה'קוץ' לפני הקב"ה.

ורואים אנו בזה יותר מכל, כי המעלה והיופי הנשגבים ביותר הם: כאשר האדם מכיר במציאות טבעו וחי את האמת הפנימית שבתוכו. כי כך ע"י המעלה הזו - מגיע האדם לשיא ייעודו ותפקידו בעולם.

במדרש רבה (אסתר פ"ט ט"ב) מובא על הפסוק 'ויטב הדבר לפני המן ויעש העץ' - "מאיזה עצים היה אותו העץ? אמרו חכמים: בשעה שבא להכינו קרא הקב"ה לכל עצי בראשית מי יתן עצמו ויתלה רשע זה עליו? תאנה אמרה אני אתן את עצמי שממני מביאים בני ישראל ביכורים, ולא עוד אלא שנמשלו בני ישראל כ'בכורה' הלא הוא דכתיב 'בכורה בתאנה בראשיתה'. גפן אמרה אני אתן את עצמי וכו'. וכך מביא המדרש הלאה, אגוז, הדס, זית, תפוח, דקל, תמר - וממשיך המדרש 'באותה שעה אמר הקוץ לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם אני שאין לי על מה לתלות אתן את עצמי ויתלה טמא זה - שאני נקרא שמי קוץ והוא קוץ מכאיב, ונאה שיתלה קוץ על קוץ, וממנו מצאו ועשהו'. ע"כ.

ולכאורה צריך עיון הרי כל אחד מהעצים הללו שמובאים במדרש - חיפש ומצא בעצמו מעלה מיוחדת שבגלל המעלה הזו יתלו את המן עליו ויתקדש שם שמים על ידו, אך 'קוץ' זה אינו מעלה יש בו שבגללה עוד זכה שהמן הרשע יתלה עליו!!

ונראה לבאר זאת על פי המעשה שמובא בגמי' נדרים (סו): "ההוא דאמר ליה לדביתוהו קונם שאי את נהנת לי עד שתראי מאוס יפה שביך לר' ישמעאל ב"ר יוסי. אמר להם: שמא ראשה נאה? אמרו לו סגלגל, שמא שערה נאה? דומה לאניצי פשתן, שמא עיניה נאות? טרוטות הן וכו' - אותה אישה הלכה אליו כדי לברר אם בכל זאת יש בה משהו יפה שעל ידי זה לא יחול הנדר, ור' ישמעאל עבר על כל אבר ואבר בפני עצמו וראה שכל גופה מלא מומים. ולבסוף שאל לתלמידיו "שמא שמה נאה? לכלוכית שמה! אמר להן, יפה קורין אותה לכלוכית שהיא מלוכלכת במומין, ושרייה". ע"כ. וצריך עיון בדבר, הרי בעלה שלח אותה לרבי ישמעאל כדי לחפש בה משהו יפה, ולאחר בדיקה וחקירה הוא מוצא בה את השם 'לכלוכית' שהוא ה'מאוס' יפה שבה, והרי השם 'לכלוכית' - כשמו כן הוא אינו מעיד כלל על יופי, ובעלה הרי חיפש משהו 'יפה' באשתו? ואפשר אולי להגיד שהשם מתאים אבל לא שהשם יפה, ועל איזה סמך התיר ר' ישמעאל את הנדר?!

ושאלתי פעם את הגרי"ד סולובייצק זצ"ל וענה לי: ש"דבר שמתאים זה דבר יפה", כי ההתאמה לבד זה היופי.

מהות הדת היהודית: להיות שונה

במגילת אסתר מובא שכאשר המן שוטח את טענותיו כנגד העם היהודי לפני אחשורוש, אז הוא מוסיף וטוען עליהם למלך - "ודתיהם שונות מכל עם".

ולכאורה טענת המן תמוהה היא ביותר - הרי כל דת שונה היא מחברתה ולכל עם יש את האופי והלשון הייחודי שלו, ומהי טענתו המחודשת של המן הרשע !?

אך חשבתי לדייק ולבאר בלשון הפסוק, שטענתו של המן היתה -כי אף אמנם שכל דת שונה היא מחברתה אך הדת של העם היהודי היא: "ודתיהם - שונות", הדת הוא להיות שונה! שבניגוד לכל דת שהשוני הוא דבר שולי ולא עיקרי - בדת היהודית השוני הוא חלק עיקרי מעיקר מהות הדת, להיות שונה ולא להתחבר או להיסחף כחוא זה אחר הליכות ומנהגי הגוי והדתות האחרות. כי כך גם לימדנו חז"ל וגדולי הדורות במעשיהם, ובקביעת הסייגים והגדרים שבהלכה - והכל הוא כדי לשמר את השוני והמיוחדות הטמונים בעיקר מהותו של העם היהודי.

בכל 'איש יהודי' טמון מרדכי - וכל גוי הוא המן בפונטציאל

בנוסח ההודאה שלאחר קריאת המגילה אנו אומרים: "ארור המן אשר ביקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי וכו' ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים". ע"כ.

ויש להבין לאחר שהזכיר את המן ומרדכי, מהו ההמשך והכפילות ב'ארורים כל הרשעים וברוכים כל הצדיקים'!

ואמרתי לבאר זאת על פי מה ששמעתי פעם מהגאון ר' חיים קמיל זצ"ל, שבנוסח הודאת על הניסים שקבעו חז"ל כתוב: ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן ונשים וכו' - ושללם לבזו". שיש להעיר, מהו טעם ההוספה ב'על הניסים' של 'ושללם לבזו'! מילא כשזה מסופר במגילה כי זה היה גוף המעשה, אבל למה הכניסו את זה גם בהודאה?! וביאר זאת ר' חיים קמיל - על פי המסופר על הגר"ח מבריסק שאמר: ש"אם גוי הולך ברחוב ובצד השני עובר יהודי, מה שהגוי אינו עובר את הכביש לתת לו סטירה - הוא לא בגלל שאינו רוצה אלא בגלל שהוא מתעצלי! ולכך זוהי גם הסיבה להוספה בנוסח ההודאה של 'ושללם לבזו', כי חלק ממשי מחומר גזירת השמד שריחפה על עם ישראל היה מה שכתב והבטיח המן באגרות שנשלחו שיהיה גם 'ושללם לבזו' - כי זהו התמרץ, ובלא זה יתכן היה שהעצלות היתה גוברת על הגויים ולא היו נענים לקריאתו 'לתת סטירה ליהודי', ואם כן חלק זה הוא מעיקרי ההודאה והנס ולכך נכתב בעל הניסים.

וזהו גם הביאור במה שאנו כופלים ואומרים 'ארורים כל הרשעים' - שבל נטעה לחשוב שהיה רק 'ארור המן' אחד עם כל מזימות הרשע

שרצה להורגנו, אלא עלינו לדעת כי כל גוי הוא בפונטציאל המן ורק שמתגבר בהם מידת העצלות מלנסות להשמידנו. וכן הוא לצד החיובי ב'ברוכים כל הצדיקים' - שעל כל יהודי ויהודי לדעת שבתוך תוכו יכול גם הוא להגיע למדרגה של 'ברוך מרדכי', כי בכל יהודי טמון הפונטציאל לקבל את המדרגות והכוחות הייחודיים של מרדכי. וכפי שכתוב אצל מרדכי שהיה: "איש יהודי", כי כוחותיו ומעלותיו מושרשים הם בעיקר טבעו של העם היהודי.

המן - כל כוחו היה 'מפחיד'

עוד ראינו בנוסח ההודאה שלאחר המגילה: "ארורה זרש - אשת מפחיד". ויש להעיר, מדוע נבחר ונכתב דוקא תואר זה של 'מפחיד' על המן, ולא כתוב פשוט 'ארורה זרש אשת המן'!

ומכאן למדים אנו יסוד גדול כי אכן כל כוחו ומהותו של המן היה בעצם רק להפחיד. וכמו שאמרו חז"ל: "הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים" - כל תפקידו וכוחו של המן היה רק להפחיד את ישראל כדי שיחזרו למוטב אך ליותר מזה לא ניתן לו כח מן השמים.

וזהו מה שהובא בחז"ל שאמרו במסכת מגילה (יד.): "גדולה הסרת הטבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב" - רואים אנו כי כל מטרת גזירות המן הרשע ותפקידו היו רק עצה מן השמים כדי להפחיד את עם ישראל 'להחזירן למוטב', ושיחזרו בתשובה. ולכך זהו דוקא התואר של המן, זרש אשתו נקראה - 'אשת מפחיד'.

אמי ע"ה סיפרה לי שבעיירות של פעם, היה שגור פתגם כעין רעיון זה: "שהקב"ה יפחיד אבל לא יעניש" - שכל מטרת העונשים והייסורים יהיו רק להפחיד אותנו, כדי שנכוון את דרכינו ונחזור בתשובה.

ואם כך, גם עלינו מוטל לחקור ולדרוש היטב מה בשמים רוצים מאיתנו - ובמיוחד בימים אלו 'עת צרה ליעקב' שבו משתולל המוות ברחובותינו. וכאשר נבין זאת ונכוון את דרכינו אז נראה בעז"ה שכל הצרות הללו היו רק בגדר 'מפחיד' - שנועדו להחזירנו למוטב, ואין לנו אלא לייחל שמכאן והלאה 'הקב"ה רק יפחיד אבל לא יעניש'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש ניסן

יצא בעז"ה לקראת חג הפסח הבעל"ט

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':

www.memayan.com

מוקדש לכבוד רבינו ומורה דרכינו נשיא רשת "שובו" מרן המושגיח שליט"א

- נתתם והוקדש ע"י הנהלת רשת שובו בארה"ק -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

פרשת תרומה - זכור

עמל התורה היא הדרך לגבור על כח ה'עמלק' שבתוכנו

א

השבוע קוראים את פרשת 'זכור' שבה התורה מצוה אותנו לזכור את מעשה עמלק "אשר קרך בדרך", וכן למחות אותם כמבואר בהמשך הפס' "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

והנה הגר"א ועוד, כותבים שיש באדם שבעים כחות הנפש שהם כנגד שבעים אומות העולם, וא"כ בכל אדם יש מעט מן התכונה של '**עמלק**', ובציווי של מחיית עמלק נכללת מחיית מידת העמלקיות הנמצאת בכל אחד מאיתנו, ונבוא לבאר מהי מידת העמלקיות שבכחות הנפש ואת הדרך למחות אותה.

כתוב בזהר הקדוש שעמלק הוא הנחש הקדמוני שפיתה את חוה. ובענין הפיתוי כתב הספורנו (בראשית ג, א) וז"ל, והנחש - הוא שטן הוא יצה"ר רב ההיזק עם מיעוט היותו נראה... וע"ז הדרך קרא בזה המקום את היצה"ר המחטיא נחש בהיותו דומה לנחש אשר תועלתו במציאות מועט מאד ונזקו רב עם מיעוט הראותו וכבר אמרו ז"ל שהיה סמא"ל רוכב עליו, והוא שהכח המתאווה המחטיא יעשה זה באמצעות הכח המדמה המוביל אליו דמיוני התענוגים החומרניים, המטים מדרך השלימות... כי אמנם הכח המתאווה עם דמיוני התענוגים המובילים אליו הם מצוים לכחות הגשמיות הפועלות ומחטיאים כוונת ורצון הא-ל ית' כשלא יתקומם עליהם הכח השכלי וימחה בהם כאמרם ז"ל עינא וליבא סרסורי דחטאה אשר על זה הזהיר באמרו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, עכ"ל.

העולה מדבריו, שכח התאווה שביצה"ר פועל באמצעות כח הדמיון, שהדמיון גורם לאדם לדמיין על תענוגים מסוימים כאילו יש בהם ממש, וכתוצאה מכך מתעורר כח התאווה המושך את האדם לתענוגים האלו, ומצד שני יש כח שכלי המכיר בערך האמיתי של כל דבר, ובכחו למתן את דמיון התענוג, וכלשון הספורנו '**כשלא יתקומם עליהם הכח השכלי וימחה בהם**'.

דוגמא לדבר זה ניתן להביא מדרכי הפרסומת המודרניים כגון שמפרסמים תמונה של אדם היושב על חוף הים מתחת לשמשיה ואוכל פרוסת עוגה, וכך מתעורר הדמיון והאדם הרואה את התמונה מרגיש שחייב לעשות כך ג"כ ולא יכול בלי זה, ואילו היה מודד את הדבר בערכו

ב

האמיתי, היה מגלה שהתועלת האמיתית בדבר הזה שוה הרבה פחות ממה שהיה נראה לו בתחילה. ולפי דברי הספורנו יוצא שבעמלק יש את כח התאווה המדומית שהרי הוא הנחש הקדמוני.

מאידיך, בגמ' במגילה (יג, ב) מוזכר כח אחר של עמלק - 'אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן', משמע כאן שהמן היה בעל הלשה"ר הגדול ביותר והיתה מוטבעת בו התכונה של לה"ר, ונבאר את גדרם של שני הכחות הללו: הגרי"ס באיגרת המוסר כותב וז"ל, 'נשימה לב להתבונן בענין העבירות ונראה כי שתים המה בסוגיהן, האחת נובעת מהתאווה הנפרצה לאהוב הערב לשעתו... זהו הסוג השני, דוגמת זה הדבר לא מצאנו בעניני העולם: אין איש שצרות מרחפות ממול פניו, אשר לא יקח לו עת לחשוב מחשבות להנצל מהן. אי לזאת גם אין התאווה סיבתה. פליאה היא העבירה הלזו וזה שמה פלאי לבלי שים לב להתבונן ביראת ד' ובמוסר ענשו עבירות כאלו לא יוכלו היות מסוג הראשון יען אין די בהתאווה להיות סיבתן רק הן מרוחניות הטומאה המלפפת את האדם להחטיאו וביותר בחטאי הדיבור כי מה יתרון לבעל הלשון כמאמר רז"ל (ערכין טו, ב), עיי"ש. בזאת מצאנו פשר דבר בין השיטות בענין יצר הרע ויצר הטוב מה המה, השיטה האחת היא השיטה הנודעת כי יצה"ר הוא כח הטומאה באדם המובילו לפשעים ויצר הטוב הוא כח הקדושה באדם המובילו לטוב... והשיטה השניה היא שיצה"ר הוא כח תאוות האדם המשקפת אל כל הערב לשעתו, אותו תאספיה אל ביתה ובו תדבק לאהבה, ויצר הטוב הוא השכל הישר הצופה ומביט להנולד, הוא פחד יראת ד' יתברך שמו ומשפטיו הרעים למרבה, ובוחר בדבר המועיל, לכבוש התאווה למען יתעדן באחרונה בענג נפלא... מזה נראה בעליל כי שתי השיטות נכונות, היצה"ר הוא כח התאווה וגם יש בו רוח הטומאה וכן יצה"ט הוא השכל הנכון הרואה את הנולד וגם יש רוח הקדושה באדם, ע"כ.

מבואר בדבריו, שישנם שתי חלקים ביצה"ר, '**רוח טומאה**' ו'**ערב לשעתו**', ערב לשעתו הוא החלק של התאווה (הפועלת בכח הדמיון כמש"כ הספורנו) וכנגד הדמיון יש את השכל שהולך לפי האמת, ורוח הטומאה הוא כח

רוחני שמושך את האדם לחטאים הגם שאין בהם שום תאוה, כגון דיבור לשה"ר, וכנגד זה יש את כח הקדושה המושך לצד הטוב.

דיבורי לשון הרע נובעים מחלק ה'רע בעצם' שביצה"ר, וכמו שהזכיר הגרי"ס את דברי הגמ' בערכין ט"ו ע"ב 'מה יתרון לבעל הלשון' ולשון הגמ' שם הוא 'ואמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, לעתיד לבוא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות, ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון'.

מבואר בגמ' שהגם שבשאר עבירות כגון מאכלות אסורות, גניבה וכדו' יש הנאה בעשייתן, אך בדיבור לשה"ר אין שום הנאה וריות, ודבר זה צ"ב שכפי הנראה בנוהג העולם, אנשים נהנים מאד לדבר לשה"ר עד כדי כך שקשה ביותר לפרוש מאיסור זה וכיצד ניתן לומר שאין בזה הנאה.

ונראה לבאר שבאדם הרי מושרש כח רע מעצם בריאתו, שכח זה מושך ושואף לעשיית רע וזהו שורש ההנאה והרצון לדבר לשה"ר שהרי בדיבורי לשה"ר אין תועלת לאדם המספר כלשון הפסוק 'ואין יתרון לבעל הלשון' אלא יש כאן משיכה לרע מתוך מטרה להרע בלבד, וכן הנחש הדומה לבעל הלשון"ר הוא מציאות של רע שחפצו לעשות רע לשם רע ולכן נושך אע"פ שאין לו שום תועלת.

זהו ביאור הכח של עמלק שהוא הנחש וא"כ יש בו ג"כ את ב' החלקים שביצה"ר, שמצד אחד יש את הכח המתאוה שבזה פיתה הנחש את חוה כמו שביאר הספורנו, ומצד שני יש בעמלק כח טומאה שחפצו ומהותו לעשות רע עד שנאמר על המן' ליכא דידע לישנא בישא כהמן' ולשה"ר הוא מהות של רע כמשנ"ת.

ג

והנה איתא בחז"ל (קידושין ל, ב) 'כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו'..., ובאור הדבר לפי דרכנו הוא כך: בתורה הקדושה יש שתי בחינות. א. התורה היא 'תורת אמת' כמבואר בפס' (משלי כ"ג, כ"ג) "אמת קנה ואל תמכור" שמתייחס לתורה כדאיתא בחז"ל (ברכות ה, ב ועוד). ב. התורה היא עצם הטוב

כמבואר בפס' (משלי ד, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו".

אחד הביאורים בענין ה'אמת' שבתורה הוא מה שהביא המסילת ישרים בפרק ג' את דברי חז"ל (ב"מ פג, ב) "תשת חושך ויהי לילה זה העוה"ז שדומה ללילה" וכתב ע"כ המס"י שהעוה"ז דומה לחושך וכולו מלא בכל מיני תאוות וחומריות המושכים את האדם ומסתירים ממנו את אור האמת, והדרך להכיר את האמת הוא ע"י התורה שהתורה מראה את הדרך האמיתית והישרה שצריך ללכת בה ומוציאה את הערך לכל התענוגים המדומים, וזה אחד הביאורים במה ש'תורה מביאה לידי זהירות', ויעוי' בדברי הרמח"ל ב'דרך עץ החיים' שכתב וז"ל, והוא דבר החכם (משלי ו', כ"ג) ותורה אור, אור ממש ולא חכמה בלבד... אלא אור ממש כי זו מציאותה למעלה ובהכנסה בנשמה יכנס אור בה כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים, ע"כ. כלומר, שכאשר אדם נמצא בחדר חשוך אינו יכול לראות את החפצים שסביבו וכשמאירים מעט את החדר מיד הכל ברור וניכר. כך גם כשהתורה נכנסת לנשמה היא מאירה לאדם את הדרך בתוך העולם החשוך וכך יודע מהי דרך האמת.

א"כ יש בתורה כח 'אמת' הנוגד את הדמיון, שהדמיון גורם לאדם להעריך כל מיני דברים מזויפים שכאשר נבדוק אותם באמת נראה שאין בהם ממש ואילו כח האמת מודד כל דבר בערכו האמיתי, כמה חשיבות אמיתית יש לו והאם כדאי לעשות אותו וכח המדידה האמיתית שהוא הכח השכלי, נמצא בתורה.

ולאור האמור נמצאנו למדים שהדרך לגבור על הרע ועל התאוה שנובעת מהדמיון הוא בלימוד התורה, שכלל שהאדם עמל יותר בתורה התורה חודרת ממש לתוך הפנימיות שלו ומשנה אותו מרע לטוב וכמו"כ נכנס בו כח למדוד כל דבר בערכו האמיתי וללכת בדרך האמת, ויעוי' בדברי הרמח"ל בדעה"ח שכתב כן במפורש וז"ל, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנו היצר ודאי ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה, ע"כ. ודבריו אמורים כלפי החלק של התאוה ביצה"ר שכאשר כח האמת מדריך את האדם אינו נכנע לשום זיופים.

מטרת זכירת עמלק הוא בכדי למחות אותם וא"כ כדי למחות את העמלקיות שבתוכינו יש להתחזק בלימוד התורה הנוגד את תכונות עמלק, וכך נזכה למחיית זכר עמלק כראוי.

בס"ד לרגל גליון ה-100 ליקטנו בזה פניני חכמה ודעת עצות והדרכות ממשנתו העמוקה והבהירה של רבינו ראש הישיבה שליט"א

דעת תורה שבהנהגת כלל ישראל

בשפת אמת כתוב (נשא תרל"ז) שהתורה בכללותה נמסרה לכל בני ישראל וכל אחד יכול להבין אותה כפי השגתו. אולם יש עוד חלק בתורה שלא נמסר אלא ליחיד סגולה שהם החכמים ראשי הדורות. ודברים אלו אדם רגיל אינו יכול להבינם.

עלינו לדעת שאמנם דעת תורה הרגילה נמצאת אצל החכם שעמל ויגע בתורה, ויראת ה' היא אוצרו, עד ששכלו התאחד עם התורה והוא רואה כל דבר במבט של תורה. חכם כזה יכול להכריע בשאלות הנוגעות לדעת תורה.

אולם דעת תורה הנוגעת להנהגת כלל ישראל לא ניתנה לכל אחד, אלא זה נמסר ליחידים, גדולי ומנהיגי הדור, ואך ורק הם יכולים להכריע בשאלות הללו, ואלו דברים שאין בכוחנו להבינם! (מתוך משא בענייני בחירות).

תיקון פרצות הדור

בס' אבן שלמה (י"א, ז) מובא בשם הגר"א שבכל דור הוצרכו חכמי הדור לעשות גזירות וסייגים לפי הפרצות שפרצו הערב רב, ואף שבדורות קודמים לא הוצרכו לתקנות הללו.

צריכים לדעת שבכל דור יש את הנסיונות והפירצות שלו, ויש למקד את החזית אל מול פרצות הדור. כך גם אמר החזו"א כשהתיר דבר מסוים שבעבר לחמו נגדו, משום שבכל דור צריך להילחם בבעיות של אותו הדור.

בעבר המלחמה הייתה מול המשכילים, וגדולי הדור דאז נלחמו מול ההשכלה. אולם המלחמה היום איננה ההשכלה אלא הרחובות! החזית צריכה להיות מול המושגים של פריקת עול ומה שנוגע למכשירים הטמאים וכו', וחובה להבין את זה ולהילחם בדברים הללו, ולא למקד את הכוחות בדברים שממילא אינם רלוונטים והבעיות של הדור כלל לא נמצאות שם. (מתוך משא השקפה בענייני השעה).

הנהגת הדור - מידת הרחמים

בס' אבן שלמה (י"א, ט) מובא בשם הגר"א, שבכל דור שולטת מידה אחרת ממידותיו של הקב"ה ולפי זה משתנים מעשי הדור, הנהגותיהם ופרנסיהם (עיי"ש בדבריו).

אנו פוסקים היום הלכה כב"ה ולא כב"ש משום שב"ה בשורש נשמתם שייכים יותר למידת הרחמים, כידוע. ולעת"ל שהנהגה

חובת החינוך לדרך ארץ

בתנא דבי אליהו נאמר ש'דרך ארץ קדמה לתורה', ובמשנה במסכת אבות 'אם אין דרך ארץ אין תורה', והיינו שגם כאשר אנו עוסקים עם עולם של קדושה ועולם שמעל הטבע אך יש את הדבר הבסיסי שאסור לדלג עליו - דרך ארץ.

וביאור העניין עפ"י מה שביאר מוהר"ח וויטאל בספרו שערי קדושה שיש באדם נפש היסודית, ונפש המשכלת. המדות הטובות והרעות, מוטבעות בנפש היסודית שמחוברת אל הגוף, וקיום המצוות תלוי בנפש המשכלת. וכדי לקיים מצוות כראוי יש לבנות את הנפש היסודית בצורה נכונה, ורק לאחר שהנפש היסודית מתוקנת והאדם הוא בעל מידות טובות ניתן לקיים את התורה והמצוות, עיי"ש בדבריו. ולכן מבואר בתנא דבי אליהו שהדרך ארץ היא ההקדמה לתורה, היינו שהשלב הראשון בכדי לזכות לתורה הוא 'דרך ארץ' ודרך זו מביאה לתורה וכפי שנתבאר שלא ניתן לבנות את העולם של קדושה, בלי הנפש היסודית.

לעיתים רואים שהיות ונותנים את כל הדגש על החינוך לעולם של קדושה, לפעמים יש הזנחה וזלזול במה שנוגע לדרך ארץ. אבל עלינו לדעת שבלי הנפש היסודית אין אפשרות לבנות את הנפש המשכלת, והבסיס לעולם של קדושה הוא להקפיד גם על היסודות של דרך ארץ.

חינוך למצפון

כוח המצפון הוא דבר שצריכים לפתח, ועל האדם להתחנך לכך כבר מקטנותו. כאשר ילד קטן לוקח חפץ מאחיו ללא רשותו, ההורים צריכים להוכיח אותו שאסור לעשות כן. כתוצאה מתגובת ההורים, מתפתח כוח המצפון של הילד והוא מפנים מהו דבר טוב ומהו דבר רע. כך הוא מתחיל להבין שאסור לגנוב ולשקר וזה חודר למצפונו. אולם אם ההורים מאפשרים לילד לעשות כרצונו, מתוך מחשבה שכאשר יגדל הוא כבר יבין לבד כיצד מתנהגים, התוצאה תהיה שהילד יגדל ללא כוח המצפון.

האדם, במשך חייו, עומד בפני נסיונות רבים שהכוח להתגבר עליהם הוא כוח המצפון. נקריט לפניו הזדמנות לגנוב ולהרויח ממון רב מבלי שיתפסו אותו, מה ימנע אותו מלגנוב? כוח המצפון. כאשר יש לאדם כוח המצפון והוא עומד בפני נסיון, נוצרת מלחמה בין כוח המצפון לבין הרצון החופשי, בין השכל הישר לבין התאוה. אולם מי שאין לו מצפון, ודאי שלא יעמוד בנסיון.

תהיה במידת הדין, ההלכה תחזור להיות כב"ש.

וכן בהנהגת הדור. בדור הקודם הנהיגו אמנם בהנהגה שנוטה יותר לדין, אך בדור שלנו ההנהגה צריכה להיות יותר על דרך הרחמים. (מתוך משא השקפה בענייני השעה).

בחירות - שלוחים ומשלחים

בפרשת המרגלים מצאנו דבר פלא. הפסוק מעיד על המרגלים שבתחילה היו אנשים כשרים. אולם משנתמנו להיות שלוחים ללכת ולרגל את הארץ, מיד נהפכו לרשעים.

ועמד על כך המהר"ל (גו"א שם) וביאר שכאשר נהפכו לשלוחיהם של רשעים, נהיו כמו המשלחים, ולפי שהשליח מושפע מכוח המשלח ואם יש פגם במשלח, גם השליח מושפע מכך.

כך גם בבחירות. הנציגים שלנו הינם שלוחים של גדולי ישראל, והיות שהמשלחים הם גדולי תורה, גם לשליחים יש את הכוח לעשות את הדברים בצורה נכונה עפ"י דרך התורה. ולאחר שהוחלט לשלוח אנשים מסוימים, להם ורק להם יש את הכוח לפעול בצורה נכונה, וכמו שמצינו להיפך במרגלים. (מתוך משא בענייני בחירות).

שבת - התעלות מתוך מנוחה

השפת אמת בפרשת ויצא (תרנ"ד) אומר, שישנם שתי דרכים של התעלות בעבודת ה'. יש התעלות שבאה מתוך קשיים ונסיונות, ויש גם סוג אחר של התעלות שבאה כאשר אדם עובד את ה' מתוך מנוחה.

במשך השבוע יש מתח מסוים בלימוד ובכל ההנהגה, מאשר ביום השבת שאז האוירה יותר רגועה ונינוחה. אולם אל לנו לטעות ולחשוב שההתעלות שלנו היא רק בימי השבוע והשבת היא מעין הפסקה. אדרבה, גם השבת היא זמן של התעלות, אלא שהיא התעלות בצורה שונה מזו של ימי החול - התעלות מתוך המנוחה. (עי' בשפ"א שם שג"כ מקביל זאת לימי החול ולשבת).

על הגר"י הוטנר זצ"ל

הוא קיבל הרבה מרבו, הסבא מסלבודקא זצ"ל, את המוסר שלו וכן דרך החינוך. ומצד שני הגיע מבית חסידי וקיבל הרבה מספרי חסידות. גם העמיק ועסק רבות בכתבי המהר"ל, ובבחינה מסוימת היה לתלמידו.

הבין היטב את רוח הדור שחי בו, ידע כיצד לקחת את כל מה שקיבל ולתת לדור מענה נכון. הדור שעבר תחתיו גידל תלמידי חכמים רבים ואנשי מעשה שנכנסו לנשיאה בעול עם הציבור כפי שקיבלו ממנו. הגאון ר' אברהם יפה זצ"ל אמר פעם כשראה את תלמידיו, שרואים עליהם ועל דרכי הנהגתם את הראשית חכמה יראת ה' שקיבלו ממנו.

דרך בלימוד הסוגיות לא קיבלתי ממנו אמנם, (אלא מהגאון רבי אברהם ליבוביץ זצ"ל, בנו של ר' ירוחם ותלמידו של הרב מבריסק), אולם קיבלתי ממנו הרבה שאיפות בלימוד. וכן את

דרך החשיבה כיצד לחשוב על דברים ואיך לגשת לכל עניין. קיבלתי ממנו לאין שיעור!

כוח התענוג מעיד להיכן האדם משתייך

החזו"א באמונה וביטחון (ד, י"ד) כותב בזה"ל "כי אמנם אין תיקון המידות שולל מהאדם אהבת עצמו, כי מציאות הנטיות לכבוד ולעונג היא מציאות חיובית בהרכב המכונה של זה החי הנקרא אדם, ואין שלילת הנטיות האלה בנין בנפש האדם אלא סתירת הווייתו. המוסר אומר לאדם אהוב את עצמך ורכוש כבוד, אבל דע לך מה אשרך עלי חלד, ומה כבודך, אין כבוד אלא תורה, אין כבוד אלא ענוה".

ביאור הדברים הוא שעומקו של ה'אני' שבאדם הוא כח התענוג. ושורש הענין מתבאר עפ"י מש"כ הרמח"ל 'האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו' (מסילת ישרים ריש פרק א'), זאת אומרת שמציאות האדם היא כח התענוג, שהלא עצם מטרת בריאתו היא עבור התענוג, עד שאומר החזו"א שאם לוקחים מן האדם את העונג והכבוד שוללים בזה את המציאות שלו ממש! וכן במשנה במסכת סנהדרין 'לפיכך נברא אדם יחידי וכו' לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם' (סו"פ ד') - אדם צריך להרגיש את הייחודיות שלו, אדם חייב עונג וכבוד שבזה מרגיש את ה'אני' שלו. אלא, שעליו לזכור שהתענוג האמיתי הוא להתענג על ה', והכבוד האמיתי הוא 'אין כבוד אלא תורה'.

ועל פי כח התענוג ניתן להכיר את מציאותו של האדם. שאם האדם מתענג רק מדברים גשמיים, סימן הוא שהוא מחובר בשורשו לחיי הגוף ולכן דווקא שם הוא מוצא את תענוגו, שהתענוג הוא עומק מציאותו של האדם, כפשנ"ת. אבל אדם שמרגיש את נשמתו כחלק מעצמיותו וודאי ימצא את תענוגו מהנאות רוחניות לפי שבזה מרגיש את העצמיות שלו.

התענוג האמיתי הוא רק מהתו"מ

המסילת ישרים בפרק א' כותב "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו", זוהי התכלית. והדרך להגיע לתענוג הזה הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, שע"י האדם נדמה להקב"ה ודבק בו, ודבקות זו מביאה את האדם לשלמות וגורמת לתענוג האמיתי הגדול ביותר. ואמנם גם ע"י קיום המצוות זוכים לזה במידה רבה, וכפי שמבקשים בתפילה "קדשנו במצותיך", שהמצוות מרוממות את האדם ומכניסות אותו לעולם של קדושה, אולם עיקר הדרך להידבק בה' ולזכות לתענוג המדובר, הוא ע"י עמל התורה.

והנה ידוע שקודם חטאו של אדם הראשון, היה האדם כולו קדוש, וכח הרע עמד מחוץ לאדם. אך לאחר החטא, כח הרע נכנס אל תוך האדם ונהיה חלק ממנו. אולם גם לאחר שכח הרע נכנס באדם הוא עדיין עומד אצלו בצורה חיצונית, דהיינו שהכח הפנימי והאמיתי של האדם הוא כח הטוב וכח הרע הוא יותר חיצוני.

והיות שכח הטוב הוא הכח האמיתי של האדם, אזי התענוגים

שבכוחם לתת לו את האושר האמיתי הם רק התענוגים הרוחניים של קיום התורה והמצוות. אולם הנאות גשמיות, אין בכוחן להביא לאדם שמחה אמיתית משום שכח הרע הוא כח חיצוני באדם. (מתוך דברים שנשא רבינו בעונג שבת חורף תשפ"א).

יראת ה' היא אוצר

כשם שבדרכי הלימוד יש מסורת מדור לדור כיצד ללמוד את התורה ולהבינה בצורה נכונה, כך גם דרכי היראה יש להם מסורת. מסורת התורה שבידינו כיום בישיבות, קיבלנו אותו משיבת וואלוז'ין, והם קיבלו זאת מהגר"א. וכן את דרכי היראה קיבלנו מהגר"א, ר' ישראל היה תלמידו של ר' זונדל מסלנט, שהיה תלמידו של הגר"ח מוואלוז'ין תלמידו של הגר"א. כאשר ייסדו את ישיבת וואלוז'ין, הכל נעשה במסורת מיוחדת הן בדרכי הלימוד וכן לדאוג שלא ייכנסו רוחות זרות לישיבה ולשמור על מסגרת הישיבה, ואת המסורת שלנו קיבלנו משם.

בגמ' נאמר על יראת שמים שהיא האוצר ששומר את התורה, אוצר היינו שצריכים מסגרת מסוימת בשביל התורה כדי שהתורה לא תופסד כמבואר בנפח"ש שער ד', והתפקיד של המשגיחים הוא להעביר את מסורת היראה ולהעמיד את המסגרת של הישיבה, את האוצר של התורה.

המסילת ישרים בהקדמה לספרו מביא את הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה", ומבאר שאי"ז כמו שחושבים שיראת ה' היא סתם 'פרומקייט' שעושים כל מיני דברים של 'צידקות' וכו', זה לא נכון! דרכי היראה הם בגדר חכמה ויש עליהם מסורת כיצד ללכת בהם.

והמשגיח הגה"צ ר"י המניק זצוק"ל העמיד בישיבה את המסגרת שהיא האוצר לתורה והתמסר לזה בכל כוחו, ובנוסף לכך פעל להעמיד דרכים במה שקיבל מרבותיו כיצד לעבוד את ה' בדרך אמיתית. אם לא יודעים את הדרך הנכונה ניתן בקלות לסטות מן הדרך האמיתית בעבודת ה'. כשם שבלימוד התורה ניתן להתעקם בקלות בדרכי הלימוד בדרכים לא נכונות, כך גם ביראת שמים אם לא מכירים את הדרך הנכונה ניתן לנהוג בסתם 'חומרות' ולא לדעת מהי עבודת ה', יראת ה' היא חכמה! (מתוך הספדו של רבינו שליט"א, על מורינו המשגיח בשעת ההלויה).

חיצוניות מעוררת את הפנימיות

ידועים דבריו של ספר החינוך וכן דברי המסילת ישרים, שהחיצוניות מעוררת את הפנימיות - אדם עושה פעולה חיצונית וזה מעורר אצלו בפנימיותו את החיבור לפעולה שעושה. רגילים לחשוב שכוונת הדברים היא שכל אחד שעושה פעולה חיצונית גם באופן סתמי, נוצר אצלו חיבור לאותו העניין.

אלו החושבים כך, טעות בידם. המציאות מורה שאדם יכול להיות בעל אירגון חסד גדול שעוזר לאנשים רבים, ולמרות זאת להישאר מושחת, משום שכל מטרתו באירגון החסד שלו היא הכבוד או הכסף שמקבל מכך, וכל המעשים החיצוניים לא יעזרו לו ליצור חיבור פנימי אמיתי לעשיית חסד.

אם מדויקים את דברי המסילת ישרים רואים בדבריו, שחיצוניות אינה יוצרת פנימיות אלא חיצוניות מעוררת פנימיות. כלומר, שאחרי שיש לאדם מעט חיבור פנימי, המעשה החיצוני בכוחו לעורר ולחזק ולקיים בו את החיבור הזה, אך אם אין את החיבור הפנימי, המעשה החיצוני לא פועל מאומה.

לגדול בתורה

בגמ' מגילה כז, א' ואת כל בית גדול שרף באש ר' יוחנן וריב"ל חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפילה, לא מדובר כאן על לימוד תורה גרידא אלא על גדילה בתורה (עי' בהקדמה לבעל ה'משנת יעבץ'), מה הכוונה לגדול בתורה?

תינוק שנולד זקוק לאכול על מנת לגדול, ודרך האוכל שמגדל אותו ע"י שנכנס לגופו ולעצמותיו ונהיה חלק ממנו, וכך הגוף הולך וגדל.

וכן גם בענין הגדילה בתורה. בתורה יש כח להפוך את האדם ל'אדם גדול' והיינו, שהתורה מספקת לאדם את החיים הרוחניים. וככל שלומד יותר, נעשה יותר גדול, והאופן שבו התורה מגדלת את האדם הוא ע"י כך שחודרת לתוכו ונהיית חלק מעצמותו, במקביל לדרך הגדילה שבגוף, ומחמת כך נעשה יותר גדול.

ויש בזה נקודה נוספת, שהנה התינוק בקטנותו נצרך רק למעט אוכל בכדי לגדול משום שיש לו גוף קטן, אך ככל שהולך וגדל הוא נזקק למקור תזונה גדול יותר וצריך להגדיל את כמות מאכלו, עד שבשלב מסוים כבר מפסיק לגדול, ויכול להמשיך לאכול את אותה כמות אוכל שהורגל בה עד היום, משום שכעת כבר לא גדל יותר.

והגדילה בתורה היא ג"כ על אותו הדרך, שככל שהולך וגדל בתורה, בהכרח שירגיש צורך ללמוד יותר ויותר על מנת למלאות את תשוקתו שהרי הוא יותר גדול ונצרך ליותר תורה, ומי שמסתפק תמיד באותה צורה וכמות של לימוד ואינו מרגיש צורך ללמוד יותר ויותר - סימן ברור הוא שהתורה לא חדרה לתוכו ולא גידלה אותו אלא נשאר כמו שהיה בתחילה, שאם אכן גדל בתורה ודאי היה מרגיש צורך ללמוד יותר, שהלא זהו מקור תזונתו הרוחנית, והגם שכעת יודע הרבה דברי תורה אך הוא נשאר קטן כמות שהיה ולא נהפך ל'גדול'. (עי' פחד יצחק שבועות מאמר ד').

התמודדות עם קשיים

רבנו נשאל: כיצד ניתן להיות שקועים בלימוד ולא להיות מוטרדים משאר עניינים, ומצרות שפוקדות את האדם.

השיב רבנו: אדם שנהנה מלימוד התורה, שקוע בה ומחובר אליה חיבור אמיץ, בכוח זה יוכל לשכוח מכל מיני טירדות וצרות, הכל לפי רמת החיבור לתורה.

מרן החזו"א באיגרותיו (ח"א, ד) כותב בענין המושג חידושי תורה בשם הגר"ח מוולוז'ין 'בהיות שאין עומק תורה שבע"פ מתגלה אלא אחרי רוב השקידה והעמל, כל המתגלה מקרי חידוש'. ועוד מוסיף שם החזו"א 'והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופניים ומהפכים גשם לנשמת חיים'. מבואר שע"י שעמלים בתושבע"פ ומגלים את העומק הטמון בה, מגיעים לשמחה אדירה ואהבה עילאית לתורה, ומשום שעמל התורה מחבר את האדם בקשר אמיץ עם התורה עד שנהפכת להיות ממש חלק מעצמותו, ואז הוא אוהב אותה אהבה עילאית.

ואין הדברים אמורים על הרגשת שמחה רגילה, כגון הרגשת סיפוק שמגיעה אחרי עשיית דבר מסוים, אלא זו שמחה מיוחדת הנובעת מהחיבור לתורה, שמחה מיוחדת ששייכת רק לתורה, כפי שאמרו חז"ל "והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני", ועל שמחה זו מדבר החזו"א שמגיעים לכך ע"י העמל בהבנת התורה.

והנה אף שהתנאים כעת קשים מאוד, השהייה הממושכת בקפסולות, ובפרט שבבין הזמנים האחרון היה סגר ולא יכולתם לנוח ולהשתחרר כנדרש, מכ"מ אל לנו להתיימש מתקופת החורף העומדת לפנינו. על יעקב אבינו נאמר "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כ"ט, כ) אף שעבד את לבן שנים רבות! כך אתם, אם תעמלו בתורה בתקופה הזאת ביתר שאת, תזכו להתחבר אליה ולאהוב אותה אהבה עצומה עד שלא תחושו בזמן החולף! (מתוך שיחתו של רבנו בתחילת זמן חורף תשפ"א במסגרת הקפסולות).

כיצד לקבל קבלה טובה

במשך החיים אנו מקבלים עלינו פעמים רבות קבלות טובות, כגון בימי הדין וכו'. הרגילות היא לקבל קבלות של חומרה מסוימת להוסיף ולהחמיר באיזה ענין. אולם הבעיה בזה היא שבד"כ אדם הרי מרגיש את עצמו כמושלם, ולאחר שמקבל כזאת קבלה, להוסיף עוד חומרה, הוא כבר מרגיש ממש 'גדול הדור', עם כזאת גאווה ניגשים לימי הדין? האם זו המטרה בקבלה טובה?

קבלה טובה נכונה היא שאדם ימדוד היכן נמצאת נקודת הנסיון שלו, דהיינו הדרגה שבה הוא אוחז, שהם דברים שלפעמים מצליח בהם ולפעמים נכשל בהם, ובמישור הזה מקבל על עצמו להתחזק ובכך להעלות בדרגה את נקודת הנסיון.

ונראה שהדרך למדוד היכן האדם אוחז ובכך להכיר את נקודת הנסיון היא ע"י שבדוק היכן ומתי מרגיש נקיפות מצפון על מקרה של כשלון. הלא איננו מרגישים נקיפות מצפון על כך שאנו לא אוחזים בדרגת החפץ חיים, ומאידך אין לנו שום נסיון לחלל שבת ח"ו. אלא הנקודה האמצעית שבה אנו לפעמים מצליחים

ולפעמים נכשלים היא היא נקודת הנסיון ושם אנו מרגישים נקיפות מצפון כאשר אנו נכשלים, שהרי היה בידינו להצליח. ובמקום הזה יש לקבל קבלה להתחזק יותר בעניינים הללו וכך עולים מדרגה לדרגה (עי' מכתב מאליהו ח"א קו' הבחירה).

עוד נראה, שנקודת הנסיון היא בעצם המקום בו מוצא האדם את הסתירה בין הגוף לנשמה, וככל שהאדם מגביר אצלו את כח הנשמה כך הנסיון שלו לדברים החומריים הולך ונחלש והוא עולה לדרגות גבוהות יותר, וכן להפך.

ובקובץ אגרות למרן בעל החזו"א (א, א) כותב בענין עמל התורה 'אשר אך העמל הוא העבודה המעולה... והמהפך את הגשם לרוח והגוף לנפש' וכו'. על כן נראה שעסק התורה היא הדרך הטובה ביותר להעלות את האדם מדרגה לדרגה שזה לא רק חיזוק בנקודה אחת מסוימת, אלא שהיא מגבירה את כח הנשמה ומפחיתה את הסתירה בין הנשמה לגוף ומעלה את האדם לדרגה גבוהה יותר.

שאיפות

המושג 'שאיפות' דומה לשאיפת אוויר לנשימה. אדם שואף אוויר וזה נותן לו חיים. כך גם בשאיפה רוחנית, השאיפה היא מנוע שגורם לאדם להתקדם הלאה.

אנשים רבים חיים לפי האווירה החיצונית שסביבם. בתחילת ה'זמן' כשכולם לומדים, גם הם לומדים. ואילו בזמני רפיון, גם הם מתרפים. ומשום שכל הדחף שלהם להתקדם הוא דירבון חיצוני.

אולם מי שקיימת אצלו שאיפה עצמית, ששואף להתקדם הלאה, אינו תלוי באווירה חיצונית, וגם כשיש רפיון סביבו, נשאר לו הדחף הפנימי להמשיך ולהתקדם. (מתוך וועד לאברכים).

השפעת המוזיקה

בהקדמה לספר פאת השולחן להר"י משקלאוו מביא בשם הגר"א, שמשנה רבינו הוריד כמה ניגונים מהר סיני והם הסוד של שירת הלויים, ועוד פירט שם את כוחה הגדול של חכמת המוזיקה, עיי"ש.

ומבואר מזה שישנם ניגונים שיסודם בקודש ובכוחם לעורר את האדם ולהשפיע עליו לאין שיעור.

אך מצד שני יש מוזיקה שמעוררת לפריקת עול וגם לה יש השפעה עצומה על האדם, ויש להיזהר ממנה מאוד, ובפרט בדור שלנו שזה נפוץ ונגיש ביותר.

הסיבה העמוקה לכך שמעריצים כ"כ את הזמרים הללו היא משום שאדם נהנה מפריקת עול ומרגיש בתוכו הערצה לאותו אחד שגרם לו הרגשה של פריקת עול! (מתוך משא השקפה בענייני השעה).

מערכי תורה

תרומה זכור

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

המנוחה הטהורה - השפעת התורה

הנה עשיית המנוחה נעשתה מאליה בידי שמים, וכמו שכתוב (כ"ה, ל"א) 'ועשית מנוחת זהב טהור מקשה תיעשה המנוחה', ופירש רש"י תיעשה וכו', והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה. והנה פשיטא דמה שהמנוחה נעשתה באופן זה, שנתקשה בעשייתה, והוצרך להשליך הככר לאור, ונעשית מאליה, אין זה מילתא דבדיעבד, ולא חסר בשלימות עשייתה מידי, אלא אדרבה, כך ראוי לכתחילה שתהא המנוחה נעשית, וזהו האופן המושלם והמשובח שתיעשה המנוחה. ובאמת דגם בעיקר הציווי, נאמר באופן שתהא עשייה מאליה, הרי דכן הוא האופן והדרך הראויה מלכתחילה.

וצריך להבין מדוע דווקא במעשה המנוחה נתקשה משה, ולא מצינו כן בשאר כלים, ואפילו הארון שקדוש טפי שהיה מונח בבית קדשי הקדשים, נעשה בידי אדם, ולמה בעשיית המנוחה היה צריך שתיעשה בידי שמים.

ויש לבאר, דהמנוחה יש בה ענין מיוחד טפי מכל הכלים, דענין המנוחה הוא השפעת התורה, וגילוי אור התורה, וכל פרט ופרט מחלקי המנוחה, הוא כנגד ענין מסויים בתורה ובגילוי אור התורה. דאור המנוחה והשלהבת, הוא אור התורה עצמה, והמנוחה היא הכלי של השפעת וגילוי אור התורה. ואמנם דגם הארון הוא כלי לתורה, שהרי זהו מקום התורה, והלוחות היו מונחים בו, אכן הארון הוא כלי ומקום שבו התורה מונחת, אבל המנוחה עניינה היא גילוי והשפעת התורה עצמה.

ונראה דענין זה של השפעת התורה, צריך להעשות בידי שמים דוקא, וביותר, דגם אינו יכול ליעשות אלא בידי שמים, ולא שייך כלל שיהא נעשה בידי אדם, דהשפעת התורה יכולה להיות רק מפי הגבורה, דבאמת תלמוד תורה אי אפשר בלא שהקב"ה יהא מלמד אותו בכל שעה ושעה, וכמש"כ בנפש החיים (ש"ד פי"ד) שבעת שאדם עוסק בתורה נחצבת אותה התורה להבת אש מפיו יתברך כמו בעת קבלת התורה בסיני, ונחשב כאילו עתה מקבלה בסיני.

ובבית הלוי דקדק דבמשלי כתוב 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה' לא כתב הפסוק כי ה' נתן חכמה, בלשון עבר, אלא כתב כי ה' יתן חכמה בלשון הווה, משום דבכל שעה ושעה שאדם עוסק בתורה, אז הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה. וזהו הביאור בדברי הגמ' במס' תמיד דהיושב ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, דהיינו דבאותה שעה ממש הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה עכ"ל. וכן יש לבאר לשון הברכה בברכות התורה, 'המלמד תורה לעמו ישראל', דלא רק שנתן לנו את התורה, אלא דבכל שעה ושעה הוא מלמד את התורה לעמו ישראל. ומבואר דאי אפשר ללמוד תורה, אלא ע"י שהקב"ה מלמד אותו, ויושב ושונה כנגדו, ונותן לו דעת וחכמה ותבונה באותה שעה ממש.

מעתה גם המנוחה שעניינה היא השפעת התורה, מוכרח הוא להיות ע"י מעשה שמים דוקא, דאי אפשר דהשפעת התורה תיעשה אלא ע"י הקב"ה, ועל כן היה מוכרח ליעשות בידי שמים, משום שרק באופן זה שייך ויתכן השפעת התורה. ולכן נתייחדה המנוחה יותר מכל הכלים, דצריכה שתיעשה בידי שמים, ולא שתיעשה בידי אדם, ולכן דוקא בה נתקשה משה.

והנה הגביעים שהיו במנוחה, היו הפוכים, כמבואר ברמב"ם הל' בית הבחירה, וצריך ביאור מהו הענין בכך שיהיו הפוכים, והרי בשביל שיהיה בית קיבול צריך שיהא ישר ולא הפוך.

אכן לפי המבואר דהמנוחה היא השפעת התורה, יש לבאר דלכן נעשו הגביעים באופן שהם משפיעים, שזהו הצורה והאופן של השקאה, שמשקים מהגביע, ולכן הוא נעשה באופן שהגביע משקה מיינה של תורה, ומשפיע ומוציא מה שבתוכו.

והנה בגמ' במנחות דף כ"ט. איתא, אמר רב שמואל בר נחמני מאי דכתיב על המנוחה הטהורה, שירדו מעשיה ממקום טהרה. ופירש רש"י, מן השמים הראוהו למשה מנוחה, ועשה כנגדה. והיינו לכאורה דהגמ' נחלקה עם דרשת חז"ל שהביא רש"י, אם משה רבנו השליך הככר לתוך האש ונעשתה מאליה, או דנתקשה בעשייתה, והראו לו מן השמים.

אלא דיש לדקדק, במה שהמנוחה נקראת המנוחה הטהורה, כיון שנעשית על פי המנוחה שהראו לו מן השמים, וצריך ביאור, דבשלמא המנוחה שהראו לו מן השמים, היא טהורה, שבאה ממקום טהרה, אבל המנוחה שעשה משה רבנו למה היא נקראת טהורה.

ונראה דמה שהראו לו מן השמים, לא היה רק להראותו את תבנית המנוחה, בשביל שהמנוחה תהיה כתבניתה, אלא היה ענין מיוחד להראות את אופן עשיית המנוחה בשעת העשיה דוקא, דבשעת עשיית המנוחה תהיה נעשית עפ"י מנוחה שיראוהו מן השמים, והענין בזה הוא, דעל ידי זה נחשב שהיא נעשית בידי שמים, ועי"ז שייכת המנוחה שעשה משה למנוחה שראה מן השמים, ולכן נחשב שבאה ממקום טהרה, ועל כן נקראת המנוחה הטהורה.

עוד איתא שם בגמ', תניא רבי יוסי בר' אומר וכו', מגורה של אש ירדה מן השמים, וראה משה ועשה כנגדן. א"ר יוחנן, גבריאל חגור כמין פסיקא היה, והראה לו למשה מעשה המגורה וכו'. תנא דבי ר' ישמעאל ג' דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן מגורה וכו'. ומכל המימרות הללו מבואר דבמעשה המגורה היה ענין מיוחד להראות למשה איך הוא מעשה המגורה, ולא מצינו בכל הכלים דבר זה שיהא משה רבנו נצרך שיראוהו מן השמים איך לעשותם. אמנם הביאור הוא כמש"כ דהיה ענין מיוחד במגורה להראות למשה את אופן עשייתה בשעת העשיה דוקא, דע"ז נחשב שהיא נעשית בידי שמים, והענין בזה הוא כמבואר דהמגורה ענינה השפעת התורה, וע"כ לא שייך שתהא נעשית בידי אדם, ומוכרח שתהא נעשית בידי שמים, ולכן היה צריך שיראוהו מן השמים, שע"ז יהא נחשב שנעשתה בידי שמים.

מצות מחיית עמלק ביד שאול

ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך. הנה הזכיר הכתוב ששאול עבר על שתי דברים, עבר את פי ה', ועבר על דברי שמואל. ויש לבאר בזה, דמחיית עמלק מלבד מה דהיא מצות עשה דאורייתא לדורות, עוד היה אצל שאול מצוה מיוחדת, דכיון דשאול נצטוו בנבואה ע"י שמואל להלחם בעמלק, א"כ היה מצווה בזה במיוחד, במצות עשה דלשמוע בקול נביא. ובזה יש לבאר, דזהו שתי הדברים שנקט, דפי ה', היינו המ"ע דאורייתא, ואת דבריך, היינו דברי הנביא, שעבר על המ"ע דלשמוע בקול נביא. ובזה יש לפרש מה שאמר שאול לשמואל, 'ועתה שא נא את חטאתי', והלא הקב"ה הוא המוחל חטאים, ומה ביקש משמואל שישא את חטאתו. אכן לפי המבואר יש לומר, דעל מה שעבר על המ"ע דאורייתא, ע"ז מהניא תשובה, ומה שאמר שאול לשמואל שישא חטאתו, היה על מה שעבר על מצוות הנביא, וסבר שאול שיכול שמואל למחול על זה, שהנביא יכול למחול למי שעבר על דבריו, שהוא כעין הא דאיתא בסוטה וסנהדרין דזקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו. (עיי' סנהדרין דף י"ז, ורמב"ן פר' בהעלותך). ויש להוסיף בזה עוד, דהנה שאול אמר ועתה שא נא, ומהו ועתה. ובפשוטו היינו אחר ששב ואמר חטאתי. אכן לפי המבואר י"ל דאמר ועתה היינו אחר ששב על ביטול המ"ע דאורייתא, בזה שאמר חטאתי, וא"כ לא נשאר רק החטא שעבר על דברי נביא, ועל זה אמר שא נא את חטאתי, ואז ימחל לו לגמרי, ונמצא שאין כלל חטא, וממילא יהא כמו שסיים דבריו 'ושוב עמי ואשתחוה לה'.

והנה לעיל כתיב, 'ויאמר שמואל החפץ לה' וגו', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אלים'. הרי חשב הכתוב שתי עניינים, וכפילות יש כאן, שמוע, ולהקשיב. ובתרגום יונתן איתא 'הא קבלת למימריה מנסכת קודשין טב, לאצתא למילי נביאוהי מתרב פטימין', ומבואר בדברי התרגום דפירש דשמוע, קאי על דבר ה', ולהקשיב, קאי על דברי הנביאים, וזהו כמו שנתבאר, דמלבד המ"ע דאורייתא שהיה בזה, עוד היה בזה גם החיוב לשמוע בקול נביא. והנה להלן כתיב 'כי חטאת קסם מרי, ואון ותרפים הפצר', הנה גם כאן חשב הכתוב תרי מילי, וגם בזה איתא בתרגום יונתן, 'כן חובת כל גבר דמסרב פתגמא כו', כן חוב כל אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא', הרי דגם כאן חשב הכתוב תרי מילי בתביעה, חדא שצריך לשמוע דבר ה', ועוד שצריך להקשיב לדברי הנביא, וכל זה הוא כמו שנתבאר, שהיה בזה גם עבירה על מ"ע דאורייתא, וגם עבירה על דברי הנביא. והנה לעיל כתיב שה' אמר לשמואל על שאול, 'כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים', ויש לפרש דאמר כאן שתי דברים, חדא כי שב מאחרי, והיינו שלא קיים המ"ע דאורייתא, ועוד שאת דברי לא הקים, והיינו המצוה המיוחדת מפי נביא.

והנה בתחילת הפרשה כתוב, 'ויאמר שמואל אל שאול, אותי שלח ה' למשחך למלך על עמו על ישראל, ועתה שמע לקול דברי ה'". והכתוב צריך ביאור מה תלוי שצריך לשמוע בקול ה' במה שהוא מלך. ולפי מה שנתבאר דהיה כאן שתי חיובים, גם משום מ"ע של מחיית עמלק, וגם משום מצוה לשמוע בקול הנביא, יש לפרש דהכי קאמר, אותי שלח ה' למשחך למלך על עמו ישראל, ומכיון שהוא מלך, על ידי זה הוא מצווה במצות עשה דאורייתא דמחיית עמלק. ועוד, ועתה שמע לקול דברי ה', היינו שכעת עוד נתחדשה נבואה מיוחדת על מחיית עמלק. וזהו 'ועתה', שזה מצוה שנאמרה ונתחדשה עתה בנבואה.

וילך אגג מעדנות

כששמואל בא להרוג את אגג כתוב 'וילך אליו אגג מעדנות ויאמר אגג אכן סר מר המות', ופירש רש"י, יונתן תרגם, אגג מפנקא. וברד"ק כתב כלומר, הלך אליו כמהלך המלכים בתענוג, כלומר אע"פ שהיה קרוב למיתה הלך אליו בגאווה וכו'. וצריך ביאור, מפני מה הלך מעדנות כמהלך המלכים בתענוג, והרי הולכין להורגו. ונראה לפרש על פי מה דאיתא בילקוט שמעוני דכששמואל בא להורגו באופן חמור, והיה מותחו על ארבעה קונדיסין, אמר לו אגג, וכי כך ממיתין את השרים מיתות חמורות. ומבואר דאגג סבר דאע"פ שיהרגוהו, אבל מ"מ יהא זה במיתה קלה, דאין ראוי להמית שרים במיתה חמורה. [וכעין זה מצינו בנביא שופטים (ח', כ"א), ויאמר זבח וצלמע, קום אתה ופגע בנו, כי כאיש גבורתו וגו', ובמצו"ד פירש, כי בעבור רוב הגבורה שבה, תמית בפעם אחת ולא תשנה, וכן ראוי והגון להקל מיתת המלכים]. ולפי זה יש לפרש, דעל כן הלך אגג מעדנות כדרך המלכים, משום דסבר שיהרגוהו כדרך שהורגין את המלכים, ואע"פ שהולך למות, מ"מ הלך מעדנות על מנת שיהרגוהו כדרך המלכים, וכשראה אגג שאינו כן, אמר, אכן סר מר המות, שבאמת יהרגוהו באופן מר, וכמו שאיתא בילקוט שברר לו מיתה מרה, שהיה מחתך מברשו זתים זתים ומאכיל לנעמיות, או שהיה מותחו על ארבעה קונדיסין, וזהו מר המות.

הלשיב נביש

פרשת תרומה

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

מצוות זכירת מעשה עמלק

כתב הרמב"ם: וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק. שנאמר (דברים כה, יט) **תמחה את זכר עמלק**. ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים ואריבתו. כדי לעורר איבתו. שנאמר (שם יז) 'זכור את אשר עשה לך עמלק'. מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב. שאסור לשכח איבתו ושנאתו (פ"ה ממלכים ה"ה).

כלומר בכל האומות יש בהם רע, אולם עמלק הוא כולו רע, בלי שום טוב, והרע הזה מרחיק את האדם מבוראו, וכמובן שאנו מאמינים באמונה שלמה ברשעותו של עמלק, ובדורות האחרונים גם מי שלא הבין מי הוא עמלק היה לנו דוגמא מהנאצים ימ"ש שכבר אמרו גדולי ישראל שהם זרע עמלק, ועל עמלק זה מוטלת עלינו החובה לעורר שנאתו בלבנו.

והנה נאמר בהפטרה לפרשת זכור: ויאמר שמואל כאשר שכלה מנשים חרבך כן תשכל מנשים אמן וישסף שמואל את הגג לפני ה' בגלגל (ש"א טו, ג), ולכאורה צריך ליתן טעם וכי זו היא הסיבה שהרג שמואל את הגג והלא אנו מצווים על מחיית עמלק, וכי בלא סיבה זו לא היה הורגו, ובאור הדברים ששמואל רצה לעורר את איבתו כדי שתגדל שנאתו ביותר, ועל כן אמר כאשר שכלה מנשים וכו'. ולדוגמא אם נמצא אנחנו נאצי ימ"ש הרי וודאי יגדל שנאתנו עליו בראותנו את גודל השחתתו ורשעותו.

רפו ידיהם מן התורה

וביארנו המפרשים שכל מה שהצליח עמלק לבוא הוא רק משום שרפו ידיהם מן התורה שהרי כתוב בפסוקים: ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין: ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם: (שמות יז, ח-ט).

ופירש האור החיים להיות שנתעצלו בתורה שנמשלה למים ולאש דכתיב (ירמ' כ"ג) כה דברי כאש ולא נתעסקו במלחמתה של תורה, לזה הענישם בצמאון כנגד בחינת המים **ובאש המלחמה של עמלק**.

ומבואר שהעונש על מה שאמרו היש ה' עמנו היה תיכף בכך שויבוא עמלק וכו', ועמלק ממתין ומחפש תמיד לבוא על ישראל במלחמה אבל הוא יכול רק כשרפו ידיהם מן התורה.

הנה על הפסוק אשר קרך פירש רש"י: לשון קור וחום, ציננך והפשירך מרתיחתך, שהיו האומות יראים להילחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכווה, הקרה אותה בפני אחרים, (דברים כה, יח).

ובמדרש תנחומא ביאר שקרך הוא קראך ממש וז"ל: מה עשה עמלק.

עמד וירד לארכיון של מצרים ונטל טומוסיהון של שבטים, שהיה שמם חקוק עליהם במתכנת הלבנים. ועמד לו חוץ לענן, והיה קורא להם, ראובן שמעון ולוי פוקו, דאנא אחיכון ובעינא למעבד עמכון פרקמטיא. כיון שהיו יוצאין, היו הורגין אותן (תנחומא שם).

כלומר, עמלק הרי לא יכל להיכנס לתוך ענני הכבוד, וכדי לזנב בנחשלים הוא היה צריך שיהיו כאלה שיצאו מחוץ לענני הכבוד, ולצורך זה התחכם וקרא בשמות בני ישראל בלשון הקדש, וכיוון שכך היו כמה שיצאו ואותם הם תפסו. ואנו לומדים איזו רמאות היה להם ברשעותם, שע"י מעשיהם אלו הם הוציאו חלק מבנ"י מענני הכבוד.

מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם

ועם כל הרשעות וההתחכמות אין עמלק שולט על ישראל בזמן שעושים רצון ה' ולומדים כראוי, ורק כשיש רפיון ונעשה סדק ח"ו ושוב אין מוקפים בענני כבוד, אז יש להם דריסת רגל, וכן בימי המן העמלקי לא היו נענשים אם לא שהתעצלו על שלא עסקו בתורה.

ובמלחמת עמלק נאמר: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק (שמות יז, יא), וע"י בגמ' בר"ה שביארה פסוק זה: **וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים** (ר"ה כ"ט ע"א), ובמלחמה עצמה עם עמלק כלל ישראל תיקנו את מה שאמרו היש ה' עמנו, ע"י ששעבדו את ליבם לאביהם שבשמים.

עזה כמות וקשה כשאל קנאתה

ביארנו בשבוע שעבר את גודל אהבת ה"ת לישראל בעצם הכפייה שכפה הר כגיגית, שזו כאהבת אב לבנו שמתוך דאגה לשלומם ולטובתו הוא מונע ממנו סכנות גם כשבנו לא יחשיבם לסכנות, והקב"ה כפה עלינו לטובתנו.

והנה הק' התוס' (שבת פח, א) מדוע בכלל הוצרך הקב"ה לכפות עלינו, והלא כל ישראל אמרו נעשה ונשמע ומה טעם יש כאן בכפייה זו, וביארו התוס' שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן.

ובמדרש תנחומא יישוב שאלה זו: ואם תאמר, על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, **אלא**

אמר להן על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה וכו', (נח אות ג).

ומבואר שהקב"ה כפה הר כגיגית בשביל שיקבלו את עמל התורה ויגיעתה שזה בתורה שבע"פ, וכן הוא בגמ' בגיטין (דף ס, ע"ב) א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר (שמות לד, כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

העם ההלכים בחשך ראו אור גדול

ובמדרש תנחומא (שם) הרחיב דברי הגמ': לא כתב הקדוש ברוך הוא בתורה, למען הדברים האלה, ולא בעבור הדברים האלה, ולא בגלל הדברים, אלא על פי הדברים, וזו היא תורה שבעל פה, שהיא קשה ללמד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחשך, שנאמר: העם ההלכים בחשך ראו אור גדול (ישעיה ט, א), **אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול**, שהקדוש ברוך הוא מאיר עיניהם באסור והתר, בטמא ובטהור. (וודאי שכל אחד צריך לדעת כ"ד ספרי תנ"ך, וצריך לקבוע כמה דק' לתנ"ך אבל העיקר זה תורה שבע"פ).

ראינו את דברי הגמ' שהדר קיבלוה מאהבה, וביאור הדברים לפי"ז

שבימי הפורים קיבלנו את יגיעת התורה ועמלתה מאהבה, שעד אז הרי ענין עמל התורה היה בכפייה שכפה הקב"ה הר כגיגית, והעבודה א"כ בימי הפורים היא עמל ויגיעת התורה, ודווקא בחודש כזה מגיע יצר הרע שהוא ערמומי וסוחר גדול והוא יודע היכן לעבוד ולהפריע ללימוד התורה, וכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

ומשל לשתי מדינות שלוחמות ביניהם ושתיהן שולחות את חייליהם לקרב, וכידוע לכל מדינה יש את דרכי מלחמתם, ודבר פשוט הוא שכשיש שני אפשרויות לנצח קבוצה קטנה או קבוצה גדולה של חיילים וודאי שבראשונה ניגשים לנצח את הקבוצה הגדולה, אולם אם יהיו קבוצת חיילים בצד אחד ובצד השני יהיו שלשה גנרלים חשובים ודאי וודאי שבראשונה צריך לנצח את הגנרלים.

כן הוא הדבר במלחמת היצר, יצר הרע משקיע את כל הכוחות בבני התורה שהם יחידים כנגד העולם כולו, וזה מתכסיסי מלחמתו, ואל לנו בכלל לחשוב על סברא שיבוא אחד ויגיד מה לי להיות גדול עם יצה"ר גדול, עדיף להיות קטן עם יצה"ר קטן, זה וודאי עצת היצר שמדבר מגורנו, **כי העבודה היא לגדול ולגדול בש"ס בבלי וירושלמי** וכו' לחדש חידושים ובד בבד תורה תבלין ונקבל סיעתא דשמיא וכפי כח יצר הרע נקבל גם אנו כוחות אדירים נגדו.

כל הגדול מחברו

מובא מרבי ישראל סלנטר זי"ע שאמר שהיסוד שכל הגדול מחברו זה גם בימים יותר גדולים בשנה, ובימים אלו נדרשת זהירות יתירה, וכשבאים ימי הפורים האלה שזה זמני עליה והתרוממות ובפרט לפי מה שמביא הרמח"ל בדרך ה' שכל חג וחג הוא מעין האור הראשון **ובכל חג חוזרת ההשפעה שהייתה בחג הראשון**, א"כ בימי הפורים יורד לעולם שפע של קבלת התורה מאהבה, ודאי א"כ שהיציאה יתגבר עלינו, ואם האדם מרגיש קושי סימן שטמונה כאן הצלחה גדולה, וגם אם ישנה איזו שהיא נפילה צריך לזכור כי נפילתי - קמתי.

זו היא העבודה בימים אלו לזכות לקבלת התורה מאהבה, ובחודש זה שהוא כ"כ מרום חובה עלינו להשקיע כוחות ולנצל את ההשפעות הרבות שאנו יכולים לזכות להם, וחלילה מלהזכיר את הביטוי הצורם של סוף זמן ה", חלילה חלילה, אדרבא יוסיף וילך עד פורים, ולאחר פורים נזכה לשפע גדול ונצטרך לנצל את זה אח"כ בחודש ניסן שכל כולו עבודת ה'.

הבא לטהר מסייעים אותו, הקב"ה יעזור שנקבל את התורה מאהבה ובשמחה ונזכה ללמוד את התורה כולה ולעבוד את הקב"ה מתוך שמחה ואהבה ונחת רוח.

לע"נ

הרב הגאון ר' אהרן

בן הרב ר' ירחמיאל יצחק לסקר זצ"ל

תלמיד מרן בעל 'הפחד יצחק' זצוק"ל

לע"נ

האברך היקר באדם הר"ר צדוק זצ"ל

בן יבדלחט"א הרב **מרדכי פש** שליט"א
נזכך בייסורים וקיבלם באהבה ובדומיה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת מינה בת הגאון רבי **יצחק אליעזר הלוי** זצ"ל

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

נטילת נשמה", וכתבו שם התוס' "לאו אשוחט דמתני' קאי אלא **אשוחט דעלמא קאי**", ואמרו החסידים לכלול בלשונם של התוס', דהגמ' אינה עוסקת בשחיטת בהמה אלא ב'שוחט דעלמא', הוא היצר הרע שמנסה לאבד את כל אנשי העולם מספר חיים טובים, שעליו נחלקו רב ושמאל משום מאי מחייב, עפ"ד הגמ' בסוכה (נב.) שהקב"ה בא ושוחטו לעתיד לבוא, האם משום 'צובע' - שמטשטש את אור האמת מעין האדם ומראה לו על הרע כאילו הוא טוב, כביכול הכל נוצץ ומאיר עיניים, מבלי שיראה כמה גרוע מה שהוא נכשל בו, או דלמא משום 'נטילת נשמה', שבא להוציא את האדם מן העולם ולהכריחו מחיי הנצח...

להגיע למצב שלא תהיה בחירה, אלא הכרח

ומהי הדרך להתגבר למולו ולא להתבלבל, ידוע מהגר"א על הפסוק "לפתח חטאת רובץ", שהיצר משול כאחד שאורב על הפתח מבחוץ ומחכה למצוא איזה סדק צד בכדי להכנס. **אם ישמור האדם על דלתו ליבו נעולים על מסגר ובריה, בלי שום יכולת להכנס פנימה, היצר יתייבש ויילך ומעיקרא לא ינסה למצוא פריצה**, אך אם לא ישמור האדם על עצמו עד קצה היכולת לאטום את הפתח לחלוטין - די ליציה"ר באיזה שהוא חרך צר בכדי להילחם עם האדם ולהצליח להפילו.

משום כך לימדנו רבותינו, שעיקר עבודת האדם היא להעלות את 'נקודת הבחירה' שלו. להביא את עצמו למצב של הכרח, דהיינו ליצור אצל עצמו מצבים שבהם מעיקרא לא תהיה לו בחירה כלל האם לשמור או לא. אם הוא ירגיש 'מוכרח' בלי שום אפשרות אחרת אז תהיה בידו היכולת לעמוד איתן מול היצר וחילותיו הבאים להרפות את ידיו משום שכאמור, היצר לא מנסה לפרוץ דלתות נעולות. אך אם לא יהיה 'מוכרח' ויוכל לנטות אנה ואנה, מהר מאד יסוג לאחור במיעוט היכולת להתייבש כצוק איתן.

נצייר לעצמנו בחור ישיבה שקם בבוקר מאוחר ואינו מוצא את כיפתו. האם יהיה לו ניסיון ללכת בלי כיפה? חלילה וחס, לא יהיה מי שיעלה על דעתו לעשות זאת. ומדוע? והרי כל החיוב להניח כיפה הוא בין דרבנן למנהג (מלבד שעת התפילה שאז החיוב מדרבנן ודאי) ואילו אותו בחור עצמו יכול להיכשל בדברים חמורים הרבה יותר כמעט בלי להינד עפעף, לדבר לשון הרע מוחצית השעה ברציפות וכן הלאה והלאה בכל כיו"ב. אלא מאי, הכיפה היא דבר פשוט וברור שמקובל אצל כולם, והוא **מחוץ לתחום הבחירה של האדם**, מה שאין כן איסור לשון הרע נמצא בטווח הבחירה, ומשום כך האדם מסוגל להיכשל בו.

אם יגישו לפני האדם אוכל ערב שתאוהו הוא לעיניים, אולם יאמרו לו שבתוך האוכל יש סם המוות וכל האוכל מובטח לו שלא ישאר בחיים, האם יש אי מי שלא יצליח להתגבר ולהימנע מלאכול? ודאי שכל אחד לא יעלה בדעתו כלל להתקרב אל האוכל, כי כל תאוותו מסתלקת הימנו כאשר הוא יודע בוודאות שהדבר יזיק לו. כך הוא גם בדרכי היצר, כאשר ברור לאדם שהוא אינו מתקרב למעלה מכל ספק, אין ליציה"ר כל גישה אליו ומעיקרא לא יכולה התאוה להתעורר בו. מעתה, כל המוטל על האדם הוא **להחליט בנפשו בוודאות שלמקומות האסורים הוא לא מתקרב, זה מחוץ לתחום**, וכך יוכל לעלות ולהתעלות עוד ועוד באין מפריע.

משנה י"ב. וכל מעשיך יהיו לשם שמים.

להשתמש בחומריות לצרכי עבודת ה'

ברבינו יונה כאן וברמב"ם (פ"ד מהלכות דעות) האריכו בעניין זה שעלינו לעשות את כל מעשינו לשם שמים, וכדאיתא בגמ' 'איזוהי פרשה קטנה **שכל גופי תורה תלויין בה**' - "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך".

יהודי פשוט, משתדל ברוב שעות היממה לעבוד את ה', ללמוד, להתפלל, לחשוב, ובכך מבדיל את עצמו מהבהמה. אך פה ושם הוא

פרק ב' משנה י"א. עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם.

הדרך לנצח במלחמת היצר

היצה"ר רוצה לאבד את האדם מהעוה"ז

אם היו שואלים אותנו "מה מפסיד האדם מחמת היצר הרע", היינו משיבים שמפסיד את חיי הנצח, שלא יזכה לרב טוב הצפון לצדיקים. אך במשנה מבואר שגם את העוה"ז הוא מפסיד. היצה"ר מוציא את האדם מן העולם.

דרך העולם הוא, שילד קטן לא יודע להיזהר ממקומות סכנה. אם הוריו לא ישגיחו עליו בכל צעד ושעל - הוא עלול להכניס את ידיו לאש, ולעמוד באמצע כביש סואן. יש לו גם תאוה וחשק לעשות את זה, ואם לא ישמרו עליו - הסכנה קרובה. ובעיני המתבונן זהו פלא עצום, הלא אפילו בעלי חיים שאין בהם דעת כלל - יודעים להישמר ולהיזהר מכל דבר סכנה שמגיע למולם, ואף בקטנותם ממש הם נשמרים מפני האויב, ואילו התינוק יש בו תאוה להיכנס למקומות סכנה.

וממש בעניין זה אי' באבות דר"נ "תינוק מוטל בעריסה, הניח ידו על גבי נחש או על גבי עקרב ועקצתו - **לא גרם לו אלא יצר הרע שבמעיו**. הניח ידו על גבי גחלים ונכוה - לא גרם לו אלא יצר הרע שבמעיו, לפי שיצר הרע זורקו בבת ראש. אבל בא וראה בגדי או בטלה כיון שהוא רואה את הבאר הוא חוזר לאחוריו לפי שאין יצר הרע בבהמה".

ומבואר בדבריו שאין זה אלא משום שהיצר הרע יושב בין מפתחי הלב ומנסה להמית את האדם, מחשיך את עין שכלו וגורם לו להינזק בכל מה שאפשר. וכיוצא בזה מצינו בגמ' בסנהדרין (צא:), "אמר לו אנטונינוס לרבי מאימתי יצר הרע שולט באדם משעת יצירה או משעת יציאה, אמר לו משעת יצירה, אמר לו אם כן בועט במעי אמו ויוצא אלא משעת יציאה". הרי לנו בדברי הגמ' דאם היצר הרע היה שולט באדם משעת יצירה היה הוולד בועט במעי אמו ויוצא, אף על פי שלמעלה מכל ספק שאם יעשה כן ימות במקום, ולכא' מה היה גורם לו לאבד את עצמו לדעת, אלא היינו משום היצר הרע שעושה כל מה שיכול בשביל לאבד את האדם אף מן העולם הזה.

וביאור העניין הוא, שהיצר הרע לא רק מנסה להכשיל את האדם לעבור על רצון הקב"ה, אלא **כל מציאותו היא מציאות של רע**, וכשם שאמרו חז"ל "הוא היצר הרע הוא השטן הוא מלאך המוות". ולכן בשעה שהוא יכול - הוא עושה הכל בשביל להפיל את האדם במוקשי מוות, ולפי זה נמצאת כוונת המשנה כפשוטה - שהיצר הרע מוציא את האדם מן העולם.

ולכא' יש לתמוה, למה אם כן איננו רואים גם אנשים מבוגרים שיש בהם תאוה להכניס את ידם לאש, או להישכב תחת גלגלי מכוניות, הרי כל אחד יש צורך שאורב לו כל ימי חייו, בין גדול ובין קטן, ומדוע תאוות אלו פוסקות כשגדל.

אך פשוט הוא, שהיצר הרע לא טיפש, הוא לא מנסה להכשיל את האדם בדברים הידועים לכל שהם רעים ונוראים, הוא יודע שהקב"ה נתן באדם דעת ותבונה שתהיה בידו הבחירה אם להיות או לחדול, והדעת היא השולטת באדם להישמר מכל דבר רע, ולכן בזה הוא לא מנסה להכשיל אותו. רק בדברים כאלו שהוא יכול להטעות את האדם ולעורר את שכלו - בזה הוא מפעיל את כל כוחותיו לבלבלו ולהפילו.

מהותו של היצר הרע ועצם מציאותו היא מציאות של מכשול שמנסה לאבד את האדם מן העולם, ואמנם לאבד לחלוטין מהעולם הוא יכול רק למי שאין בו דעת כלל, אך מכל מקום מהא איכא למילף גם למי שיש בו דעת, שידע שהיצר מנסה להכשילו רוצה וחושק לאבדו מכל וכל, אלא שלא תמיד עולה בידו למלא את מבוקשו, וכך יידע האדם להשמר ולהבין שאין כאן מישוה שרוצה בטובתו אלא אך ורק "יצר הרע", פשוטו כמשמעו, שכל מטרתו היא להורידו אל השאול.

ובשם חסידים המליצו בענין זה, דהנה בגמ' מסכת שבת (עה.) אמרינן "שוחט משום מאי חייב, רב אמר משום צובע ושמאל אמר משום

מוכרח גם לאכול ולישון בשביל צרכי גופו, במעשים אלו אין שום הבדל בינו לבין הבהמות והחיות.

ואילו יש אדם שמרומם אף את הפעולות הללו, **שגם מה שיאכל וישן לא יהיה מחמת בהמיותו אלא לשם עבודת השי"ת**, כדי שיוכל לעובדו בכח ובצלילות הדעת בלא שום מפריעים. ועניין זה אינו הנהגה טובה בעלמא אלא הלכה פסוקה ומפורשת בשו"ע (סי' רל"א), הוי אומר שהדבר נדרש מכל יהודי ושדברי השו"ע מדברים אליו.

וכמובן שמעלה זו צריכה להיות באמת ולא בשקר, יש אנשים שבתחילת הסעודה אומרים בכוונה 'לכבוד שבת קודש' אבל לאחמ"כ זוללים וסובאים את המנה כחיות וכעופות מתוך שקיעות גמורה בצלחת, העבודה הנצרכת היא לרומם את המעשים ובאמת להעלותם לגבוה. אם כי ברור שעסקינן כאן בדרגות גבוהות שלא כל השגותיהן שייכות אלינו וכל שכן לבחורים צעירים, אך הא מיהת ודאי שעלינו לקחת בהם את הדרגה הבסיסית ולהעלות לאחר מכן דרגה אחרי דרגה, והיינו שאפילו אם לא נזכה לעשות את כל מעשינו ממש לשם שמיים מכל מקום יש באפשרותנו להפוך את הפעולות כמטרה לעבודת ה'.

בכל פעולה ניתן להשתמש לעבודתו ית'

היה מעשה באחד מגדולי הדור הקודם, שפעם השתתף בחתונה וישב עם גמ' קטנה והגה בה בשקידה, כשניגש אליו אחד ממקורביו אמר לו אותו גדול: "עוד תחשוב שאני 'מתמיד' (מה שהוא היה אליבא דאמת...), פשוט קיבלתי על עצמי שלא לעשן כי אם אחרי לימוד ב' דפין גמ', ועכשיו אני חפץ בסיגריה..."

והנה כשנתבונן במעשה זה לכא' יראה במושכל ראשון שהוא למד בשביל לעשן, שמכיוון שחשק בסיגריה לכן הוא למד כדי שיוכל לעשן, אך האמת היא שההפך הוא הנכון, שהיות וראה אותו גדול שטבעו מושך אותו לעישון (וכפי שהיה מקובל אז) לקח את הנאה זו למטרה לעבודת ה', ובכדי שיישב וילמד הגביל את עצמו בדבר זה, אמור מעתה שהסיגריה היא בשביל הלימוד ולא הלימוד בשביל הסיגריה...

וכיוצא"ז מצוי בכללים בעניין שמירת הסדרים, אשר כידוע הכללים בהם הם שאם מאחר ולו במעט ממעטין לו משכרו, וגם בזה היה אפשר לראות לכאורה את האברך שמזדרז להספיק את הסדר כאילו הוא אדם שממנהר בשביל התפוחי אדמה, שהרי כדי לחוס על ממונו שלא יאבד לכן הוא דואג לשמור על סדריו.

וכיוצא בזה בבחור או אברך שיושב ולומד לשם איזה דבר שיהיה, ואפילו אם לומד להדיא שלא לשם שמיים וכגון להתכבד וכיו"ב, גם בזה אפשר במושכל הראשון לראות זאת על דרך הנ"ל, אך בין בזה ובין בזה אין הדבר כן, שהרי אותו בחור יכול לחפש את כבודו בעולם החיצון ומדוע בא לעשות זאת דוקא כאן בבית המדרש, וכן אותו אברך ברצותו יכול לצאת ולעסוק בחיי שעה ומה לו מסתופף ומקבל על עצמו את סדרי הכולל, ועל כרחך **שאלבא דאמת רצונם של האברכים הוא לגדלות אמיתית לעשות את רצון הבורא ית"ש**, ורק כיון שסוף סוף הם בשר ודם לכן באים עניני העולם הזה כמו הכבוד והממון לשמש אותם כמטרה וסיוע לעבודת ה'.

וזהו התפקיד המוטל עלינו, לקחת את העניינים הגשמיים ולהפוך אותם למטרה לשם עבודת השי"ת, ולכה"פ להתחיל בכך שבשעת האכילה והשינה לחשוב שהמטרה היא שיהיה כח ללימוד, וכך נתקדם עוד ועוד למדרגה העליונה שלא נעשה את פעולותינו אלא לשם שמים בלבד.

ויעוין בלשון הרמב"ם (ריש פרק ד' מהלכות דעות) שכתב: "הואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מדיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים", וכו', עיין שם שהמשיך בכל הפרק בענייני הנהגת הגוף על דרך טוב.

ומבואר בלשון זו דבר מבהיל, שהרי אם נשאל לאדם מדוע חפץ הוא לחיות בבריאות איתנה - הוא כלל לא יענה על זה, וכי מיהו שוטה לא יחפץ בבריאות גופו, אך בלשון הרמב"ם נראה **שלא היה ברור לו לשם מה מוטל על האדם להיות בריא**, ואם יחלה מאי כולי האי, ועל כן כתב שעל כרחק הטעם הוא משום שאי אפשר לעבוד את הבורא וזהו חולה, הוי אומר שהיכול לעבוד את השי"ת בהיותו חולה באמת אין לו ענין להיות בריא. זו נקודת המבט הנשגבה שבה ראה הרמב"ם את

הדברים, וזוהי הדרגה שאנו צריכים להגיע עדיה, ואם הרמב"ם - שגם הוא היה ילוד אשה - יכל להגיע לפסגות שכאלו, בהכרח שהדברים מחייבים כל אחד ואחד.

להתפלל על כל דבר, גם על עניינים פעוטים

והנה התם בסוף ברכות אמרין "דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך, אמר רבא אפילו לדבר עבירה, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גבא אפוס מחתרתא רחמנא קרי", כלומר שגם גב כשעומד בפתח בית חבירו על מנת לגנוב את נכסיו, נושא תפילה חרישית על הצלחתו בגניבה...

וכאן מתבאר דבר נוסף ששייך גם אלינו במדרגתנו, שבכל דבר קטן ואפילו בדבר גרוע כל כך כמו עבירה - צריך שם שמים להיות שגור בפיו של האדם להתפלל על מעשיו.

בינה נא זאת להתעורר היאך אפילו גב שעומד לעשות מעשה אסור מתפלל לפני אדון כל להצלחתו, הלא כבר נודע מדברי הרמ"ק בתומר דבורה שהמלאכים קוראים להקב"ה 'מלך עלוב' - שהרי האדם אינו מניע את איבריו אלא ברצות ה', ונמצא **שבה בשעה שהוא ניגש לחטוא הקב"ה משפיע לו כוחות לעשות נגד רצונו**, והוא דבר מבהיל למתבונן.

מרב הגרא"מ שך היה נוהג להגביה את ידו ולומר: "ראו את גוש הבשר הזה, כיצד הוא יכול להתרומם לבד?" ללמדך היאך תמיד אנו מושפעים מרוב חסדיו של השי"ת, ובמקום להודות על העבר ולהתחנן על העתיד גם על העניינים שנראים כפעוטים - אנו ממשיכים את חיינו כרגיל.

ובהאי ענינא יש להביא את מה שכתב רבינו יונה בפירושו למשלי על פסוק זה של "בכל דרכיך דעהו", שהנה אנשים חושבים רק לפני דברים משמעותיים ומעשים גדולים ש צורך בתפילה להצלחתם, אך בעניינים הקטנים עולם כמנהגו נוהג. וכי האם יש מי שמתפלל קודם ארוחת הבוקר שהאוכל ייבלע כראוי? כלונו רגילים שהכל זו ופועל בלי שום בעיות, אבל האמת היא שבתוך תוכנו ובהבנת שכלנו אנו יודעים שהרגל זה מקורו בטעות, שהרי אין לקב"ה הבדל להושיע בין רב למעט ואין כל נפקא מינה לפניו בין דבר גדול לדבר קטן.

מסופר על חסיד ששמע את רבו נושא תפילה בסוף השמונה עשרה שהמשרתת הנכרית שבביתם לא תפסיק מלעמוד ולשרת, והיה ברור לאותו חסיד שתפילה נשגבה למאד טמונה בזה, עד שהסתקן והשתוקק לדעת איזה עומק חבוי טמון בעניין ה'משרתת' ששייך לעולמות הגבוהים, אחרי השמו"ע העלה את תמיהתו לפני האדמו"ר, ומה מאד הופתע לשמוע את התשובה - שאכן דברים כפשוטן ולא היה כאן אלא תפילה בעלמא, שכן זקן הוא ובה בימים וגם אשתו באה לגיל גבורות וכמעט אי אפשר להם מבלי סיועה של המשרתת, ולכן התפלל לפני הקב"ה שלא תותירם ביד...

ומעשה זה בין אם היה ובין אם משל היה מכל מקום ברור הוא במסר העולה מתוכו, להתפלל על כל דבר ודבר ולו על הקטן ביותר, כי הנה לפעמים נדמה לאדם מה צורך יש לי להטריח כביכול את הקב"ה על הקטנוניות הזו והזו, אך האמת היא שאכן כן, הרי אנו לא יכולים לזוז בלעדיו, והוא ית' משווה קטן וגדול ואין חילוק אצלו בין הדברים הגדולים לקטנים.

מרב המשגיח הגר"י **לוינשטיין** אמר שמפריע לו שבחורים אומרים על כל דבר ודבר 'אם ירצה ה' ו'בעזרת ה'', וכי האם אתם באמת אוהזים שם? הלא אם הייתם נמצאים בכזאת מדרגה כולכם הייתם נראים אחרת לגמרי. ואם כי לפי דרגתו שלו באמת זה הפריע לו, מכל מקום לנו טוב להתרגל להתפלל על כל דבר ולהרגיש תלויים בחסדיו ית', אפילו על הדברים הפעוטים ממש.

כע"ז מצאנו ביוסף, שכתוב "וירא אדוניו כי ה' אתו", ופירש"י שם שמים שגור בפיו, ועל זה מסיים שם הפסוק "וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו", ללמדך שזה תלוי בזה, וכעין שכתוב בתנחומא שם "שלא היה שמו של הקדוש ברוך הוא ז' מפיו, היה נכנס לשמשו והוא היה מלחש ואומר רבון העולם אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי, והוא משיבו לא **אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך**, לפיכך כתיב וירא אדוניו כי ה' אתו, ומה וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו" וכו'.

לע"נ אברהם ב"ר דוד יהושע

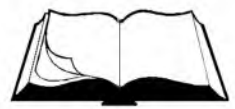
לרפו"ש דינה בת רות

לרפו"ש משה נחמן בן צפורה

לתרומות והנצחות ובכל ענייני הגיליון ניתן לפנות ל A023137413@gmail.com או להשאיר הודעה בטל' 023137413. ניתן לתרום גם באמצעות מכשירי נדרים פלוס / קהילות לקופת 'קובץ גיליונות' ייש"כ לכל העוזרים והמסייעים.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

אדר תשפ"א

מהלכות ט"ו אדר שזחל בשבת – פורים משולש

גליון 427

(תשפ"א-תשפ"ה-תת"ה)

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

עירות שאינן מוקפות חומה

קוראים המגילה בליל י"ד (ליל שישי), וביום י"ד, ולובשים בגדי שבת (רמ"א ס' תרצ"ה סעיף ב'), ולכבוד המגילה יש ללבוש בגדי שבת מהערב (קישור), אומרים "על הנסים" בתפילה ובברכת המזון, וכשמברכים "שהחיינו" ביום, מכוונים על כל מצוות היום: סעודת פורים, משלוח מנות ומתנות לאביונים, וקורין בתורה פי' "ויבא עמלק".

סעודת פורים בערב שבת

כשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בבוקר לפני חצות (רמ"א ס' תרצ"ה סעיף ב', ומשנ"ב). ואם התחיל לפני חצות, יכולים להמשיך גם לאחר חצות, ועכ"פ יראו שלא ימלאו כריסים, ויניחו מקום לכבוד שבת ("ערוך השולחן" ס' רמ"ט ס"ו). וב"י אפרים" כתב בשם מהרי"ל, שאפשר להתחיל עד שעה עשירית (משנ"ב ס' תרצ"ה ס"ק י'). אם לא התחיל סעודת פורים לפני חצות, חייב קודם להתפלל מנחה משום דאסור להתחיל סעודה גדולה לפני מנחה.

מי שנתעב ולא אכל סעודת פורים עד לאחר פלג המנחה, יטול ידיו ויאכל, וכשנסתת השבת יקבל שבת ויפרוס מפה ויקדש ויאכל עוד (ואם כבר בירך על היין, לא יברך "בורא פרי הגפן" שוב בעת הקידוש) אבל לא יקבל עליו שבת מיד ויטול ידיו ויאכל, דהרי מבואר בשו"ע (ס' תרפ"ט סעיף ו') דאין עושין סעודת פורים בשבת (שו"ת "התעוררות תשובה" ח"ב, ס' קע"ב).

כשפורס מפה ומקדש, לכתחילה יאכל מעט יותר מכביצה, לאחר קידוש, שבוה יוצא י"ח סעודה לכו"ע, וכמבואר ב"משנה ברורה" (ס' רצ"א ס"ק ב'). וע"ע ספר "פורים המשולש" (להגרי"ש דבליצקי זצ"ל) דיש לבצוע על לחם משנה אף שאין מברך המוציא. אולם ע"י שו"ת "האלף לך שלמה" (להגרי"ש קלוגר זצ"ל, ח"א ס' קי"ג) דמבואר שבכ"ג אין צריך לחם משנה.

ואם נמשכה הסעודה עד הלילה, חייב להזכיר הזכרה של שבת דהיינו "רצה", וא"כ אינו יכול לומר גם "על הנסים" דהוי תרתי דסתר, וכיון דאין הזכרת "על הנסים" חמור, לכן יאמר רק "רצה" (משנ"ב ס' תרצ"ה ס"ק ט"ו).

נטילת צפרניים

נטילת צפרניים יש להתיר בפורים שחל בערב שבת, מכיון שיש מצוה לגזוז לכבוד שבת, ה"ה בכלל כורך מצוה (שו"ת "דברי מלכאל" ח"ה ס' רל"ו, ו"פסקי תשובה" ס' קי"ג).

למשמש בבגדים

כשחל פורים בערב שבת יש להיזהר למשמש בבגדים לפני שבת, כיון שהולכים בפורים עם בגדי שבת ומצוי שמניחים חפצים בכיסים.

רחיצת צבע

אלו שמורחים צבע על פניהם בפורים ולא הספיקו להורידו לפני שבת, אם יש צורות על הפנים שחייב בהם משום "כותב" אסור לרחוץ כי יש בזה משום איסור "מוחק".

ואם יש רק צבע על הפנים שזה מלאכת "צובע", אין בו משום "מוחק" (דלא קי"ל כ"חיי אדם" סעי' ח' כלל מ' שאסור למחוק דיו שע"ג ידו משום מלאכת "מוחק", וע"ע ספר "חוט שני" ח"א עמ' ק"ס).

אב הרחמים

בשבת אין אומרים "אב הרחמים" ולא "צדקת צדק".

תחנון ביום ראשון ט"ו אדר

אומרים תחנון בפרים ואפילו בבני ברק (הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרי"נ קרליץ זצ"ל, וכן נוהגים בבית כנסת "דברי שיר", ודלא כ"לוח אי"י"). ומי שנוסע ביום ראשון לירושלים לא יאמר שם תחנון, כמו שיש מנהג בבית"ל שלא אומרים תחנון שזה מקום שמחה (הגרי"נ קרליץ זצ"ל).

עירות מוקפות חומה

יום ט"ו באדר (פורים דמוקפין) שחל בשבת, מקדימין וקורין בירושלים את המגילה בערב שבת (י"ד באדר), כי גזרו חכמים שלא לקרותה בשבת שמא יטלנה בידו, וילך אצל חכם ללמוד, ויעבירהו

ברשות הרבים (שו"ע או"ח תרפ"ח ס"ו). וקוראים בליל י"ד וביום, ויש ללבוש בגדי שבת לכבוד המגילה (קישור). וכשמברכים "שהחיינו" ביום יכוון אף על מתנות לאביונים, ולדעת ה"חזון איש" אף על משלוח מנות (כמבואר לקמן).

י"א שבשנה זו אין לומר "ואתה קדוש" אחרי קריאת המגילה בלילה כיון שאין זה יום פורים ("ברכי יוסף" ס' תרפ"ח), וי"א לומר "ואתה קדוש", וכן המנהג בירושלים ("לוח אי"י").

ביום ו' אין קוראים בתורה, ואין אומרים "על הנסים" לא בתפילה ולא בברכת המזון, ורק מתפללים תפילה רגילה של חול, ואין אומרים תחנון ו"למנחה". ומ"מ אם אמר "על הנסים" אין מחזירין אותו (משנ"ב ס' תרפ"ח ס"ק י"ז).

ובאותן קהילות האומרות קרובץ, נוהגים בירושלים לאומרו ביום ו' י"ד באדר, שאז קורין המגילה (ספר "פורים המשולש" להגרי"ש דבליצקי זצ"ל).

מתנות לאביונים

מתנות לאביונים בירושלים, נותנים בערב שבת (כי עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, כמבואר בגמרא מגילה ד', שו"ע שם).

עשיית מלאכה

בני מוקפין מותרין לעשות מלאכה ביום י"ד שחל ביום ששי (פמ"ג ס"ק ב') ומנהג ירושלים לאסור כשחל ביום ששי ("כף החיים" ס' תרפ"ח ס"ק מ"ט).

"על הנסים" וקריאת התורה

בשבת אומרים בירושלים "על הנסים" בתפילה ובברכת המזון (כי עיקר זמן "על הנסים" הוא בט"ו, ורק את המגילה מקדימין משום גזירה). ומוציאין שני ספרי תורה, באחד קורין בפרשת השבוע, ובשני "ויבא עמלק", ומפטירין ב"פקדתי", כמו בשבת זכור (משנ"ב ס' תרפ"ח ס"ק ט"ז), ואין אומרים "אב הרחמים", ואומרים שיר של יום "מזמור שיר ליום השבת", ובמנחה אין אומרים "צדקת צדק".

לדרוש מענייני פורים בשבת

איתא בגמרא (מגילה ד') אריב"ל פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענייניו של יום (ע"י משנ"ב ס' תרפ"ח ס"ק ט"ז), וכל זה כשחל בשבת, אבל כשחל פורים ביום חול, קריאת המגילה עצמה היא מפרסום הנס (תוספות). ומשמע מזה קצת שעיקר הפרסום הוא ההשתלשלות ותוקף הנס דומיא בקריאת מגילה, אולם מסתימת המשנ"ב משמע "שואלין ודורשין בהלכות פורים", משמע צריך לדרוש ההלכות ודינם. ולכתחילה יש להחזיר עטרה ליושנה, ולארגן דרשות אלו בירושלים ע"ה"ק ביום שבת קודש (ע"י שו"ת "מנחת יצחק" ח"ז ס"ג), ויש מוסיפים שהדרשה צריכה להיות בשבת ביום, מכיון שעיקר קריאת המגילה הוא ביום ("פורים המשולש" להגרי"ש דבליצקי זצ"ל פ"ה הערה נ"ד).

סעודת פורים ומשלוח מנות

סעודת פורים עושים בירושלים ביום ראשון ולובשים בגדי שבת. ומשלוח מנות, דעת המשנ"ב נוטה שישלחו ביום ראשון, כי המנות הם מהסעודה, אבל לדעת ה"חזון איש" (ס' קנ"ה ד"ה ולהאמור) גם משלוח מנות נותנים בערב שבת. ולפ"ז, כשמברכים "שהחיינו" בערש"ק, מכוונים גם על משלוח מנות.

ויש סוברים, שצריך לעשות הסעודה ביום השבת (מהר"ל חביב, מובא במשנ"ב שם). וכן סבר הפרי"ח שיש לעשות הסעודה והמשלוח מנות גם ביום שבת, וגם ביום ראשון (שעה"צ שם), ולכן יראי שמים ואנשי מעשה יוצאים ידי כולם, ומוסיפים בשבת איהו מאכל לכבוד פורים, ושותים קצת יותר מהרגיל, וכן מזמינים איהו אורח לצאת בזה מצות משלוח מנות, וביום ראשון מקיימים עיקר מצוות סעודת פורים ומשלוח מנות ("פורים המשולש").

היות שלא קורין המגילה ביום ראשון, ואין ברכת "שהחיינו" על מצוות היום, יש מהדרים ביום ראשון בבוקר בירושלים לברך ברכת "שהחיינו" על פרי או בגד חדש לפני שמקיים מצוות משלוח מנות וסעודת פורים, ולכוון בשעת הברכה על מצוות היום ("פורים המשולש" להגרי"ש דבליצקי זצ"ל בשם ספר "חוג הארץ" למהר"י אלגאזי זצ"ל, וע"ע "ביאור הלכה" ריש ס' תרצ"ב).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

תחנון

◀ בירושלים אין אומרים תחנון ביום ראשון לפי שהוא זמן סעודת פורים.

עשיית מלאכה

◀ ביום ראשון מותרים במלאכה ("שלמי תודה" סי' מ"א אות ד'), מיהו נהגו בירושלים להחמיר שלא לעשות מלאכה מחצות ואילך ("הליכות שלמה" פכ"ה הערה 15).

אבל תוך ז'

◀ אבל תוך ז' אינו נוהג דיני אבלות ב"ד וט"ו באדר רק דברים שבצנעא (רמ"א סי' תרצ"ו סעיף ד'), אבל ביום ראשון (ט"ו באדר) נוהג דיני אבילות אפילו בירושלים ("קובץ תשובות" להגרי"ש אלישיב זצ"ל). ויש סוברים שאין נוהגים אבילות ביום ראשון (הגר"ש"ז אוערבך זצ"ל, עי' "פסקי תשובות" שם אות ה').

פורים משולש בבני ברק (יפו)

◀ מרן ה"חזון איש" זצ"ל החמיר בבני ברק לשמוע המגילה ביום ט"ו (מכיוון שבני ברק היא עיר בנויה עד יפו, שהיא מקום ספק עיר ספק כרך) וכן נוהגים הרבה.

ולפי' בשנה שט"ו חל בשבת, לאלו שנוהגים כמו ה"חזון איש", יש להוזהר בבני ברק סעודת פורים גם ביום ראשון (ומשלוח מנות לפי'ד המשנ"ב הנ"ל). אולם היות שגם לחזו"א הוי רק ספק אם יש לו דין מוקף שהרי לא אמרין "על הנסים" שמא יש לסמוך בזה על השיטות שסוברות שגם סעודת פורים ומשלוח מנות הוא בשבת עצמו, וכמשי"כ המשנ"ב, ויכול להוסיף איזה אוכל בשבת לכבוד פורים.

הגר"ח קניבסקי שליט"א נוהג לצאת את כל השיטות, עושה סעודת פורים גם ביום ראשון, ונותן משלוח מנות בשבת בצנעה לאחד מבני הבית, וגם ביום ראשון נותן משלוח מנות (לצאת דעת הפוסקים שנותנים משלוח מנות ביום ראשון, ועפ"י דעת החזו"א שבני ברק היא ספק מוקפין, אע"פ שלדעת החזו"א עצמו אין נותנים משלוח מנות ביום ראשון אלא ביום שישי).

דינים הנוגעים לפורים משולש

האם בני ירושלים צריכים לקרוא דווקא בעשרה?

◀ בקריאת מגילה, הכלל הוא, שבזמנה לכתחילה צריך עשרה, ובדיעבד קוראין אותה אפילו ביחידות עם ברכה. ושלא בזמנה, צריך דווקא עשרה, וכשאין עשרה קורין בלא ברכה.

ולפי'ז, כתב המשנ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק ס"א), כאשר הכרכין המוקפין מקדימין לקרות מגילה בערב שבת, נחשב הדבר כמו שלא בזמנה, ולכן אם אין עשרה אי אפשר לברך. ולשיטה זו, גם ברכות "שעשה נסים" ו"שהחיינו" אין מברכין ("כ"פ החיים" סי' ק"ח). ומשום כך בירושלים כאשר קוראין לנשים או לחולים, יש להקפיד לקרוא דווקא בעשרה, ואפשר לצרף למניין גם אנשים שכבר יצאו ידי חובתם.

◀ אולם דעת ה"חזון איש" (סי' קנ"ה סק"ב), שבני כרכין הקורין בערב שבת, נחשב הדבר לקריאה בזמנה ואף כשקורא ביחידות מברך. (וכ"כ ה"אור שמח" דייק בדברי הרמב"ם הלכות מגילה פ"א הלכה ז'). ועי' ספר "מקראי קודש" (סי' נ) שהגרי"ח זוננפלד זצ"ל העיד כן בשם חכמי ירושלים, שכאשר מקדימין וקורין המגילה ב"ד שחל בערב שבת, קורין אפילו ביחידות בברכה (ועי' שו"ת "שלמת חיים" סי' ק"ב וק"ג).

גדר קריאה בציבור

◀ כתב ה"חזון איש" (סו"ס קנ"ה), שגדר קריאה בציבור אינו דווקא כאשר תשעה שומעים את הקריאה מאחד, אלא אפילו אם כל אחד קורא במגילה שלו, גם נחשב בציבור. ואפילו אם לא כולם קורין יחד בשווה, נחשב הדבר לקריאה בציבור, כמו תפילה בציבור עיי"ש.

◀ אולם דעת הגרי"ח מבריסק זצ"ל, שאם כל אחד קורא במגילה שלו ואינו שומע הקריאה מהשי"ץ, נחשב הדבר לקריאה ביחיד ולא בציבור. ולכן אף שבכל השנים היה אומר בלחש עם הבעל קורא (שמא יחסיר ולא ישמע אות אחת, שזה לעיכובא), בכל זאת בפורים המשולש, אמר לבעל קורא שהיום הוא סומך עליו לגמרי, כי חשש שמא קריאת המגילה ב"ד למוקפין נחשבת שלא בזמנה, ולהרבה ראשונים, בשלא בזמנה צריך דווקא עשרה לעיכובא.

בן עיר להוציא בן כרך או להיפוך

◀ בן עיר שחיובו מדברי קבלה בודאי יכול להוציא ב"ד את בן כרך, בקריאת המגילה. אבל בן כרך אם יכול להוציא ב"ד את הבן עיר יש דעות בדבר.

◀ יש סוברים שיכול להוציא כיון שזהו מעיקר התקנה שלהם (עי' שו"ת "בנין שלמה" סי' נ"ח, וב"חשק שלמה" מגילה ה.). ועוד דגם בשאר שנים כתב בשע"צ (סי' תרפ"ח ס"ק ח') בשם פמ"ג שיכול להוציא בדיעבד, וא"כ ה"נ בזה יש להקל במקום צורך. ועכ"פ יליע לענין ברכת "שהחיינו", כיון שבן כרך מכון רק על קריאת המגילה ומתנות לאביונים, ואין לו חיוב על שאר המצוות.

◀ ויש סוברים, דחיוב של בן כרך ביום י"ד הוא רק מדרבנן, (שמדברי קבלה אפשר גם בשבת, ורק אח"כ תקנו לקרא ב"ד, וכ"כ "טורי אבן" מגילה ה.) ואינו יכול להוציא בן עיר שהוא חייב מדברי קבלה (עי' "מקראי קדש" סי' נ"א).

נתינת פריזם לעניי מוקפין

◀ כל שנה הורה ה"חזון איש" זצ"ל שבני עיר אינם יכולים לתת מתנות לאביונים לעני שבמוקף ("דינים והנהגות" לחזו"א עיי"ש) מכיוון שהם זמנים אחרים. אולם השנה שכולם נותנים ביום י"ד, יכולים בני העיר ליתן מתנות לאביונים גם לבני מוקפים. אע"פ שעיקר מתנות לאביונים הוא לצורך הסעודה, והרי אין לבן ט"ו סעודה היום, אפשר לכתחילה ליתן לו מתנות לאביונים כיון שזמן נתינתו הוא היום.

בן עיר הנוסע לשבת לדרך

◀ בן עיר שקיים מצוות פורים בעירו, ועלה לירושלים לשבות שם בשבת קודש, מכיון שיש סוברים שיכול להתחייב פעם שניה במצוות היום, דינו כבן ירושלים, ויאמר "על הנסים" בתפילה וברכת המזון. אבל לא יוציא בן ירושלים בקריאה והפטרטה של פורים מכיוון שהוא רק ספק חיוב שהרי במקור הוא אינו בן כרך (עי' חזו"א שם, ו"מנחת שלמה" סי' כ"ג). ובכל זאת יכול לקבל עליה בירושלים לקריאת מפטיר (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

בן כרך שהיה בעיר וחזר לדרך לשבת

◀ בן ירושלים שנסע לעיר פרוזה בליל שישי, וקיים שם את כל מצוות פורים, וחזר לירושלים לפני שבת קודש, אומר שוב "על הנסים" בתפילות שבת וברכת המזון, ויכול בשבת להוציא בן ירושלים בקריאה והפטרטה, וחייב שוב ביום ראשון במצוות סעודת פורים ומשלוח מנות. (עי' חזו"א שם, מכיון שהוא בן כרך ודאי נתחייב כבן כרך).

בן כרך הנוסע לעיר לפני שבת

◀ בן ירושלים לכתחילה יש לו להימנע מלנסוע לעיר פרוזה במשך יום שישי על מנת להישאר שם בשבת. כי אף שלענין קריאת המגילה זמן הפורים והמוקפים שווה, מ"מ יש לחשוש שעוקר עצמו משאר מצוות היום. (עי' חזו"א סי' קנ"ב, ו"פורים המשולש" להגר"ש דבליצקי פ"ב הערה פ"א). ובמקום צורך מותר לנסוע (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

ולכן אם צריך להיות בשבת בעיר פרוזה, לדעת המשנ"ב (סי' תרפ"ח ס"ק י"ב) לכתחילה יש לו לצאת מירושלים בליל שישי, ול"חזון איש" (סי' קנ"ב) ייסע ביום חמישי לפני צאת הכוכבים של ליל שישי.

ויש סוברים שכל שלושת הימים האלו זה כמו חטיבה אחת (כיון שיש מדנים פורים בכל יום), ולכן כיון שביום שישי חל עליו דין פורים אפילו יצא לעיר עדיין נשאר עליו כל דיני פורים דמוקפין.

בן כרך הנוסע לעיר לאחר שבת

◀ הנוסע מירושלים לעיר פרוזה במוצאי שבת, יקיים ביום ראשון סעודת פורים ומשלוח מנות בכל מקום שהוא. ולכתחילה יחפש בן ירושלים ויתן לו, או שישלח שליח בירושלים שיתן שם משלוח מנות עבורו. אמנם אם יוצא מירושלים ביום ראשון בבוקר, יקיים מצוות משלוח מנות לפני צאתו מירושלים, כדי שיתן משלוח מנות לבר חיובא.

מנין בני ירושלים בבני ברק

◀ מנין של בני ירושלים שהגיעו לבני ברק לשבת (עבור אויפגורף וכד') לא יכולים לקרוא למפטיר פי' ויבוא עמלק, כיון שיש ספק שמא הם נטרים מזה היות שהם נמצאים בבני ברק כל יום ט"ו (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

בן עיר הנוסע לדרך לאחר שבת

◀ בן עיר הנוסע לדרך במוצאי שבת או ביום ראשון אינו צריך לתת משלוח מנות או סעודת פורים (משום שרק מי שהיה 'בר חיובא' בשבת צריך להשלים ביום ראשון), אבל לא יאמר שם תחנון כי זה מקום שמחה (כמו בבית כנסת שיש בו ברית מילה או מוהל, הגר"ח קרליץ זצ"ל).

מי שנעשה בר מצוה בשבת-פורים

◀ קטן שגר בירושלים, ונעשה בר מצוה בט"ו באדר שחל בשבת, יש לדון האם יצא ידי חובתו בקריאה של אתמול, שהרי היה עדיין קטן, והיום נתחייב מדברי קבלה לשמוע המגילה. וכתב בשו"ת "ציץ הקודש" (סי' נ"ה ס"ק ג') שקטן שהגדיל בשבת זו, צריך לקרות המגילה בשבת, עיי"ש. (ועי' "חשק שלמה" מגילה ה., אם חל הגזירה על יחיד). אולם רוב הפוסקים הסכימו שהופקע לגמרי החיוב של קריאה ואין לקרות המגילה בשבת, (שו"ת "שבת הלוי" ח"ה סי' פ"ג, ושו"ת "הר צבי" ח"ב סי' ק"ז).

טלטול המגילה בשבת – פורים

◀ כתב ה"פרי חדש", שאע"פ שמותר לטלטל את המגילה בכל שבתות השנה, מ"מ בירושלים בשבת ט"ו באדר אסור לטלטלה שהיא מוקצה מאחר שאין קורין בה. וכן פסק הגרי"ח זוננפלד זצ"ל (והוסיף שיש לחוש לדברי הפרי"ח שהיה מרא דהאי אתרא קרתא קדישא ירושלים) וכ"כ "חיי אדם" (סי' קנ"ה סעיף ז'), וקישו"ע (סי' קמ"א סעיף י"ז) אבל עי' במשנ"ב (סי' תרפ"ח סק"ח) שהאחרונים חולקים על הפרי"ח ומתירין לטלטלה.

תחפושת בשבת ברשות הרבים

◀ אסור לצאת עם תחפושת במקום שאין בו עירוב כי אין זה דרך מלבוש ("שלמי תודה" פורים עמ' תט"ז, עפ"י שו"ע סי' ש"א סעיף ב').

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

פורים המשולש - חלק א

בן כרך הנוסע לשבת לפרזים

שאלה אנתנו גרים בירושלים. השנה ניאלץ לנסוע לתל אביב ביום שישי עד מוצ"ש לצורך חשוב. למרות שהשנה כולם קוראים מגילה ונותנים מתנות לאבינונים ב"ד, לכאורה יוצא שביטלנו שאר מצוות הפורים.

תשובה למרות שנוסע קודם ט"ו מחויב בדיני מוקפים, ואינו נפטר מכאן ומכאן. ואמנם מלכתחילה עדיף לא לנסוע ולא להיכנס לשאלה, אך מדבריו עולה שיש צורך בנסיעתו. לכן יעשה כדלקמן: מקרא מגילה - ככל המוקפים בערב שבת. מתנות לאבינונים - ככל המוקפים בערב שבת.

סעודת פורים - ביום ראשון.

משלוח מנות - ביום ראשון.

על הנסים - בשבת-קודש, אך כיון שאמירתו לא מעכבת ואם אינו חייב בו נחשב כהפסק באמצע הברכה, עדיף לומר באלוקי נצור "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשית... בימי מרדכי ואסתר", וכן בברכת המזון ב"הרחמן".

קריאת "ויבא עמלק" - קריאת התורה חובת ציבור ולא חובת היחיד, והרי הוא כמקופ הנמצא בעירו שאין מניין במקומו, ולא נחשב שביטל המצוה. ואמנם אם עורכים בשבת מניין של מוקפים וקוראים בתורה, יודרו לשמוע. ולצאת מכל ספק יוסיפו קריאה זו יחד עם קריאת המפטר בפרשת השבוע.

ביאור הדברים בעניין חיוב או פטור משני ימי הפורים כתב הירושלמי (פסחים ב, א) "בן עיר שעקר דירתו ליל חמשה עשר נתחייב כאן וכאן, ובן כרך שעקר דירתו בליל ארבעה עשר נפטר מכאן ומכאן".

א. אמנם דבריו מחודשים טובא ולא נזכרו בתלמוד בבלי, ואף הביאור הלכה (תרפ"ח ד"ה בן עיר) העתיק רק את חידושו לגבי "נתחייב כאן וכאן" ולא דיבר על "נפטר מכאן ומכאן". ויתכן שהוא דווקא משום שפורים הוא חובת גברא שלא יכול להיפטר כלל מהמצוה, ומה שמצאנו 'פרוז ומוקף בן יומו' הוא רק להתחייב כפי המקום שנמצא בו ולא להפקיעו מפורים.

ב. פשטות דברי הירושלמי "נתחייב כאן וכאן" וכן "נעקר מכאן ומכאן" נאמרו כשעקר דירתו לגמרי, ולא בפרוז ומוקף בן יומו כפי שהוכיח החזון איש (ק"ב, ב-ב) שהריטב"א סובר שרק כשעקר בקביעות לכרך מתחייב.

ג. מבואר באחרונים (טורי אבן מגילה ה, א וברש"ש שם) שהקדמת קריאת המגילה כשחל פורים בשבת, אינו תקנה דרבנן מאוחרת, אלא בעיקר התקנה בזמן מרדכי ואסתר קבעו שכשחל בשבת יקדימו לקרוא בערב שבת, בשונה ממוסד ולולב שכשחל בשבת ביטלו המצוה לגמרי, ואילו כאן קוראים בע"ש, מפני הנאמר במגילה "בזמניהם - זמנים הרבה תקנו להם" (פסחים ב, א) ונכלל בזה שכשחל בשבת מקדימין, ולדבריהם כבר כשהיה בערב שבת בכרך התחייב

כוונת לשם שמים בצרכים גשמיים

רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך, שהרי עיקר בריאתנו להשרות שכנתו יתברך.

וכן בתפילת השל"ה הק': "אתה ה' יודע כל תעלומות ולפניך נגלו מַצְפוּנֵי לְבִי, כִּי כִנְיִי בְּכָל אֱלֹהִים לְמַעַן שְׂמַךְ הַגְּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ וְלְמַעַן תִּתְרַקֵּץ הַקְדוּשָׁה, עַל כֵּן עֲנֵי ה' עֲנֵי".

גישור על 'פרומיל' אצל הגאב"ד

ואומנם גם אם הלב חושק בקיום הגשמי לשם שמים, "לב יודע מרת נפשו" (משלי י, ב) ורוב הכוונה בזה למילוי התאוה, והתמיהה גדולה כיצד ניתן לקיים את ההלכה להכריז על עצמנו שכל כוונתנו לשם שמים.

סיפר המגיד רבי יעקב גלינסקי על ביקורו אצל המרא-דאתרא באנטוורפן רבי חיים קרייטווירטה אשר מלבד גאונו ותקיפותו כאב"ד, יצא שמו למרחקים בהצלחתו בגישור בין בעלי דינים, שח בפניו ר' חיים כי ישבו אצלו קודם שני בעלי דין שבאו לגישור במיוחד מארצות הברית, סוחר ומתווך שהתווכחו על גובה דמי התיווך והפער ביניהם עמד על פרומיל וחצי. ולתמיהתו מדוע באו בטיסה מרחוק לדון על פרומיל וחצי בלבד, השיבו הגאב"ד: אם תדע את גודל העסקה, תבין גם תבין שגם עבור חלק זעיר כזה, שווה לטרוח ולהגיע למרחקים, כי גם הוא גדול עד מאוד.

וכך ניתן לומר שכל מעשינו לשם שמים, למרות שהלב והכחיות חפצים בטעם הערב לחיך למילוי התאוה, אמנם כאשר נדע מה גודל הנחת רוח שיש לקב"ה מכל מצוה הנעשית לשמו יתברך, ומה גודל השכר העצום למקיימי רצונו יתברך, או אז נדע שגם אם רק חלק קטן מהגורם לאכילה נעשה לכבוד ה', גם הוא גדול לאין ערוך ושכר רב עד מאוד ניתן עבורו.

לא המצליח שמח, אלא השמח מצליח

אחר שהחריב נבזזראדן את בית המקדש וזחה דעתו, יצאה בת קול ואמרה לו: אל תתגאה בהצלחתך כי בית חרוב החרבת, קמח טחון טחנת, לא אתה החרבת אלא כיון שחטאו ישראל נסתלקה שכינה מביניהם (סנהדרין צ, ב).

נעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

(שמות כה, ח)

בפרשיות אלו בולטת אריכות גדולה וחזרה שוב ושוב על ציווי בניית המשכן וכליו, ציווי למשה וציווי לעם ישראל, הליך הבניה עצמו וסיכום סופי, ונראה בבירור שכוונת התורה לרמוז בעומק יותר מפשטות הדברים.

וכתב הנפש החיים (א, ד): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו - מבואר בסנהדרין (טז, ב) שהוכפל לשון העשייה 'ועשו' וכן תעשו' ללמד שכן תעשו לדורות".

הציווי לא נאמר על בניית המשכן בלבד, אלא על בניית משכן לכל הדורות הבאים והוא המשכן בלבו של כל אחד מישראל, וכדברי האלשיך "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם ללמד על בניית המשכן בלבו של כל אחד ואחד מישראל".

הקב"ה מגלה לנו בזה: "אל תחשבו שתכלית כוונתי הוא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, הוא רק לרמוז שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמכם, שתהיו במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו, קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכנתי בתוכם ממש".

סידור אברי האדם בבריאה כתבנית המשכן, המקדש וכל כליו, להשראת השכינה. אף עיקר עבודת האדם בכל מעשיו, אף אלו הנדמים כחולין, להשראת השכינה, כמפורש בשלחן ערוך (ר"א, א) "בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, א) ואמרו חכמים: כל מעשיך יהיו לשם שמיים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו. שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו - אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו".

וכותב המשנה ברורה (שם) "וראיתי לאנשי מעשה שקודם אכילה היו אומרים הנני

אם היינו רואים יהודי המטמא את בית המקדש היינו נחרדים עד מאוד, עד שהובא בחז"ל (סוכה מה, ב) מעשה בכהן צדוקי אחד שניסך על-גבי גליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם.

כן הוא כאשר מכניס האדם אל לבו מחשבה שאינה טהורה, הריהו כמכניס זונה בבית קדשי הקדשים העליון, וזהו חמור יותר משיטוס שהכניס את הטומאה בבית המקדש של מטה. וכן כשכועס ומבעיר את אש הכעס בלבו עליו נאמר (ישעיהו סד, י) "בית קדשנו ותפארתנו היה לשרפת אש" (נפש החיים שם).

בכל יום ויום היו עומדים הלוויים על חמש עשרה המעלות בבית המקדש ומנגנים בקול שיר והלל, וכפי שרבי ישראל נג'ארה היטיב לתאר את הציפיה את הציפיה והכמיהה לבניין בית המקדש בפיוט 'ק-ה רבון' "למקדשך תוב ולקודש קודשין אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין ויזמרון לך שירין ורחשין בירושלם קרתא דשופריא".

אם כן עבודת המקדש הנמצאת בלבו של אדם מורכבת מעבודה בשירה וזמרה, ואם אדם רוצה לדעת בתום תפילה וכל חלק אחר בעבודת ה', אם אכן זכה בו לקרבת אלוקים אמיתית, יבחן בעצמו אם היה שרוי בשמחה, שהרי "עוז וחדוה במקומו" (דברי הימים א טו, כז), ואם חש עוז וחדוה הרי שהיה במקום קדשו, ואם חשב שהוא 'עובד' אך לא זכה לחוש שמחה וחדוה באותה עת, מוכח שלא היתה זו העבודה המושלמת בקרבת אלוקים, אלא עבודה מבחוץ ללא

קרבה אמיתית לקב"ה.

וכדברים המפורשים שכתב המשגיח רבי יחזקאל לווניטשיין (אור יחזקאל כג) "באמת רואה האדם בכל עת ובכל רגע, ובמנוחה ושמחה כי במקום של הקב"ה שורה השמחה ועל ידי המנוחה מצליח האדם".

אכן השמחה היא הפותחת לאדם את כל שערי השפע ברוחניות ובגשמיות, וכפי שהיה רגיל על לשונו של ראש ישיבת מיר רבי חיים שמואלביץ לומר כי לא המצליח שמח, אלא השמח מצליח. כי אמנם הגורמת להצלחה היא השמחה השורה על האדם, וממילא החפץ תמיד להרבות בשמחה ובימי החודש שמרבין בו בשמחה בפרט, ככל שירבה בקרבת אלוקים ועל ידי לימוד התורה בפרט יזכה שיתרחב לבו בשמחה פנימית ועמוקה כנאמר (תהלים יט, ט) "פיקודי ה' ישרים משמחי לב".

כשפגש רב ברקא את אליהו הנביא בשוק ושאלו (סנהדרין ג, א) מיהו 'בן' עולם הבא, שלא סתם יש לו חלק ככל ישראל, אלא מרגיש שם כבן בית, ולפליאתו הגדולה הצביע אליהו על שני אנשים בלבד ואמר אלו הם בני העולם הבא, וכשהתעניין רב ברקא על מעשיהם, השיבוהו 'אינשי בדוחי אנן' - אנו אנשים שמחים ומשמחים אחרים (רש"י תענית כב, א).

בענייני דיומא של בניית המשכן לשכינה עם שמחת ימי הפורים, עלינו לדאוג ביתר שאת לשלמות השמחה הפנימית, בהארת פנים שתורגש על-ידי כל הסובבים אותנו.

התמונה היחידה שמותר להכניס ל'בידוד'

אזהביו. הצורה היחידה הנמצאת בקודש הקודשים, המקום בו הקב"ה נמצא לבדו, היא תמונת ישראל אהוביו "כי נער ישראל ואוהבהו" (חושע יא, א) בדמות הכרובים שפניהם איש אל אחיו, ופירש בעל הטורים "כמו שני חברים הנושאים ונותנים בדברי תורה".

לימוד תורה הבא מתוך ריבוי אהבה וכפי שהאריך בתורה תמימה (כ) שלא היתה להם צורת זכר ונקבה, אלא השניים הלומדים היו מעורים זה בזה באהבה וחיבה כזכר ונקבה, היא התמונה החביבה ביותר על הקב"ה, וכל יהודי חי יכול ליכות בזה לא רק בתמונה אלא במציאות חיה. אשרינו.

ופניהם איש אל אחיו (שמות כה, כ) בימים אלו בהם נשמר כל אחד ואחד כדרכה של תורה שלא להזיק חלילה בהדבקה בנגיף ולעתים נצרכים לשמור על מרחק מחברת בני אדם, ניתן יותר להתחבר לתחושת אסיר שהושת עליו עונש מאסר בבידוד משאר האסירים, ובכדי שלא ייכנס לדיכאון התירה לו הנהלת בית הסוהר לבחור תמונה אחת מהחיים שבחוץ אותה יוכל להכניס לתא המאסר, וכך יתרום רוחו. אך טבעי הדבר שבחר בתמונת בני משפחתו הקרובים, אליהם עניו נשואות ועליהם נתונה מחשבתו בכל עת. כעין זה דרכו של הקב"ה עם בניו

שו"ת הלכה למעשה

במגילה ובכל דיני הפורים לשבת וליום א', וכשנסע לאחר מכן לפרוות לא נפטר מחיובו בפורים.

משלוח מנות למוקפים

מהי הדרך היותר מהודרת למוקפים בקיום מצות משלוח מנות. **שאלה** מועיקר הדין משלוח מנות למוקפים רק ביום א', משום שיסוד המצוה במנות לסעודת פורים הנאכלת ביום א' (משנה ברורה תרפ"ח, ו). אמנם חשש למהר"ל חביב לקיים הסעודה וממילא גם משלוח מנות בשבת, והביא בשער הציון (ב) שמחמת כן החמיר הפרי חדש בסעודה ומשלוח מנות גם בשבת וגם ביום א', אך החזון איש (אורח חיים קנ"א, ד כ) למד שמשלוח מנות לא נפרד ממתנות לאביונים, ולכן מצותם ביום ו'. **תשובה** אכן מרן הגריש"א חידר לחוש לכל הדעות ונתן משלוח מנות בשלושת הימים. וכיון שקניין אסור בשבת, יזמין אורחים על שולחנו או ישלח מנות שייאכלו בעצם יום השבת ש"מתנה מותר כשהוא לצורך השבת וכן לצורך מצוה" (משנה ברורה שו, לו). וכן יכול לתת כבר בערב שבת ויזכה בו המקבל רק בשבת, ואף שהרעק"א (שו"ת קנט) אסר זאת, אך כתב שהמג"א (חובב במשנה ברורה שלט, לו) התיר וכן פסק החזון איש (דמאיט, יב).

מתנות לאביונים - פרוז למוקף

האם פרוזים יכולים לתת מתנות לאביונים למוקף בערב שבת. **שאלה** **תשובה** בכל שנה אין זה לכתחילה שנותן פרוז למוקף, משום שאינו 'פורים' לגביו באותו היום, אך בפורים המשולש ששניהם מתחייבים במתנות לאביונים באותו יום יכול לתת.

סעודת פורים במוצ"ש - מוקפים

האם בשנה זו יכולים המוקפים לקיים סעודת פורים במוצ"א שבת, שהרי בכל מקרה סעודה זו נדחת ואינה בעיצומו של יום. **שאלה** **תשובה** לא יוצא ידי חובה כשאכל סעודת פורים בלילה (תרצה, א), למרות שפורים המשולש אינו 'ימי' משתה ושמחה (מגילה א, ב) אלא רק מדין תשלומין. וכשחל במוצ"ש, אין לחשוש מאכילת בשר בליל פורים מחשש שיטעה לחשוב שיוצא בזה ידי חובת הסעודה (שער הציון שם יב), שכן יכול לאוכלו מדין מלווה מלכה. מעשה רב: מרן הגריש"א נהג לאכול ארוחת ערב בליל פורים בחדר בו סעד את סעודת השבת כדי להחשיבה מדין (הגה שם) "גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה".

בית הוראה הכללי
ירושלים

באשדוד
התקין רב מנחם קוק שליט"א

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

זכות גדולה להשתתף בהוצאות באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

יֵאִיר בְּזָרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 44 – תרומה תשפ"א

התרומה מלב של ישראל

"ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (תרומה כ"ה, א')

השל"ה הק' ביאר מה שפתח בלשון תרומה וסיים תרומתי, וכפל הדברים, וכתב חידוש גדול שהזהב שנתנו למשכן לא הספיק לכל העבודה (י"ל שצריך מחמשה מיני זהבים כדאיתא ביומא) ומנין לקחו השאר אלא הזהב שתרמו גדל והרחיב עד שהספיק לכל צרכיהם, ומה וכמה גדל הכל לפי נדבת הלב, הנותן בנדבת הלב גמורה גדל זהב בכפל כפלים ואשר נתן בקשיות הלב נשאר זהב כנתינתו והוא שאמר הכתוב ויקחו לי תרומה מכל איש אשר ידבנו לבו עי"ז יקחו את תרומתי, שע"י נדיבות הלב יתרבה תרומתי, מהו תרומתכם הוסיף השל"ה הוא נדיבות הלב.

בנין המקדש החומר שנבנה הוא בנדבת הלב, כדי להשרות שכניה היו צריכים נדבת הלב ומחשבתם וליבם של ישראל הוא ממשות וחומר הבנין, עין בנפשה"ח פ"א כמה דרגות ועשיות במחשבתם של ישראל, ומה חזו"א הביאו שהכרך כסף שהיה לאדנים לא הספיק להחזיק האדנים שכבר שעשו להאדן חלול היה וכסף הוא מתכת רכה רק בנס היו עומדים, ע"י נדבת ישראל ומחשבתם ורצונם כך עמד המשכן זהו המעמד רוחם של ישראל, והוסיף השל"ה שלכן בתרומתם נהיו כעין שותפים להקב"ה במעשה בראשית שכמו בעשית הקב"ה ע"י מחשבה ודבור נהיה בריה מעשית בעולם כך בנדבת המשכן ע"י מחשבתם של ישראל נוצר זהב לבנין המשכן.

ובזה אפשר לבאר מה שכתב הרמב"ן שבארון שכתב ועשו ולא ועשית היינו לומר שלכל ישראל היה בו חלק, אם בזהב או בעשית או במחשבתו, וצ"ב הכונה במחשבתו וכמשנ"ב היה לו חלק בזהב ע"י רצונו ומחשבתו שנעשה הזהב במקדש ובה נבנה הארון (וצריך תרומה מעט זהב שאל"כ הוי כזהב נס כשמן בזמן החשמונאים, ולא תיקשי א"כ כבר נתן מעט זהב א"כ חלקו כבר במקצת ולמאי צריך שיהיה לו חלק במחשבתו, אכן נתן מקצת וזה לקחו לדברים אחרים ורק מה שבמחשבתו לזקזק לארון).

והנה בפרשת ויקהל (ל"ה, כ"ב) ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת... כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה', הנה חילק הכתוב תרומת הזהב לשני סוגי תרומות נדיב לב שנדבו כלי זהב עם נשותיהם שנתנו בכל ליבם את תכשיטיהם, ופרשה לעצמה וכל איש אשר הניף תנופת זהב, הנה למבואר בהשל"ה שתי תרומות הם תרומת נדיב לב שבזה נהיה תרומתי ונתרבה הם אשר הביאו עם נשותיהם ותרומה של מביא תנופת זהב לה'.

וחתני הרב אברהם יצחק וולפא הוסיף לבאר על פי המדרש שיובא להלן שכלי זהב היה רק לבניי ולא לערב רב שהם נתנו כל תכשיטיהם לעשיית העגל וא"כ שפיר בריבוי של זהב הבא בנדבת לב לזה זכו רק בניי ולא הערב רב וא"כ רק בנדבת כלי זהב כתיב נדיב לב ולא בנדבת הזהב.

למה רק משה התקשה

"וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" (תרומה כ"ה, מ') והביא רש"י שנתקשה משה בעשיית המנורה עד שהקב"ה עזרו שזרק ככר לאש ויצאה המנורה. ומקשים המפרשים הרי עשר מנורות עשה שלמה ולא מצינו שנתקשה בעשייתם ותיך הגרני"ז צ"ל שבמשה היה דין שיעשה מככר זהב את המנורה אבל אצל שלמה הכניסו אלף ככר והתיכו עד שיצא המנורה וא"כ לעשות מככר זהב שיצא מנורה בשעור ככר זוהי עבודה קשה שנתקשה משה.

ונראה מה שנאמר דין במשכן משה שיעשה מככר ולא כשלמה שנעשה מאלף ככר שעשיתו של משה הוא קיים לעולם בשלימות ובשלימות הכל מנוצל אין פסולת, כל התרומה לה', כיוצא בו המן אשר הוא מאכל שמים אין בו פסולת וכך בשמן המנורה כולו בוער במנורה כנגד התורה הכל לה' לא נשאר דבר.

יעקב נטע ארזים

"ועשית את הקרשים למשכן" (תרומה כ"ז, ט"ו)

ובפרש"י יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכשמת ציווה לבניו להעלותם עמם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותם לעשות משכן במדבר מעצי שיטים. וצריך באור אם צפה יעקב ברוח"ק שיבנו משכן במדבר א"כ לשם מה הוריד את הנטיעות למצרים, יטע מיד בנאות מדבר שיהיו מזומנים בידם להקים המשכן. ומבואר שכדי לבנות משכן מעצי שיטים צריך שבני ישראל הם יטעו הם יטפלו מתחילה ועד סוף כגמ' בכמה גדולים מעשי חייא שמתחילה וכל העשייה הוא לשם ספרי תורה כן במשכן הקרשים יהיו מתחילת נטיעתם וכל העסק בהם ע"י בניי ועל קרשים אלו יזכו להקים המשכן ושיהיו קיימים לעולם.

ועוד נראה שכדי שישרה שכניתו במעשי ידיהם צריך מעשים במסי"נ, דהנה כל אחד היה לו עשרה חמורים לובדקים מלאים זהב וכסף ושמלות וכדי לקחת הקרשים היו צריכים להוריד מזהבם וכסףם כדי להניח הקרשים, שהיו כבדים ביותר והיינו שכדי שתשרה שכניה במעשי ידיהם צריך להוריד הזהב והכסף ובמקום זה להניח קרשים למשכן וכך יזכו להשראת השכינה ע"י בטול העוה"ז.

והנה כשיצאו ממצרים לא לקחו עמם צידה לדרך (רק זהב וכסף שהיה ציווי) ועי"ז שיבסם הנביא זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, שהלכו ולא שאלו מה יאכלו, אכן את הקרשים למשכן נטלו עמם דהיינו במה שנוגע לגשמיות סמכו על הנהגה ניסית שאי אפשר לתאר, לצאת למדבר בלא צידה לדרך אבל בנוגע לרוחניות להביא קרשים בזה לא סמכו על ניסים כך צריך האדם בכוחותיו בעצמו לדאוג לקרשי המשכן.

שלשה דברים מהאבות

"ועשית את הקרשים למשכן" (תרומה כ"ז, ט"ו)

הנה במשכן שלשה דברים המה מהאבות ארזים לקרשים שנטע יעקב אבינו, הברית התיכון שכתב התרגום יהונתן שהוא מאשל אברהם, ועפר המזבח דאיתא שהיה מעפר מזבח עקידת יצחק. על שלשה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמ"ח, וכתבו בספרים אברהם עמוד החסד תתן חסד לאברהם יצחק עמוד העבודה ויעקב איש תם יושב אהלים אהלי תורה.

וכן המשכן שהוא עולם קטן כלשון חז"ל עומד על עמודים אלו התורה שהיא המסכת והיא עצם הבנין של עם ישראל ע"י הקרשים שנטע יעקב הוא מעמיד האהל ובכוחו של יעקב איש תם יושב אהלים. והברית התיכון שמעמיד את הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה, היינו שבלא חסד אין תורה, דרך ארץ קדמה לתורה והיא המעמידה את אהל התורה, וכן יסודו של בריח התיכון הוא שקשה כאשל, אכן מתכופף הוא להעמיד הקרשים כך הם יסוד המידות שידע האדם להיות קשה כארז אבל לידע להשפיל עצמו לפני אחרים שהוא יסוד המידות כולם הענוה. ובמזבח אש תוקד, עמוד העבודה של יצחק, עליו יקריבו, תמיד לא יכבה, אש קודש לאהבת ה' יתברך, הם המעמידים את העולם והמקדש אורו של עולם.

בקרבת המלחמה של עמלק

ובתפילתה איתא בחז"ל באו המלאך גבריאל כדאיתא בגמ' שהאריכו את השרביט והגביה צוארה.

על ידי עמל התורה ה' בקרבנו, בברכת התורה אומרים 'ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך' היינו דבוקים בשמך כך הוא לימוד התורה. עיי' ה' בקרבנו, יודעי שמך היינו דבוקים בשמך. ובאבדר"נ (פ"ד) איתא שמעון הצדיק היה משיירי כנה"ג, הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה וכו' שנאמר "חסד חפצתי ואל זבח ודעת אלוקים מעולות". ודעת אלוקים היא התורה הקדושה, יראת שמים היא התורה שאנו לומדים.

אסתר קוראת לעם ישראל אחר גזירת המן לבכי הספד וצומו עלי, שאל מרן הגרא"י מלצר זצוק"ל מהו הספד, מי מת שמספידים. וביאר קראה אסתר להספד כל אדם לעצמו, כמה זמן היה מת מהתורה, חזרו בכס, החזיקו במעוז התורה. ועיי' שהתחזקו בתורה ותפילה בטלה הגזירה. וכך גם הבין המן כדאיתא בגמ' שבא לפני בהמ"ד וראה שלומדים ילדי ישראל הלכות קמיצה אמר אתי מלא קומצא דידכו ודחי עשרת אלפים כסף דידי, הבין שנצחון עם ישראל הגיע מלמוד התורה (הגר"י זלניק קרא להגרא"י מלצר את המגילה ביי"ד בירושלים, ואח"כ אמר לו הגרא"י הלואי שיהיה לנו אמונתו של המן שמבין שהמלחמה היא בתורה).

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. דרשו חז"ל אורה זו תורה, התורה נהיתה להם לאורה. לראות את השכינה שביניהם עיי' אור התורה (גם תפילין ומילה ויו"ט כולם כגורמים ללמוד התורה כמשנ"ב במקו"א). בית המקדש אור העולם, שבאותו הזמן השם שלם, והכסא שלם. במה כוחו, הנה הארון שהוא במקום קודש הקדשים, ועל הארון היו כרובים הכתר של ביהמ"ק על הארון. איך נראים הכרובים כותב הבעל הטורים בפרשת תרומה נראים כחברים שנושאים ונותנים בתורה, הוא הכתר של ביהמ"ק עוסקים בתורה כתר תורה כח המקדש (דרך אגב רואים החברים אם עוסקים בתורה או בדבר אחר הם חלוקים ביסודם. מעסק התורה יש מראה אחר מכל משא ומתן).

מביאים בשם ראש ישיבת סלבודקא רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל דהנה מצינו בתורה בשני מקומות שמוזכר כרובים, במקדש, ושם נראים כעוסקים בתורה. אכן גם מצינו בפתח גן עדן ששם שם הקב"ה את הכרובים ולהט החרב המתהפכת. ופרש"י מחז"ל כרובים מלאכי חבלה. הנה אותם נערים אם הם בקודש על הארון הם פנים של מלאכי רחמים. אכן אם רק נמצאים בפתח בחוץ כבר אותם כרובים הם מלאכי חבלה. החת"ס בדרשות מביא שתיקנו מרדכי ואסתר פורים שני ימים לפורים ולמוקפין. והטעם שא"א לימי הפורים בלי לימוד התורה, וא"כ חילקו שחלקם יעסקו במצות היום, וחלקם יעסקו בתורה.

הנה הרפיון בתורה נזכר עצלתיים ושפלות ידים. ונראה שהם שני חלקי עמל התורה אחד "הסיני" - ניצול הזמן לידיעת התורה הוא עצלתיים, עצל למה תשכב. עוד "שפלות ידים" היינו עצלות בלימוד בעומק העיון. ובכל מקום ידים נחשב הלימוד בעומק התורה, משא ומתן בדברי תורה. ורק בלוחות ראשונות היה שני דברים, חרות שלא היה שכחה, הכל חרות על ליבו של האדם. וכדרשת חז"ל חרות שאין שכחה. וב' שמסביב לעשרת הדברות היה כתוב כל מה שעתיד תלמיד לחדש, היינו הבנת עומק התורה ובזה היה עצלות ושפלות ידים. והיינו שני כתרם במתן תורה כתר נשמע ידיעת התורה ונעשה חידושי התורה שלנו.

קיום המצוה עיי' עמל התורה

ואשר לפי דברי אלו נראה, דהיינו קריאת פרשת זכור להגביר איבתו ולמחות זכר עמלק. וא"כ י"ל שמקיימים מחיית עמלק עיי' עמל התורה שהרי עיי' מחלישים כחו שכאשר אין רפידים אין רפיון אין לעמלק כח, מנצחים את ידיו של עמלק עיי' עמל התורה. כאשר הקול קול יעקב בבתי כנסיות ומדרשות אזי אח"כ אין הידים ידי עשו. ועשו של ימינו הוא אומות שהם עשו, אשכנז ועוד. אבל גם כדבר הח"ח שמביא מהגר"א שיהיה עמלק בתוך תוכנו, בגופים, או במכשירים שונים שהם כעמלק.

וא"כ בקריאת התורה לדעת מעשיו הרעים, והנה איתא במכילתא "ולא ירא אלוקים" שקאי לעם ישראל כאשר אנו לא יראי אלוקים בבטול תורה, אזי ויבא עמלק. וקודם לעשייה לראות ולהתבונן במגילה כאשר נהנו מסעודתו של אחשורוש, אז ויבא עמלק – המן. וכאשר היה הספד על מצבם, והבינו שתורה היא אורה, והמצות ששון ויקר אזי כשל כוחו של עמלק, העשייה התבוננות בדרכינו אזי הוא העשייה שלנו לראות מחיית עמלק והדרכים להלחם בו. ובעיקר התבוננות של הדר קיבלוה בימי מרדכי ואסתר, קבלת התורה ברצון אחר קבלת התורה באונס.

מצות עשה מדאורייתא לזכור מעשה עמלק, ולזכור למחות את זרע עמלק. ובכל שנה לפני פורים אנו קוראים פרשת זכור להקדים זכירה לעשייה. הנה זכירה לעשייה בפשטות הכונה לעשייה שהיתה בזמנם שהרגו בעמלק בזמן המן, ואולי העשייה הכונה, עשייה לעורר הלבבות לראות במגילה את שנאתו של עמלק עד להשמיד להרוג ולאבד. ננסה לראות עוד דרך בזה.

אומות רבות רוצים ללכתנו, שנאה של כל האומות כבר היה מסיני, אבל השורש לכל הוא עמלק – ראשית גוים עמלק הראש לכל. והסיבה והטעם כמו שכתוב בתורה כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור. עמלק השפעתו הוא גם על הנהגת ה' בעוה"ז, שורש הרע הכסא לא שלם, יש כסא אבל רק כס, ואין השם שלם י-ה ו-ה רק י-ה. ויסוד זה שגורם סילוק שכינה אין ה' בקרבנו, גורם לעם ישראל גלות צרות השמדות וכו'. המפרשים מסבירים מהו אין השם שלם שבעמלק. וביארו ע"פ הפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ הר"ת הוא שם הו"ה [ונהנו לנשק התפילין כאשר אומרים פסוק זה] א"כ ה"ה הם ישמחו השמים. והוא"ו ה"י הוא ותגל הארץ. וא"כ הביאור שעמלק מודה שה' בשמים אבל בארץ עוב למקרה. הכל מקרה כדרשת חז"ל שאמר המן ומספר לאשתו את אשר קרהו, המקרה שקרה בן בנו של קרהו אשר קרד בדרך עמלק. מלחמתו לא לראות יד ה' בעוה"ז רק בשמים. ולכן חסר הכסא, שלא רואים את מלכות ה', ולא את הותגל הארץ שנראה השגחה. ועיי' האמונה יגילו במלכם, שאמנם חסר ראות ה' בגלוי לראות שהכל מה' יתברך אמונת אמת. וכך בתהילים רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, אבל אנו אומרים מי כה' אלוקינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ.

ומבאר המלבי"ם שגם בשמים הוא השפלה להקב"ה שרם על הכל כך דרכם של הגוים לומר, והשם גוים הוא ראשית גוים עמלק השם גוים יסודו עמלק [שני גוים בבטון עשו ויעקב] אבל לעתיד לבוא יהיה ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך ה' מלך וימלוך לעולם, ועד אז יהיה השם שלם כאשר יאמרו בגוים שהיה הוה ויהיה מלכות ה' בארץ. המהרש"א (מנחות פו, א) הביא רמז לגילוי לעתיד לבוא, דהנה חסר הכסא שלם, והשם שלם ביחד אותיות א' מכסא וי"ה משם השם, וביאר היינו שאלו דברי דוד בתהילים כי בחר ה' בציון א-ו-ה למושב לו. האותיות א-ו-ה הכונה למושב ולו הכסא והשם. וכן הביא הוא קיים ושמו קיים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קיימת.

במגילה נקרא שאול קיש במקום שאול. ובחז"ל איתא הורד משמו במקום שאול כוש ההבדל אחד עשרה שהם יחדיו וא"ו-וה"א. עוד הביא שבגמ' (חולין קלט, ב) אמרו מרדכי מן התורה מנין דכתיב מור דרור ומתרגמין מריא דכיא, במריא דכיא יש מרדכי ועוד אלף. וי-ה היינו שהכסא בזמנו היה שלם אבל עדיין בנסתר רבים מעמי הארץ מתייחדים, אבל עדיין אי"ז הגאולה השלימה, רק אמונה ומלכות בתוך החושך בגלות.

צורת המלחמה עם עמלק

איך נלחמים בעמלק הלוחם עם ה' יתברך, ומנין שואב עמלק את כל כוחו כתוב בתורה ויסעו מרפידים ויבא עמלק. ודרשו חז"ל רפידים כיון שרפו ידם מן התורה מיד ויבא עמלק. כוחו של עמלק ברפיון בתורה. הקל קול יעקב אזי אין הידים ידי עשו כוחו של עשו שואב כאשר יש רפיון בתורה אזי הידים ידי עשו.

וכך בזמן המגילה היכן שואב המן את כוחו שגזור להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים דרשו חז"ל בגמ' במגילה (יא, א) רבי אלעזר פתח לה להא פרשתא מהכא "בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית". בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך, ואין מך אלא עני, שנאמר ואם מך הוא מערכך, ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר המקרה במים עליותיו. הנה כוחו של המן מכח זה שרפו ידם מן התורה, מהשמים אין עזרה לעם ישראל כאשר נרפים מן התורה אין ה' בקרבנו בלא התורה.

מובא בשם המקובל האלוקי רבנו שמשון מהוסטנפולי שאיתא במדרש שכיון שלא עסקו בתורה נעשו רש ומך, וכאשר חזרו לתורה אזי חזרה חיבתם וגאלם ה' יתברך. וביאר שהמלאך של עם ישראל זה מיכאל. והנה כאשר יש רפיון בתורה לוקח ה' את שמו מהם, והם בלא כח לעזור לעם ישראל ואזי מיכאל בלא שם השם נעשה מך, חסר א-ל, וכן מישראל בלא א-ל-י נהיה רש. וזהו תפילתה של אסתר שנכנסת לארמון של אחשורוש ונסתלקה ממנה רוח"ק, מרגישה בלא סייעתא דשמיא מהי תפילתה א-ל-י א-ל-י למה עזבתני. פעמים א-ל-י קוראת למיכאל ולשם ישראל.

פניני פורים

למה בקרא בלשון אורה

והנה השפ"א שואל מדוע כתיב ליהודים היתה אורה וששון ויקר שפירשו חז"ל אורה זו תורה וששון זה מילה שמחה יו"ט ויקר תפילין ולא אמרו ליהודים היתה תורה וכו' ופירש שהיתה להם התורה לאורה וראו את אור התורה.

אכן לדברינו הדברים פשוטים הנה במדרש תנחומא שם פירש שהכפיה היתה על תורה שבע"פ וכתב שם שלומד אותה מי שאוהב את הקב"ה שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, הנה למוד התורה בעמל ואהבה גורם לאור גדול ללומדה ולעם ישראל אי"כ פשוט שליהודים לא רק שהיתה תורה אלא היה התורה אורה תורה שבע"פ שהעם ההולכים בחושך ראו אור גדול זוכים ישראל לאורה של תורה בפורים ליהודים היתה אורה ואור זה מבצבץ כל שנה מחדש להאיר את עיני ישראל. אסתר ששומעת על הגזירה הנוראה שואלת את מרדכי מה זה ועל מה זה ודורשים חז"ל מהו מה ועל מה זה האם עברו על מה שכתוב בלוחות שמוזה ומזה הם כתובים, והנה ביאר הבה"ל שבתורה קודם שבירת הלוחות היה כתוב על הלוחות מזה ומזה כל התורה שבע"פ כן איתא בחז"ל רק בלוחות שניות כבר לא היה כתוב מזה ומזה ודייק הבה"ל שבכל התורה כשהתורה מדברת על לוחות ראשונות כתוב כל הדברים האלה ובלוחות שניות הדברים היינו שבלוחות ראשונות היה הכל גם תורה שבע"פ על הלוחות והיינו ששואלת אסתר את מרדכי שמא עברו על מזה ומזה הם כתובים על תורה שבע"פ.

אי"כ זכינו לדין ליהודים בימי מרדכי ואסתר שקיבלו התורה שבע"פ באהבה וכו' לאורה של תורה לאור שאומר האר"י שהוא גדול מכל הארה שיש בבריאה.

למה המן לא ראה את האור של פורים

שאל בני הרה"ג רבי ישראל שליט"א דהנה המן איתא בחז"ל כשיצא הפור על אדר שמח שאין בו כל יו"ט והנה על כסלו אמר שיש בו חנוכה וצ"ב הרי חנוכה היה מאתים שנים אחרי המן ואיך ראה חנוכה. אכן המן ראה כבר עתידות שבחנוכה יהיה יו"ט אזי אי"כ קשה מדוע לא ראה את פורים. אכן לפמשינ"ב הנה באה"ח במכת חושך אומר שאין יתכן שלישאל יהיה אור למצרים חושך דאין היה בבריאה עצמה וא"כ איך ישראל רואים וביאר שראו ע"י אור התורה שהוא אור אחר לגמרי הארה שמימית. וא"כ כך גם המן הכל יכול לראות אבל את האורה של פורים אורה של תורה אין כל תפיסת יד אדם במהרה"ל במגילה שלכל אומה יש את הכוכב שלה ומהו הכוכב של עמלק ופירש שהוא השמש השורפת מי שלא מוגן ומהו ישראל שהם מעל השמש וביאר שהיא התורה שלמעלה מן השמש יש יתרון ואת הארה הנפלאה הזו האור האדיר של יו"כ שגדול מכל שבתות השנה והימים טובים לא רואה המן.

אבל עלינו שומא לראות את האור הנפלא הזה להאיר את נפשנו באור התורה.

ביאור במצות משלוח מנות ומתנות לאביונים

הנה נוסף על מצות היום הוא משלוח מנות ומתנות לאביונים ונראה בזה לפמשינ"ב.

דהנה שאל רבי אהרן קוטלר שבגמ' איתא שבית שני שעסקו בתורה ובגמ"ח מפני מה חרב ותרצו מפני שנאת חינוס ושאל הרי בבית ראשון בגמ' ביומא שחרב בגלג' עבירות ובגמ' בנדרים שנחרב שלא עסקו בתורה ושאלה זו שואל המדרש ומיישב שאם היו עוסקים בתורה המאור שבה היה מחזירים למוטב וא"כ הקשה כיון שעסקו בתורה בבית שני שכ"כ בגמ' שעסקו בתורה אי"כ מדוע שהמאור שבה לא יחזירם למוטב ותירץ רואים שתורה בלי מידות אין בה מאור שבתורה. וא"כ לצאת עם אורה של תורה בפורים חייבים להתחזק בבין אדם לחבירו לשלוח מנות לחבירו.

כוח התפילה בימים אלו

פורים התייחד מיוחד לתפילה הרמב"ם בפרטי המצות בראש היד שפורים מלמד שהקב"ה שומע צעקתינו כאשר נחסה בו והוסיף הגר"י שהיינו הפיוט תשועתם היית לצנח ותקוּתם בכל דור ודור.

הח"ח בשמירת הלשון בשער התורה מביא שיאן תפילתו של אדם נשמעת אם אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק אי"כ כל צעקתם של ישראל בימי הפורים ששמע ה' תפילתם היה ע"י קבלת התורה ברצון שנפתחו להם שערי תפילה ע"י שערי תורה. וכך שמו של מרדכי מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש בן יאיר שהאיר לבני ישראל בתפילתם האור על התפילה נותן מרדכי ע"י שהקיש על שערי רחמים שנפתחים ע"י קבלת התורה.

במגילה בכמה מקומות את כוחה של תפילה בשלמות בלי לחסות על אף אחד אסתר מזמינה את המן למשתה שלא יאמרו אחות לנו בבית המלך בניי מתפללים כבר שלשה ימים בצום אבל עוד עומק בתפילה עוד יותר לחסות בה', וכן בילקוט מעם לועז מהו הענין שמרדכי על הסוס רוכב וקוראים לו ככה יעשה לאיש וביאר שקודם עדיין סמכו שיזכור אחשוורוש את החסד שעשה מרדכי עמו שהצילו ויבטל הגזירה אכן עכשיו ששילם כבר למרדכי אין לנו להישען אלא על התורה ותפילה.

חז"ל דורשים המזמור בתהילים על אילת השחר שהיא תפילת דוד על הגלות שהיא בשיא החושך בזמן של אילת השחר סוף הלילה אזי החושך יכסה ארץ ואזי בתורה ותפילה יאיר היום באור גדול ופירשו חז"ל תקופת חושך זו בימי מרדכי ואסתר על אילת השחר שהיה חושך גדול לישראל שאח"כ עם נולד ושמע ה' תפילתם והאיר את ישראל בבנין ביהמ"ק.

אכן בחז"ל פירשו שלא רק על תקופת אסתר מדבר המזמור גם על הגלות האחרונה שנהיה בחושך רב ואזי עבודתנו להרבות באור התורה ולהקיש על דלתי תפילה שכבר יאיר לנו אור חדש.

בס"ד יצא לאור קובץ נזר המועדים על עניני פורים וארבע פרשיות מתורתו של מורנו הרב שליט"א ניתן להשיגו במיל

המערכת

להערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

פורים

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. (גיטין נח, ב)

וצ"ע איזה מצוה עשה המן הרשע שזכה לזכות גדולה ומופלאה כזו שבניו ילמדו תורה בבני ברק. ונראה דהנה בגמ' במגילה (יג, א) איתא דכשבא המן להרכיב את מרדכי שאל אותם במאי עסקו ואמרו לו בדיני העומר ואמר דזה שוה יותר ממה ששקלתי לאחשוורוש, ומבואר דהעריך לימוד תורה וידע מעלתה והבין גודל כוחה לינצל מכל צר ואיוב, ועל מדה זו שהעריך את התורה אפשר דזכה דבניו ילמדו תורה בבני ברק, על שכר שיחה נאה, שבאה מאמונה שלו בכוח התורה זכה לדורי דורתיו שיהיו לומדים בבני ברק.

אי"ה, ונראה להוסיף עד"ז דהנה בזכות מעשה המן קיבלו עם ישראל את התורה מאהבה, וא"כ נמצא דע"י מעשיו גדל רבוי התורה באופן נפלא, וע"כ זכה שמבניו ילמדו תורה בבני ברק. (ובפשוטו י"ל דע"י מעשיו התרבה התורה בכתובת מגילת אסתר, דנוספה על הכ"ד ספרים, וכאמיתתה של תורה, וא"כ זכה שמחמתו נוסף לנו עוד תורה ולכך זכה לבנים ת"ח).

העונש של המן

וכמה רב בניו? (של המן) - אמר רב. שלשים, עשרה מתו, ועשרה נתלו, ועשרה מחזרין על הפתחים. (מגילה טו, ב) וצ"ב אמאי דוקא לקו בעונש זה שנלקח מהם ממון, דבשלמא אלו שמתו ניחא דזהו עונשם, אבל שיהיו עניים מה שייד דוקא עניים. דבפשוטו הכונה דבא לומר דלקחו מבית המן את כל כספו עד כדי שבניו הוצרכו לחזר על הפתחים.

אך נראה דהנה שה' נותן כסף לאדם, זה מתנה שצריך להשתמש בו לטובה, אבל אם משתמש בזה לרעה שוב הקב"ה לוקח ממנו את הכסף. והנה המן אמר לשקול עשרת אלפים ככר כסף, הרי שהוא זילזול בכסף שנתן לו הקב"ה להשתמש בו לדברים אסורים, ולכך הפסיד ונלקח מבניו את הכסף ונעשו מחזרים על הפתחים

פורים בישיבת סלבודקה

אבי סיפר לי, שפעם בליל פורים לאחר האוכל התאספו כל הבחורים מ"כנסת ישראל" באולם הישיבה והחלו לשמח את עצמם, כנהוג בישיבות. לפתע התפרצו לאולם אנשים מהעולם התחתון של קובנה. הם היו עגלונים וסבלים בעלי אגרופים, אך לא שודדים. להיפך. בזמן ההתנפלות על היהודים, הם הוציאו את העצים מהעגלות, יצאו נגד הפורעים הגויים והיכו אותם.

ובכל זאת, היו אלה אנשים גסים וחסרי מוסריות. תמיד התרחקו מכל אחד ואחד מהם, ובייחוד כאשר היו ביחד. הם התפרצו לאולם הישיבה, הפסיקו את הריקודים ואמרו לבחורים: "נתנו לנו את הוודקה ותוכלו להמשיך לרקוד".

הבחורים השיבו, שאין להם טיפת אלכוהול, אלא שהם שמחים ורוקדים לכבודו של היום. הבריונים אמרו: "את זה תספרו למישהו אחר. לא לנו. אתם מחביאים את השתייה. לא יכולה להיות שמחה כמו שראינו כאן בלי לשתות כמה כוסות וודקה".

מובן שלבחורים לא היה מה לתת להם. הבריונים החלו להרביץ להם, בחשבם שהבחורים מחביאים את הוודקה. בחורים הישיבה החל בורחים דרך חלונות האולם, משום שליד הדלת עמד מנהיג הכנופיה.

לפתע הבחין אבא, שאולם הישיבה התרוקן והוא נותר לבדו. בבחירתו היה אבא גיבור עצום. הוא הבין שאנשי הכנופיה יפרקו עליו את כל זעמם. אבא רצה להראות להם את כוחו, לכן אחז במנהיג הכנופיה, הרים אותו בשתי ידיו באויר ובעט בו ברגלו, והשליך אותו דרך הדלת, ומיד רץ לתפוס בריון שני. כאשר ראו זאת הבריונים, הם נמלטו מן הישיבה. הבחורים שבו, והשמחה הייתה במלואה.

במחנה בעתלית

הגענו לעתלית בתענית אסתר. בלילה חל חג הפורים, ולא ידענו מה נעשה עם קריאת המגילה. לפתע הופיע במחנה יהודי עטור זקן, כנראה מטעם הפועל המזרחי, והוא קרא לנו את המגילה. בהמשך יצא לי להכיר אותו - הוא היה תלמיד חכם ממחלקת הדת בהפועל המזרחי. הוא רצה לארגן מניין לקריאת המגילה, ובקושי רב הצלחנו להשיג עשרה אנשים. העשירי היה יהודי מרומניה שלא עבר את המחנות. הוא לא הסכים לשום ויתורים ופשרות ורצה שהמנין יתנהל בדיוק כמו ברומניה החרדית. היתה לו בעיה עם קבוצה של נשים חרדיות שהגיעה במסגרת המזרחי. 'אגודה' פעלה בצורה חלשה ביותר, אך הפועל המזרחי, לעומת זאת, פעל באופן אינטנסיבי ושלח שליחים למחנות ברחבי העולם. הנשים הגיעו במסגרת זו ורצו גם הן לשמוע את קריאת המגילה, שהרי השליח הגיע בעצם בשבילן.

במחנה בעתלית לא היה בית כנסת, וקיבלנו רק חדר ריק עם שולחנות. נכנסנו לצריף ובאמצע החדר הערמנו שולחנות זה על זה לגובה כדי להפריד בין הגברים לנשים. כשראה זאת היהודי המזוקן מרומניה, הוא קפץ כנשך נחש וצעק: "זהו איסור עריות! השם שונא את זה! עדיף שלא נשמע קריאת מגילה, ובלבד שלא נעבור על האיסור הזה!" רצנו אחריו ושאלנו אותו מה אפשר לעשות כדי שישכים בכל זאת להצטרף אלינו, והוא ענה: "צריך להעביר אותן לחדר אחר ולפתוח את הדלתות כדי שהן תוכלנה לשמוע".

לאחר השנים הארוכות במחנות בגרמניה אבד לנו רגש הקנאות. שמחנו עם כל יהודי שהתקרב אלינו - אם זה איש ואם זו אשה. בעתלית נתקלנו שוב בקנאות לקיום המצוות עם כל החומרות וללא כל היתרים.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 13

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים

אדר תשפ"א

כמה מעלות טובות שזכו ישראל במעמד הר סיני

בפרשיות אלו אנו עוסקים בסדר נתינת וקבלת התורה, ויש לנו להתבונן מה הן המעלות הגדולות שקבלו ישראל באותו מעמד. ובמושכל ראשון ניתן לחשוב, כי עצם נתינת התורה היא המתנה היחידה שקבלנו במעמד הר סיני, אלא שאם כן הוא הדבר, יש לנו לתמוה על מה שאנו אומרים בהגדה של פסח: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דינו". והדבר טעון ביאור, על מה יש לנו להודות אילו לא היינו מקבלים את התורה, ומה מעלה יש בעצם העמידה לפני הר סיני.

ידיעת אמיתות מציאות

במעמד מ"ת ובמעשה דאליהו בחר הכרמל

אכן באמת במעמד הר סיני, מלבד מה שקבלו ישראל את התורה, זכו שם לעוד מעלות מרובות. ראשית הוא האמור במקרא "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), ואמרו רבותינו "כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחידי" (רש"י). ובפרשת יתרו כתב רש"י "וירד ה' על הר סיני - יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר 'כי מן השמים דברתי עמכם', מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם", היינו שירד הקב"ה על ההר עם כל הרקיעים.

למדנו כי במעמד הר סיני התגלה לישראל לעיניהם בבירור גמור אמיתות מציאותו ית', וראו בעיניהם שהוא יחיד, ואין עוד מלבדו.

ומעין אותו גילוי נשגב, זכו ישראל עוד פעם אחת שנגלה לעיניהם כיצד הקב"ה הוא לבדו הוא ואין בלתו, היה זה בתקופתו של אחאב הרשע, היתה בצורת קשה ולא ירדו גשמים, מחמת חטאייהם של אותו הדור שהיו עובדים עבודה זרה. באותו זמן ציווה הקב"ה את אליהו להיראות בפני אחאב. כאשר ראה אחאב את אליהו, החציץ פניו ואמר לו: "האתה זה עוכר ישראל", כי בגללך נעצר הגשם, ענה לו אליהו "לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצוות ה' ותלך אחרי הבעלים", כלומר אתה הוא הגורם לעצירת הגשמים, כי בחטאיך שהינך מחטיא את ישראל לעבוד עבודה זרה עצר ה' את השמים, וכמו שנאמר בתורה "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו' ועצר את השמים ולא יהיה מטר" (דברים יא, טז-יז), אך אם בכל זאת הינך רוצה שישוב הגשם, יש לכך פיתרון: "ויעתה שלח קבוץ אלי את כל ישראל אל הר הכרמל ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמישים וגו'", וכאשר ייאספו כולם אוכיח להם מי הוא האלוקים, ואזי ישוב הגשם.

כאשר התקבצו כל נביאי הבעל ועלו להר הכרמל, פתח אליהו פיו בתוכחה אליהם, ואמר: "עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים אם ה' האלוקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו". ואז במעמד מופלא ונשגב ראו כל העם כולו מי הוא האלוקים, כאשר לקחו נביאי הבעל פר, והקריבו אותו על המזבח ולא נתנו אש, וקראו כל היום כולו "הבעל עננו", אך כמובן "אין קול ואין עונה", ולא ירדה אש לאכול את הקרבן. גיחך עליהם אליהו ואמר "קראו בקול גדול כי אלוקים הוא כי שיש ושיג לו וכי דרך לו אולי ישן הוא ויקץ". והם עשו כדבריו "ויקראו בקול גדול", אך עדיין לא ירדה האש לאכול את הקרבן.

לאחר מכן נטל אליהו שתים עשרה אבנים, כנגד שנים עשר שבטי ק-ה, ועשה מהם מזבח לה'. מסביב למזבח עשה תעלה ומילא אותה במים, שלא יאמרו שהאש הגיעה מבחוץ. לאחר מכן פנה בתפילה להקב"ה, ואמר: "ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלוקים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה, ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלוקים וגו'".

מיד כשיסיים תפילתו, "ותיפול אש ה' ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה, וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים". במעמד זה ראו כולם כי מלכנו ית' הוא האלוקים, ואין עוד מלבדו (כמתואר כל המעשה במלכים א פרק יח).

במעמד הר סיני זכו ישראל גם אז לאותה ידיעה מוחלטת, אך בדרגה גבוהה בהרבה: הם ראו זאת בעיניהם ממש! אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים. הם ראו שהבורא ית' הוא לבדו הוא, ואין עוד זולתו, ראו שהוא ית' משגיח על בני האדם, והוא – ורק הוא – עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וכמטבע הברכה "ריבון כל המעשים".

במעמד מ"ת נכנסה יראת ה' לליבם של ישראל

מלבד זאת, זכו ישראל לעוד מעלה גדולה במעמד הר סיני – יראת ה'. כמו שנאמר "יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב לאמור הקהל לי את העם הזה ואשמיעם את דברי אשר ילמדו לייראה אותי כל הימים" (דברים ד, י), היינו שכאשר ראו ישראל את האש הגדולה שירדה על הר סיני, גרמה זו להם לייראה את ה', ומחמת הפחד הזה – לאחר שתי דברות ששמעו מפיו של הקב"ה לא היו יכולים לשמוע עוד, ובקשו ממש שידבר ה' עמו והם ישמעו, וכמו שנאמר "אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש" (דברים ה, ה), וכן נאמר לאחר מכן שאמרו ישראל למשה "ויעתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו" (ה, כב). והיראה הזו שבאה לישראל בעקבות האש הגדולה, לא דבר דממילא הוא – שמאחר שהיתה אש נכנסה היראה לליבם, אלא זו היתה מטרתה של האש הגדולה, כל קיומה היה בכדי ליירא את ישראל, שיהיו יראים את ה', ומקרא מפורש הוא: "ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". ועליה הוא אומר "מי יתן והיה לבבם זה להם לייראה אותי ולשמור את מצוותי כל הימים" (דברים ה, כו).

היינו שכאשר ראו את גדולתו ית', כיצד ירד באש כה גדולה, גבוהה עד לב השמים, ושמעו את הקולות שגרמו לו יוחרד כל העם מאוד, ראו כי הקב"ה הוא ק-ל קנא, וממילא נתקעה היראה הזו בליבם שלא להעז לחטוא ולהמרות את פי ה' חלילה. וזו היראה הנחוצה לכל אחד בכדי להימנע מלחטוא – יראת העונש, מאחר ויודע שעתיד הוא ליתן דין וחשבון על כל מעשיו, הרי שלא יעלה בדעתו שלא לקיים את ציווי הבורא.

ועל מעלות אלו אנו אומרים בליל פסח: אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דינו. כלומר שאף אם לא היינו מקבלים את התורה, היה עלינו להודות על עצם המעמד ש'קרבנו לפני הר סיני', כי במעמד זה קבלו ישראל עוד שתי מתנות גדולות – שראו בעיניהם את מציאות ה' יתברך, ונכנסה יראת ה' אל ליבם. ועל זה לבד מחוייבים אנו בהודאה כפולה ומכופלת.

לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ

בישראל. סיפר הגאון רבי יצחק בורדיאנסקי, שכאשר ברחו תלמידי ישיבת מיר מרוסיה לשנחאי מאימת המלחמה, במסע ההצלה המפורסם, הגה תחילה הם נסעו ממוסקבה עד וולדיוסטוק, שזהו מרחק עצום, והיה זה תקופה קצרה לאחר שסיימו לבנות שם את מסילות הרכבת. וסיפר, כי כאשר החליטו הרוסים לבנות את מסלול הרכבת הזה, שהוא מסלול ארוך מאוד [מהגדולים בעולם כולו, ובאותה תקופה אף היה הגדול ביותר], התפלאו כולם על מה ולמה ראו הרוסים לשיגעון זה לעשות מסלול כה ארוך של רכבות, ולא היה נראה כל תועלת הנגלית לעין שיכולה לצאת מזה. אך כאשר הוצרכו תלמידי ישיבת מיר להשתמש באותן מסילות עבור הצלתם מגיא צלמוות, באותה עשה התבררה העצה עמוקה שסיבב הקב"ה השיגעון הזה בליבם של הרוסים בכדי שיוכלו בחורי הישיבה להינצל מהריגה באמצעותו.

וסיפר עוד מפי עדויות של תלמידי הישיבה שהיו בתוך הרכבת, שהיחס של הרוסים עובדי הרכבת כלפי תלמידי הישיבה, היה כאילו הם דיפלומטים בכירים, לכל אורך הדרך דאגו לכל מחסורם, מאכלם וכבודם, משל היו אנשים חשובים מאוד.

ונראה כי הנהגה זו כלולה בדברי חז"ל הנ"ל על סורא ופומבדיתא, ששמר עליהם ה' שלא יהיה בהם 'לא שבי ולא שמד ולא שלל', 'שבי' זה נפשות, שלא ייהרגו מהם, 'שמד' הוא שלא יעבירו אותם על דתם, ו'שלל' היינו שלא יקחו את ממונם. לימדו אותנו רבותינו, כי מלבד שני הדברים ההכרחיים – שלא ימותו ולא יעברו על דתם, עוד הוסיף ה' לברכם בממון, שלא יחסר להם. ועל כן גם במהלך מסע הבריחה שלהם ברכבת, שלח להם ה' את האחראיים שידאגו לכל מחסורם.

ועוד כמה ניסים גדולים ארעו באותה בריחה מפורסמת, כאשר עמדו התלמידים לצאת מגבול רוסיה ליפן בספינה, גונבה שמועה לאזנם שהיפנים מתכננים להטביע את הספינה בים, ואמנם לא היו עושים כך בפומבי בכדי שלא יתפרסם הדבר, אך מזימתם היתה להסוות ההטבעה הזו כאילו מאליה ארעה וכביכול מקרה קרה לה לספינה שגרם לה לטבוע. ובאורח נס דאג הקב"ה שתגיע המזימה הזו לאוזניהם של בני הישיבה, אשר כמובן לא עלו על הספינה, וניצלו ממוות.

נתבונן בנס ההצלה הזו ונראה עד כמה היה הוא הכרחי עבור קיום התורה בשנים שלאחר מכן בארץ ישראל, כמה גדולי עולם היו באותה קבוצה אשר לאחר שניצלו עלו לארץ והקימו את עולם התורה. הג"ר אריה לייב מאלין, הגאון רבי חיים שמואלביץ, מו"ר המשגיח הגאון רבי יחזקאל לווינשטיין, ועוד רבים מגדולי התורה. וכן עוד גדולי תורה שסיבב הקב"ה שיעלו לארץ עוד טרם פרוץ המלחמה, כגון מרן החזון איש אשר עלה שנים רבות קודם המלחמה, ומו"ר הגרא"מ שך, הג"ר יוסף שלמה כהנמן – הרב מפוניבז', אשר אלו העמידו את ישיבת פוניבז' לאחר השואה בארץ ישראל.

הצלתם של כל אלו ועוד רבים, לא בכדי ובדרך מקרה ארעו, אלא יד ההשגחה העליונה סיבבה את כל זה, בכדי שתתקיים התורה לדורות הבאים, כפי שהבטיחנו "כי לא תשכח מפי זרעו". ורבותינו למדונו כי הברית הזו שכרת הקב"ה עם ישראל, היא בעבור יגיעת התורה שאנו מתייגעים לעמול בתורה שבעל פה.

את דברי המדרש האלו, היה הרב מפוניבז' אומר בפתיחת ה'זמן' בישיה"ק. בהתרגשות עלה על הבימה והקריא את לשונו של המדרש: ואף הקדוש ברוך הוא כרת ברית עם ישראל שלא תשכח תורה שבע"פ מפייה ומפי זרעם עד סוף כל הדורות וכו', ולפיכך קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגיין בתורה יומם ולילה, ומתקבצין שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות, ונושאים ונותנים במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בוריו והלכה לאמתה, ומביאים ראיה ומן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד כדי שלא יכשלו ישראל בד"ת.

בפרשיות אלו מלמדת אותנו התורה את סדר מתן תורה ומעמד הר סיני, מן הראוי שנתבונן במעלתה וגדולתה של תורתנו הקדושה.

על התורה נאמר: "ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים" (איוב יא, ט), ופסוק זה נדרש על התורה שבעל פה, כמו שאמרו במדרש (ועל של בעל פה נאמר ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים" (תנחומא נח, ג). והנה, ביאור ענין 'ארוכה מארץ מידה', פירש רבינו הגר"א ז"ל המכוון בזה, כי אנו יודעים שיש כמה וכמה צורות למדוד דברים, וכמו כימינו שאנו מודדים 'ליטר' לדבר לח, 'קילו' לדבר יבש, 'מטר' לאורך וכיוצא בזה. אך כאשר באים למדוד דברים גדולים מאוד, כבר לא משתמשים במידה הקטנה, אלא קיימת מידה גדולה יותר הבנויה על בסיס המידות הקטנות, לפיכך כאשר נבוא למדוד את כדור הארץ, לא תהיה מידתה לפי מספר ה'מטרים' שבה, אלא לפי ה'קילו-מטרים'.

אבל תורתנו הקדושה, אין כל כלי מידה שיכול להכיל ולמדוד אותה, 'ארוכה מארץ מידה', גם כלי המדידה שבאמצעותו נמדוד את כדור הארץ, קטן הוא מידי בכדי שנשתמש בו למדוד את אורכה של התורה.

שמעתי ממו"ר הגרא"מ שך זצ"ל, שאמר בשם הסבא מסלבודקא: אמרו חז"ל על הפסוק "ואני קל-שקי, אני הוא שאמרת לעולמי די" (חגיגה יב, א), היינו שבבריאת העולם היה העולם הולך וגדל, מתרחב ומתפשט, עד שבא הקדוש ברוך הוא ואמר לעולם – די!

חלק מהבריאה הוא התורה הקדושה בעצמה, כי אף היא בריאה של הקדוש ברוך הוא. ובריאה זו, גם היא התנהגה כדרך כל הבריאה שהיתה הולכת וגדלה ומתפשטת עוד ועוד. אלא, שהקב"ה מעולם לא אמר לתורה די', וממילא אין לה גבול וקץ, אלא בכל עת ובכל שעה, לדורי דורות, ממשיכה היא לגדול ולהתרחב, לעומק ולרוחב.

מוסיף המדרש תנחומא (שם) ללמדנו, כיצד היא הדרך לעסוק בלימוד התורה: "ולא תימצא בארץ החיים, וכי בארץ המתים תמצא? אלא שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה". מוסיף המדרש ואומר, מה היא הסיבה שהתורה שבע"פ נקנית בעמל ויגיעה יותר מהתורה שבכתב – "לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה וכו', וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך".

ועוד אמרו שם במעלתם של העוסקים בתורה שבע"פ, "שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר 'ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך' וכו', **ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונדרר שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה**".

למדים אנו מדבריהם ז"ל עד כמה חשובה היא מעלת עמלי התורה ושיקדיים על תלמודם בעסק התורה שבע"פ, עושים לילות כימים מתוך ויתור על תענוגות הגוף למיניהם, בכדי שיוכלו להשקיע את כל חושיהם והיגיהם בהבנת סברות התורה לאשורם.

ומאחר ולימוד התורה שבעל פה דורש מאמץ ויגיעה רבה, כרת הקב"ה ברית עם ישראל שלא תשכח תורה שבעל פה מפייה ומפי זרעם עד סוף כל הדורות. ואמרו רבותינו במדרש תנחומא שם, כי מה שמשתמרת התורה שבע"פ בכל הדורות, הוא בשמירה מיוחדת מהקב"ה שמשגיח על כך, וכאשר יצאו בני ישראל לגלות בבל, סיבב שיהיו שתי ישיבות – סורא ופומבדיתא – אשר מכוונן ובזכות קיומן השתמרה התורה גם בגלות. "ואותן שתי ישיבות לא ראו לא שבי ולא שמד ולא שלל, ולא שלט בהן לא יון ולא אדום".

והנה עד ימינו אנו, ניתן לפקוח את העיניים ולראות בחוש כיצד גלגל הקב"ה כמה ניסי הצלה גדולים בכדי שתשתמר התורה

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר
בטל' 052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שלימ"א במערכת "קול
יהודי מרוקן" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת מידי מוצ"ש בבית הרב בשעה 19.45
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

שיעור ממורנו ורבנו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור צמאנו - והסביבה

הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

דיני פורים שחל בערב שבת בעיירות שאינן מוקפות חומה

תפלת שחרית בהשכמה בפורים

כ' המ"ב (סי' תרצ"ג סק"ו) דבשחרית משכימין לבהמ"ד, וכ' בשע"ת (ריש סי' תרס"ד) בשם הא"ר דמשכימין לבהכנ"ס בר"ה, יוחכ"פ, והו"ר, ופורים ות"ב, ובבה"ט (סוסי' תרכ"ד) כ' בשם מנהגים דגם ביום שאחר יוחכ"פ משכימין לבהכנ"ס וע"ע בארחות רבינו (ח"א ע' נ"ב) שהקה"י זצ"ל אמר שדבר זה מובא בספרי היראים ובמהרי"ל שחמשה ימים צריך לקום בהשכמה ולהתפלל עם הנץ וכן הוא נוהג מתמיד. וסימן לדבר: ראש השנה, יום כפור, הושענא רבה, פורים, תשעה באב - סופי תיבות אברהם ע"ש "וישכם אברהם בבוקר". וא"כ כשחל פורים בעש"ק, והזמן דחוק לקיום כל מצוות היום, בודאי יש להתפלל יותר מוקדם מהרגיל. לימוד התורה בפורים

כ' הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ב) טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשין אורה זו תורה, והוסיף ביסוד ושורש העבודה (שער י"ב פ"ו ד"ה הנה) וז"ל מזה יראה חיוב גדול ביום הזה על כל יודע ספר, שילמוד תורתנו הקדושה ולשמוח בלמודה... אך עצת אמונה ונכונה לאדם שלא יזוז מביהמ"ד אחר תפלת שחרית עד שילמוד, כי בביתו יכול לבא לידי ביטול מפאת גודל טרדות היום עכ"ל.

ויש להוסיף על דבריו דאם ס"ל הכי בכל שנה, בודאי ובודאי בשנה זו שחל פורים בערב ש"ק, שהזמן קצר והמלאכה מרובה, בודאי יש להקפיד ליחד זמן ללמוד תורה"ק.

נתינת מתנות לאביונים ע"י בן עיר לבן כרך בפורים שחל בערב שבת

יש להסתפק אם בן עיר מקיים מצות מתנות לאביונים במה שנותן לבן כרך בעש"ק כשחל פורים בעש"ק.

מקום הספק הוא לפי השיטות הסוברות דבן עיר שפורים שלו ב"ד אינו יכול לתת מתנ"ל לבן כרך שפורים שלו בט"ו, דס"ל דאע"פ דבמצות מתנ"ל אזלינן בתר המקבל, אבל סו"ס גם זה בעינן דבזמן הנתינה לעני יהי זמן חיוב אצל הנותן, ולכן אם העני מקבל המתנ"ל כאשר כבר עבר זמן החיוב אצל הנותן, לא י"ח דהרי בזמן חיובו עדיין לא קיבל העני המתנ"ל. ונ"מ טובא לגבי בני חו"ל ששולחים מתנ"ל ב"ד לעניי ירושלים שיגיע לידם בט"ו (ואמנם יש הרבה פוסקים דס"ל דשפיר י"ח אם המקבל קיבל המתנ"ל בפורים דיד', ומה"ט כ' בשו"ת דברי משה (ח"א סי' ל"ח) בשם המנחת יצחק זצ"ל דבדואי בני חו"ל הנ"ל י"ח כששולחים לעניי ירושלים אע"פ שיגיע רק בט"ו, והוסיף דזכות גדול הוא לאלו שמקיימין מצות מתנ"ל לעניי א"י ומקיימים בזה מצוה מן המובחר), וכן כששולחים מתנ"ל ממדינה למדינה שיש שם הבדלי שעות דיש להקפיד שיגיע לעני בזמן שעדיין פורים גם אצל הנותן וגם אצל המקבל (ע' שו"ת אז נדברו ח"ו סי' פ'). וכידוע שהחזו"א זצ"ל החמיר בזה וס"ל דבן עיר שנתן מתנ"ל לבן כרך אינו י"ח מתנ"ל אורק נחשב כצדקה בעלמא [ע' דינים והנהגות לחזו"א ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ת"ד וח"ב סי' שנ"ב) שכ"כ בשם החזו"א זצ"ל, וכן מבואר בשו"ת ציץ הקודש (סי' נ"ו) ובחי' ר' מאיר שמחה (מגילה ד:)] ושו"ת קנה בושם (ח"ב סי' ל"ג)], ומעשה שהי' באלמנה מירושלים, שאספו עבורה מתנ"ל בבני ברק, ופסק הגרשז"א זצ"ל (שלמי מועד ע' רע"ט) שהיא צריכה לבא ליום י"ד לשהות בבני ברק, כדי שיהי' לה דין פרוז, ואז יוכלו לקיים בה מצות מתנות לאביונים כדין.

לפ"ז נתספק בשלמי תודה (פורים ע' רס"ז) בעני שהוא בן כרך שנמצא בירושלים ב"ד אבל אשתו נמצאת בבני ברק ב"ד, אי שרי לקבץ עבורו בבני ברק ב"ד וליתן המתנ"ל לאשתו כיון שהיא בעיר ואצלה הוא יום הפורים ודינה כבן י"ד, או דילמא כיון דמה שקנתה אשה קנה בעלה, א"כ אין המעות שלה אלא שלו, וכמי שנותנים לו דמא, ואצלו אין היום פורים כיון שהוא בן ירושלים. אלא דזה תלוי במחלוקת הפוסקים במי שנותן מתנ"ל לאיש ואשתו, אי הם נחשבים כשני עניים או עני אחד, דאם נאמר דהם נחשבים כשני עניים (וכשיטת המהרש"א במגילה ז:.) ושו"ת בנין עולם (אור"ח סי' ל"ו) שמקילין בזה ודלא כערוה"ש (סי' תרצ"ד ס"ב) שמחמיר בזה וס"ל דאיש ואשתו כחד חשיבי לגבי מתנ"ל א"כ שפיר י"ח במה שנתן לאשת העני ב"ד זצ"ע.

לפ"ז יש להסתפק השנה שחל י"ד בעש"ק, ובני הכרכין המוקפות חומה קורין המגילה ונותנין מתנ"ל בעש"ק ג"כ, אפשר כו"ע מודו דבן עיר שנתן מתנ"ל לבן כרך בעש"ק י"ח. אבל בס' פורים משולש (הגר"ש דבליצקי שליט"א פ"א ס"ה) כ' דגם בשנה כזאת יש להזהר בערי הפרזות בפורים שחל בעש"ק, לקיים מצות מתנות לאביונים וכש"כ משלוח מנות, עם מקבלים שהם ג"כ מבני הפרזים, והסביר שם טעמו (הערה ד') משום דחיוב השמחה בירושלים מעיקר הדין בשנה כזאת הוא ביום הראשון, ומה שתקנו מתנ"ל בערב ש"ק בירושלים, הוא רק משום שענייהם של עניים נשואות למקרא מגילה, אבל חיובו של הנותן לא נשלם ע"י קבלת העני, כיון דהנותן הוא בר שמחה היום, והמקבל אינו בר שמחה היום, ובשלמא בירושלים גופא תקנו שבשנה כזאת יתנו המתנ"ל ביום שאינו יום שמחה ממש שלהם, משא"כ בפרזים שלא נשתנה חיובם בשמחה בשנה זו. אבל סיים שם דבדיעבד אם פרוז נתן מתנ"ל לירושלמי ב"ד בשנה זו, י"ח אם קשה לו לחזור ולתת לפרוז, דאולי הלכה כהפוסקים דפרוז שנתן לבן כרך ביום י"ד י"ח ע"ש.

קריאת המגילה בערב ש"ק בעיר ע"י בן כרך להוציא תושבי העיר

מעשה שהי' באברך בן ירושלים שבא לב"ב בערב ש"ק בבוקר בפורים שחל בעש"ק כדי לבקר אצל אמו ולקרא המגילה עבורה. ויש להסתפק אם יש איזה סיבה שלא יוכל להוציאה, דהא סו"ס שניהם חייבים לקרא המגילה בערב ש"ק.

שנינו במגילה (ד:) מגילה בשבת לא קרינו, מ"ט אמר רבה הכל חייבין בקריאת המגילה ואין הכל בקיין במקרא מגילה, גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירה ד' אמות ברה"ר, והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב. רב יוסף אמר מפני שענין של עניים נשואות במקרא מגילה (פרש"י לקבל מתנות האביונים ואי אפשר בשבת).

הטו"א (שם ה. ד"ה מגילה) כ' דנ"מ טובא בין רבה לרב יוסף, דלרבה חכמים אחרונים תקנו שאם חל פורים בשבת מקדימין קריאת המגילה לערב ש"ק, ואע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו, הני מילי בדבר שאינו סייג משום דררא דאיסורא, אבל בדבר סייג יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשו"ת. ולפ"ז קריאת המגילה בעש"ק אינו אלא מתקנת חז"ל ולא תקנת אנשי כנה"ג ודברי קבלה. אבל אליבא דרב יוסף, כיון שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, חייבים לומר שאנשי כנה"ג בעצמן תקנו להקדים קריאת המגילה לעש"ק, דאל"כ היאך עקרו תקנת אנשי כנה"ג כשאין כל סייג משום דררא דאיסורא, דמאי אולמא מתנות לאביונים ממקרא מגילה.

והנה **הרש"ש וחשק שלמה** שם (וכן בשו"ת **בנין שלמה** סי' נ"ח) העירו על הבנת הטו"א בשיטת רב יוסף, דהרי בירושלמי מבואר דאנשי כנה"ג מסרוה לחכמי הדור שיכולים להקדים לצורך השעה לפי ראות עיניהם, וא"כ כיון שנאסרה קריאת המגילה בשבת, ודאי דהי' כח ביד חכמי הדור להקדימה לערב שבת. ולפ"ז בין לרבה ובין לרב יוסף תקנת קריאת המגילה לבני כרכין בערב שבת אינה מימי אנשי כנה"ג ומ"מ חשיבא גם זה מדברי קבלה.

וע' **במקראי קודש** (פורים סי' נ"א) ושו"ת **הר צבי** (ח"ב סי' קכ"ז) דנ"מ טובא ביניהם, דלפי הטו"א לשיטת רבה שאין קוראין המגילה בשבת גזירה שמא יעבירה ד"א ברה"ר, אין קריאת המוקפין בערב שבת מדברי קבלה אלא מדרבנן, וא"כ לא יוכל בן כרך להוציא בן עיר בקריאת המגילה בערב ש"ק דבן העיר חיובו מדברי קבלה משא"כ בן הכרך אינו חייב אלא מדרבנן.

לפ"ז לכתחילה מן הראוי לחוש לזה ולא יקרא הבן כדי להוציא אמו, דאין חיובם שוה, ובשו"ת **ישועות משה** (ח"ג סי' נ"ז) פסק דאם קרא לה, לכתחילה צריכה לשמוע המגילה עוד פעם בלי ברכה.

זמן סעודת פורים

כ' **הרמ"א** (סי' תרצ"ה ס"ב) כשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת וכ' **המ"ב** (סק"י) דהיינו קודם חצות היום לכתחילה - משמע דבדיעבד יכול להתחיל גם אח"כ, וכ"כ **המ"ב** (סי' רמ"ט סק"ג) בשם הב"ח. אלא דעדיין יש להסתפק אם לא הספיק להתחיל סעודתו עד חצות, מה הזמן הראוי שיתחיל סעודתו, האם נאמר דכיון שאיחר מלהתחיל סעודתו בזמן, יכול גם להתחיל מאוחר ולהמשיכו לתוך השבת ויחשב גם לסעודת שבת (ורק שבכניסת השבת יפסיק לקדש ויפרוס מפה על הלחם משנה, ויקדש (בלי בפ"ה) ויבצע לחם משנה בלי המוציא) או שמא עדיף שיתחיל הסעודה מה שיותר מוקדם אחרי חצות.

והנה **המ"ב** (סי' תרצ"ה סק"י) אחרי שכ' שיאכל הסעודה לפני חצות, כ' "וע' ביד אפרים מש"כ בשם המהרי"ל" והיינו דמהרי"ל (שו"ת סי' נ"ז אות ח') כ' שיכול להתחיל בהיתר קודם סמוך למנחה וא"כ למעשה מי שלא הספיק להתחיל סעודתו לפני חצות, יתחילו לפני שעה עשירית, אבל ע' **במ"ב** (סי' תקכ"ט סק"ח) שכ' דכשחל ערב יו"ט בשבת, ושכח ולא קיים סעודה שלישית קודם זמן מנחה קטנה, יכול לקיימה אח"כ אך אז מצוה לכתחילה ליהדר שיאכל רק מעט פת (פי' יותר מכביצה פת - ע"ש בשעה"צ) כדי שיאכל בלילה לתיאבון [וע"ש בשעה"צ (סק"י) שכ' דשיטה זו היא שיטת הבה"ג אבל המהרי"ל חולק עליו, וצע"ק שבמ"ב בהל' פורים מציין לשיטת המהרי"ל, ואלו בהל' יו"ט פסק לחומרא נגד המהרי"ל, וא"כ יש לחלק בין סעודה שלישית בערב יו"ט שחל בשבת, לסעודת פורים שחל בערב שבת וצ"ע]. וא"כ לכאורה ה"ה בפורים שחל בערב שבת אם לא התחיל סעודתו לפני חצות, מן הראוי שלא יאחרו עד סמוך לשעה עשירית כדי שיוכל לאכול בליל ש"ק לתיאבון, ומ"מ יקדים להתפלל מנחה, דסעודה גדולה אסורה לפני מנחה (ע' רמ"א סי' רל"ב ס"ב ומ"ב סק"ל).

תפלת מנחה אחרי שאכל סעודת פורים

כשחל פורים בערב שבת ואוכלים הסעודה (או מתחילים הסעודה) בשחרית, יש ליהדר שלא יתפלל מנחה גדולה אם שתה שיעור יין שאוסר אותו להתפלל אחריו.

הפוסקים מזכירים שלש דרגות בשיכור. (א) מי ששתה יין או שאר משקין המשכרים, והגיע לשכרותו של לוט, כ' **המ"ב** (סי' צ"ט סק"א) דדינו כשוטה ופטור מכל המצוות, ואפילו אם בדיעבד קרא ק"ש או בירך אז, לא י"ח משום שהי' פטור באותה שעה וחייב אח"כ לחזור ולקרות ק"ש ולברך. (ב) אם שתה כשיעור שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל אינו יכול לדבר בפני אדם חשוב, נפסק **בשו"ע** (סי' צ"ט ס"א) דאסור לו להתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו, והוסיף **הרמ"א** דק"ש דינו כתפלה אבל שאר ברכות יכול להתפלל אע"פ שהוא שיכור, ולכן פסק **המ"ב** (סי' קפ"ה סוסק"ו) דלכתחילה יזהר לברך ברהמ"ז קודם שיגיע לשכרות כזו, ומ"מ בדיעבד אם אירע שנשכר כ"כ, אעפ"כ יברך ברהמ"ז ע"ש. (ג) אם שתה שיעור יין שעדיין יכול לדבר לפני אדם נכבד, אבל הוא בגדר שתוי, כגון ששתה יותר מרביעית יין מזוג לא יתפלל, והוסיף שם **המ"ב** (סק"ד) דהיינו אפילו אם הוא רגיל לשתות הרבה ואינו שיכור כלל ברביעית, אפ"ה לא יתפלל לכתחילה. ומ"מ אם שתה יין תוך סעודתו כ' **המ"ב** (שם סק"ב) בשם המ"א דאינו משכר (וע"ש במ"א סק"א שכ' ד"א דגם יין שלפני הסעודה אינו משכר) בתנאי שמשער בעצמו שהשפעת היין פגה ממנו.

עוד כ' **המ"ב** (שם סק"י) דאין לצרף שיכור למנין עשרה, ולענין ג' לזימון אפשר דשרי, וע' **בשונה הלכות** (סי' צ"ט ס"ד) שהבין במ"ב דס"ל

דאפילו אם שתה כשיעור שעדיין יכול לדבר בפני המלך, ג"כ אינו מצטרף למנין (וע' בבירור הלכה מהדו"ק ריש סי' נ"ה מה שנו"נ בזה). והנה **בשו"ע** (שם ס"ג) פסק דכל אחד שהוא שתי סגי ליה לפי מה שמרגיש בנפשו שיפיג יינו, והוסיף **הרמ"א** דלכן אין נזהרין ביינות שלנו שאין חזקין, שמתפללין אע"פ ששתה רביעית ויותר, וכש"כ אם מתפללין מתוך סידור שבידו שאין חוששין לשכרות מעט, אבל ע"ש **במ"ב** (סק"ז) דאין זה אלא ליישב המנהג אבל מ"מ אינו נכון, ועוד כ' שם (סקט"ז) דכל זה אינו אלא בשיכור שעדיין יכול לדבר בפני המלך אבל אם הוא בגדר שאינו יכול לדבר בפני המלך, ותפלתו תועבה, בודאי יש לזהר גם לדין וצריך לחזור ולהתפלל. מנחה קצרה

בערי הפרזות שיש כ"כ הרבה מצוות לקיים בזמן קצר כשחל פורים בערב ש"ק, אפילו אם בדרך כלל רגילים להתפלל מנחה עם חזרת הש"צ, מ"מ יש כאלו שבעש"ק מחוסר הזמן רוצים להתפלל מנחה קצרה בלי חזרת הש"ק. אבל בשם **הגר"א קוטלר זצ"ל** אומרים (ע' מועדים וזמנים ח"ח בהוספות לח"ו סי' צ"ד) דבחנוכה ופורים יש להדר להקפיד בחזרת הש"ק במנחה משום שמבואר **בתוס'** בשבת (כ"ד. ד"ה מהו) דאמירת על הניסים ע"י הש"צ הוא פרסום הנס בתפלה.

תספורת וגזיזת צפרניים

כ' **בשו"ע** (סי' תרצ"ו ס"א) פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושים וכ' **הרמ"א** והאידינא נהגו בכל מקום שלא לעשות, ו**בכה"ח** (סק"א) הביא מחלוקת הפוסקים אי שרי להסתפר או לגזוז צפרניים בפורים, ו**בבן איש חי** (שנה א' פ' תצוה סכ"ב) אסר לכבס בפורים אא"כ הוא לצורך היום. לפ"ז יש להסתפק היאך להתנהג כשחל פורים בעש"ק. והנה לכאורה יש לפשוט הספק מהמשך דברי הרמ"א שם שכ' "ומותר לעשות כל מלאכת מצוה כגון לכתוב פסקי הלכות וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים". הרי מבואר דלצורך מצוה מותר לעשות מלאכה, ועל סמך דברי הרמ"א פסק **בשו"ת דברי מלכיאל** (ח"ה סי' רל"ז) דאע"ג דאם פורים חל בשאר ימי השבוע אסור ליטול צפרניו, מ"מ כשחל בערב ש"ק שרי כיון שהוא מצוה ליטול צפרניו לכבוד ש"ק כמבואר בסי' ר"ס. והוסיף שם דכיון שיש היתר לצורך מצוה, בכל פורים אם צפרניו גדולים וחושש לחציצה לנט"י מפסולת שמתקבץ תחת צפרניו או שמאוס לו לאכול בידיו, הרי הוא צורך הסעודה, וג"כ שרי ליטול צפרניו. (וע' בפמ"ג בסי' קס"א א"א סק"ב שכ' דיש ליטול צפרניו בכל ערב שבת משום חשש חציצה בנט"י) לפ"ז נלענ"ד דכשחל פורים בעש"ק ויש צורך לכבוד שבת, יש להקל גם בתספורת וגילוח זקנו. וכן מבואר בס' פורים משולש (להגר"ש דבליצקי שליט"א פ"א ס"ג), אלא שהוסיף שם דבודאי יש להקל בליל פורים עד עמוה"ש דהרי **הבה"ל** (סי' תרצ"ו ס"א ד"ה אין) הביא מחלוקת הפוסקים לגבי עשיית מלאכה בליל פורים, **דהפמ"ג** (סי' תרצ"ו משב"ז סק"א) מיקל בזה **ובשו"ת חת"ס** (אר"ח סי' קצ"ה) מחמיר, וא"כ בנד"ד דיש ספק במנהגא יש לסמוך על הפמ"ג להקל.

בן עיר הנוסע לכרך לשבת

יש להסתפק בבן עיר שקיים כל מצוות פורים בעירו, ואחרי סעודת פורים בערב ש"ק, עלה לירושלים כדי לשהות שם עד אחרי שבת, דבר שכיח מאד בבחורים ירושלמיים שלומדים בישיבות בערי הפרזות, וחוזרים להוריהם לפורים בירושלים, האם יתחייבו בכל דיני פורים כמו בן כרך. וכן יש לדון אם יש נ"מ בין אם הוא בחור ירושלמי שחוזר להוריו לירושלים לשבת, או אם הוא בחור מבני ברק שעלה לירושלים לשבת. והנה בס' **שלמי תודה** (פורים סי' מ') נסתפק דאפשר חייב לקרא המגילה שנית כשמגיע בעש"ק, דהרי כשנכנס לכרך חל עליו דין בן כרך, ובכניסת ליל ט"ו יחול עליו כל דיני בן כרך, וכיון דחייב קריאת המגילה בירושלים הוא בעש"ק, נתחייב בקריאתה שנית, וא"א לצאת במה שקרא בבוקר כיון שקראהו מדין בן עיר, ואע"ג דמבואר ב**ירושלמי** (מגילה פ"ב ה"ג) דבן כרך שקרא בי"ד יצא, וא"כ נימא הכי גם בנד"ד שיי"ח במה שקרא בעיר, זה אינו דהרי כ' **הפמ"ג** (משב"ז סי' תרפ"ח ססק"ו) דדווקא מי שהי' בן כרך וקרא בי"ד הוא די"ח קריאה של בן כרך בקריאת י"ד, אבל מי שהי' בן עיר בי"ד, ואח"כ נכנס לכרך קודם ליל ט"ו ונתחייב בחיוב קריאה של בן כרך, צריך לחזור ולקרא שנית בט"ו כמבואר מפורש בירושלמי שם, וא"כ בנד"ד לכאורה יתחייב לחזור ולקרא בי"ד בערב ש"ק מדין חיוב קריאה של בן כרך. אבל דחה סברא זו, משום דחיוב מגילה של בן כרך בערב שבת חל בכניסת ליל י"ד, דהרי באמצע היום לעולם אינו מתחייב בדיני פורים, ובפורים דעלמא דחיובי היום של בן כרך הוא בט"ו צריך שיהיה בכניסת ליל ט"ו בכרך, משא"כ בפורים משולש דזמני החיוב של בן כרך חלוקים, חייב להיות בכרך בליל י"ד כדי להתחייב במגילה, ולגבי שאר דיני פורים צריך שיהי' בכרך בכניסת ליל ט"ו, ולכן אע"פ שיתחייב בשאר מצוות היום בהיותו בירושלים בכניסת השבת, אבל מעולם לא נתחייב במצות מגילה כבן כרך, ולכן א"צ לקרא שנית.

אלא דיש לחלק בין בן עיר שבא לירושלים, לבן כרך שהי' בבני ברק בכניסת ליל י"ד וחזר לביתו בערב שבת, **דהחזו"א** (סי' קנ"ב סק"ו) ס"ל דבן עיר שקרא המגילה בעירו ונכנס לכרך לפני כניסת ליל ט"ו כדי לשהות שם יום או יומיים, כיון שלא עקר דירתו לכרך, ספק אם מתחייב בדיני הכרך, ומספק יקרא בלא ברכה וה"ה בכל מצוות היום, ולכן בנד"ד אפשר מספק חייב לשמוע קרה"ת של פורים בשבת בבוקר, אבל לא יעלה למפטיר והפטורה, אבל חוץ מזה נתחייב בסעודת פורים ומשלוח מנות ביום ראשון, והיינו אפילו אם יחזור לעיר במוצש"ק (דנקטינן דחיוב הסעודה ביום ראשון אינו חיוב עצמי של יום ראשון, אלא השלמת החיוב של שבת, וכיון שנתחייב בשבת, חייב גם במצוות יום ראשון שהם השלמה לשבת). וכשיטה זו פסק גם בס' **פורים משולש** (להגר"ש דבליצקי שליט"א פ"ה סט"ז) לחומרא, והיינו שיאמר על הנסים בתפלות שבת באלוקי נצור, ובברהמ"ז יאמר בהרחמן, ולא יעלה למפטיר, ויחמיר בסעודת פורים ומשלוח מנות ביום ראשון, ואין נ"מ בזה בין תושב בני ברק שעלה לירושלים לתושב ירושלים שחזר לירושלים. אבל הוסיף שם בהערות (הערה נ"ח) דכיון דיש שבעה ספקות לפטרו מכל מצוות פורים בשבת ויום ראשון, הרוצה להקל בכולם או במקצתם הרשות בידו ע"ש באריכות

אבל הרבה פוסקים (שלמי מועד ע' רח"צ בשם הגרש"א זצ"ל ועוד אחרונים) ס"ל דבן עיר שהלך לכרך ליום ט"ו לשבת, אינו נוהג דיני פורים ביום ט"ו, דט"ו אינו מחייב כלל לדון מוקף בן יומו ורק יום י"ד הוא המחייב.

רחיצת הפנים הצבועים בצבע בפורים, לפני שבת

מנהג אנשים וטף לצבוע פניהם בכל מיני צבעים לרגל שמחת פורים, ויש לסתפק אם צריך לשטוף ולנקות הפנים לפני כניסת השבת. כ' הח"א (כלל מ' ס"ח) בהל' נט"ו ז"ל מי שנתפחמו ידיו משחרות קדירה וכיוצא בו בשבת, נ"ל דאם אין בו ממש רק חזותא בעלמא, או אפילו יש בו ממש רק שהוא במיעוט היד, מותר ליטול ידיו, ובלבד שלא ינגבם דהוי כמוחק, רק ימתין עד שיתנגבו ממילא עכ"ל, והסביר שם **בנשמת אדם** (סק"ב) דהמוחק כל טשטוש דיו ע"מ לכתוב ב' אותיות חייב, כיון דהכותב בשחור והוא השחרורית מן הפחמין חייב, וא"כ כשמוחק הטשטוש שלא ע"מ לכתוב הוי עכ"פ איסור דרבנן. ולפ"ז לכאורה אסור ליטול ידיו בכלל משום מוחק כמבואר ביומא (פ"ח). דאם ה' שם כתוב על בשרו לא ירחץ **ופרש"י** משום מחיקת השם, ועכ"ל דהוי פס"ר, אבל **בתו"י** שם כ' דהטעם אינו כן אלא משום שלא יעמוד לפני השם ערום כמבואר בגמ' שבת (ק"כ:), וא"כ בנד"ד מותר ליטול ידיו, אך מ"מ לא ינגבם מדהוי פס"ר ואסור מדרבנן.

ולכאורה לפי סברת הפמ"ג (סי' ש"מ א"א סק"ז) ודעימ' וכן פסק המ"ב (סי' ש"מ סק"ב אות ח') ובה"ל (שם ס"ג ד"ה המוחק דיו), דלא בעינן מוחק ע"מ לכתוב דווקא אלא כל שיש איזה תיקון ע"י מחיקתו חייב, א"כ המוחק דיו מידי בזמן שהדיו הוא מתקיים, יש לדון שמא אסור מה"ת, דהרי מתקן שידי נקיות לנט"י.

וכן פסק **הבן איש חי** (שנה ב' פקדי אות א') אם נשאר בידיו טיפת דיו מחמת שהי' כותב בע"ש, אסור לרוחצה בשבת אלא כורך עליה חתיכת בגד בעת הנטילה שלא יבא שם מים, וה"ה אם יש עליו שאר צבע שאסור לרחצו.

אבל **המהרש"ם** (בדעת סי' ש"מ ס"ג) כ' דאם נחמיר כמו הח"א, יוצא מבוכה גדולה בהמוהלים שמתלכלכים בדם בזמן הפריעה ומציצה, וכן סתם נשים העוסקות בקדירה ומפחמות ידיהן. וכ' שם ללמד זכות על המקילין בדבר, שאינו מתקיים כגון בנד"ד בשחרורית של קדירה כיון שהוא מוחק שלא ע"מ לכתוב, והוי מקלקל שאסור מדרבנן ובדבר שאינו מתקיים לא גזרו.

אבל הפמ"ג והמ"ב ס"ל דכשעושה תיקון במחיקתו ג"כ נחשב כמוחק ע"מ לתקן וא"כ הוי מדאורייתא ועכ"ל דכיון שאינו מתקיים הוי חד דרבנן, ומ"מ לכאורה ייאסר מדרבנן.

וע' **בכה"ח** (סי' קס"א סק"ז) שהביא בשם **הפתחי תשובה** שהעיר על הח"א דלא מצאנו איסור מחיקה בשבת כל שאינו דרך כתיבה רק טינוף בעלמא. וכעין זה פסק **הגרש"א זצ"ל** (שלחן שלמה סי' ש"מ סק"ט) והסביר דאע"פ שחז"ל אסרו למחוק גם כשאינו מכוון למחוק ע"מ לכתוב, אבל היינו דווקא במקום העומד לכתובה, ולא במוחק על ידו, ואע"פ דהכותב על בשרו חייב כמבואר ברמב"ם (הל' שבת פ"א ה"ז) מ"מ על המחיקה לא יתחייב דאין זה עומד לכך.

ויש עוד לצרף היתר שהביא **המהרש"ם** דבמקום כבוד הבריות יש להקל. ובכל זאת כ' **המנחת שבת** (סי' פ' ס"ק קצ"ט) דראוי לכל בע"נ לזיזתו שלא להשתמש בעש"ק בצבע כזו או בדיו כזה אשר קשה להעבירו מהידים בע"ש, ואם כבר השתמש בהם ונתלכלכו ידיו כדרך הצובעים או הסופרים הכותבים, צריכים לזיזתו לשפשפם היטב במים חמין ובבורית בע"ש עד שיעביר מהם כל הלכלוך בכדי שלא יבא בשבת לידי חשש מחיקה וצביעה בשעת ניגוב הידים לאחר הנטילה והלכתא רבתא לשבתא. (מה שהזכיר צביעה היינו לפי מה שהוא כ' דבניגוב הידים חוץ ממחיקה גם צובע המפה שמנגב ידיו בו.)

ולכן למעשה יש להקפיד לרחוץ ולהוריד כל הצבעים השונים למיניהם לפני שבת כדי שלא להזדקק לקולות האחרונים אחרי שגדולי הפוסקים נחלקו בדבר.

בדיקת הכיסים לפני כניסת השבת

שינוי **בשבת** (י"ב). תני חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה, וכן נפסק **בשו"ע** (סוסי' רנ"ב) בשינוי לשון קצת, מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת (וע"ש בבה"ל מש"כ להסביר השינוי מלשון הגמ' ד"חייב").

ולכ' ה' מקום להקל בזמנינו שלא יצטרך למשמש בבגדו כיון שאין לנו רה"ר, דאפילו אם יטלטל בכרמלית, כיון שאינו אלא איסור דרבנן, הוי גזירה לגזירה, אבל **בשעה"צ** (שם סק"מ) כ' דכיון דאיכא לברורי בקל צריך למשמש בכיסיו גם במקום שהחשש הוא רק טלטול בכרמלית. אבל לכ' יש מקום ללמד זכות בא"י שברוב הערים יש עירוב, ובשעה"ד ה' מקום להקל שא"צ לבדוק הכיסים, ואפילו בחו"ל נוהגים להקל שלא לבדוק הכיסים משום שהוא בגדר מקום שאין מכניסים בו דברים, וכמש"כ **המנחת שבת** (סי' פ"ד סק"ג) שאין להכניס דברים לכיסו בש"ק שמא ישכח ויצא בו ע"פ המבואר **בשו"ע** (סי' ש"ג ס"ז) דיש אוסרים להביא מפתח אפילו בחצר הבית, כי אם בידו אבל לא בחגורתו, שמא ישכח ויוציאנה לרה"ר. וע' **בשלחן שלמה** (סי' ש"ג ס"ז) מש"כ **הגרש"א זצ"ל** דהגר"א (מעשה רב ס"ק קמ"א) מחמיר שלא להניח שום דבר בכיסו בשבת, לא מיבעי בעיר שיש בה רה"ר דאורייתא, אלא גם בעיר שאין בה רה"ר גמורה דאורייתא, אם אין שם עירוב. וכן מבואר גם **בשו"ע הרב** (סי' ש"ג סכ"ג) **וחי' חת"ס** בשבת (י"ב. ד"ה חייב אדם למשמש).

אבל כשחל פורים בערב שבת, הרי הכיסים הם בחזקת שהניח בהם דברים, ובפרט דברים שהם מוקצה, והמ"ב (סי' רנ"ב סקנ"ה) הביא המ"א (סקנ"ו) שכ' דאפילו כשאין חשש הוצאה מה"ת, מ"מ יבדוק כיסיו שמא יש דבר מוקצה בהם ויטלטלנה בשבת, ואין לומר דהוא רק טלטול מן הצד, דהרבה פוסקים ס"ל דכיון שזהו דרך טלטולם אינו נחשב כטלטולו מן הצד (ע' אריכות בזה בס' נחלת ישראל פ"ג אות ט'). ולכן לכאורה יש מצוה (חייב) מדינא דגמ' לבדוק כיסיו לפני כניסת השבת כשחל פורים בערב שבת.

יציאה לקראת האבל בקבלת שבת

כ' הבה"ט (סי' תרצ"ו סק"ז) בשם הט"ז (שם סק"ב) דכשחל פורים בערב ש"ק, כיון דקיי"ל דאין אבילות בפורים בפרהסיא, אלו הנוהגים להקביל פני האבל תוך שבעה, ביציאה כנגדו ובאמירת המקום ינחם וכו', בבואו לבהכנ"ס לקבלת שבת, אין נוהגים כן בכניסת שבת זו, דאין להזכיר שם אבל בפרהסיא.

נאנס ולא קרא המגילה עד ביהשמ"ש

יש להסתפק במי שלא קרא המגילה עד סמוך לביהשמ"ש, בפורים שחל בערב שבת, האם חייבים ומותרים לקרוא בביהשמ"ש. מקור הספק הוא ע"פ משאחז"ל במגילה (ד.) דחז"ל גזרו שלא לקרא המגילה בשבת גזירה שמא יעבירוה ד"א ברה"ר, ואמנם בשנה רגילה פסק המ"ב (סי' תרפ"ז סק"ה) שיקראנה בביהשמ"ש בלי ברכה, אבל כשחל פורים בערב ש"ק יש להסתפק דאפשר אסור לקרוא משום הגזירה, או שמא נאמר דממ"נ, אם ביהשמ"ש עדיין יום הוא, הרי הוא חייב בקריאתה ואינו שבת עדיין וטוב עשה שקראה וי"ח, ואפילו את"ל שביהשמ"ש הוא כבר לילה, ואינו מקיים מצוה בקריאה זו (חוץ מהא דמבואר בשו"ע סוסי' תרפ"ח דבן עיר שהי' בדרך ולא הי' בידו מגילה, ונודמנה לו בט"ו, קורא אותה בט"ו), אבל כיון דשבת זו אינה פורים שוב לא שייך איסור לקרא המגילה גזירה שמא יעבירוה ד"א ברה"ר. אלא דלכאורה מבואר במ"א (סי' תרצ"ב סק"ו) דלא ס"ל הכי מדפסק דאם חל פורים ביום ראשון והוא אנוס לקרא המגילה בליל פורים שהוא מוצש"ק, אין להקל לקרא המגילה מבעו"י בשבת (אע"פ דמבואר בשו"ע שם ס"ד דמי שקשה עליו התענית ואינו יכול לילך לבהכנ"ס ויצטרך להמתין עד אחרי שהקהל גמרו, מותר לו לקרא המגילה מבעו"י מפלג המנחה) דהרי אין קורין המגילה בשבת, ויש איסור במלאכה עד צאה"כ (וע"ש בהגהות חת"ס ובהגהות הברוך טעם על המ"א מש"כ בזה).

והנה הפמ"ג (משב"ז סוסי' תרצ"ב) נסתפק בשאלה הנ"ל ופסק דיכול לקרא המגילה, כמו שמצאנו בט"ז (סי' ת"ר סק"ב) בקהלה שלא הי' להם שופר ברה"ה, וי"ט שני דר"ה חל בעש"ק, וכבר קבלו שבת, והגוי הגיע עם השופר, דחייבים לתקוע בו בלי ברכה, ואמנם התם הוא לצורך מצות שופר שהיא דאורייתא, משא"כ בנד"ד שמגילה אינה אלא מדרבנן, מ"מ שרי דהרי מבואר בשו"ע (סי' שמ"ב) דחז"ל לא גזרו על שבות בביהשמ"ש לצורך מצוה, ועוד דקריאת המגילה ביום היא מדברי קבלה ואינה רק מדרבנן, וכ' הפמ"ג דמה שהחמיר המ"א שלא לקרא המגילה מבעו"י בשבת, היינו משום דאיכבע איסורא, ולכן פסק הפמ"ג בנד"ד שיקרא המגילה בביהשמ"ש בלי ברכה.

תחנון ביום ראשון ט"ז אדר

בס' זה השלחן (הגר"ש דבליצקי שליט"א - ח"א סי' קל"א ס"ו) כ' דנראה שאין אומרים תחנון בט"ז גם בפרזים, דכיון דמבואר בסי' תרצ"ו ס"ג דביום י"ד וט"ו באדר אסור בהספד ותענית בכל מקום, וכיון שבשנה זו ט"ז במקום ט"ו לחיוב משתה ושמחה, ה"ה שאין אומרים בו תחנון, והוסיף שם דמבואר בשבלי הלקט (אות קצ"ד) שאין נופלים על פניהם בט"ו באדר בפרזים, משום כבוד יו"ט של כרכין המוקפין חומה, וא"כ עכ"פ בשנה כזו שיום ט"ז הוא יו"ט למוקפין, גם הפרזים אין אומרים בו תחנון. וכן פסק הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה ח"א פ"א ס"ה) דהמנהג שלא לומר תחנון בט"ז באדר שהוא פורים משולש, גם בערי הפרזים, ובאמת ס"ל עוד יותר (ע' שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' צ"ו סק"ד) דגם אבילות בפרהסיא אינו נוהג בירושלים ביום זה (ט"ז אדר) דכיון דדיחויה זה הוא ילפותא מקרא, ברור שכן היתה התקנה בתחילה, וגם אפשר כיון דבקרא ד"ולא יעבור" ג"כ כתיב עושים את שני הימים, מסתבר דשיתסר של פורים המשולש דינו ממש לענין אבילות כמו פורים, והוא יום משתה ושמחה, אבל בהלכה זו של אבילות בט"ז אדר פליג הגריש"א שליט"א (קובץ תשובות ח"א סי' ס"ט) וס"ל בפשיטות שנוהג בו אבילות ע"ש.

אבל בס' פורים משולש (להגר"ש דבליצקי שליט"א פ"ז ס"א) אחרי שהביא מש"כ בעצמו בספרו זה השלחן, חזר בו וכ' דכיון דסתמו הפוסקים ולא אמרו דביום ט"ז דיני מוקפין חומה נוהגים במקצתן גם בערי הפרזים, לכן יש לומר תחנון ולמנצח בערי הפרזים (וכן הביא במבית לוי קובץ ט"ו ע' מ"ו בשם בעל שבט הלוי שליט"א), אבל הוסיף דהנהג שלא לומר בו, מנהגו מנהג, והיינו ע"פ השבלי הלקט הנ"ל.

בס' ארחות רבינו (ח"ג ע' ל"ו) הובא דברי הגר"ח ק שליט"א בשם אביו הקהלות יעקב זצ"ל דאין אומרים תחנון ולמנצח בב"ב משום שהוא מחובר ליפו שהיא ספק מוקף חומה ואע"פ דביום ראשון יש רק חיוב סעודה, מ"מ הסעודה הוא מדין משתה ושמחה ולכן זה פוטר מתחנון ולמנצח.

ממי הערבים מפחדים?

השמירה הם התלמידי חכמים.

[באותה התקופה הכריזו אחינו שונאינו ומנדינו בערכאותיהם - שאין בארץ ישראל את הזכות לכל מי שחפץ להקדיש עצמו לתורת ה' ועבודתו לעשות זאת, ואבד חלק גדול מזכות התורה והגנתה].

עוד סיפר שבימי המלחמה כשנשאל רבנו זצוק"ל ע"י אחד הרמזים החשובים שהיה צריך לנסוע למסור שיעורים בישיבה חשובה בדרום, אם מותר לו לנסוע?

השיב בזה הלשון - הערבים מפחדים ממך!!! אתה יכול לנסוע כי העוסק בתורה באמת - נקרא עליו שם ה', וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך!.

וסיפר אותו ר"מ דבר מופלא מאוד כי באותם ימים ושעות שנסע במסירות, ושהה בתוך הישיבה, מסר שיעורים ודיבר עם הבחורים בלימוד, לא היתה אפילו אזעקה אחת!

אני חומה ושדי כמגדלות אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים. [פז].

שח הגאון רבי אברהם יצחק קוק שליט"א - כשנשאל מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל בימי מלחמה [אב תשע"ד] על מה עשה ה' ככה לארץ הזו?

השיב אם כי אין איתנו מי שיכול להעיד על עצמו שהוא יודע דרכי שמים, אבל עלינו להתבונן בנעשה, ולראות כי בעצם כל קיומנו בארץ הקדש כולו אינו בדרך טבעית כלל, בהיותנו מוקפים במיליוני שונאים בנפש אשר כל חפצם הוא 'לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד', ומבחינה טבעית יש ביכולתם לעשות זאת, וכל רגע שעובר בלי פגע הוא כולו גילוי שמירת השי"ת השומר עמו ישראל לעד.

כדי לזכות לשמירה זו נדרשת זכות התורה - אשר רק היא בלבד מגנא ומצלח, כמבואר בגמרא שחומת ההגנה זו התורה ומגדלי

כמה צריך להתאמץ לכבד את המארח?

שאל אותו אחד מגדולי תלמידיו המפורסמים שהתלווה אליו בדרכו - מדוע רבינו מצער נפשו, ומתאמץ להעמיס על קיבתו, מעבר לכוחותיו?

והשיב לו הלא אמרו חז"ל 'כל מה שאומר לך בעה"ב עשה' - ובכל מקום שנאמר 'עשה' אפילו בדברי סופרים, שיעורו לקיים עד שתצא נפשו, כי הוא אדוניך והשתחוה לו!!!

אמנם הגאון רבי דוד פרנקל זצוק"ל אמר שהחזון איש זצוק"ל התבטא שאינו מאמין למעשה זה [מעשי איש ח"ה]

וכנראה מפני שלהלכה נפסק שאין צריך להישמע לבעל הבית במקרים כאלו, [ע"י משנ"ב ס"י ק"ע סק"י] בשם הבגדי ישע, שכתב שאם אינו תאב לאכול ולשתות יותר, והבעה"ב מפצירו לזה, אינו מחוייב כדי שלא יזיק לו האכילה, ואין בזה מניעת כבוד לבעה"ב אם אינו עושה כדבריו].

מ"ט כי אמרו לך ניתב אפריא יתבת אמר להו כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה [חוץ מצא]. [פו:].

על הגאון החסיד רבי אליהו מוילנא זצוק"ל סיפרו בניו [בהקדמה להגהות הגר"א על השו"ע] סיפור נורא הוד על מסירות נפשו לקיום כל דבר מהגמרא.

פעם אחת בהיותו בדרך, הזדמן ללון אצל איש ישר, ולעת ערב הגיש לפניו הבעה"ב מאכל, והפציר בו לאכול.

הגר"א הכניס את המאכל לפיו - אך מיד הקיא את הכל בגלל שהיה לו קילקול קיבה.

כשהגיע הבעה"ב וראה את הצלחת עם מלאה מהתבשיל... שב והפציר בו פעם נוספת לאכול.

לבקשת המארח החל להכניס שוב את המאכל אל פיו, וכמובן הקיא הכל חזרה אל הצלחת... כך חזר הדבר כמה פעמים!!!

לחתעלות פעבודת ה' יש צורך בפית סמור!

לתועלת עבודת ה' יש צורך בבית שמור עם כל המחיצות - מזרח, מערב, צפון, דרום, ריצפה ותיקרה.

אם רוצים באמת ללמוד תורה ולהוסיף קדושה - צריכים להיות שמורים ומוגנים מכל ששת הצדדים.

זהו "בית" - רשות היחיד גמורה, מקום שאף אחד אינו נכנס לשם בלי לדפוק על הדלת - כך עלינו להקדיש את עצמנו לקב"ה לחלוטין - עד שאפילו אם נמצאים במצב שלא מסוגלים ללמוד, לא נברח למחוזות אחרים [משחקים, ספרי קריאה, עיתונים].

במצבים כאלו עדיף פשוט לשבת בחיבוק ידיים ולבהות בתקרה או להסתכל על השעון, העיקר לא לברוח, לא לעזוב את הקב"ה.

ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו', אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא לא כאברהם שכתוב בו 'הר' שנאמר 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו 'שדה' שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו 'בית' שנאמר 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'. [פח].

צריך להבין מה המעלה המיוחדת של בית על פני הר ושדה?

מסביר **הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל** שאברהם אבינו סבר שניתן לעבוד את השי"ת ב"הר" - פשוט להתרחק משאון העיר, ולנודד למקום מרוחק שאף אחד אינו מגיע אליו.

יצחק אבינו טען: סוף כל סוף הר הוא מקום הפקר, ואדם אינו מוגן שם, לכן, יש צורך ב"שדה" שהיא רשות היחיד.

אך יעקב אבינו סבר אחרת: שדה היא אמנם דבר נפלא בהיותה מקום פרטי, אבל אחרי הכל אין שם מחיצות!

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשיווי עריכה וקיצור נדרשים

אזמרה לשמך

מסקי הלכות והשובות ממי מורינו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דיני קריאת פרשת זכור

דיני הקריאה

הבעל קורא יכוון לצאת ולהוציא את הציבור במצות זכירת מעשה עמלק כפי הדין.

[כיון שצריך לכוון לקיים המצוה דאורייתא לדעות שצריך לזכור מחיית עמלק בכל שנה ודוקא מתוך ס"ת, וכן לקיים התקנה דרבנן להפסיד בפרשת 'זכור' בשבת הסמוכה לפורים. וע"ע רשב"א ר"ה סז' ובביכורי יעקב סי' תרנח' סוסק"א].

הציבור יכוון לשם מצות זכירת מעשה עמלק כפי הדין.

העולה לתורה יכוון להוציא את הציבור בברכות התורה שלפני הקריאה ואחריה (ולט"ז בסי' תרפה' ס"ק ב' הברכות ב'זכור' הן לעיכובא ולכן דעת החת"ס שיש לכוון לצאת בברכות, ועי' שו"ע סי' קמ' ובה"ל בסי' קלט').

י"א שאף שהקורא בעצמו בלשון הקודש ואינו מבין מה שאומר יוצא יד"ח, אך השומע מאחר ואינו מבין מה ששומע אינו יוצא יד"ח (כגון בקידוש וברכה"מ) [קצ"ג ס"א ובמשנ"ב שם סק"ה], ולכן אף שמן הדין אם השומע מבין את תוכן הענין (- זכירת מעשה עמלק) למרות שאינו מבין את המילים - יוצא יד"ח, מ"מ נכון יותר שיבין אף את כל פירוש המילים, ולכן לכתחילה יכין וילמד את פירוש המילים קודם הקריאה (כגון בסעודת ליל שבת וכדו').

דקדוק הקריאה במילה 'זכר'

כתב המ"ב (סי' תרפה' ס"ק יח'): 'דע, דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בציר"י, ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגול', וע"כ מהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת ידי שניהם'. ויש בזה שיטות שונות איך לנהוג, האם לחזור רק על המילה 'זכר', או לחזור אל ארבע המילים 'תמחה את זכר עמלק', או לחזור על הפסוק כולו (ואכמ"ל בטעמים השונים), והמנהג הנפוץ הוא לקרוא בתחילה בניקוד "תמחה את זכר עמלק", ואח"כ לחזור ולקרוא את המילים "תמחה את זכר עמלק" בניקוד סגול (אך לא חוזרים מתחילת הפסוק).

חיוב קריאת 'זכור' - דאורייתא או דרבנן

איתא בגמ' מגילה יח', "תניא: 'זכור', יכול בלב, כשהוא אומר לא תשכח - הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים 'זכור' - בפה". ומבואר שיש חיוב לקרוא פרשת 'זכור'. ונחלקו הראשונים האם החיוב מדאורייתא או מדרבנן. וארבע שיטות בדבר -

- א. דעת התרה"ד והשו"ע** דמדאורייתא צריך לקרוא בס"ת בפני עשרה [שו"ע קמו' סעיף ב', תרומת הדשן קח', ובשעה"צ סי' תרפה' ס"ק ה' תמה על מקור דין זה], ומדרבנן צריך לקרוא בשבת הסמוכה לפורים [מגילה כט'].
- ג. דעת התוס' והריטב"א** דמדאורייתא צריך לקרוא בס"ת ואף ביחיד, ומדרבנן צריך לקרוא בעשרה [תוס' ברכות יג',

ריטב"א מגילה יז', מ"ב סי' תרפה' סק' יד'].

ד. דעת הרשב"א דמדאורייתא די לקרוא את פרשת 'זכור' מתוך חומש [שדינו כבע"פ] ומדרבנן צריך לקרוא בס"ת בעשרה [רשב"א ברכות יג']

ה. דעת הרמב"ם והרמב"ן דמדאורייתא צריך לזכור בפה את מעשיו הרעים של עמלק ואין צריך דוקא את קריאת פרשת 'זכור', ומדרבנן צריך לקרוא בס"ת בעשרה [רמב"ם פרק ה' הלכה ה' רמב"ן פרשת כי תצא]. ובמ"ב סי' תרפה' ס"ק טז' נראה לכאורה דנקט כדעה זו.

האם נשים חייבות ב'זכור'

נשים שקשה להן אינן חייבות ללכת לבית הכנסת לשמוע פרשת 'זכור' [ויכולות לקרוא מתוך חומש בביתן].

בספר החינוך תרג' כתב במצות זכירת מעשה עמלק: "ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים".

ובשו"ת תורת חסד או"ח סי' לז' אות ה' כתב: "...ומנהגן של ישראל תורה היא. ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהצריך את הנשים לשמוע הקריאה בס"ת בציבור פ' זכור וכו', ואין לבטל עי"ז מנהגי ישראל", עכ"ל.

אמנם המנח"ח תמה כמה תמיהות על דברי החינוך וכתב לחייב נשים, וביישוב דברי החינוך שפטר נשים יש אריכות דברים גדולה ואכמ"ל. ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' ח' כתב בשם הגאון ר' נתן אדלר שהנשים חייבות, עיי"ש באריכות.

אופן קריאת 'זכור' לנשים

האופן המהודר (כשאין באות לבית הכנסת לקריאת התורה), **שיכונו רוב מנין אנשים** (ששה או שבעה) **בשעת קריאת 'זכור' שלא לצאת ידי חובת הקריאה**, או שיצאו החוצה, [ולגבי ההפטרה שלאחריה תלוי במה שיתבאר להלן] האם כדי לברך על קריאת 'זכור' חובה שתהיה בתורת מפטיר או שאין צורך בכך, ולמעשה יתבאר שאין צורך בהפטרה], **והם ישארו אחרי התפילה בשעה שקוראים לנשים** (ויהיו שם עוד שישלימו למנין אנשים), ואז קוראים פרשת 'זכור' **בברכה לפניה ולאחריה** (ובזה מרוויחים גם את שיטת הט"ז שכתב בסי' תרפה' ס"ק ב' שבקריאת זכור אם אין שומעים את הברכות אין יוצאים ידי חובה, וכתב החת"ס שלפ"ז אין יוצאים בקריאה בלא ברכות).

האופן הפחות מהודר הוא לקרוא לנשים בספר תורה בשני אופנים - או לקרוא בלא עשרה גברים (שאז לא יוצאים יד"ח לדעת השיטות שחיוב 'זכור' בעשרה הוא מדאורייתא), או לקרוא בעשרה שכבר יצאו ידי חובה (שאז א"א לברך על הקריאה ומפסידים דעת הט"ז שהברכות מעכבות, וכן מפסידים את חידושו של ה'תורת רפאל' ח"א סי' ב' ושו"ת

בלא ברכה לפניה ולאחריה] [שערי אפרים מובא במ"ב סי' תרפה' ס"ק ב']. ולכאורה מבואר מזה **שאין צריך דוקא קריאת מפטיר** שהרי נראה שיצאו ידי חובה של מפטיר והפטרה ולכן אין חוזרים על ברכות ההפטרה.

עד מתי אפשר לקרוא פרשת 'זכור'

אם לא קראו פרשת 'זכור' בשחרית נחלקו הפוסקים אם יקראו אחר כך עד השקיעה [עין עיקרי הד"ט סימן ו' אות ג', 'זכור' לאברהם להרב אברהם שמואל אלקלעי - ח"א אות ס'], ומדברי כולם נראה שעכ"פ עד חצות ודאי יקראו פרשת 'זכור' בברכה לפניה ולאחריה [ומשמע שקוראים את פרשת 'זכור' לבד אף בלא ההפטרה שלאחריה] אף אם סיימו את התפילה כמה שעות קודם ומבואר שאין צריך דוקא קריאת מפטיר בשביל לברך על 'זכור' לפניה ולאחריה.

ומדברי המ"ב (סי' תרפה' ס"ק ב') שכתב שאם אירע שלא קראו הפרשה מעניינו של יום אין לו תשלומין לשבת הבאה משמע קצת שבאותה השבת יוכלו לקרוא עד השקיעה וכמו שפסק בסי' קלה' ס"ק ה' בכל קה"ת שאם הציבור לא קראו בשחרית קה"ת יקראו עד השקיעה, ומשמע שדין קריאת 'זכור' [וכל ארבע פרשיות] כדין כל קה"ת, שאם הציבור לא קראו שחרית - יכולים לקרוא עד השקיעה, ומבואר שאין צריך דוקא קריאת מפטיר בשביל לברך על 'זכור' לפניה ולאחריה.

ומצינו בברכי יוסף (סי' תרפה' ס"ק ג') שכתב בעובדה שאירע במנין שהתפללו בשבת פרשת החודש בלא ס"ת, ואחר כך נכנסו לבית הכנסת וקרא עולה אחד פרשת החודש ובירך לפניה ולאחריה, וכתב דלאו שפיר עבדי, כיון שהיה להם לקרוא גם קה"ת של אותה שבת ולא להשלים רק פרשת החודש, וכתב עוד וז"ל, "וקרוב שיהיה ברכת העולה בספר תורה ברכה לבטלה, דלא תקון אלא ז' גברי, ובסדר היום והחודש. וזה חדש ממש, חד גברא בפרשת החדש, ותו לא".

ומבואר מדברי הברכי יוסף שבפרשת החודש יש דין לקרות דוקא בתורת מפטיר וכיון שלא קראו הפרשה לפני כן ולא קראו את ההפטרה אחרי זה - אי אפשר לקרות בברכה. ונראה לכאורה שחולק על האמור לעיל שיש הסוברים שאפשר לקרות במנחה באופן שקראו את קה"ת בשחרית ולא קראו את פרשת החודש [או אחת מד' פרשיות], כי לשיטתם אין דין לקרות דוקא בתורת מפטיר.

ויש להסתפק לברכי יוסף שסובר שפרשיות אלו נקראות רק בתורת מפטיר, האם זה דוקא בפרשת החודש [ובשקלים ופרה], אבל ב'זכור' שהוא דאורייתא יש לקרותו בכל אופן אף שלא בתורת מפטיר, או לא שנא. ומסתבר לומר שב'זכור' שהוא דאורייתא יודה הברכי יוסף לדברי האחרונים המובאים לעיל שס"ל שאין דין לקרות דוקא בתור מפטיר, ואפשר לקרותו בברכה בעולה אחד, והאם צריך עשרה מחוייבים שלא שמעו קריאת 'זכור' - עיין במה שנתבאר לעיל.

משיב דבר ח"א סי' טז' שאסור לקרוא בציבור אף קריאה של רשות בלא ברכה, ולשיטתם אין לקרוא פרשת הנשיאים בחודש ניסן בציבור וכן משנה תורה בליל הו"ר בציבור).

אפשרות נוספת לקריאה לנשים היא לגלול לפרשת 'זכור' אחרי העולה השלישי במנחה לפני שמברך הברכה שלאחריה, ואחר קריאת 'זכור' יברך ברכת 'אשר נתן לנו' (עי' סי' קמד').

קריאת 'זכור' בעשרה מחוייבים

לפי השיטות שקריאת 'זכור' חיובה בעשרה מדאורייתא, אם יקראו לנשים או לחולה בנוכחות עשרה שכבר שמעו 'זכור' - יש להסתפק אם מקיימים דין קריאה בעשרה - שמא צריך עשרה מחוייבים.

ויש ראיה מדברי המ"ב בסי' תרפה' ס"ק טז' האומר שמי שלא שמע 'זכור' יכול לצאת בקריאת 'ויבא עמלק' בפורים **ואף שאין עשרה מחוייבים, אבל לא יברכו על הקריאה וכדלהלן.**

כמה ספיקות בדין קריאת 'זכור' לנשים, ולחולה בביתו

הלכה פסוקה היא בקריאת התורה (בה"ל בסי' קמג' ד"ה 'בפחות מעשרה') שאם יחיד לא שמע קריאת התורה בשבת או בשני וחמישי אין מוציאים ספר תורה בשבילו אף אם יש שם עשרה אנשים, כיון שהם כבר יצאו יד"ת, ולקריאת התורה בעינן שיהיו עשרה מחוייבים בדבר או לכה"פ רוב מחוייבים.

ויש להסתפק, האם דין זה הוא דוקא **בקריאת התורה** דרבנן שהיא **חובת ציבור**, אבל פרשת 'זכור' שהיא דאורייתא **וחובת יחיד קוראים** בתורה בברכה לפניה ולאחריה **אף עבור יחיד** שמחוייב בדבר [ועוד תשעה שאינם מחוייבים], או ששוה לקריאת התורה דרבנן שאם אין רוב לא קוראים. ולמעשה נראה **שאם אין רוב מחוייבים - לא קוראים בברכה.**

ויש להסתפק האם די בזה שהעשרה לא שמעו את הקריאה של פרשת 'זכור' בלבד, או שצריך עשרה שלא שמעו את כל קריאת התורה, ועכ"פ שלא ישמעו את ההפטרה. ואף אם יבואו עשרה גברים שיצאו מביהכנ"ס בזמן קריאת 'זכור' נראה שלא יוכלו לקרוא 'זכור' בברכות לפניה ולאחריה מכיון שנתקן לברך את הברכות בתורת קריאה של מפטיר וכיוון שכעת לא קוראים לא קריאת התורה ולא הפטרה נמצא שהוא סתם קריאה ולא מפטיר. אולם להלן נתבאר כמה ראיות לזה שאין צריך דוקא קריאת מפטיר, ודי שרוב מנין אנשים לא שמעו קריאת 'זכור' ואז אפשר לקרוא לחולה ונשים בברכה.

טעה במפטיר והפטרה של 'זכור'

אם טעו וקראו מפטיר והפטרה של פרשת השבוע במקום של 'זכור', יש לחזור ולהוציא ספר תורה, ולקרוא פרשת 'זכור' בברכה לפניה ולאחריה [ויאמר קדיש, ויאמר את ההפטרה

מישבי השבת

הליכות חיים

בס"ד

עד כמה מחויב האורח לעשות כרצון מארחו

שאלה

ראש ישיבה חשוב, שמפורסם בתורתו ובהנהגת צניעותו, נסע מארץ ישראל לחו"ל למטרת גיוס כספים. בשהותו שם, התאכסן בבית תלמידו לשעבר - בעל הבית תורני. והנה התלמיד שרצה לכבדו ולהנעים את שהותו בבית, הפציר בו שישב בראש שולחן השבת, ואף הגיש לפניו בכל יום ממנו המאכלים והמעדנים שברשותו.

קעת מסתפק ראש הישיבה: א - מאחר ובביתו שבארץ ישראל נהג הוא להמעיט במאכליו ובשאר גינוני כבוד, האם ראוי לסרב לבקשת תלמידו?

ב - מאחר והוא מחמיר שלא לאכול מרוב ההכשרים הקיימים בחו"ל, האם ראוי לסרב לתלמידו שלא לאכול מאכלים מהכשרים אלו?

ג - ראש הישיבה נהג בצנעא במשך שנים רבות לצום בימים שני וחמישי בתקופת השובבי"ם. האם כשהוא אצל תלמידו בימים אלו, מן הראוי שיאמר לו את מנהגו או עדיף שיצניע את פרישותו ויאכל?

תשובה

א. לגבי הבקשה לשבת בראש השולחן - עליו להיענות לבקשת תלמידו. 1
ב. מאכלים שמזיקים לבריאותו - יכול לסרב לאוכלם, ועדיף שיאמר להם מראש. 2

ג. מאכלים בכשרות שחלק ניכר מבני התורה והיראים לדבר ה' נמנעים מלסמוך עליהם - ראוי לסרב לאוכלם. אמנם מאכלים בהכשר שרוב בני התורה והיראים לדבר ה' אוכלים אותם, וגם המיעוט שנמנעים מלאוכלם, אין זה משום שיש להם טענות הלכתיות מהותיות ביחס לפיקוח, אלא מעדיפים להחמיר - במקרה זה אם אין לו אפשרות להתחמק בלי שהמארחים יפגעו - צריך לאכול ממה שמגשים לו. ונדגיש, שבמקרה זה - הוא פטור מלעשות התרת נדרים כדי להתיר לו לאכול בפעם הזאת מהכשרים אלו. 3

ד. בימי השובבי"ם עדיף לכתחילה שיימנע מלספר שאינו אוכל מכיוון שצם בימים אלו, ויחפש סיבות אחרות שלא יאכל מבלי שבעה"ב יפגע. אמנם אם אינו יכול להתחמק מבלי שבעה"ב יפגע - יאמר לבעה"ב שנמנע מלאכול מאחר וצם בימים אלו. 4

מקורות

בתחילה נקדים בס"ד את יסודות ההלכה.

מבואר במסכת פסחים (פ:) שכאשר רב הונא בר נתן התארח אצל רב נחמן בר יצחק, כיבדו אותו לשבת על כיסא משובח ומכובד והוא לא סירב, משום שכל מה שיאמר לו בעה"ב - עליו לעשות. וכתבו שם בתוס', למרות שישבה על כיסא כזה נחשבת כגסות ושררה, בכל זאת ישנו חיוב מהלכות דרך ארץ לעשות בבית המארח מה שיאמר לו בעל הבית.

והנה הלכה זו נפסקה בשו"ע או"ח (סי' קע, ה) וז"ל: הנכנס לבית - כל מה שיאמר לו בעה"ב יעשה ע"כ. וכתב שם במשנה ברורה (סי' טז - יז), שזה מחייב את האורח לעשות אפילו בדברים שיש בהם משום שררה וכבוד, ושאיין דרך האורח להתנהג כך במקרים אחרים, כדברי התוס' שהובאו לעיל.

והביא שם המשנ"ב את דברי הברכי יוסף שהובאו בשערי תשובה, שאם האורח נהג פרישות מסוימת בדברים שיש בהם סרך איסור - אינו חייב לשמוע לבעה"ב כדי לעבור על חשש איסור. אבל דבר שהוא פרישות בלבד - עדיף שיתיר את מעשיו. ולפיכך אם אינו יכול לעשות זאת בצנעא -

ישמע לבעה"ב וימנע מהנהגת פרישותו, כדי שלא תתפרסם הנהגת פרישותו ברבים.

כמו כן מביא שם המשנ"ב בשם ספר בגדי ישע, שאם האורח שבע ואינו מסוגל לאכול יותר או שמסיבות בריאותיות נאסר עליו לאכול או לשותות מאכלים או משקים מסוימים - ראוי לסרב לבעה"ב, ואין במקרים אלו מניעת כבוד לבעה"ב אם מסרב לו, ובפרט אם מסביר לו את סיבת הסירוב. והנה בהקדמת בני הגר"א זצ"ל לפירושו על השו"ע הם כותבים, שפעם אחת התארח הגר"א אצל בעה"ב, והמארח הפציר בגאון לאכול, ולמרות שעקב סיגופיו הרבים מערכת העיכול של הגר"א לא יכלה לעכל את האוכל הנ"ל, הוא אכל מעט והקיא, וחזר על הדבר ארבע פעמים, משום שטען שחייב לשמוע לדברי בעה"ב מחמת הדין שכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה, וע"ש.

ועכ"פ מזה שהמשנ"ב שוודאי ראה את דבריהם שמודפסים בשו"ע, לא הביא אותם להלכה, אלא הביא את דברי הבגדי ישע שסובר שבאופן שהמאכל מזיק לבריאות האורח - פטור מלשמוע לבעה"ב, משמע שהכריע כמותו, והנהגת חסידותו המופלגת של הגר"א מתאימה לצדיקים שכמותו, ואינה הוראה למעשה לאחרים.

לאור ההקדמה שהובאה, נבאר בס"ד את האמור בתשובה כדלהלן:

1. המניעה לשבת בראש השולחן נובעת מחמת רגש הצניעות והענווה, והתבאר בתוס' שמניעה זו מתבטלת כאשר ישנו חיוב לשמוע לדברי בעה"ב. אמנם אם אשת בעה"ב תשב ממול האורח, באופן זה ישנו חשש איסור, וכפי שנפסק במשנ"ב שכשישנו חשש של איסור אינו חייב לשמוע לבעה"ב. לפיכך עליו להסביר לו בצורה עדינה, שיסכים לבקשתו רק אם אשתו תשב בצד השולחן ליד בעלה.

2. נפסק במשנ"ב בשם ספר בגדי ישע.

3. מאחר והמשנ"ב פסק את דברי הברכי יוסף, שאם האורח נהג פרישות משום חשש איסור, ראוי לסרב לבעה"ב, לכן צריך להבחין מהי הסיבה שמחמתה נמנע מלאכול מאותם הכשרים. אם הסיבה היא מחמת חשש איסור, וכך גם נוהגים באותו מקום ת"ח ויראי ה' שבידו את הדבר, גם האורח ראוי להמשיך ולנהוג כפרישותו, אלא שינהג בחכמה ובאופן שהמארחים לא יפגעו.

אמנם לגבי הכשרים שמקובלים גם אצל אלו המקפידים כראוי על קיום המצוות, וגם האורח לא מחמיר משום ששמע רעותא על הכשר זה, אלא שמצד הנהגת פרישות נמנע מלאוכלם, במקרה זה מכיוון שהוא מחויב לשמוע לכל מה שיאמר לו בעה"ב - יבטל את הנהגתו וינהג כרצון בעה"ב. אלא א"כ יכול להמשיך את הנהגתו באופן שבעה"ב לא יבחין ולא יפגע.

כתב בדגול מרובה שו"ע יו"ד (סי' ריד) שאם המתארח צריך מחמת ציווי חז"ל לשמוע לבעה"ב לאכול מדברים שנהג שלש פעמים לא לאוכלם, ראוי לבטל את הנהגתו הטובה למרות שנחשבת כמו נדר, ואינו צריך לעשות התרת נדרים. כי נחשב כאנוס לעשות כך מחמת דברי חז"ל, וכאשר ייצא מבית בעה"ב - יחזור להנהגתו הראשונה.

4. כתב השו"ע או"ח (סי' תקס"ו, ה) וז"ל: המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה - הוא נענש על כך ע"כ. וכתב שם המשנ"ב (סי' ק) בשם הט"ז והגמג אברהם, שאם מפצירים בו לאכול ואינו יכול להתחמק מהם - מותר לו לומר שהוא מתענה. וראיתי במשנ"ב - הוצאת דרשו, ובפסקי תשובות שם, לגבי פרסום תענית שובבי"ם, שהדברי חיים מצאנו אמר שראוי לפרסם, והאדמו"ר ממונקטש נקט שאין לפרסם. והנה לא ראיתי את דבריהם במקורם, אמנם נלע"ד שהם כתבו זאת במקרה רגיל כאשר אין בעה"ב מפציר באדם לאכול, משא"כ בנידון דנן שיש לאורח החיוב לשמוע לבעה"ב, במקרה זה אם אין לו אפשרות אחרת להתחמק ממנו, יהיה חייב לומר לו שצם שובבי"ם, וכהכרעת הט"ז והמג"א.

מצוות מחיית עמלק

כתוב בתורה שמות (יז, טז) "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ויש להתבונן על מה יצא הקצף בצורה כה נחרצת על עמלק? הרי עמים רבים הרעו לעם ישראל במשך הדורות, והרגו מהם הרבה יותר מאשר הרג עמלק, ולמרות רשעותם, לא נצטוונו למחות את זכרם מהעולם, כמו שהתחייבנו בזרע עמלק?

ההבדל בין עמלק לשאר האומות

ונראה שישנו הבדל יסודי בין עמלק לשאר האומות. שאר אומות העולם, נלחמו נגד בני ישראל בלבד, ולא התעסקו כלל עם הקב"ה. ואדרבה, חלקם נלחמו עם בני ישראל למרות שהאמינו בה', ונענשו על כך שהרעו לישראל שהם בני הקב"ה, ורובם נמחו מהעולם או ירדו ממעמדם הרם למעמד שפל. משא"כ עמלק, שמהות המלחמה שלו היא נגד הקב"ה, וכל מטרתו במלחמה זו היא לבטל את האמונה בה' מכל העולם ובצורה בזויה ושפלה. ולצורך מטרה זו הוא מוכן למסור את נפשו ולמות.

וכמו שהמשילו זאת חז"ל, הובא ברש"י בדברים (כה, ו-ז), לאמבטיה מלאה במים רותחים שכולם פוחדים להיכנס לתוכה, ובא עמלק וקפץ למים החמים, למרות שידע שימות מחום המים או עכ"פ ייכוה מהם קשות, ובכל זאת עשה זאת כי כל רצונו ומהותו בעולם הוא להילחם בקב"ה, ומוכן למסור על זה את נפשו.

לפיכך לאחר שיצאו בני ישראל ממצרים בפרסום גדול, והמופתים הרבים שעשה הקב"ה במצרים ובקריעת ים סוף התפרסמו בכל העולם, וגרמו לקידוש שמו של הקב"ה ופחד ממנו, וכלשון הפסוקים בשמות (טו, יד-יז) "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת. אז נבהלו אלופי אדום.... בגדול וזרועך ידמו כאבן" וגו', לכן בכוונה בא עמלק לבטל את האמונה בה'. והנה עמלק יודע שאין לו אפשרות מעשית להילחם ישירות עם ה', לפיכך הוא בוחר להילחם עם בני ישראל. מאחר והם בניו של הקב"ה ומאמינים בו, וממילא ע"י שיפגע בבני ישראל, זה יגרום כביכול צער והשפלה לקב"ה, שהוא אביהם של ישראל. וכמו כן יחליש את האמונה בה', כי יאמרו אומות העולם, שאם הקב"ה לא מסוגל לשמור ולהגן על בניו האהובים, א"כ אין לו כח להנהיג את העולם, וממילא יתחלל שם שמים בכל העולם.

נמצאנו למדים, שמלחמת עמלק עם בני ישראל אינה עיקר מטרתו, אלא שהיא מהווה רק היכי תמצ'י לפגוע בקב"ה, ומהותה - לבטל מהעולם את האמונה בו בצורה הכי בזויה ושפלה. וכמו שאמרו חז"ל ומובא ברש"י דברים (כח, יז-יח) שאחרי מלחמת עמלק עם אותם החוטאים משבט דן שעבדו עבודה זרה ולכן הענן פלט אותם מחוץ למחנה ישראל, ורק את אברי ברית המילה שלהם כלפי שמיא והטיח בבזיוין כלפי הקב"ה: מאחר ואתה חפץ שבניך יעשו ברית מילה - אני זורק לך לשמים את הברית שעשו.

עמלק נחשב - יודע את בוראו ומתכוון למרוד בו

והנה עמלק היה בגדע יודע את בוראו - ומתכוון למרוד בו. ונביא לכך בס"ד מספר ראיות כדלהל':

א - מבואר בפר' חוקת בספר במדבר (כא, א-ג) וע"ש ברש"י, שעמלק בא להילחם עם ישראל ושינה את לשונו ודיבר בלשון כנען, מאחר וידע שאם בני ישראל ידעו שהאויב הוא עמלק - הם יתפללו לקב"ה שיצליחו להורגו, והקב"ה ישמע את תפילתם, והוא אכן ימות במלחמה. לפיכך דיבר בלשון כנען כדי שבני ישראל יתפללו לה' שיהרוג את הכנעניים, וממילא מאחר ולא יתפללו כלפיו, לכן הוא יצליח במלחמתו עמם. א"כ מוכח מכאן, שעמלק ידע בוודאות על מציאות ה' והנהגתו ושהוא משגיח על הברירה,

ומי שמתפלל אליו באמת - הקב"ה שומע את תפילתו ונענה לבקשתו, ולפיכך חיפש תחבולות שלא יצליחו בתפילתם, ואז יוכל לנצחם ע"פ דרכי הטבע.

ב - במלחמתו משתמש עמלק בכח הכישוף, שעליהם נכתב בגמ' בסנהדרין (יטז:) אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמם כשפים - משום שמכחישים פמליא של מעלה. כלומר, עמלק חיפש בכוונה תחבולות להילחם עם הקב"ה באמצעות כוחות רוחניים שמכחישים את ההחלטות שמתקבלות בשמים. וכן נאמר בשמואל א (טו, א) ששאל המלך נצטווה למחות את עמלק: "משור ועד שה" ופי' רש"י שם, שהסיבה לכך היא, משום שהעמלקים כיספו את עצמם לבעלי חיים כדי להניצל.

ג - מובא בדעת זקנים מבעלי התוס' בפר' בשלח (יז, יג) שעמלק חזה בכוכבים, ולכן האנשים שבחר להילחם עם ישראל היו רק אותם שראה בכוכבים שמזלם חזק ולא ימותו במלחמה.

נמצאנו למדים, שדווקא כיוון שעמלק ידע שהקב"ה ברא את העולם ועדיין קיים ומנהיגו כרצונו, וכאשר מתפללים אליו הוא שומע ועושה ניסים מעל לטבע למתפלל, זוהי הסיבה שהוא נלחם בו כדי להסיר את האמונה הזו מהעולם בצורה השפלה והבוזיה ביותר. ולשם כך השתמש בכוחות רוחניים איתנים כמו כישוף, מזלות וחזיוי בכוכים, כדי להכחיש באמצעותם בביכול את כוחו הרוחני של הקב"ה.

לפיכך מובן למה נצטוונו במצוות עשה למחות את זכר עמלק מהעולם, למען כבודו של הקב"ה שאנו כבני הקב"ה מחויבים לעשות הכל כדי לקדש את שמו בעולם, ושהו תכלית הבריאה שנאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל". ולפיכך עלינו לעקור ולשרש מהעולם כל כח שמטרתו המוצהרת היא הפוכה, כלומר - לחלל ולבזות חלילה את הקב"ה והאמונה בו. והנה אע"פ שמבחינה הלכתית איננו יכולים לממש בפועל את מחיית זכר עמלק, מלבד שמיעת קריאת התורה בפרשת זכור, והחויב התמידי שלא לשכוח את רשעות עמלק ומלחמתו בה, ולחיות את דברי דוד המלך שאמר - "תכלית שנאה - שנאתים, לאויבים היו לי". אמנם ביכולתנו לעשות מעשים חיוביים שתיקנו לנו חז"ל שכל מהותם חיזוק האמונה בה, וקבלת עול מלכותו. ולצורך זה נביא להלן מספר דברים שנקל להתחזק בהם ושקיומם הינו ג"כ מלחמה ברצון עמלק בעולם.

דברים מעשיים לבטל את כח עמלק בבריא

א. להתחזק ולכוון באמירת "שמע ישראל" פעמיים ביום, שמהותה - קבלת עול מלכות שמים.

ב. להקפיד על אמיירת "אמן יהא שמיה רבה וכו' בכוונה ובקול רם. כמבואר בגמ' בברכות (א.) החשיבות הרבה שבכך, ושהיא כהכרזה ברבים על המלכת הקב"ה על העולם, וללא הגבלת זמן ומקום.

ג. לכוון בתפילת "עלינו לשבח" שבסוף שלושת התפילות, ששם כתוב את יסודי האמונה בה', ושאינ עוד מלבדו.

ד. לומר בתמידיות את י"ג העיקרים לרמב"ם, תוך התבוננות בנאמר שם.
ה. מאחר וכתוב בשמות (י"ז, א) "ויחננו בפרידים" וכו' ואמרו חז"ל בסנהדרין (קד.) רב יהושע אומר כיוון שריפו עצמם מדברי תורה, לכן הגיעו לידי רפיון באמונה, וטענה - היש ה' בקרבנו אם לא, וזה גרם שמיד אח"כ בא עמלק להילחם בהם. נמצאנו למדים, שכל חזיון בלימוד התורה לשם שמים, גורם בהכרח גם לחזיון באמונה בה', ודוחה את כוחו של עמלק בבריאה.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת

בן ציון בן בנימין | שרה ב"ר מנחם | שמעון ב"ר
אברהם | סימה שמחה ב"ר משה | עובדיה בן
גורנייה | ברמין בת רחל | אבנר בן רפאלו | הילדה
בת יצחק

גליון ר"נ, פ' תרומה

ז' אדר ה'תש"פ

רמת השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

השבת* שלפני פורים היא שבת זכור וקוראים את פרשת זכור שהוא מצוות עשה דאורייתא לזכור את מעשה עמלק, והטעם שקוראים אותה כל שנה לפני פורים כתוב בספרים, מפני שלאחר שנה מתחיל האדם לשכוח ולכן תיקנו לקרוא כל שנה.

מתי יהיה הכסא שלם

המצווה מתחלקת לב' חלקים, א' לזכור מעשי עמלק, ב' למחות את זרע עמלק, וכתוב בסוף פרשת בשלח שאין כסא השי"ת שלם ואין שמו שלם עד אשר ימחה זרעו של עמלק מן העולם שנאמר **וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יְהוָה מִלְחָמָה לְהָ בַעַמְלֵק מִדֹּר**. כתוב **כֶּסֶד בלי "א" ושם השם בלי האות ו' ובלי האות ה'** וידוע פשוטו של הגאון מוילנא שהיה מסביר הפסוק בתהילים קל"ב **"כי בחר ה' בציון אוה למושב לו"** כלומר כאשר ה' יחזיר את ישראל לציון **"אוה"** למושב לו, ז"א האותיות **"א"** מהמילה כסא, והאותיות **ו' ו-ה'** שחסרו משם השם, למושב, דהיינו לכסא, וי"ו, כלומר לשמו יתברך. ועד אז אין הכסא שלם ואין שמו שלם.

כיצד אפשר לשמוח במחיית עם שלם

ובמצווה זו מצווה לנו התורה פשוט להשמיד עם שלם, והשמדת עם היא מגונה גם בעיני העמים, ולכאורה איך אפשר לשמוח במצווה כזו?! אך הבה ונראה מה אומרת התורה - מדוע להשמיד את עמלק. **"זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אֲחֵרֶיךָ וְאֶתָּה עָנִף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים" ישנם כמה פירושים, א' קרן מלשון קרירות שקירר אותך, קירר את ההתלהבות שבך, ב' קרן מלשון מקרה, שכל רוח עמלק היא להכניס שהכל מתרחש באופן מקרה, ולהוציא ח"ו את האמונה בהשגחה.**

מחיית רוח עמלק שייכת בכל אחד ואחד

פשהייתי ילד בא מגיד ואמר דרשה, היה זה ברוסיה תחת המשטר הקומוניסטי, ובתקופה זו הגיעו יהודים מידי פעם לחזק את אחיהם בני ישראל על שמירת שבת ואכילת בשר כשר, והציבור מאוד התלהב מהדרשות והיו הקהל הולכים לביתם מחוזקים. היה שם אדם אחד שאהב לספר בדיחות ואחר דרשתו של המגיד הנ"ל אמר לקהל. כעת אומר לכם בחצי דקה את כל דרשתו של המגיד והיא: **"ברידורלעך (אחיי) אחינו בית ישראל"** (כי כך הייתה דרכו של המגיד לעורר את הקהל, ובכל זמן מועט היה אומר **'אחינו בית ישראל'**. ובמעשהו אותו אדם קלקל וקירר את כל החום וההשפעה של שיחות המוסר וההדרכה שמסר המגיד. זכור את אשר עשה לך עמלק! זהו עמלק רוחני. (מו"ר זצוק"ל - מתוך שיחה שנאמרה בישיבת רח"ע הקטנה נערך מתוך כתבי הרב משה חליוה שליט"א)

שישנם, כגון ד' אמות של הלכה, וכן איש ואישה שכינה ביניהם כשיש שלום.

מלחמה להשם

שיחת מו"ר זצוק"ל

מתוך הספר לקט שיחות וביאורים

"וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יְהוָה מִלְחָמָה לְהָ בַעַמְלֵק מִדֹּר" (שמות יז, טז)

ושכנתו בתוכם

מכתבי מו"ר זצוק"ל

מתוך הספר לקט שיחות וביאורים

"עָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" (שמות כה, ח')

ופירש רש"י וכן תעשו לדורות. ותמה הרמב"ן הרי לדורות לא היה ממש וכן תעשו, כגון מזבח הנחושת של משה שהיה חמש על חמש ברום ג' ולדורות ל"ב על ל"ב ברום עשר, וגם, זה מעצי שיטים וזה מאבנים ועפר וכבר פלפלו בזה.

ויש עוד להקשות על מה שנאמר וכן תעשו לדורות, דהנה במסכת כריתות (ט). ילפינן ממקרא לדורותיכם דכתיב גבי גר ללמדנו שבזמן שאין ביהמ"ק קיים, נעשה גר במילה וטבילה ללא הקרבת קרבן וא"כ חזינן בלשון 'לדורותיכם' משמעו לדורי דורות גם לאחר חורבן הבית וא"כ איך נקיים כאן הפסוק וכן תעשו לדורות הרי כאן מדובר במקדש בנוי.

ואמנם מצד עצם הקושיה לא קשה כ"כ כי המצווה של ועשו לי מקדש מצד עצמותה נוגתת בכל דור וגם בימי החורבן יש מצווה להשתדל כדי שיוכלו לבנותו ורק בגלל אונס או חוסר תנאים מסוימים נמנע מעם ישראל לבנותו. ועכ"פ עצם הציור 'וכן תעשו' קיים תמיד. וכבר ידוע מה שכתב הרמב"ן בפרוש החומש, שעל חטא זה של העדר השתדלות לקרב בנין ביהמ"ק שלטה המגיפה בסוף ימי דוד בעת מפקד העם.

אמנם יש עוד לומר, דהאי לדורות קאי על האמור לעיל 'ושכנתי בתוכם', וכדנניא בתוכו לא נאמר אלא בתוכם דהיינו בתוך כל לב אחד מישראל וכן כתיב במלכים גבי שלמה, **"הִבִּיתִי הָהָה אֲשֶׁר אֶתָּה בָנָה וכו' וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו'"**, דהבית הוא אמצעי להשרות שכינה בעם. וא"כ גם כשאין בית מצוים אנו לעשות למען השריית השכינה ע"י אמצעים

* מתוך הספר 'לקט שיחות וביאורים' דרשות משנת תשכ"ט

מלחמה להשם

שיחת מו"ר צוקי"ל מתוך כתבי הרב
משה חליוה שליט"א

לזכור מעשה עמלק בפה

בשבת הבעל"ט קוראים את פרשת זכור, "זכור את אשר עשה לך עמלק", והנה כתוב מתי זמן קיום מצוות עשה זו, והזכירה היא בפה, והיינו להוציא בפה את מעשה עמלק, וכתב החינוך שקבעו חכמים פעם בשנה לקרוא קריאה מיוחדת של זכור כיון שבפורים שסבלו ישראל מהמן הרשע, שהוא מזרע עמלק, ועשה המן תוכנית כמעשה סבו עמלק בימי משה רבנו, וכיון שהיה גס פורים, אנו קוראים 'זכור את אשר עשה לך עמלק'.

מצוות זכירת יציאת מצרים

יום השבת

אך יש לשאול, אמנם חוקי התורה הם חוקים שחקק הקב"ה, אך מכל מקום יש מצוות שטוב לדעת את טעמם, כגון יציאת מצרים, שנאמר בה 'כל ימי חיך', ור"א בן עזריה אומר שבכל לילה יש לזכור יציאת מצרים. וזאת אנו מבינים שחשוב שנוזכר שהיינו עבדים והקב"ה הוציאנו ועל כן זה מחייב אותנו.

כמו כן, 'זכור את יום השבת לקדשו', וכתב הרמב"ן שהזכירה של שבת קודש היא בכל יום ויום מימי השבוע, שהרי אצל היהודים מונים לימים באופן זה – היום יום ראשון בשבת, יום שני בשבת וכו', מה שאין כן אצל הגויים שאצלם יום ראשון נקרא 'סאנדיי' - Sunday ויום שני 'מאנדיי' - Monday, יום השמש, יום הירח וכו' אך אצל עם ישראל אין שמות לימים בפני עצמם, אלא שהם מתייחסים לשבת קודש. כיון שכל כך חשוב שלא יתראש העם בחילול שבת קודש, לכן יש תמיד לזכור את יום השבת.

אך לשם מה עלינו לזכור את מעשה עמלק, וכפי שנדפס בסידורים בסופם, ואי נימא שזה נכתב בכדי שיזכרו להרוג את עמלק, והלא אין הורגים עמלק בכל יום (ואם כי היו עמלקים שכן הרגום, כגון מה שהרג דוד המלך בצקלג¹) אך לא בכל יום הדבר מזדמן, ולשם מה זכירה זו.

נמצא לפירוש זה, שכל מי שיש בו את המידות האלו יש בו חלק מעמלק, חלק מרוח עמלק ומצווה למחות ולעקור דבר זה מהלב. שמעתי פעם מפי הרב בר שאול ע"ה שמצוות מחית עמלק היא יותר ברוח מאשר בגוף, כלומר מדוע אנו מצווים להשמיד את עמלק? מפני רוח העמלקיות שבו. וזה ההסבר לפי הרמב"ם שמקבלים גרים מעמלק כיוון שהעיקר להשמיד את רוח העמלקי, ואם התגיר בלב שלם ממילא נשמדה רוח העמלקי שבו והוא עצמו במעשה הגירות, מחה והשמיד את הגוי העמלקי של עצמו, ונעשה יהודי חדש.

כמו שכתוב בספר שמואל² שבא אחד אל דוד ואמר לו שהוא ממשפחת גרים עמלקים. א"כ כעת שאין אנו יכולים להשמיד את עמלק וגם אין אנו יודעים מי הוא בדיוק, נשמיד את העמלק שבתוכנו ולא נתלה שום דבר שבא עלינו במקריות שזהו רוח עמלק, אלא נאמין שכל מקרה שקורה וכל מאורעות העולם הכל זה בהשגחה עליונה והכל מסודר למעלה עם כל פרטיו ודקדוקיו, כמו שכתוב שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה³.

להתחזק באמונה בהשגחה פרטית

לכל דבר יש סיבה ועל זה כתוב מפורש בגמרא דם שיוורד ממכה מכפר על האדם כדם קורבן עולה. וסיפר לי חסיד על אדמו"ר אחד שניסה את אחד מחסידיו באמונה, שפעם כאשר ראו עגלה מלאה שחת ונשרו כמה שבבים משני צדי העגלה שאל האדמו"ר את החסיד, האם אתה יודע עד היכן מגיעה האמונה בהשגחה פרטית מהשי"ת, כי עלינו לדעת שגם זו השגחה פרטית, איזה עשב יפול מצד זה של העגלה ואיזה יפול מצד השני ואפילו דברים כאלה שלכאורה בעינינו הם חסרי ערך אבל הכל מכוון מהשמים ולכל דבר בעולם ישנה סיבה.

עכשיו שאנו קוראים את פרשת מחית עמלק, אמנם את המחיה עצמה אין אנו יכולים לקיים בימינו אבל נמחה את רוח עמלק שיש בתוכנו ואת העם 'עמלק' ימחה משיח צדקנו.

אלא זאת עלינו לזכור, שכל זמן שעמלק קיים בעולם, ישנה טומאה ושהיותו. כמו שכתוב בפרשת בשלח שמושה רבנו ע"ה בונה מזבח ואומר "כי יד על כס יה מלחמה ליהנה בעמלק מדר דר", וכתב התרגום "ואמר בשבועה אמיך דא מן קדם דחילא דשכנתה על כרסה קרה דעתיד דאתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק לשפיותהון מדר עלקא".

לאפיקורסים יש נשמת עמלק
אין הכסא שלם ואין שמו של השם שלם עד שימחה שמו של עמלק. ישנה שנאה מהשם לעמלק ויש לו עמהם מלחמה בכל דור ודור. 'עמלק' הוא הנלחם בהשם ורוצה לחלל את שם השם, שלא יהיה מי שיזכיר שם שמיים, ולכן רוצה עמלק להשמיד את עם ישראל, שלא יאמרו שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בעולם 'עמלק' הוא הכופר והנלחם הראשון נגד הקב"ה ומלחמה זו היא מדור דור. לאפיקורסים יש נשמת עמלק בכל דור ודור באשר הם נלחמים לעקור את השבת ולהעביר ילדים מחוקי השם יתברך.

מידות רעות הן כח אחיזה לעמלק

המלחמה היא בכל השטחים, וכל זמן שיש את המידות הרעות של עמלק בעם ישראל יש כח לגויים העמלקיים להזיק לעם ישראל, וכשאין בעם ישראל את מידת 'עמלק' אינו חזק.

יילחם עם ישראל ברפידים פירש רש"י שרפו ידיהם מן התורה, והנה 'ספק' בגימטריא 'עמלק' שאם יש ספקות בעבודת השם, זה סימן לעמלק חיצוני המתגבר.

אשר קרך בדרך, אמרו חז"ל שקירר את ההתלהבות, קירר את החום של עם ישראל, קרר את ה'ויאמינו בהשם', ואם יש לאדם נקודות חולשה ורפיון ידוע ידע שזה עמלק...

חימום הלב ע"י עסק התורה והתפילה

אנו מחממים את הלב ע"י לימוד התורה הקדושה ובוזה מתגבר כח השם. כמו שכתוב 'הבו להשם כבוד שמו', והיינו הבו להשם את עניין המלחמה בעמלק, וזה ע"י שעם ישראל בעצמו ימחוק את עמלק. עמלק עניינו שהכל מקרה ואנו לעומת זאת יודעים שהכל מהשם יתברך, לומדי התורה המתפללים בשיבות הקדושות בחמימות מחלישים את הכח של הגויים ימ"ש שונאי ישראל. וכך אמר הצדיק בעל ה'אמרי אמת' זצ"ל, שישנם שני דברים הטובים גם ביום וגם בלילה ובתנאי שיהיו חמים; האחד הוא כוס תה, והשני פרק תהילים. ובפורים אנו שותים יין, הלב מתחמם וכך גם מוחקים את עמלק.

¹ שמואל ב' א'
² חולין ז' ע"ב

³ שמואל א' ל, א

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת תרומה תשפ"א • גליון תי"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

דהרי יש לחלק מגוונת דהטורי אבן, דסברת הטורי אבן הוי רק כשרצה לדבר ולא עלה בידו, כמו התם דרצה לומר תרומה ולא אמר. משא"כ היכא שנתקיים רצונו, כגון בהא דיש יד לצדקה שאמר כל מה שרצה לומר, בכהאי גוונא מודה הטורי אבן דאזלינן בתר המחשבה. וראיתי חילוק זה בדבר אברהם (ח"ב סי' י"ד אות ה'). וכן מבואר בקהילות יעקב (נדרים סי' ב'). אך מדברי הדובב מישורים (ח"א סי' פ"ז, וגם בסי' כ"ז) חזינן דלא כהאי חילוק. [תו העירוני לחלק, דדברי הטורי אבן הוא דוקא במחשבה ודיבור מעליא, שבכהאי גוונא מקפיד שיחול בדיבור ולא במחשבה, משא"כ ביד שאינו דיבור מעליא].

ב. בל תאחר

בחזון נחום (ח"א סי' ע"ז) כתב ליישב דאין הכי נמי הגברא חייב לתת הצדקה לקיים מחשבתו, אלא איכא כמה נפקותות בין נדר שחל בפה, לבין נדר שחל במחשבה, ואם כן שפיר מסתפקין בגמרא אי יש יד לצדקה ויועיל מדין נדר בפה.

חדא, לשיטת הריטב"א בשבועות (כ"ו ב') דבצדקה במחשבה ליכא משום בל תאחר, דהרי כתיב בקרא מוצא שפתך תשמור ועשית. אמנם מחמת דין ידות יהא בל תאחר.

ג. אמירה לגבוה כמסירתו להדיוט

עוד כתב דנפקא מינה בין נדר בפה או במחשבה, לענין אמירה לגבוה כמסירה להדיוט, דלא אמרינן הכי כי אם באמירה בפה. [נוצין לפרי מגדים בפתיחה כוללת ובב"י הנספח ליו"ד סי' רנ"ח].

ד. נדר שהותר מקצתו

עוד תירץ דנפקא מינה לענין נדר שהותר מקצתו הותר כולו, דהרי כתב באמרי יושר (ח"ב סי' קמ"ח) לחדש דהיינו רק בנדר שחל בדיבור, אמנם בחל במחשבה לא שייך למימר נדר שהותר מקצתו הותר כולו, דילפינן דהותר כולו מקרא דמוצא שפתך.

ולא הבנתי דאם כן מאי נפקא מינה ביד לצדקה שהכל יהא מותר, הרי אכתי חייב מפאת המחשבה.

ה. ממון עניים

יש לדון בעוד נפקא מינה, האם חייל על הכסף ממון עניים, ונפקא מינה לענין יורשים, דמפאת הנדר על הגברא, היורשים יהיו פטורים, משא"כ מפאת הדיבור שיהא לצדקה, הוי ממון עניים וגם היורשים חייבים לתת המעות.

אך אכתי אינו מעלה ארוכה, דהרשב"א פסק לחומרא בהבעיא דיש יד לצדקה, וכתב במחנה אפרים (הל' נדרים סי' ח') דטעמא מפאת ספק בל יחל, ואם כן על הכסף לא חייל ממון עניים מספק, אלא רק משום חיוב גברא, ובוה תיקשי דיחול לא רק בתורת ספק אלא בתורת ודאי מפאת מחשבתו הקודמת. ואולי הרשב"א סובר כהדעה דבצדקה בעינן דיבור ואינו חל במחשבה כלל.

מתכוין לתרומה ואמר אמעשר

הנה איתא במשנה בתרומות (פ"ג מ"ה) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, לא אמר כלום, עד שיהיו פיו ולבו שוין.

אשר ידבנו לבו

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כ"ה ב') איתא בקרא 'אשר ידבנו לבו', ובפרשת ויקהל איתא 'כל נדיב לב'. ואיתא בגמרא שבועות (כ"ז ב') 'מוצא שפתך תשמור ועשית' אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין, תלמוד לומר כל נדיב לב. חזינן דהקדש חל במחשבה. וקיימא לן (יו"ד סי' רנ"ח סעי' י"ג) שגם צדקה דמי להקדש וחל במחשבה. ובס"ד נביא בזה כמה נידונים:

יד לצדקה

הנה מיבעיא לן בגמרא נדרים (ז"א א') האם יש יד לצדקה, כגון דאמר "הדין זוזא לצדקה", ואחר כך אמר על זוז השני "והדין" אבל לא אמר נמי, מי אמרינן כיון דאיתקש צדקה לקרבנות, מה קרבנות יש להן יד אף צדקה יש לה יד, או דלמא רק לבל תאחר הוא דאיתקש. ויש לדון להצד דיש יד לצדקה, האם יהא נאמן לומר שלא התכוין לצדקה אלא לענין אחר.

א. נאמן לומר דלא נתכוין

הנה איתא בריטב"א (ריש נדרים) דביד נאמן לפרש שלא התכוין, כגון האומר אהא ונזיר עובר לפניו, ויכל לומר דנתכוין לאהא בתענית חלום וכן כיוצא בו. ואם כן הכי נמי בכגון יד לצדקה, יהא נאמן לומר שלא התכוין לצדקה.

ב. התכוין להטעות השומעים

מעתה יש לעיין עוד, באומר אהא ונזיר עובר לפניו, וקאמר דבאמת ידע דהמשמעות לנזירות, ובכל זאת התכוין רק להטעות השומעים, מי נימא דהוה דברים שבלב, או דילמא כיון דיכול לומר שהתכוין לתענית חלום, הוא הדין דאין כאן דברים שבלב לענין האי מילתא.

ג. מקפיד על זה שאינו מום

נפקא מינה נמי כשאדם קנה מקח והיה בו מום המבטל מקח, ועוד היה בו דבר שאינו מום, אבל קאמר הלוקח דעל המום הגדול לא איכפת לו, אבל בשעת המקח חשב דאם היה הדבר שאינו מום לא ירצה לקנותו. ובפשוטו הוה דברים שבלב, ואם כן הוא הדין בנידון דידן. וצריך תלמוד.

יחול המחשבה

הנה הקשו רבנן בתראי תיפוק ליה דגם אם ליכא דין יד לצדקה, מכל מקום חל הצדקה מפאת המחשבה.

א. טורי אבן

הנה תירץ בבית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ"ח) מכח דברי הטורי אבן (הבאנו לקמן) דברצונו לדבר לא חיילא מחשבה. [ועוד עיין ביריעות שלמה (יו"ד סי' ס"א סעיף ל"ג)]. אמנם אכתי תיקשי בתרתי, חדא, אם נימא כהסוברים דלא כהטורי אבן. [והרי לפי דברי השי"ח שהבאנו לקמן הרי לענין צדקה תחול מחשבתו]. תו, דיש לדון דאף דברי הטורי אבן אינם מעלים ארוכה לקושיין,

ומחשבה זו קדמה לאמירתו על המטבע השניה, והלכך חייב לקיים מחשבתו.

אמנם יש לדון דלא כהאמור, דהרי מבואר במגן אברהם (סי' תקס"ב סק"א) דהנודר להתענות דחייל נדר, היינו דוקא במחליט להתענות אבל בחושב על תענית וטרם החליט אלא יחליט אחר כך, לית כאן נדרא, ואם כן גם בחושב להקדיש אכתי אין לו החלטה להקדיש, ואם כן גם בצדקה יש לדון כן, ואם כן הדר צריך ביאור דברי הש"ך.

מי שברך

הנה כתב בתשובות דובב מ"שרים (ח"א סי' פ"ז) בנדרים של מי שברך הנהוג בימינו, שהגבאי אומר בלשון עבר "בעבור שנדר", והעולה לתורה אומר סכום, דתיקשי דלא הוי נדר כלל, דהרי הלשון אינה טובה, שאומר בעבור שנדר ובאמת לא נדר בעבר אלא עכשיו נדר. וכן הביא שהעיר בתשובות מהר"ם (ח"א במפתחות ליו"ד סי' ע"ז) שהביא כן מדברי האור זרוע (הל' שבת סי' נ"ז).

א. כולו משתעי הכי

הנה לעני"ד כיון דכולו משתעי הכי, אם כן בהא דקאמרי בעבור שנדר ואיהו קאמר הסכום, הוה לשון מעליא. אך מה כחי כנגד רבותינו שרי התורה.

ב. צדקה חל במחשבה

כתב בדובב מ"שרים, דהרי בעת שהגבאי אומר "בעבור שנדר" סיים הוא הסכום, אם כן אע"פ דליכא לשון נדר, עכ"פ מחוייב מפאת המחשבה דצדקה, דהא חישב במחשבתו ליתן הסך לצדקה, ובצדקה ודאי חלה גם במחשבה ומחוייב ליתן ולקיים מחשבתו. [כמבואר ביו"ד סי' רנ"ח סעיף י"ג כאשר הכריע הרמ"א דעיקר כסברא הראשונה].

ג. טורי אבן

אמנם אכתי תיקשי לטורי אבן הנ"ל, דהרי לא יחול ההתחייבות מחמת המחשבה, שהרי היכא שגמר להוציא בשפתיו ולא הוציא, לא מהני קבלה בלב.

אמנם כתב בדובב מ"שרים, דיש לומר דלא כהטורי אבן ויועיל מפאת מחשבה, דהרי בתירוץ הראשון בתוספות בערכין הנ"ל מבואר דלא כיסוד הטורי אבן ובאמת חייל במחשבה. [חזו"ן דעת הדובב מ"שרים דיש לחוש דלא כהטורי אבן].

אמנם בחזו"ן נחום (ח"א סי' ע"ז) דן דבאופן שחשב על צדקה אחת ואמר אחרת, דפטור מלקיים המחשבה מפאת ספק ספיקא, דדילמא צדקה לא חייל במחשבה, [שהוא ב' דיעות ברמ"א יו"ד סי' רנ"ח סעי' י"ג], ודילמא כהטורי אבן וכחד תירוצא בתוספות ערכין דמחשבה שסותר דיבורו לא חייל.

ד. הכא מדבר

תו העירוני דסברת הטורי אבן שחזו"ן דלא סגי במחשבה בלא דיבור, אבל במי שברך הרי צריך לדבר, ואם כן הרי איכא דיבור רק אינו לשון מעליא, ואם כן מנא לן דלא סגי ליה במחשבה. אך יש לומר דסברא היא דכשמדבר רוצה שיחול רק בדיבור.

כנויים מדין ידות

הנה איתא במשנה בריש נדרים, כל כינויי נדרים כנדרים, ואמרינן בגמרא (שם י"א) ר' יוחנן אמר לשון אומות הן, ר"ש בן לקיש אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודר בו.

והקשה ביתרין האור (מודפס בסוף המשניות נדרים פ"א מ"א) למה לי לדינא דכינויי נדרים כנדרים, הא כיון שיש כאן עכ"פ משמעות הנדר על ידי ביטוי פיו אם כן יהני מדין ידות נדרים, כמו באמר "אהא" ונזיר עובר לפניו מהני מדין יד, אם כן הכא נמי באמר "נזיק" שהוא כינויי של נזיר, הוה ליה כנזיר עובר לפניו.

והנה הקושיא קשה בתרתי, חדא, על מתניתין למה לי לדין כנויים. תו, דהא מבואר בברייתא (י"ב) דלביית הלל דוקא כנויים אסיירי אבל כינויי כינויין שרי, ופירש בר"ן דלא הוי לשון מעליא, [זה לשונו, דאפילו משתעי הכי ליתיה מעיקר לשון אלא דמנייהו משתבשי בהכי ולאו לישנא הוא].

ובתוספות בערכין (ה' א' ד"ה אדם) ביארו המשנה בב' דרכים, חדא, שיש לומר דלא אמר כלום, היינו דוקא מה שהוציא בפיו, אבל באמת מחשבתו חיילא. תו, דאף מחשבתו לא חיילא כיון דטעה ודיבר להיפוך.

והקשה בטורי אבן בחגיגה (י' א' באבני שהם ד"ה דילמא) על תירוצם השני, אמאי לא חיילא המחשבה, הרי בעלמא תרומה והקדש חיילי במחשבה, ואם כן אע"ג דדיבורו להיפוך מכל מקום תחול מחשבתו. ויש לדון לבאר בכמה דרכים:

א. בדיבר בפיו לא מהני המחשבה

הנה תירץ בטורי אבן, דאימת חיילא מחשבתו, כאשר לא רצה לומר בפיו מדי, אבל היכא דרצה לומר בפיו, לא מהני מחשבתו, אע"פ שבסוף לא אמר כהוגן.

וביאר דהוא מסברא, דהיכא דרצה לומר בפיו, כל כמה שלא הוציא בשפתיו מה שחשב לומר לא מהני כלום, עוד כתב דמקורו מהא דילפינן מקרא בגמרא שבועות (כ"ו ב') דבכל התורה בגמר להוציא בשפתיו לא יחול במחשבתו.

ב. רק בסותר לא מהני

הנה ראיתי באור גדול (סי' ל"ז) שכתב בדעת הש"ך, דטעמא דהמשנה בתרומות דלא כהטורי אבן דכל שרוצה לומר בשפתיו לא חל במחשבה, אלא באמת גם בכהאי גוונא חל במחשבה.

אלא טעמא דדוקא באופן שדיבור פיו סותר למחשבתו, כמו במשנה בתרומות, אז לא חיילא מחשבתו. [משא"כ בגוונא דהש"ך דלקמן בסלעים לצדקה, חייל מחשבתו, מכיון דלא סתרי אהדדי].

ג. שלא יהא ברכה לבטלה

כתב בתשובות חזו"ן נחום (ח"א סי' ע"ז) דלעולם דלא כהטורי אבן והמחשבה חיילא, ורק שאני במתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, דאיכא טעם מיוחדת אמאי לא חיילא המחשבה של תרומה.

דהנה כתב הגרע"א (קמא סי' כ"ט) על פי הבית יוסף (או"ח סי' תל"ב) דמה שלא תקנו לברך על ביטול החמץ שהוא מן התורה, משום דאין מברכין על דברים שבלב. ואם כן לפי זה הוא הדין לגבי תרומה היכי שמפריש במחשבה לא יברך על ההפרשה. [נמצינו שכתב בבית יצחק (יו"ד ח"א סי' ו') דממילא איכא איסורא להפריש במחשבה משום שמפסיד הברכה].

אם כן לגבי תרומה בגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא, לא מהני ההפרשה על פי מחשבתו, דהרי כיון דמברכין על הפרשת תרומה ומעשרות, אם כן הוי כמפרש בהדיא שלא תחול התרומה במחשבה אלא תחול רק כשיוציא בשפתיו, דאם לא כן תהיה ברכתו לבטלה משום דאין מברכין על דברים שבלב.

וצריך עיון דאכתי הוה ברכה לבטלה מפאת שהפסיק בדיבור ואמר "מעשר", ואולי סבירא ליה דאתקל מלוליה לא הוי הפסק.

או דילמא הא דאמר מתחילה מלת "הרי" מהני שיחול הברכה ואינו הפסק מה שאחר כך טעה ואמר מעשר. אך בטעה בספירת העומר אמרינן דבכהאי גוונא הוה הפסק. [ענין שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ו', ופרי מגדים שם א"א סי' ק"ב, וענין מה שהבאנו בזה בגליון של פרשת קדושים (תשע"ד)].

ד. לחלק בין מחשבה דתרומה לצדקה

הנה איתא ברמ"א (יו"ד סי' רנ"ח סעי' ב') דאם רצה לומר על מטבע מסויים שיהא לצדקה, וטעה והוציא בשפתיו על מטבע אחר, הוה טעות ואינו כלום. וכתב בש"ך (שם סק"ה) דמכיון דהכריע ברמ"א (שם סעי' י"ג) דצדקה חל במחשבה כמו בהקדש, אם כן הא דכתב דאינו כלום, היינו דוקא דאותו שהוציא בפיו בטעות אינו לצדקה, אבל אותו שחשב בלבו חייב ליתן לצדקה. [אמנם בט"ז (שם סק"ב) כתב דגם זה שחשב לא חייל].

ותיקשי, דלכאורה לפי דברי הטורי אבן בביאור המשנה בתרומות, דכאשר רצה לומר בשפתיו לא חייל במחשבה, אע"פ שבאמת לא אמר, אם כן הכי נמי בדברי הש"ך, מכיון דאמר בפיו, אם כן לא תחול הצדקה במחשבה.

ויש לחלק שהש"ך ביאר אחרת המשנה בתרומות, דמחשבה לעשות תרומה חלוק ממחשבה לתת צדקה, דלענין מחשבה לעשות תרומה לא חיילא חיוב על הגברא כלל, אלא רק התפסת שם תרומה, ואם כן בנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, מכיון דלא חיילא מחשבתו על התרומה מפאת דסותר לדיבורו, אם כן לא חייל כלום, משא"כ לענין צדקה, מחשבתו לעשות לצדקה חיילא על הגברא, דזה גופא נדר מצוה,

השתא תיקשי ליהני מיהת מדין יד.

ואשכחן ששה תירוצים:

א. לטורי אבן הני"ל

הנה אם נימא כדברי הטורי אבן הני"ל, יש לדון ליישב קושיית יתרון האור, דמצד יד לא יועיל מכיון דבאמר כנויין כוונתו לדיבור גמור ולא ליד, ודיבור גמור אינו מועיל בלא דין כנויים.

אמנם תליא בפלוגתא הני"ל אם אמרינן כהטורי אבן. תו העירוני לחלק, דהטורי אבן קאמר דוקא במחשבה ודיבור שמקפיד על הדיבור, משא"כ ביד ודיבור מעליא לא קאמר שמקפיד על דיבור גמור.

ב. אנו משלימין דבריו

הנה תירץ ביתרון האור, דמדין יד הכוונה הוא דהיכא דאינו גומר דבריו אנו משלימין דבריו, וזה שייך רק כשאנו משלים בעצמו אחרת, אבל היכא שהוא השלים דבריו שלא כהוגן אין אנו מתקנין אותו.

אמנם בסברא אינו כן, דענין יד אינו דאנו בעינן להשלים דבריו, אלא שסגי במה שאמר, כיון דמוכח או דנוטה שזהו כוונתו, ואם כן חצי דיבורו עם כוונתו מהני.

וביתרון האור מביא ראייה לדבריו מהמשנה למלך (פ"א מהל' נדרים ה"ז) דהאומר אסור עלי כנבילה, לא מהני שיהא אסור כקרבן, מכיון דבאמר "אסור עלי" אסור כקרבן מדין יד, ואם גמר "כנבילה" לא מהני.

ולכאורה יש לדחות הראייה, דלעולם יש לומר דיד פירושו דמספיק מה שאמר, ולא דאנו גומרים דבריו, אבל התם דאמר דאסור כנבילה הוה מטעמא אחרינא, דהרי גלי לן דרוצה להתפסס בכנבילה וזה אינו מועיל.

ג. נאמן לפרש שלא התכוין

הנה יש ליישב לפי מה שכתב בריטב"א (ריש נדרים) דביד נאמן לפרש דלא נתכוין, וכגון האומר אהא ונזיר עובר לפניו יוכל לומר דנתכוין לאהא בתענית חלום וכן כיוצא בו.

מעתה בכגון האומר "אהא נזיק", אם הוה לשון מעליא מחמת כנויין, אינו יכול לפרש שלא התכוין לנזירות, אך אם כל הא דהוה נזיר היינו מפאת "אהא" ומדין יד, אבל "הנזיק" לא הוי לשון, אם כן יוכל לפרש שלא התכוין לנזירות.

אמנם אין התירוץ מחוור, דבשלמא ב"אהא", דאינו ברור כולי האי, יכול לומר שלא התכוין להנזיר שעומד לפניו, אלא התכוין לאהא אחר, אבל הכא כשאומר נזיק, הרי ברירא כוונתו לגמרי שמתכוין לנזירות, אלא דבעינן ליד מפאת הלשון דרק "אהא" הוי לשון, ואם כן לא יוכל לפרש גם בלא דינא במתניתין.

תו הקשו דאכתי אידך תיקשי הקושיא מכנויי כנויים שמותרים, דיהני מדין יד, ואטו איירי התם דוקא באומר שאינו מתכוין.

ד. ביד אי אפשר להתפסס

הנה כתב בריטב"א (נדרים י"ד א', ד"ה ואנו, וד"ה הלך) דביד אי אפשר להתפסס, ואם כן נימא דמתניתין דכנויים קאמרה דהוה לשון מעליא דנפקא מינה לענין התפסה.

אך באמת גם זה אי אפשר לומר, חדא, דתיקשי ברייתא דכנויי כנויים. וכי תימא דאם אמרינן דמתניתין דקאמרה דהוה כנויי היא לענין האי נפקא מינה, אם כן ברייתא דכנויי כנויים נמי קיימא אהא. אך לכאורה יש לחלק, דמתניתין דמהני כנויין איירי בכל גוונא, אלא דבחד גוונא ליכא חידוש ובחד גוונא איכא חידוש, אבל לאוקמי ברייתא דלא מהני כנויי כינויין רק בגוונא דהתפסה הוא צריך עיון.

תו הקשו אהאי תירוצא דהתפסה, דמתניתין קתני נמי כינויי שבועות ולמאי נפקא מינה, דלענין התפסה קיימא לן כרבא (שבועות כ' א', שו"ע יו"ד סי' רל"ט סעי' ט') דהמתפסס בשבועה לא מהני.

ואי נימא דאין יד לשבועה כמו שכתבו תוספות (נדרים ב' ב' ד"ה ומ"ש) הוה אתי שפיר, אך אינו מוסכם כמו דחזינן ברמב"ן (מובא בר"ן נדרים ב' ב' ד"ה אידין) בנדר בלשון שבועה דמהני מדין יד, וכי תימא דקאמר במשנה כנויי שבועות אע"פ שאין בהם חידוש, אידי דשאר כנויים דנדרים וחרמים, אמנם אכתי תיקשי מהא (שם י' ב') דלבית הלל כנויי כנויים דשבועות שרי, ואמאי הא מיתסר משום יד, וכי תימא לענין התפסה, הא אין התפסה בשבועה.

ה. אהא מדין התפסה

תו תירצו דאהא דמהני בנזיר עובר לפניו, היינו אהא כמוך ומדין התפסה, ואם כן בכנויים לא שייך לומר כן דהרי לא אמר לשון של התפסה.

אך לפי זה אם ישאל הנזיר שעבר לפניו פקע הנזירות, או כגון שבאמת זה שעבר לפניו לא הוה נזיר רק חשבו שהוא נזיר. [וכן בהיה העובר נזיר שמשון וחשב שהוא נזיר רגיל].

ו. כוונתו לדברי הבלים

הנה למה שכתב בתוספות רי"ד (נדרים י"ב) דכנויי כנויים בשבועה לא אמרינן אף שהזכיר שם בחשבועה, דמדלא קאמר לשון בני אדם, אמרינן שאין כוונתו אלא לדברי הבלים והזכיר שם שמים לבטלה, ואם כן יש לדון דהוה הדין כנויים בלא חידושא דמתניתין לא יועילו משום יד דאמרינן דהוי דברי הבלים.

ויש לדון דלמסקנת התוספות רי"ד (שם) דשבועה לא בעיא הזכרת השם, אם כן איירי כנויי כנויים בלא שם, אם כן אזדא האי תירוצא.

שכח למי נדר

הנה איתא בתשובות חתם סופר (ח"ב יו"ד סי' ר"מ) עובדא הוה באחד שעלה לספר תורה ונדר סך מה לצדקה לאחד מהצדקות שבעיר, ויהיה בעיר כמה מיני צדקות, כגון של עניי העיר ושל תלמוד תורה ושל קברנים ושל הכנסת כלה ושל בקור חולים, והוא נדר לאחד מהם ושכח לאיזה מהם פרט.

ועתה יש להסתפק אי נימא מספיקא צריך לשלם לכולם, או דילמא אינו צריך לשלם כלל, דלכל אחד יאמר אייתי לי ראייה דאנת הוא ואשלם לך, או דילמא יניח פעם אחת ביניהם ויסתלק.

א. תליא בפלוגתא רשב"א ור"ן

הנה כתב בחתם סופר, דתליא בפלוגתא הרשב"א ור"ן (נדרים ז' א') דלהרשב"א דספק צדקה לחומרא, אם כן יתן לכל מי שמסופק, משא"כ להר"ן דספיקו לקולא, יהא פטור מכולם מצד ספק ממון. וכתב בחתם סופר דנקטינן כרשב"א ורמב"ן דספק צדקה ספיקא דאיסורא הוא, כיון דעוד קמאי סברי כרמב"ן ורשב"א. ואם כן משום ספק איסורא צריך לשלם לכל הצדקות כולם עד שלא ישאר לו שום ספק.

ב. במה פליגי רשב"א ור"ן

אמנם יש לדון דגם הר"ן מודה דבכהאי גוונא ספיקו לחומרא וכדלקמן. וקודם יתבאר פלוגתא הרשב"א ור"ן, ואחר כך נדון מהו לענין דינא דהחתם סופר.

דהנה פלוגתא הר"ן ורשב"א הוא בהא דמספקינן בגמרא נדרים נ"ו ב', ז' א' ביד לפיאה ויד לצדקה, דאם אמר "הדין נמי" ודאי חייל, אלא מהו באמר רק "הדין".

וכתב בר"ן (שם ז' א') דבתרוייהו דהיינו פיאה וצדקה הוי חד ספק, ואין סברא בחד יתר מחבריה, אלא דלא איתמר בהדי הדדי, ולא איפשטא.

וכתב ברמב"ן ורשב"א (מובא בר"ן שם) דאזלינן לחומרא בפיאה וצדקה, דהוה ספק איסור, וקיימא לן נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא, וכך כתב ברא"ש. אבל בר"ן פליג דאזלינן לקולא, שספק ממון עניים הרי הוא ספק ממון דאזלינן ביה לקולא לנתבע.

ג. הוכחת הר"ן נגד הרשב"א

הנה הביא בר"ן ראייה דספק ממון עניים הוה ספק ממון, מהא דאמרינן (חולין קל"ד א') דספק מתנות עניים, כגון מה שבתוך חורי הנמלים, כל הטעם שחייב לתתו לעניים היינו רק משום חזקת חיוב, ואם לא כן היה דומה לספק זרוע לחיים וקיבה שספיקו פטור. ועוד ראייה דחזינן בחורי הנמלים דלא הוה מדמינן לספק גלגול דספיקו לחומרא, דשאני ספק גלגול שהוא ספק איסור דחלה, מבואר דספק ממון עניים הוה ספק ממון ואזלינן לקולא. ועוד ראייה, דמבואר בגמרא יומא (ח' ב') לענין מעשר עני דבספק פטור מליתן לעניים.

ד. תירוץ הקרבן נתנאל בדעת הרשב"א

מעתה תיקשי על הרשב"א ורמב"ן מהני ג' ראיות הני"ל, דחזינן

של קרבן פסח בידים, ונימא דכשאין חיוב פסח אין בל תאחר, ויש בזה הרבה פרטים). אלא אולי סובר הרשב"א דהאומר הרי זה פיאה איכללא בזה דמתחייב לעשותו פאה, וממילא הוה ספק בל יחל ומוצא שפתיך תשמור, דהרי חזינן דהאומר הרי הם צדקה על דבר שלא בא לעולם, כגון על נכסי אביו שעדיין חי, לאחר שימות חייב לעשותם צדקה. ולפי זה הוא הדין באמר על ערוגה שהיא פיאה בנכסי אביו, כשימות אביו חייב לעשותה פיאה. וצריך עיון.

ו. שיטת הר"ן דהוה רק ספק ממון

אמנם שיטת הר"ן דכשם דביוורשים מודה הרשב"א דספיקא לקולא, דאין כאן איסורא, הכי נמי בדידיה, דקאמר רק דזה צדקה וזה פיאה, ואין על גופו שום חיוב, וכן פירש דברי הר"ן במחנה אפרים (הל' צדקה סי' ב'). [וזה לשון המחנה אפרים, הר"ן סובר דהאומר זה לעניים, באמירה בלחוד זכו בו עניים, וכי מספקא לן אי קנו בו עניים אי לא מוקמינן נכסים אחזקתן]. והנה לפי זה אם לא יאמר על מטבע שלפניו שיהא לצדקה, אלא על גופו שיתחייב לתת צדקה, ויש ספק, גם הר"ן יודה שיש להחמיר.

ז. מעתה בנידון החתם סופר

מעתה בנידון החתם סופר, הרי למאי דכתבנו גם הר"ן יודה לרשב"א בכהאי גוונא, דהרי מכיון דהנידון שמחייב את גופו, אם כן אמרינן דספק איסורא לחומרא.

ויש להעיר עוד בדברי החתם סופר, דבכגון אם אמר לתת להכנסת כלה ואין כלות, ויש חברה קדישא, איכא למילף מהחתם סופר דאכתי פטור, דאם נימא דכשליכא יכול לשנות מזה לזה, אם כן בהאי נידון יתן מיהת לאחד מהם. [וצריך עיון בפנים בחתם סופר, דדילמא קאמר רק דלרשב"א לכולהו משא"כ להר"ן חדא מיהת חייב].

עניי שבת

ומשני עוקצין, שוין, היאך יתכן דעוקץ עם ג' גרוגרות כנגד ב' עוקצין קיל, כאשר כנגד עוקץ אחד עם ג' גרוגרות חמיר, והרי אמרת דשקולין הם ג' גרוגרות מב' עוקצין וג' גרוגרות בעוקץ אחד.

אלא שמעינן לכאורה דלהר"ן כשלוקח לפיקוח נפש ב' גרוגרות מב' עוקצין ויכול ב' גרוגרות מעוקץ אחד, יש כאן איסור דאורייתא, ואם כן תיקשי על הקרית ספר.

ג. לחלק בין מרבה בכמות למרבה באיכות

אלא יש לומר דלא קאמר הקרית ספר אלא כשלא מפיש בכמות האיסור אלא רק באיכות האיסור, אמנם במפיש בכמות האיסור חודה דאיכא איסור דאורייתא.

ולפי זה אם הביא לפיקוח נפש מרשות ממוקם רחוק כשהלך כמה פעמים ד' אמות ברשות הרבים, והיה יכול להביא ממקום קרוב, גם להקרית ספר יהא דאורייתא.

ד. שבת חמירא מכמה כזיתי נבילה

הנה הרשב"ץ (חי' סי' ל"ז) סבירא ליה דמלאכה אחת בשבת שהוא בסקילה, חמירא מכמה כזיתי נבילה שהם רק בלא תעשה.

מעתה להקרית ספר דמן התורה שבת ולא תעשה שקולין, נמצא דאיסור שבת ואיסור דכזית נבילה שקולין, ואם כן היאך יתכן דכמה כזיתים קילי משבת ומותר להרבות באיסור נבילה, אלא על כרחך שמעינן דלא כהקרית ספר.

אלא אם כן נימא דרשב"ץ סובר כרשב"א (הובא בר"ן שם) דכל ריבוי בשיעורין מותר מן התורה, ואם כן באוכל כמה כזיתים ליכא תוספת איסור. [ולרשב"א אין ראיה הנ"ל דרבו מעשה קצירה אסור מן התורה].

דבספק ממון עניים אמרינן דספיקו לקולא ופטור מלתת לעניים. ועוד הקשה בש"ך (יו"ד סי' תנ"ט סי' י"ד) דהרשב"א עצמו כתב בתשובות (סו"ס תרנ"ז) דבספק ממון עניים אזלינן לקולא.

וכתב בקרבן נתנאל ליישב דעת הרשב"א, דודאי ספק ממון עניים הוה ספק ממון ואזלינן לקולא, אלא שאני הא דכתב ברשב"א בספק יד לצדקה ופאה דאזלינן לחומרא, דהתם איירי בנודר עצמו שספק אם התחייב לתת המתנת עניים, ואיכא ספיקא דאיסורא דמוצא שפתיך תשמור, [והוי מצי למימר משום בל יחל], הלכך אזלינן לחומרא. משא"כ לענין קושיית הר"ן מחורי הנמלים ומהסוגיא ביומא במעשר שני דמקילינן בספק ממון עניים, התם לא איירי בנודר ואם כן ליכא מוצא שפתיך תשמור, וכמו כן בתשובת הרשב"א איירי התם ביורשים שלא נדרו וכל הנידון רק מפאת דיש איסור על גופו.

נמצא דכל דברי הרשב"א רק מפאת דיש איסור על גופו.

ה. אמאי בפיאה נתחייב גופו

אמנם דברי הקרבן נתנאל צריכים תלמוד, דהרי הרשב"א קאמר נמי בספק פיאה דאזלינן לחומרא, והתם ליכא משום מוצא שפתיך תשמור, דהרי כבר חייב לתת פיאה, ורק אומר שהאי ערוגה יהא הפיאה, ואם כן הוה ספק ממון דהנותן מוחזק, ואם כן אכתי תיקשי דברי הרשב"א מאי שנה ספק פיאה מספק מעשר עני.

[וכי תימא משום בל תאחר, דאיכא בל תאחר בפיאה כדאמרינן בגמרא (שם) דאיתקש לבל תאחר, אך כבר כתב במהרי"ט (חי' חו"מ סי' קכ"ד) דהא דכתב בר"ן דספק פיאה לקולא ואמאי הא איכא איסור בל תאחר וספק איסור לחומרא, וכתב דכיון דאין פיאה מפאת המוציא מחבירו עליו הראיה, ממילא ליכא בל תאחר. ואגב יש לעיין אם עוסק במצוה פטור מבל תאחר דהוה לאו, ויש לדון דכשאין עשה אין לאו, ובוזה יהא נוחא קושיית אבני נזר (או"ח סי' שפ"ב) דמטמא למת מצוה ועוקר בל תאחר

הקל הקל תחילה

הנה אמרינן (יומא פ"ג א') דבמוכר לעבור על איסור מחמת פיקוח נפש עבדינן הקל הקל תחילה.

ונחלקו רבנן בתראי בעבר ועשה האיסור החמור, האם עבר על איסור דאורייתא ולוקה, וכן דעת החתם סופר (וכ' מתבאר בתשובות יו"ד סי' ע"ז), או דילמא אינו אלא איסור דרבנן ואינו לוקה, וכך כתב המבי"ט (קרית ספר, הלכות מאכלות אסורות פרק י"ד). ויש לדון בפלוגתתם בכמה אנפי:

א. מוכח כחתם סופר

הנה אמרינן בגמרא מנחות (ס"ד א') דבמוכר לתלוש גרוגרות מחמת פיקוח נפש, ואיכא לפניו או עוקץ אחד עם ג' גרוגרות, או שני עוקצין דבכל אחד גרוגרת, עדיף לתלוש העוקץ האחד.

והנה לדעת הר"ן (הובא בר"ן ביצה ט' ב' מדפי הר"ף) דריבוי בשיעורין הוא איסור מן התורה, אם כן לכאורה שמעינן מגמרא הנ"ל דמי שהיה יכול לקחת ב' גרוגרות מעוקץ אחד בבת אחת, ולקח משני עוקצין בזה אחר זה, קעבר על איסור דאורייתא, דאם לא כן אכתי יקח משני עוקצין, דהרי גם בעוקץ אחד איכא ברבוי שיעורים איסור דאורייתא. ויהא מוכח כדברי החתם סופר הנ"ל דהקל הקל תחילה הוא דינא דאורייתא.

ב. ביאור הוכחה הנ"ל

וכי תימא דלעולם נימא כהקרית ספר דהקל הקל תחילה הוי דין דרבנן, והכא משום הכי אמרינן דיקח העוקץ עם הג' דהרי בלא פיקוח נפש כלל, יש יותר עבירה בבי' גרוגרות נפרדות מאשר ב' בעוקץ אחד, והלכך בפיקוח נפש עבדינן הקל.

אך הגע עצמך דאם במקום פיקוח נפש ב' גרוגרות מעוקץ אחד

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית שרה רבקה ע"ה בת הרה"ח יקותיאל יוסף זצ"ל מחברתו הטהורה של כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט זי"ע מביאלא בני ברק נלב"ע ה' אד"א תשע"ט

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פרשת זכור

כשאין קוראים פרשת זכור - חוזרים לשעבוד מצרים

'זכור את אשר עשה לך עמלק', במסכת מגילה (יח, א) דרשו 'זכור' הוא בפה. ובפסיקתא רבתי פ' זכור (יב, ב) דרשו על הפסוק באיוב (יג, יב) 'זכרונכם משלי אפר לגבי חומר גביכם', שהוא 'מדבר כנגד ישראל', שנאמר להם הקב"ה אני מצווה לכם שתהיו מזכירים שניים זכרונות, שנאמר זכור את אשר עשה וגו', תמחה זכר עמלק וגו', הרי שניים, אלא הוי יודעים, שאם אין אתם עתידים להיות זוכרים אותם וקוראים בכל שנה, שאני מחזיר אתכם לשיעבודם של מצרים 'לגבי חומר גביכם' כענין שנאמר 'בחומר ובלבנים' (שמות א, יד), הוי זכור את אשר עשה לך עמלק'.

וביאר החת"ס (שיר מעון פ' זכור) שהכוונה בזה שהרי ידוע ששואלים ודורשים בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח, והענין מבואר בספרים שכבר מל' יום קודם הפסח הקב"ה פועל להוציא את נשמת הכלל מעמקי הקליפות וטומאת מצרים, וענין זה נמשך מפורים שהוא שלושים יום קודם הפסח, עד שמושלמת היציאה מטומאת מצרים כליל ארבע עשר שבועות את החמץ ומבטלים אותו כליל לגמרי, ובי"ד ניסן אחר חצות תהא מחיית עמלק לגמרי, כמו שרמזו חז"ל (בתיקונים) 'כי י"ד על כס קה', ואז כליל פסח אנו בני חורין לגמרי, וכמו שנאמר (דברים ו, כג) 'ואותנו הוציא משם' שבכל שנה ושנה מתעורר מלמעלה אותו הכוח של היציאה מטומאת מצרים.

והנה ידוע שבכל שבת ושבת נגזר בשמים ממעל כל מה שייצא מהכוח אל הפועל בשבוע הבא, ונמצא שכל דבר שיהיה בימי השבוע הוא רק היציאה בפועל של מה שהיה בכוח בשבת, ולכן מברכים החודש בשבת, ושבת שקודם יוכ"פ הוא שבת שזכה.

ובפסיקתא להלן (שם) איתא 'אמר להם הקב"ה, בני, אין לכם אלא להיות קוראים פרשת עמלק בכל שנה ומעלה אני עליכם כאילו אתם מוחים שמו מן העולם', ומבואר שכיון שבשבוע זה חלים ימי הפורים שעניינם מחיית עמלק, לכן קוראים בשבת זו פרשת זכור שבה כתובה מחיית עמלק שהיא השורש לנס פורים.

והנה ידוע שקליפת עמלק היא היותר קשה, וכאשר מוחים את עמלק בשבת 'זכור' הרי זוהי ההכנה היותר טובה ליציאת מצרים שבכל שנה כי שבת זו היא השורש לימי הפורים שהם תחילת טהרת ישראל בגאולתם ממצרים בשנה זו. וזוהי כוונת חז"ל שאם ח"ו אין קוראים פרשת זכור הקב"ה מחזיר אתכם לשעבוד מצרים, ודו"ק.

שלושים יום קודם הרגל

בילקוט שמעוני על התורה (ר"פ ויקהל רמז ת"ח) כתב 'רבותינו בעלי אגדה אומרים מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זאת בלבד, אמר הקב"ה עשה לך

קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת וכו', מכאן אמרו משה תקן להם לישראל שיהיו דורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג, ע"ש.

ופירשו המפרשים שהדיוק של המדרש שמאורע זה היה בשבת, שהרי לא מצינו שהקהיל משה לישראל בחצוצרות, אלא ודאי שהיה זה בשבת, ולכך צוה להם גם ששת ימים וגו' כמו שנאמר בהמשך הפרשה, והיינו משום שהיה דורש להם הלכות שבת.

ועדיין צ"ב מנלן שגם שואלים הלכות פסח בפסח וכו' הא ויקהל היה בשבת ומשה דרש להם הלכות שבת ומה ענין זה לדרוש בכל מועד מענינו של יום. וביאר ב'דברי יהונתן' על פי הר"ן שהקשה למה לו למשה לתקן שיהיו דורשים הל' פסח ב'פסח', הא ילפינן מקרא בפסחים (ו, א) ששואלים ודורשים בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח, וא"כ כ"ש שדורשים באותו היום עצמו.

ונאמרו בזה כמה תירוצים א. ע"פ דברי הר"ן (שם) שפירש שהדין שואלים ודורשים היינו שאם בזמן הזה באו שני תלמידים, ואחד מהם שואל בהלכות פסח, נזקקין לו יותר מפני שהשואל בהלכות הפסח שואל כענין. ולדבריו יש ליישב שבאמת דורשים רק ביום הפסח עצמו, והדין שואלים ל' יום הוא דין רק להזדקק יותר למי ששואל בהלכות הללו.

והביאור הלכה (ריש הל' פסח ס' תכט) הביא את הדברים וכתב שאע"פ שברשב"א במגילה (לב, א) גם מבואר כן, אך מדברי רש"י בכמה מקומות והתוס' והרוקח ועוד ראשונים עולה להדיא שהדין הוא לדרוש שלושים יום בהל' הפסח. ולענין הקושיא הנ"ל למה היתה נצרכת תקנה לדרוש בפסח, כתב הבה"ל שמדברי הגר"א בבאורו נראה שאכן בתקנת משה לדרוש בהלכות הפסח אין הכונה דוקא על יום החג לבד אלא על יום החג ועל כל הזמן שמקודם. עוד הביא בשם הפר"ח שכתב ע"פ דברי הירושלמי לחלק בין החיוב ללמוד בבית הועד שהוא חיוב על כל הל' יום, משא"כ החיוב ללמוד עם בני ביתו שהוא דין רק הלכות חג בחג ע"ש.

ובדברי יהונתן תירץ באופן אחר, שהנה יש להסתפק אם גם בשבת שבתוך הל' יום שקודם הפסח צריך לדרוש בהלכות פסח, או דילמא שבשבת דורשים בהלכות שבת שזהו הרי חיוב שקיים בכל שבת. ואע"פ שאם פסח עצמו חל בשבת, יש להוכיח מהגמרא במגילה (ד, א) ששואלים בהלכות הפסח דאיתא שם 'ואמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום, מאי אריא פורים אפילו יום טוב, נמי דתניא משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח וכו'. ומוכח שכשחל פסח עצמו בשבת דורשים בהלכות פסח, אך עדיין יש להסתפק בשבת שבתוך הל' יום שקודם הרגל, האם דורשים בהלכות הפסח או בהלכות שבת.

ולכאורה יש להביא ראיה מהמדרש הנ"ל שאין דורשים בשבת זו בהלכות הפסח, שהלא המאורע של 'ויקהל משה' פירש רש"י

ומעתה מתבארים ביותר דברי המדרש על פרשת ויקהל שמשה תיקן להם לישראל לדרוש הלכות חג בחג, ולכאורה אינו מחזור מה שייכות עניין זה לויקהל שהיה בשבת שאז תיקן להם שיקהילו קהילות ללמוד הלכות שבת בשבת, ולמבואר נחא שמאחר שתיקן משה שילמדו הלכות שבת בשבת גם בתוך שלושים יום שקודם הרגל שהרי שבת שבתוך ל' יום לרגל היתה, לפיכך אמר המדרש שמשה תיקן שבחג עצמו דורשים הלכות יו"ט, עכ"ד, ועי"ש.

דהיינו למחרת יום הכיפורים, והרי זה בתוך ל' יום שקודם חג הסוכות ואע"פ כן איתא בחז"ל שדרש בשבת בהלכות שבת, ובהכרח שכל יום שקודם הרגל דורשים בשבת בהלכות שבת ואינו דומה לפסח שחל להיות בשבת.

ולפי"ז מיושבת הקושיא הנ"ל, שאפשר לומר שתקנת משה לדרוש הלכות חג בחג היינו שתיקן שביו"ט עצמו דורשים בהלכות היו"ט גם בשבת.

ז' באדר - הכנה לפורים

ונמצא א"כ שביום ז' אדר, יום סילוקו של משה רבינו הייתה גם שמחה נפלאה, שהרי באותו היום נולדו עם ישראל ע"י סיום קבלת התורה, ועל כך נאמר "היום הזה נהיית לעם", והיינו משום שאין תלמיד יורד לסוף דעתו של רבו אלא לאחר ארבעים שנה כמבואר ברש"י שם, ובסוף הארבעים שנה הושלמה קבלת התורה. ויוצא א"כ שביום זה נולד כל ההמשך של משה רבינו.

וזהו שלא השכיל המן הרשע, שהן אמת שביום זה נסתלק משה, אבל ביום זה חלה לידת עם ישראל. והוסיף שאפשר עוד, שמן הדין היה ראוי שמחמת השמחה הגדולה הזו ידחו את ימי אכלו של משה, וכמו שמצינו שאם מת אביו של חתן מכניסים את המת לחדר ונוהגים קודם שבעת ימי המשתה, ורק אח"כ חלים ימי האבלות וכמבואר בכתובות (ג, ב), אכן כיון שהקב"ה התעסק בקבורת משה רבינו וקברו באותו היום, הרי בהכרח חלו קודם ימי האבלות, ורק אח"כ קבעו את ימי המשתה על השמחה הנפלאה ש'היום הזה נהיית לעם', וזהו שנקבע לדורות י"ד באדר, שהוא סוף ימי האבלות, כיו"ט בעם ישראל, על כך שנהיו לעם ה', וקיבלו שוב את התורה מאהבה.

ומבואר היטב שיש שייכות בין יום ז' באדר לי"ד, וימים אלו שהיו ימי אכלו של משה [שמיוחדים ללמוד ולדבוק ב'תורת משה'], הם ההכנה לשמחה המיוחדת בי"ד באדר על 'היום הזה נהיית לעם' וכנגד זה בדורו של מרדכי 'הדר קבלוה בימי אחשוורוש', ודו"ק.

הן קרבו ימיה למות - הן לא יאמינו לי

והנה בילקוט (וילך, רמז תתקמא) על הפסוק 'הן קרבו ימיה למות' איתא, 'אמר משה בהן קלסתיך' הן לה' אלוך השמים ושמי השמים' ובהן אתה גוזר עלי מיתה, אמר לו הקב"ה שכן רע מונה את הנכנסות ואינו מונה את היוצאות, א"ל אין את זכור בשעה שאמרת 'הן לא יאמינו לי', יעו"ש. [ובדרשות חת"ס במה שביאר בזה בכמה אנפיו].

ונראה לבאר את הדברים, שהנה במשך חכמה בפרשת ואתחנן (ד, טו) ביאר מה שנאמר בפסוק 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם פן תשחיתם וגו', וה' התאנף בי על דבריכם וגו', ולכאורה אינו מבואר מה השייכות בין הדברים. וביאר שהכוונה בזה שהטעם למיתת משה רבינו קודם שנכנס לארץ משום שהיה חשש שיעשו ממשה רבינו עבודה זרה, דבשלמא דור יוצאי מצרים ראו את משה רבינו מקטנותו איך שגדל ועלה ונתעלה עד מדרגתו הגבוהה, אבל בניהם

היום הזה נהיית לעם - הדר קבלוה בימי אחשוורוש

בידוע חג השבועות - יום מתן תורה, ניתן לישראל אחר ימי ספירת העומר שהם ספירה כ'שבעה נקיים' שבע פעמים וכדאיתא בזה"ק, אולם לגבי ה'הדר קבלוה מאהבה' בימי אחשוורוש כמבואר בשבת (פח, א) שהיה בזה קבלת התורה מחדש, לא נזכר שהייתה ספירה כספירת העומר.

אכן נראה שגם בקבלת התורה מרצון שוב הייתה ספירת שבעה מז' באדר, ולא בכדי מתחילים הימים האלו בז' באדר יום פטירתו ולידתו של משה רבינו ע"ה, ונבאר קצת מהותו של יום.

איתא בגמרא במגילה (יג, ב) 'הפיל פור הוא הגורל, תנא כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד'.

ובדרשות ח"ס (ח"א, קלו, א) ביאר שאע"פ שהמן ידע שמשה רבינו נולד באדר, אבל חשב שמכיוון שהייתה גזירה להשליך את כל הבן הנולד ליאור, א"כ כל מי שנולד - למיתה נולד, ודין גברא קטילא עליו, וזהו שנולד ומת באותו היום, אבל באמת שהמן לא ידע שאצל היהודים אין דבר כזה של גברא קטילא כי הקב"ה מקדים רפואה למכה, ע"ש בכל דבריו.

והנה ביעב"ץ (הובא בדרשות ח"ס שם קעג, ג) כתב שיום י"ד וט"ו לחודש אדר נקבעו לדורות לימים טובים, כי משה רבינו נולד בז' אדר שהיה יום שב"ק, ואע"פ שהיה צריך להיות יום מילתו בשבת שהוא י"ד, אך מכיוון שנולד מהול, נדחתה הטפת דם בריתו ליום ט"ו, ולכן הוקבעו לדורות י"ד וט"ו לימים טובים, ותמה הח"ס דהתינח יום ט"ו אבל י"ד הרי לא היה בפועל כלום, אלא היה יום השמיני שלו בלבד.

ולכן כתב לבאר בדרך זו, דאיתא בפרשת וילך (לא, ט) שמשה רבינו ביום פטירתו מסר את התורה לשבט לוי, ולעיל בפרשת כי תבוא (כט, ג) כתיב 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה, וכתב רש"י 'עד היום הזה - שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם "היום הזה נהיית לעם וגו" (לעיל כז, ט), היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום, ע"כ.

למען זכות לה', זה לא היה רצון ה' יתברך, כמו שאמר לו שמואל "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה'", והכוונה בזה שהתועלת בכל ענין הקרבנות היא לשמוע בקול ה' והוראת ההתבטלות לפניו ית', ואף שכל מעשיו של שואל היו ע"פ דין וכמו שמבואר כל העניין בהקדמת העונג יו"ט [ונתבאר אצלנו בדרוש לשבת זכור תש"פ], בכ"ז לא היה זה רצון ה' הפשוט. לא כן לגבי משה שעליו נאמר והאיש משה עניו 'מכל האדם', ומתוך כניעה מוחלטת לה' יתברך נקרא הוא 'עבד ה' - עבד נאמן', ולכן נמסרה לו פרשת הקרבנות שתכליתם היא התבטלות גמורה לבורא עולם.

מרדכי היהודי - המשך השפעת משה בעולם

והנה התיקון של שואל היה בימי מרדכי שהרגו את המן ונלחמו בעמלק כדבעי, ועי' באבן עזרא (סוף מגילת אסתר) שכתב על הפסוק ודובר שלום לכל זרעו וז"ל וזרעו - הם בניו ובני בניו, ולעולם הבנים יפתחו מאביהם, והוא היה דובר שלום בתחילה אפילו לבניו וכו' והנה הזכיר הכתוב גודל מעלתו וענוותנותו כאשר הזכיר כן על משה אדונו והאיש משה עניו מאד מכל האדם'.

ונראה הכוונה בזה שמרדכי היה המשך של השפעת ותיקון משה רבינו בעולם, וכפי שכתב ביערות דבש (סוף דרוש ג') וז"ל והמקובלים אמרו כי מרדכי גלגול וניצוץ משה, והמן איש מצרי שנהרג ממנו, ולכך ביקש לנקום נקמתו וכו' ומלבד זה מבואר במדרש, כל שאתה מוצא במשה את מוצא במרדכי ע"ש.

וזוהי עבודת הימים האלו, לדעת כי 'האיש משה גדול מאוד', לא היה זה בבת אחת אלא היה הולך וגדל וגדלותו לא נוצרה ביום אחד, וכמו שנאמר אצל מרדכי כי האיש מרדכי 'הולך וגדול'.

בימים אלו צריכים מאוד להתחזק במה שלא השכיל המן לדעת שהקב"ה מקדים רפואה למכה, ואע"פ שרשעי זמנינו מחשבים באר היטב היאך להילחם בכלל ישראל, המלחמה כנגדם צריכה להיות ביתר עוז ותעצומות, ולה' הישועה.

אחריהם שנולדו וראו את האיש משה גדול מאוד, יחשבו אותו ח"ו לאלוקות ויעשו אותו עבודה זרה, וזוהי הסיבה שלכן לא נכנס משה לארץ יעו"ש בנוראות הדברים.

והנה כל החשש היה משום שעם ישראל היו קטני אמונה, ואפשר לבאר שזוהי כוונת המדרש שאמר משה רבינו לפני הקב"ה "הן לה' אלוך השמים ושמי השמים", היינו שהרי אין שום חשש ע"ז, אך הקב"ה השיב לו כנגד זה ואמר לו, הלא אתה אמרת והן לא יאמינו לי, שהם קטני אמונה, ולכן יש חשש גדול שיטעו בכך ח"ו, והדברים נפלאים.

פרשת הקרבנות - 'כי עבד נאמן קראת לו'

והנה התורה הפליגה במעלתו של משה רבינו שעליו נאמר "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג). ועיין בתנחומא (ויקרא ג') מה שהאריך בעניין ענוותנותו של משה שבכל פעם שנשלח לדבר אל פרעה היה משה בורח מהשררה עד שצוהו עליו הקב"ה שיקח גם שררה זו, וכמו שכתב המדרש 'לסוף הוציאם ממצרים, וקרע להם את הים והביאם אל המדבר והוריד להם את המן וכו' ועשה את המשכן, ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות, עמד וישב, א"ל הקב"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, יש לך ללמד לישראל טומאה וטהרה להזהירן היאך יהיו מקריבין בני קרבן וכו'. ומתבאר שזכיית משה רבינו להנהיג את כלל ישראל הייתה מתוך ענוותנותו.

ובמדרש שם מבואר שענין זה היה גם אצל שואל המלך, שכשבאו למנותו היה נחבא אל הכלים ולכן זכה לשררה ע"ש, אבל מ"מ מה שסיים המדרש 'משה ברח מן השררה ורדפה אחריו לקיים מה שנאמר (משלי כט) גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד, זה משה שנאמר בו (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרנהו, זה נזכר רק אצל משה ולא אצל שואל.

ואפשר שיש לבאר, שהרי שואל המלך נכשל בעניין זה שבשעה ששלחו הקב"ה להילחם בעמלק, ולקחו ממייטב הצאן והבקר

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תרומה

בית של הודאה

אולם כאשר אנו בוחנים את תוכנו של המזמור, נראה בעליל, שמלבד המלים "חנוכת הבית" המופיעות בפתח המזמור, אין ולו הזכרה אחת של בית המקדש בכל המזמור כולו! אין אפילו רמז קל לכל הנושא של בית המקדש. לא קדושת בית במקדש, לא השכינה השורה בו, לא עבודת הכהנים, ואף לא הכח המיוחד לקיום המצוות ולעבודת ה', הקיים בבית המקדש. הלא פלא הוא! כל כך הרבה מההיסטוריה של עם ישראל, וחלק גדול כל כך של השקפת התורה, מחוברים לבית המקדש, והנה בכל המזמור כולו, בית המקדש אינו מוזכר אפילו פעם אחת! עבודת הקרבנות היתה לב ליבו של עם ישראל במשך שנים רבות, ויש לנו מסכתות על גבי מסכתות העוסקות בפרטי הדינים של הקרבנות - זבחים, מנחות, בכורות ועוד. היאך יתכן שכל אלו אינם מוזכרים בתוך המזמור? מדוע לא הקדיש דוד המלך אפילו פסוק אחד לענינים אלו? אם היו מבקשים מאתנו לחבר מזמור לרגל חנוכת בית המקדש, סביר להניח שתוכנו היה שונה בתכלית מזה של "מזמור שיר חנוכת הבית".

לרומם את ה'

בכדי לענות על שאלה זו, זקוקים אנו לשוב ליסוד שלימדנו הסבא מקלם זיע"א. ע"פ דבריו נבין שדוד המלך ע"ה "מפשיט את הצורה" ע"י המלים של מזמור זה. "אַרְוֹמְקֶה" (שם פסוק ב) - במלים אלו, דוד המלך "מקלף" תיכף ומיד את השכבה החיצונית, ומבאר לנו שענינו של בית המקדש הינו לרומם את השי"ת. התחדש לנו כאן חידוש גדול, אותו לא היינו מבינים לולא נתגלה לנו ע"י דוד המלך, שתכליתו של בית המקדש היא "לרומם" את ה'. וכיצד מרוממים את ה'? ע"י שמשבחים אותו ומודים לו על חסדיו, וכהמשך המזמור הזה, שכל כולו שבח והודאה להשי"ת.

הקב"ה נתן לנו את בית המקדש, בכדי שיהיה לנו מקום בו נרומם את השי"ת ע"י שנודה לו. זהו הקו המנחה של כל המזמור הזה: הכרת הטוב והודאה לה'. דוד המלך, שטרח ועמל בכדי לאסוף את כל הדברים הנצרכים כדי לבנות את בית המקדש, מסביר לעם ישראל מדוע עשה זאת. "היודעים אתם לשם מה כל העבודה הזאת? לשם מה אני משתדל כל כך להכין את בנין בית המקדש? בכדי להודות

להפשיט את הצורה

כאשר אנו קוראים בפרשתנו את המלים הנפלאות שאמר הקב"ה למשה רבינו "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח), מיד מבינים אנו שמושג כל כך מפתיע - בית המוקדש לה' יתברך! [עי' במדבר רבה (יב, יג) בַּשָּׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם, אָמַר מֹשֶׁה מִי יוֹכַל לַעֲשׂוֹת לוֹ מִקְדָּשׁ שִׁשְׁרָה בְּתוֹכוֹ, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ וְגו' (מלכים א ח, כז), וְאָמַר הָאֵל אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא וְגו' (ירמיה כג, כד), וְאָמַר הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי וְגו' (ישעיה סו, א)] - דורש ממנו למידה רבה. אשר על כן, עלינו לכל הפחות לנסות להבין, ולו במעט, מהי מטרתו של בית המקדש וכליו, ואיזה קנינים קיבלו ממנו עם ישראל.

עלינו להקדים, שדברינו כאן מבוססים על יסוד שהנחיל לנו מרנא ר' שמחה זיסל זצ"ל, הסבא מקלם (עי' אור רש"ז מאמר לה, ועי' חכמה ומוסר, מאמר "שכר מצוה מצוה" עמ' מ, מאמר "יהיב חכמתא לחכימין עמ' פג) שכאשר אנו לומדים את מצוות התורה הקדושה, מוטל עלינו "להפשיט את הצורה" של המצוה, כלומר להסיר את המסווה החיצוני אותו אנו רואים. ביאור הדברים הוא, שאנו מחוייבים לחדור מבעד לחיצוניות של המצוות, ללמוד את הפנימיות שלהן, ולהבין מהו היסוד אותו דורש ממנו הקב"ה. ולכן, בעסקינו בנושא החשוב כל כך של בית המקדש, שומה עלינו לירד לעומקם של דברים, להסיר את הכיסוי, ולגלות את פנימיותה ומהותה של מצוה זו.

היכן הוא ה"בית" שב"מזמור שיר"?

והנה, דוד המלך ע"ה כתב מזמור שלם, בכדי שישוררו אותו בחנוכת בית במקדש "מְזֻמָּר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד" (תהילים ל, א). ברור לנו, שאם מזמור זה חובר במיוחד עבור המאורע האדיר של חנוכת בית המקדש, עלינו ללמוד אותו היטב. בין אם מדובר בהודאה לקב"ה על שהשרה שכינתו בינינו, ובין אם זו הבטחה להשי"ת שאנו נעבוד אותו בבית המקדש ע"י קיום כל פרטי עבודת הקרבנות, איזה ענין שיהיה - שיר זה אמור להוות צוהר להבנת ענינו ומהותו של בית המקדש.

עולם של מזון

רבינו סעדיה גאון, בספרו "אמונות ודעות" (ט, ו), כותב דברים שיאירו את עינינו בדבר טבעו של העולם הזה. רס"ג כותב שהעולם הזה נוצר כדי לספק מזון. זוהי עובדה שבדרך כלל איננו שמים לב אליה, אבל חשוב שלא נחמיץ אותה: העולם הזה מכוון כל כולו לתכלית זו של "מכלכל חיים בחסד". העולם "עובד" תמיד, יומם ולילה, כדי לספק את המאכלים הדרושים לאלו החיים בו. כדור הארץ כולו, על כל תופעותיו, הוא מסור לתכלית זו של סיפוק מאכליהם של נפש כל חי, וכל זה על ידי מערכת נפלאה; האדמה המכסה את העולם מיועדת אך ורק כדי לגדל בה מאכלים. התופעה האדירה של הרוח, הגשם, האטמוספירה, ועוד אלפי גורמים, עובדים כולם יחד ומשתפים פעולה, למען התפקיד העוצמתי של יצירת המזון וסיפוקו. העולם "עובד" תמיד בכדי לספק את ארוחת הבוקר, הצהריים והערב שלך!

מי שיפתח את עיניו ואת מוחו, ישים לב לעובדה זו בכל עת. גם אדם המתגורר בעיר, שמועלם לא ראה פרה ואינו יודע כיצד נראה שדה חיטה, יוכל בנקל להבין את דבריו של רבינו סעדיה גאון. במשך כל היום כולו, משאיות נוסעות הלך ושוב בכבישים, מביאות כל מיני סוגים של מזון לחנויות. חלקן מובילות פירות וירקות, אחרות נושאות חלב וגבינה, עופות, בשרים, וכל מיני סוגי לחמים. וזה קורה תמיד - החל משעת בוקר מוקדמת, הרבה לפני שאתה חולם אפילו לקום ממיטתך, משאיות אלו טוענות ופורקות משטחי מזון. הלא דבר הוא! כל הבריאה כולה, פועלת ועובדת תמיד עבור מטרה אחת ויחידה: לספק לך מזון!

ובאמת דבר זה הוא נסי נסים! ידועים דברי הגמרא שקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף (פסחים קיח, א), ולכאורה צריכים אנו להבין מהי כוונת הגמרא, הרי על אף שפרנסתו של אדם עלולה להיות קשה, אבל סוף סוף, רוב רובם של בני אדם מתפרנסים. אתה מתפרנס ב"ה, הלא כן? ועדיין אינך מסוגל לקרוע את ים סוף. אם כן, מהו הפירוש שפרנסתו של אדם היא קשה כקריעת ים סוף?

אמנם מה שכתוב כאן בגמרא הוא, שנושא זה של סיפוק המזון לכל באי עולם הינו אחד מהגילויים האדירים ביותר של גדולת ה' יתברך שאי פעם נוכל לחזות בו. כל פיסת לחם הוא נסי, בדיוק כמו קריעת ים סוף!

קריעת ים סוף בתוך ביתך

חז"ל אומרים שבים סוף היו מאתיים וחמישים מכות. זאת אומרת שכאשר ה' יתברך קרע את הים, היו מאתיים וחמישים נסים גלויים. כאשר אתה אוכל, עליך להבין שבכל נגיסה מהאוכל ישנם לפחות מאתיים וחמישים נסים. האמת היא שזה הרבה יותר ממאתיים וחמישים נסים, מדובר באלף אלפי נסים! נסים אלו הם עמוקים

לה'! לשם כך נועד בית המקדש, וכמו שכתוב "באו שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה וְחִצְרָתָיו בְּתִהְלָה" (תהילים ק, ד). מטרת בית המקדש היא לרומם את הקב"ה ע"י שמשבחים אותו ומודים לו.

בית של הודאה

כל עבודה אותה עבדו עם ישראל בבית המקדש, היתה ביטוי של הודאה לה'. עבודת הקרבנות, הדלקת המנורה, לחם הפנים, על ידי כל אלו מקיימים עם ישראל "אֲרוֹמְמֶךָ ה'". כל כולו של המזמור הוא הודאה לה', ודוד המלך שפך את לבו בהודאה לקב"ה עד הפסוק האחרון "ה' אֱלֹקֵי לְעוֹלָם אֹדֶךָ" - ישנם כל כך הרבה דברים עליהם צריך אני להודות, שההודאה לא תיפסק לעולם! פסוק זה הוא סיכום של כל המזמור כולו, וכמו שמוצאים בהלכות שטרות, שכאשר כותבים שטר, צריכים לחזור על השטר בשיטה [שורה] האחרונה (גיטין יא, א). ה"שורה התחתונה" של המזמור היא "ה' אֱלֹקֵי לְעוֹלָם אֹדֶךָ" - ההודאה אינה נפסקת לעולם.

כל זה היא הפתעה גדולה עבורנו, משום שענינו של בית המקדש נתפס אצלנו עד כה בצורה שונה לחלוטין! מי היה מעלה על דעתו ש"בית ה'" הוא למעשה "בית של הודאה"? דוד המלך מאיר לנו באור חדש את בית המקדש, ונותן לנו הבנה חדשה בתכליתו של הבית.

לאחר שביארנו שההודאה להשי"ת היא תכליתו של בית המקדש, נוכל להבין שגם כל פרט ופרט מעבודת בית המקדש, הינו בעצם ביטוי של הודאה לה', וכפי שנבאר.

לחם ללא הפסקה

אחד מכלי המשכן והמקדש היה השלחן, וכמו שנאמר בפרשה "וְעִשִּׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים וגו' וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וגו'" (שמות כה, כג-כד), ועליו היה מונח לחם הפנים, שהם שתיים עשרה ככרות לחם שהיו מונחות על השלחן במשך כל ימות השבוע.

יש הלכה מיוחדת שמצינו בלחם הפנים "וְנִתְּתָה עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד" (שם פסוק ל), ישנו חיוב שתמיד יהיה לחם מונח על השלחן. אשר על כן, כאשר הכהנים החליפו את לחם הפנים בלחם חדש בכל שבת ושבת, הם הוצרכו לנקוט בזהירות יתירה בכדי לקיים את הציווי "תמיד" - היה אסור שהשלחן ישאר ללא לחם אפילו לא לרגע אחד! האופן שעשו זאת היה, שבעוד קבוצה אחת של כהנים מסירה את הלחם הישן מהשלחן, קבוצה נוספת כבר מניחה את הלחם החדש, כך שתמיד יהיה לחם מונח על השלחן. וצריך להבין, מהו הענין בזה? מדוע יש צורך בלחם שיהיה מונח תמיד על השלחן?

אמנם כבר כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ג, מה) שלא ידע טעם מצוה זו, ועפר אני תחת כפות רגליו, אולם אעפ"כ לא אמנע מלומר את אשר נראה לי בזה.

להגיש בכבוד גדול. התנהג בנימוס בעודך אווז את הפת! הנך מחזיק בידך את הנס של הקב"ה. האם היית מעז לזרוק את לחם הפנים? האם היית זורק את האורים ותומים? הבה נצייר לעצמנו שהכהן הגדול מבקש ממך לעביר לו את האורים ותומים, האם היית מעלה על דעתך לזרוק אותו? בודאי היית נוטלו בדרך ארץ, בהכנעה גדולה וביראת שמים.

אולם האמת ניתנה להאמר שבפרוסת הלחם ישנם נסים גדולים בהרבה מאשר באורים ותומים! אמנם האורים ותומים היו נס נדיר, אבל הנס של הלחם אינו פחות מפעים! הוא גדול בהרבה, אלא שהתרגלנו אליו, אבל זו אינה הצדקה לכך שהתפעלותנו מהנס הזה תהיה פחותה.

כאשר אתה רואה פרוסת לחם המונחת על השלחן, עליך להרגיל את עצמך להתרגש מזה - לא פחות ממה שהיית מתרגש אילו היית מוצא על שולחןך את האורים ותומים! אמור בפיו: "ה', אתה הוא הזן את העולם כולו, וכעת אתה מזין אותי בחן בחסד וברחמים". אל נא תסמוך על נוסח הברכה, אין לך להמתין לברכת המזון - תגיד את זה מיד! כי מהי התכלית של כל הנסים הללו? מהי המטרה של הלחם המונח על שולחןך? התכלית הינה אותה תכלית של לחם הפנים - "בעבור שמו הגדול". כיצד אנו אמורים להגיב לאכילת הלחם? עלינו לשבח את שמו הגדול! זוהי תכליתו של לחם הפנים, וזוהי גם תכליתו של הלחם המונח על שולחןך!

לגלות את האור

כיון שהתחלנו להרגיל את עצמנו "להפשיט את הצורה" - לחדור מבעד לחיצוניות בכדי להבין את מהותו הפנימית של בית המקדש, אל לנו לעצור כאן, אלא נמשיך למנורה. "וְעֲשִׂיתָ מִנְּחַת זֶהָב טָהוֹר" (שמות כה, ל) - כמובן שאיני מתיימר לבאר את פנימיותה של המנורה. אור הנרות, שהאיר תמיד בבית המקדש - הוא נושא גדול מאוד. אולם בכל זאת נראה שיש לנו הרבה מה ללמוד בעסקנו במצוה זו, משום שזהו נושא נהדר כל כך, ויש בו כל כך הרבה לימודים - וכולם נכונים!

הענין הראשון העולה בדעתנו הוא, הברכה האדירה שבאור השמש. כאשר אדם מנסה לדבר על נושאים מעין אלו, ישנה בעיה מסוימת, משום שקשה לאחרים להרגיש את מה שנמצא בלבו של המדבר, אולם מה אעשה? העיסוק בזה הוא חיוב שנתייבנו בו על ידי אנשי כנסת הגדולה! בכל בוקר אנו מברכים את ברכת "יוצר אור" שהינה הברכה הארוכה ביותר שבסדר התפילה, כיצד נוכל אם כן להתעלם מנושא זה? ואל נא תחשבו שהברכה זו מתייחסת ל"אור הגנוז", או ל"אורו של משיח" - לא ולא! הברכה עוסקת באור שלנו, אור השמש אותו אנו רואים בכל יום, אור זה מחייב אותנו להודות לה'. למרבה הצער, בעודנו מברכים ברכה זו, לעתים קרובות ראשנו נמצא

מכדי שנוכל לתופסם. בכדי להכין לחם, ישנם מיליוני פרטים שצריכים לעבוד יחד, כל אחד בתורו ובמקומו, כדי שיתקבל הלחם המיוחל.

זהו דבר בלתי נתפש - שהחומרים הדוממים הללו - אוויר, מים, וקצת כימיקלים מהאדמה, יתערבו עם מעט אור שמש ויתהפכו לחומר אורגני המסוגל לתת חיים לאוכליו! אבל גם אם זה בלתי נתפש - אנו רואים שה' עושה זאת - תמיד!

"פֹתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רֶצוֹן" - כיצד הוא עושה זאת? הקב"ה רותם את השמש למשימה זו של אידוי מים הים והפיכתם לעננים, ואחר כך העברתם של ענני הגשם הללו פנימה אל תוך היבשה בכח הרוח. הדבר דומה למסוע ענק המעביר את המים מהים אל החקלאים. ואז הוא פותח את העננים וגורם לגשם לרדת אל תוך השדות. הקדוש ברוך הוא דואג לסיפוקנו תמיד, בכך שהאוויר מספק מלאי בלתי נגמר של פחמן דו חמצני לצמחים, כחלק מהתהליך הנסי של "פוטוסינתזה" ומחזור הפחמן. התופעה הכבירה הזו - סיפוקם של אינספור סוגי מאכלים עבור אינספור סוגי יצורים מגוונים, התהליך הבלתי-נגמר של מיחזור הפסולת, וכן של הצמחים ובעלי החיים המתים, בכדי לחדש את המלאי התמידי של מזון, כל אלו מחייבים אותנו להודות לה' ולשבחו באופן הנעלה ביותר!

השלחן אומר "מזמור לתודה"

ובזה נבין את ענינו של לחם הפנים, ואת מצות התורה שיהיה מונח תמיד על השלחן. אנו רוצים להביע את תודתנו להשי"ת על העולם הזה ש"עובד" עברנו תמיד, ושכל מערכותיו פועלות בכדי לספק את המזון שלנו. הקדוש ברוך הוא דואג לכל צרכינו תמיד, ללא הפוגה - גם לא הקצרה ביותר - ולכן אנו מקפידים להשאיר לחם על השלחן תמיד.

זוהי מהותו של השלחן! בבית זה, שהיה ביתו של הקב"ה, במקום המקודש ביותר על פני תבל, אנו עורכים שלחן עם לחם - מזמור לתודה על הנס של הלחם. אנו אומרים לה': "אֲרוֹמְמֶךָ" אנו מודים לך ה'! אנו מרוממים אותך משום שאתה נותן לנו לחם בכל יום!

אמנם, עבודה זו שבבית המקדש הינה רמז בלבד, ומשל למה שכל אחד מחייב לעשות, והאופן שעליו לחשוב. עלינו לזכור שהמצוה של "לחם פנים לפני תמיד" הינה ביטוי של הרגשות אותן אנו מחוייבים להביע תמיד. לחם הפנים אמור להזכיר לנו את הלחם הנמצא על השלחן בביתנו. אסור לנו אף פעם לשכוח עד כמה מחוייבים אנו להודות לה' על הלחם היום-יומי שלנו!

אין זורקין את הנס

זהו הטעם למה שאמרו חז"ל שאין זורקין את הפת (ברכות נ, ב). לזרוק פת? קצת דרך ארץ! את הפת יש

רואים עכשיו, יצא לפני כשמונה דקות מהשמש - מרחק של כמאה וחמישים מיליון קילומטר מכאן!

המנורה האדירה שבשמים

לולא השמש, כדור הארץ היה הופך לקוביית קרח. שום דבר לא היה מסוגל לנוע על פני הארץ, משום שכל האנרגיה הקיימת בעולם מגיעה מהשמש. כדור אש זה מאיר ללא הפוגה כבר זמן רב, למעלה מחמשת אלפים שנה, ושולח אלינו אנרגיה בקצב מדהים. הוא אינו נחה ולו במעט, גם לא לרגע קל. המדענים מדדו את האנרגיה היוצאת מהשמש, ואין בה שום שינוי. כל עוד הקב"ה חפץ בכך, תמשיך השמש לשפוך אלינו כמויות בלתי נגמרות של אנרגיה.

יום יבוא ויגמר הנפט הנמצא במדינות ערב, ומדינות העולם ישלחו לחלל החיצון לוויינים שיקלטו את אור השמש ויפיקו ממנו אנרגיה, משום שרק חלק קטן מאור השמש מגיע לכדור הארץ, ורוב רובו נאבד בחלל החיצון, אבל יום יבוא ויצליחו לנצל חלק גדול יותר מאור השמש ולנתבו לכדור הארץ, ובני האדם יוכלו להנות מהאנרגיה של השמש.

אשר על כן, תפקידנו הוא לשים לב לכדור אש זה שדולק תמיד בשמים. יש לנו אור! המנורה שבבית המקדש היא ביטוי של הכרת הטוב, והיא מזכירה לנו להודות להשי"ת על אור השמש המאיר תמיד, גם בלילה, השמש מאירה במקום אחר על פני תבל.

העובדה שהתרגלנו לאור השמש, ואיננו מגיבים בהתלהבות כאשר אנו רואים אותו - היא אשמתנו הבלעדית! השמש היא עדות אדירה לבורא העולם, ותפקידנו הוא להתלהב ולהתרגש מהאור. "ומתוק האור נטוב לעינים לראות את השמש" (קהלת יא, ז) - ראית השמש היא תענוג, אבל מי שאינו שם לב לזה, מפסיד את אחד הדברים המשמחים ביותר שבחינו - אור השמש! אנו חייבים לקחת דוגמא מהמנורה ולומר "אה! ברוך אתה ה', יוצר המאורות!"

לחשוב יחד עם ה' יתברך

יש עוד הרבה מה לומר בענין האור. כמו המלאכים ש"תמיד מספרים כבוד ק-ל", גם אנחנו יכולים להמשיך ולספר בשבחיו של הקב"ה שברא את האור, אבל אנו נתקדם הלאה לענין נוסף שהמנורה מזכירה לנו. כולנו יודעים "כי נר מצנה ונתורה אור" (משלי ו, כג), מהו אורו האמיתי של העולם, המנורה המאירה את דרכנו בעולם הזה? תורת ה'. התורה היא "אור לנתיבותי" (תהילים קיט, קה). אנו מבקשים מה' בכל יום "והאר עינינו בתורתך", משום שאנו יודעים שללא מחשבת התורה, אנחנו צועדים באפילה.

במקום אחר, ואנו נזכרים "לנחות" בחזרה רק כאשר מגיעים לקריאת שמע. בכך אנו מפסידים הזדמנות להודות לה' על המתנה ששמה "אור".

עבור רובם של בני אדם, קשה לקבל דברים מעין אלו. אם הייתי מדבר אתם על איזה חסד פרטי שעשה עמם הקב"ה, משהו שהוא מיוחד עבורם - יתכן וישמחו בזה. אבל קשה להם לשמוח ולהתפעל מטובה שניתנה לכל העולם. העובדה שאור השמש הוא דבר שנהנים ממנו כל באי עולם, גורמת לאנשים שלא להתעניין באור ושלא להתפעל ממנו. אם היה אפשר להחשיך את כל העולם, ולהשאיר את השמש לשימושם הבלעדי - או אז היו הם מבינים את גודל המתנה של האור, אבל כעת שכל העולם נהנה מהאור, מסתלקת כל הנאתם.

ולכן, כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ה) שמוטל על האדם ללמוד להודות לה' על "הטובות הכוללות" - כלומר הטובות שהטיב השי"ת לכולם, ולא רק על הטובות המיוחדות שמטיב עמנו. בודאי מחוייב כל אחד ואחד מאתנו להודות לה' על טובות כוללות אלו, משום שהעובדה שכולם נהנים מטובה זו, אינה ממעטת מחשיבותן ויקרותן של מתנות אלו כלפי האדם הפרטי.

המלאכים מתרגשים

ההודאה על המתנה הנפלאה של האור, לא נתחדשה על ידי אנשי כנסת הגדולה, אלא היא נמצאת כבר אצל המלאכים. מדוע מוזכרים המלאכים בברכת "יוצר אור"? איזו שייכות יש להם לכאן? התשובה היא, שהמלאכים הם דוגמא עבורנו, ומהם נלמד עד כמה גדול חיובנו להודות לה' על מתנה נפלאה זו. המלאכים הנם בעלי השגה נעלה מאוד, "קלם אהובים קלם ברוכים קלם גבורים" - ואעפ"כ, ממה מתרגשים מלאכים אלו? מהאור! הם קוראים "בקול רעש גדול" - לא כמונו, שאנו ממלמלים את המלים בשקט - המלאכים מתלהבים ומתרגשים, מתמלאים שמחה והכרת הטוב כאשר הם רואים את האור שברא ה'! המלאכים "מברכים ומשבחים ומפארים", ועל מה? "על מאורי אור שצרת יפארוך סלה", על האור הנפלא שברא הקב"ה! על זה משבחים המלאכים, זהו הדבר שמלהיב ומרגש אותם, וממלא אותם בשמחה - אור השמש!

ובאמת, היאך יתכן שלא יתלהבו המלאכים מדבר עצום שכזה? כדור זוהר של אנרגיה גרעינית, בעל מיליארדי כוחות סוס, השולח את קרניו אל כדור הארץ. האור הוא דבר פלא, דבר נסי, חומר קסום, ועד היום אף אחד אינו יודע להגדיר בדיוק מהו האור. ישנה מחלוקת גדולה בין המדענים כיצד להגדיר את האור, האם הוא "חומר" או "כח"? זו תעלומה. מצד אחד, האור הוא צורה של אנרגיה, אבל מצד שני, כיצד עוברת אנרגיה זו ממקום למקום? הרי האור עובר במהירות עצומה - כשלוש מאות אלף קילומטר בשנייה. לא בשעה, אלא בשנייה! אנו עומדים כאן, ואור השמש מאיר לנו ממרחק עצום. האור שאנו

קל - "וְהָיְתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה" (יהושע א, ח). בכל רגע פנוי - נעסוק בתורה, ונעשה ככל יכלתנו שאור התורה יאיר בנו בעוצמה - יומם ולילה, לנצח, בכל דור ודור.

לא אוכל לסיים מבלי להזכיר עוד לימוד חשוב של הודאה לקב"ה, אותו נוכל ללמוד מהמנורה שדלקה תמיד בבית המקדש. "נר ה' נִשְׁמַת אָדָם חֶפֶשׁ כָּל חֲדָרֵי בֵּטָן" (משלי כ, כז). שלמה המלך מלמד אותנו שנשמתו של היהודי נקראת "נר ה'", והמנורה הדולקת תמיד בבית המקדש, מזכירה לנו להודות לקב"ה על רגע ורגע של חיים!

בישיבת לומז'ה, הבחין פעם המשגיח הגה"צ ר' משה רוזנשטיין זצ"ל בבחור אחד שפניו היו עצובות. ניגש אליו המשגיח, אחז בדש מעילו ואמר לו "מזל טוב! מזל טוב! איזה בר-מזל אתה! כולם צריכים לקנאות בך!", וכך המשיך לומר לו "מזל טוב! מזל טוב!" הבחור המתין כבר לשמוע מהי הבשורה הטובה, ועל מה ולמה מגיעים לו האיחולים הללו. לאחר עוד כמה איחולי "מזל טוב!", פירש לו המשגיח "מזל טוב, אתה חי!". על כך מגיע לך מזל טוב. "אה, זה הכל?" כך מן הסתם חשב אותו בחור.

ניסוי ביתי

נסו זאת בפעם הבאה בו תפגשו אדם עצוב או מדוכא. עשו את מה שעשה המשגיח של לומז'ה - בשרו לו את הבשורות הטובות! כמה חבל שבני אדם אינם מעריכים כאלו בשורות. ויותר מזה - כמה חבל שאנחנו איננו מעריכים זאת! אנחנו צריכים לומר "מזל טוב!" לעצמנו. נסה זאת פעם, כאשר אף אחד אינו רואה, אמור לעצמך "מזל טוב! איזה בר מזל אתה שאתה חי!"

הרי כולנו יודעים שיום יבוא וכבר לא נהיה בין החיים. גם אם אנחנו בטוחים שנחיה אלף שנים, הרי במוקדם או במאוחר יגיע הסוף, אז הבה ונצל כל רגע של חיים שניתן לנו. יגיע היום, והאדם יסתכל אחורה ויתחרט על כך שלא נהנה בחייו. זה קורה ברגעים האחרונים של חיי האדם, הוא מביט על חייו וחושב לעצמו: "איזה שוטה הייתי! ראשי היה עסוק תמיד במחשבות שטחיות - כל כך הרבה דאגות ורעיונות טיפשיים. עצם העובדה שהיתה לי היכולת ללכת ברחוב ולהבחין באור השמש - זו ההנאה הגדולה ביותר!"

אין מושג של יום שאינו נעים! בכל יום עלינו להיות מלאים בהכרת הטוב לה! אילו יכלו המתים לחזור לחיים, ולו לדקה אחת - הם היו מקריבים חלק גדול מהאושר שיש להם כדי לזכות לכך. "יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתַשׁוּבָה

צריכים אנו להבין דבר חשוב: התורה לא רק מלמדת אותנו את מצוות ה' כדי שנזכה לשכר בעולם הבא על ידי קיומן, אלא יש כאן דבר גדול בהרבה. התורה היא "כולה סברא" - התורה כולה היא מחשבותיו של ה' יתברך. זאת אומרת שבעולם הזה ישנו אור נצחי, נר תמיד, שמלמד אותנו כיצד לחשוב - אור שמרומם את שכלנו לחשוב יחד עם הקב"ה!

לחשוב יחד עם הקב"ה! דבר זה הוא מהדברים החשובים ביותר, שהרי כאשר ה' אמר בהר סיני "אֲנֹכִי ה' אֶלְקֶךָ", בכלל זה הוא שאנו מצווים להידמות אליו. מתחילה נראה שקשה מאוד להבין ציווי זה. כיצד יתכן להיות דומים לה? התשובה היא - בשכלנו! במחשבותינו יכולים אנו להדמות אליו יתברך, לכל הפחות במידה מה.

ללמוד איך לחשוב

"מה צריכה להיות דעתי בנושא זה או אחר?" "על מה אני אמור לחשוב?" - אלו הן השאלות שכל אחד ואחד צריך לשאול את עצמו, משום ששכלנו הוא מה שאנחנו באמת, ועתידו של האדם בעולם הבא, תלוי בשכל שיצר לעצמו בעולם הזה. והתשובה לשאלו אלו היא "אֲנֹכִי ה' אֶלְקֶךָ" - תלמד לחשוב כפי שאני חושב. הסתכל בגמרא ובפוסקים ותדע מהם מחשבותיו של הקב"ה. פרטי הדינים של "בור ברשות הרבים", והיסודות העמוקים של "רוב וקרוב" - אלו הן מחשבותיו של השי"ת. כמובן ש"כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאֶרֶץ כֵּן גָבְהוּ דַרְכֵי מִדְרָגָתְכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם" (ישעיה נה, ט) הצורה בה חושב הקב"ה גבוהה באופן אין-סופי מהצורה בה אנו חושבים, אבל כל עוד אנו מפתחים מחשבות והשקפות של תורה, וקונים את המבט של התורה על החיים, מחשבותינו נמצאות באותו הכיוון של מחשבות השי"ת.

המנורה שבבית המקדש הינה ביטוי להכרת הטוב שלנו כלפי הקב"ה על שהאיר לנו באור תורתו, ונתן לנו את היכולת להאיר את שכלנו במחשבות של ה'. לכן גם נצטוונו "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד" במנורה (ויקרא כד, ב), משום שעלינו לזכור שעל מתנה נפלאה שכזו - ההזדמנות לחשוב יחד עם הקב"ה - אנו מחוייבים להודות תמיד, ללא הפסקה!

אם כן, כאשר אנו למדים על המנורה שבבית המקדש, עלינו להבין שיש כאן ביטוי של הכרת הטוב לה'. והאופן הטוב ביותר להודות לו הוא על ידי שנחשוב תמיד מחשבות של תורה ה', וכמה שיותר. לא רק בבית המדרש, גם כאשר אנו הולכים ברחוב - נעסיק את שכלנו במחשבותיו של הקב"ה. איננו רוצים להפסיק אפילו לרגע

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

ומיד יגרום איזה קרירות אצל מיודענו. אפילו אם חברך לא יאמר לך דבר, ומחמת הנימוס לא יצחק עליך, עצם הבעת פניו עלולה לגרום לך לאבד מהתלהבותך. על כגון דא אמר שלמה המלך בחכמתו "בְּאֵזְרִי כְסִיל אֶל תִּדְבֹּר כִּי יָבוֹז לְשִׁכְלִי מִלִּיךְ" (משלי כג, ט). עלינו לנקוט במשנה זהירות, ולכן "יְהִי לְךָ לְבַדָּךְ וְאַיִן לְזָרִים אֶתְּךָ" (משלי ה, יז).

דבר אל עצמך

אז כאשר תחזור הביתה, ואף אחד אינו רואה - דבר אל עצמך. על האושר שיש בחיים, על ההנאה הגדולה שאנו זוכים לה כאשר אנו פוסעים מדי בוקר ברחוב בדרכנו אל בית המדרש, נושמים עמוק ומביטים בשמים ואומרים "כמה טוב לחיות!" בכל מקום שבו הנך נמצא - בקניות, באוטובוס, עצור לרגע וחשוב על מנורת החיים הדולקת תמיד, על ה"נר ה' נשמת אדם" שבוער בקרבך. חסדי ה' כל דקה היא יקרה כל כך, יותר מכל חיי העולם הבא!

זהו אחד הטעמים שאנו מדליקים את המנורה בבית המקדש בכל יום - ללמד אותנו עד כמה עלינו להודות לבורא העולם תמיד על המתנה הנפלאה שנתן לנו - נר ה' הבווער בנו תמיד. וכמו נר התמיד הדולק במנורה, כך גם תבער בנו תמיד אש של הכרת הטוב לה' על כך שאנו חיים.

וכאן אנו שבים ללב הענין של בית המקדש "בְּאוֹר שְׁעָרָיו בְּתוֹרָה חֲצֵרָתָיו בְּתִהְלָה הוֹדוּ לוֹ בְּרָכוּ שְׁמוֹ כִּי טוֹב ה' לְעוֹלָם חֶסֶד" (תהילים ק, ד-ה). מושג מפעים זה, שבזאת היקום, שכבודו מלא את כל העולמות, בחר לשכון בתוכנו, היוותה הזדמנות עבורנו להביע את הכרת הטוב שלנו כלפיו. זהו עיקר התכלית של בית המקדש - להוות ביטוי נצחי לחשיבותה העצומה של הודאה להש"ת על העולם הזה. ואנו מחוייבים להקדיש את חיינו למשימה זו של "לְעוֹלָם אוֹדָךְ", לשיר את שבחיו של הקב"ה.

חיים של אושר

רבתי, אל נא תחשבו שבאתי לשעבד אתכם לחיים של מחויבות, אלא באתי להציע לכם חיים של אושר! אם תפנימו את המסר האדיר של הכרת הטוב לבורא העולם, תזכו לחיות חיים של שמחה. אתם תעלצו בכל פעולה של גופכם ושל שכלכם. תשמחו במזון שלכם - ואין זה משנה מהו. תהנו מאור השמש. תשמחו בחיים עצמם - החיים הם הנאה עצומה! אתם תחיו חיים של שמחה אין-סופית.

לכן בחר דוד המלך ע"ה דוקא במזמור זה עבור חנוכת בית המקדש. אומר דוד לה' יתברך "וּתְאֲזַרְנִי שְׂמִיחָה" - הקב"ה, חגרת אותי בשמחה על ידי שנתת לי הכל. וכיון שכן, הנני חפץ להקדיש את כל מה שיש לי למען מטרה אחת: לאסוף ולאגור עוד ועוד כסף, זהב ושאר דברים, כדי לבנות את בית מקדשך, והכל הוא "לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד" - כדי שנוכל לזמר לכבוד תפארתך. ולא רק בבית המקדש, אלא "וְלֹא יָדָם, ה' אֱלֹקֵי לְעוֹלָם אוֹדָךְ". זהו תפקידנו בעולם.

ומעשים טובים בעולם הזה, מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא" (אבות ד, יז). כמה יקרים הם החיים! בסוף, כאשר כבר מאוחר מדי, אז כולם מגלים זאת!

החיים מתוקים

תהנה מהחיים! תשמח בהם! אל תתן לרגע לחלוק מבלי להנות ממנו! כל רגע ורגע שאתה נושם, לבך פועם ומוחך עובד - תהנה ממתיקות החיים. אין הנאה בעולם שתשווה להנאה שבחיים עצמם! הראיה לכך היא, שאם תינתן לאדם הזדמנות לבחור בהנאה הגדולה ביותר, במחיר של סכנת חיים - אף אדם לא יהיה טיפש כל כך לבחור בהנאה זו, על פני ההנאה שבעצם החיים. משום שבסופו של דבר, כולם מבינים שהאושר האמיתי נמצא בעצם העובדה שהאדם חי ונושם.

אין הנאה כמו ההנאה שבעצם החיים! כמה חבל שאנשים חיים תוך התעלמות מעובדה פשוטה זו! חשוב על הזמנים היפים שתוכל להנות מהם - ללא עלות! מדוע אנשים אינם חושבים על כך שיש להם היכולת לחוות את ההנאה העזה ביותר - ההנאה מעצם העובדה שהם חיים וקיימים - בכל רגע נתון?

רחמנות על אלו שאינם חושבים על כך עד יומם האחרון. אבל זוהי הטיפשות והפזיזות של המין האנושי, ומי שאינו מוכן להקדיש מעט זמן ומאמץ, לעולם לא יהנה מהחיים. אבל ברגע שאדם מתחיל לחשוב מחשבות כאלו, על ההנאה והשמחה שבעצם החיים - הוא ירוויח מכך כפל כפליים. כמה מאושר הוא האדם הלומד להנות מהחיים - ו"להנות מהחיים" אין פירושו לצאת לנופשים מפוארים, לא ולא! להנות מהחיים פירושו לומר "אה! ברוך ה' אני חי!"

נסה לתרגל זאת: כאשר אתה פותח את עיניך בבוקר, הדבר הראשון שעליך להרגיש הוא התפרצות אדירה שלך הודאה לה' "אני חי!" לא כולם מתעוררים בבוקר, לכן עלינו להתרגל להודות לה' על כך שזכינו להיות מברי-המזל שהתעוררו בבוקר, ולומר בכוונה "מוֹדֶה אֲנִי לַפְּנִיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי", ולברך "הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת לַפְּגָרִים מֵתִים".

ישנה נקודה חשובה שעלי להבהיר. היסודות החשובים שלמדנו כאן, הינם דברים שאי אפשר לחלוק עם כל אחד, ודרושה לנו זהירות יתירה בבואנו להסבירם לאחרים. אנשים רבים מתנהגים כטיפשים בענינים אלו, משום שהם אינם מכירים דבר מלבד חיצוניות. הם לא למדו את היסוד החשוב שהנחיל לנו הסבא מקלם זיע"א, שאנו מחוייבים "להפשיט את החיצוניות" - להבין את פנימיות המצוות, ולדעת מה ה' אלקינו דורש מאתנו, ולא להסתפק רק בצורתם החיצונית. ולכן, אדם בר-שכל השומע את הדברים ומתפעל מהם, עלול לפגוש בחבירו ולומר לו "תשמח בכך שאתה חי!", והלה יביט בו בפנים חתומות,

מעולם ועד עולם - הודאתנו היא עולמית, כי מעשיך הם נצחיים בלי מספר, וכל מעשה הנעשה בכל הבריאה כולה אתה עושה כאלקי ישראל ובשביל ישראל לבד.

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד - כאן מכריז המלך ואומר ברבים שכל בגדי מלכות שלו אינם שלו אלא שאולים הם מעם ה'.

כי כל בשמים ובארץ - הוסיף באור, שלא ירמה האדם את עצמו לחשוב שישנן מעלות עצמיות שהן שלו. ואמר כי כל מה שיש בשמים, אף במלאכים ובעולמות של מעלה, ובארץ ובה נכלל הכל, גם מעלות בני האדם, הכל הם מאת ה' לבדו, ואל יתהלל האדם בשום דבר לומר שהוא שלו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה עלי לעשות אם אני נמצא בישיבה בה לא כולם הינם בעלי השפעה חיובית, ואין לי אפשרות לעבור לישיבה אחרת כעת?

תשובה:

הבה ואגלה לך דבר חשוב: בכל ישיבה ישנו את ה"חלק העליון" של בני הישיבה וה"חלק התחתון" שלהם. בכל ישיבה ישנם בחורים בעלי השפעה לא טובה, והתפקיד שלך הוא להתחבר אל הטובים יותר.

תמיד זה כך, ולא רק בישיבות. בכל קהילה ישנם חלקים שונים של החברה. תמיד ישנם אנשים שפלים, בעלי טרוניה, שאינם שבעי רצון, המנסים ליצור בעיות. אם אתה הנך גם כן אדם שפל, אתה תתחבר אתם ותהרוס את חייך. בכל מצב בו תהיה - תמיד יש לך את הבחירה למי להתחבר. לכן אין זה משנה היכן תהיה ובאיזו ישיבה תלמד, עליך לנצל את שיקול הדעת שלך בכדי לבחור להתחבר לטובים ביותר. אם אתה חפץ בטובים ביותר - תדאג להתחבר אתם.

באנו לעולם כדי לספר את שבחיו של הקב"ה! זהו הנדר אותו נדר דוד המלך לה' בשמם של עם ישראל, וזוהי הסיבה שיהודים בכל רחבי העולם מקדישים את חייהם לקיום נדר זה, ומנהיגים את חייהם על פי היסוד שלמדנו מבית המקדש - להודות לה' לעולם ועד.

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו

זצ"ל

ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל - פה מסדר שבחו של מקום, ואומר, שכל הצלחותיו של האדם, של עם ישראל, ושל דוד המלך בפרט, אינן אלא מה' ומחסדו. והמלך הגבור והמשכיל, שולל מעצמו כל כשרון, גבורה ויכולת, מעמיד עצמו ערום מכל מעלה, ומודה בקהל רב ולא בוש לומר שבלתי חסד חנם של ה' היה הוא ריק מכבוד, גבורה ועושר. ומדגיש המקרא לומר שעשה כך דוד המלך לא בחדרו ולא בשדה כשהוא מתבודד ומדבר אל בוראו, אלא לעיני כל הקהל המכבדים ומעריצים את גבורת המלך ויכלתו. ולא אמר לפני אלא לעיני כל הקהל, כי ראו בעיניהם שדבריו יוצאים מלבו ואמיתיים הם.

ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלקי ישראל אבינו - עיקר הודאתנו אליך היא מפני שיחדת את השגחתך על אומתנו. אף על פי שאנו מברכים אותך שאתה אלקי עולם, בוראו ומנהיגו בחסד גדול, מכל מקום אלה נכללים בחסד היותר גדול והיותר כולל, שאתה אלקי ישראל. ואמר אבינו להורות כי טעם יחודו על אומתנו הוא אהבתו אל האבות [כולם]. ואף על פי שהזכיר ישראל, זהו מפני שחפץ להזכיר שם האומה בכללה אשר ה' מתיחד אליה. וכמו שנאמר (דברים ד, לז) ותחת כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו אחריו.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 275
אדר תשפ"א

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

טורחים ומשקיעים מאמצים רבים והוצאות רבות לעשות את העירוב ברמה הכי טובה, עם עמודים מסודרים, ועם לחיים, וכעת עמלים לסדר שיהיה עומד מרובה עם ג' מחיצות לבטל דין רשות הרבים לכו"ע. נברך אותם בזאת שיזכו לזכות את הרבים בלי שום מכשול.

מתי לחי בעירוב במפלס התחתון, אינו כשד למפלס העליון

במהלך הסיור הגענו למקום שהיתה צורת הפתח של העירוב הישן, והתעוררה שאלה האם זה טוב גם כלפי הרחוב החדש. וזה דבר מיוחד שמצאנו בהלכות עירובין בכמה מקומות שיתכן שתהיה מחיצה שטובה לעירוב שנעשה בצד אחד, ואינה כשרה למי שעושה עירוב בצד השני. [כגון חצר קטנה וחצר גדולה, וכן בגידוד ומחיצה לחד מ"ד בגמ']. ואכמ"ל.

בקצה הרחוב עשו צורת הפתח שסוגרת את הכביש, החוט היה קשור בגובה [לשני עמודים] עם שני לחיים מסודרים כנהוג בעירובים השכונתיים. אבל לפני הלחי היו סלעים גדולים ששמים כסיום למפלס הקרקע שבצידי הרחוב. הסלעים אינם גבוהים י' טפחים, ואינם מחיצה, [והמחיצה של העירוב היא בגדר הברזל שבנויה בהמשך בעומק המפלס]. וא"כ ההגדרה של הסלעים היא

כקרקע גבוהה [שיש בה רוחב ד' טפחים].

והנה הלחי עומד מיד אחרי הסלעים, בקרקע הנמוכה, באופן שמהצד שכעת עושים את העירוב ברחוב החדש, הם מסתירים את החלק התחתון של הלחי, יוצא שאין בלחי שיעור מחיצה י' טפחים כלפי השטח של העירוב, כי מי שעומד לפני הלחי על הסלעים [שזה קרקע העירוב], רואה לחי בגובה שמונה טפחים בלבד, כי השאר נמצא נמוך מהקרקע שלפני הלחי. [ואע"פ שכלפי

הלחי נמצא אחרי הסלעים ונמוך מהקרקע

הרחוב, ואפילו כלפי מי שעומד מתחת החוט בתוך חלל הפתח, יש שיעור גובה י' טפחים, אבל יש עוד הלכה בעמודי צו"פ [שמבואר בחזו"א בכמה מקומות] שהעמוד צריך לסתום ולשמש מחיצה כלפי שטח העירוב שלפניו, ובאופן זה שהשטח שלפניו גבוה, הרי הלחי אינו מחיצה י', [והחלק הנמוך מהקרקע אינו מחיצה לקרקע]. וכן מבואר להדיא בחזו"א.

ויש להוסיף, שאם היה רווח בין הלחי לבין הסלעים, היה מספיק שהוא מחיצה כלפי השטח ההוא, ואינו צריך להיות י' טפחים כלפי כל הרחוב. ושיעור הרווח הוא, ד' טפחים, כשיעור רשות מינימלית. אבל במקרה זה שאין ד' טפחים בין הלחי לסלעים, ואפילו לא ג' טפחים, אין הלחי יכול להחשב מחיצה כלפי העירוב.

והפתרון לכך כותב החזו"א, שיעשה לחי ארוך שגבוה י"ג טפחים, דהיינו שיהיה בו י' טפחים מגובה הסלעים ומעלה, אבל גם ימשיך וירד למטה עד הקרקע הנמוכה שבה הלחי נמצא, [כי צריך שהלחי לא יהיה תלוי בגובה ג' טפחים מהקרקע גם ביחס לקרקע שבה הוא נמצא]. ולכן אמרנו לאברך היקר, שאפשר להוסיף מעל הלחי עוד גובה שני טפחים להשלים לי' טפחים, ובלבד שהחלק הנוסף יהיה תואם ושווה ללחי, כדי שלא יהיה חשש של "פתחי שימא", מחמת בליטה בחיבור [אם זה בשיעור שנראה מקולקל].

אמנם כאמור, הבעיה הזו היא רק כלפי העירוב החדש, משא"כ כלפי העירוב הישן שנמצא בצד השני, ששם אין סלעים לפני הלחי, הרי הוא כשר, כי יש בו גובה י' ביחס לשטח העירוב ובכל זאת לעירוב המקביל בצד הסלעים אינו כשר.

איסור קרפף במפלס שבין הרחובות, והפתרון לחלק בגדר

בהמשך הסיור ראינו דבר נוסף מעניין, שנוגע לדין "קרפף", דהיינו שטח יותר מבית סאתיים שאינו משמש לדיורים, שהוא אסור מדרבנן

סיום מחזור לימוד "בודקי עירובין" סניף רמות

בשבוע זה זכינו בסייעתא דשמיא לסיים מחזור נוסף של לימוד "בודקי עירובין", במסגרת השיעורים שהתקיימה בשכונת רמות בירושלים, ובה השתתפו עשרות אברכים ת"ח, שבאו מידי שבוע לעסוק בהבנת דיני העירובין הנוהגים בזמנינו, עם לימוד הפרקטיקה והמקרים השונים, לדעת לשים לב לכל מקרה, מה הנידון בו ומהי ההלכה שהורה פוסקי זמנינו בכל דבר.

האברכים שסיימו כעת ארבעה חודשים של לימוד, הודו באופן מיוחד על הידיעות הנפלאות והברורות שהם רכשו, וציינו עד כמה הם מרגישים עכשיו קשורים לקיום הלכות עירובין, הם רואים ברחוב עמוד או לחי, הם יודעים איך להסתכל עליו, מה לראות בו, היכן המחיצה, מהו הגובה, האם הצמחים מסביבו מפריעים או לא, איך רמת

הפקיד בודק עירובין רותם דניאל

הכשרות של החוט, ועוד עשרות דינים שנהיו מעשיים ביותר. מבין המשתתפים יש אברכים שלמדו בכלל מסכת עירובין, ולמדו משנ"ב במסגרת דרשו, אבל זה עדיין היה בגדר לימוד בלבד, כמו "הלכות שחיטה", ועכשיו שראו את התמונות והבינו כיצד עושים כל דבר, זה נהיה למעשה, כמו "הלכות מבשל בשבת".

בימים אלו נפתחת בס"ד קבוצה חדשה בשכונה אחרת בירושלים, ומצטרפת לקבוצות המתקיימות במקומות נוספים בבני ברק, מודיעין עילית וירושלים. ובמקביל יתחילו בשכונת רמות מחזור חדש ללימוד חישוב התחומין בזמנינו עם דיני ריבוע העיר וצורת החישוב והמידה. מי שמעוניין להשקיע בלימוד הזה, ולהיות מהת"ח שבקיימים בהלכות עירובין ותחומין הלכה למעשה, יתקשר עכשיו למוקד העירוב, בטל' - 054-8483320.

החצרות של הבתים שבקצה השכונה ללא עירוב!

אחד מהעירובים שנבדקו השבוע, עירוב של השכונה החדשה בתחתית רמות א' בירושלים, שיש בה הרבה משפחות חרדיות, וביניהם שני אברכים צעירים שלמדו במסגרת "בודקי עירובין", וע"ז הם שמו ליבם לדאוג שיהיה עירוב מהודר בשכונתם. למרות שהשכונה נמצאת באזור טוב, הם גילו שהרחוב שלהם נמצא כמעט ללא עירוב, כי גם העירוב העירוני סומך על קו העירוב שנמצא צמוד לשכונה, וכעת שבנו עוד רחוב למטה, הרי הוא מחוץ לעירוב, ואסור לטלטל בו. [מלבד ההיקף של הרבנות של גדר ההפרדה שכולל שטחים גדולים הרחוקים מהעיר, וזה בעייתי מאוד]. וזה נקודה חשובה לכל אלו שגרים בקצוות הערים, וכן שמענו מהאחראי על העירוב בשכונת רמת שלמה, שיש להדגיש לבתים שגרים בשורה האחרונה בשכונה, שמאחורי ביתם אין עירוב, ואפילו החצר האחורית של הבנין, אם אין לה סגירה בפני עצמה, אסור לטלטל בה.

עירוב זמני לטווחים הרחוקים בקווינה

שני האברכים שלמדו את המלאכה של עשיית עירוב, וידעו את המשמעות החמורה של מקום ללא עירוב, כמה מכשולות שיש בזה, נטלו על עצמם את העול הגדול לעשות את העירוב מידי שבוע, אע"פ שמדובר באזור בבניה, שעשיית העירוב במצב כזה דורשת הרבה מאמץ. וכן הוסיפו לדאוג גם למניני הקורונה שנערכים באהלים בשטח הפתוח, ועשו גם שם עירוב זמני, שלא ייכשלו בטלטול מחוץ לעירוב. ובאמת יש להם זכות גדולה, שהם

הציאה שלו לענין שבת תהיה דרך שם. אבל צ"ע שבגמ' ובשו"ע כתוב שהטעם משום שנוח לו לצאת דרך הפתח לבקעה, וקשה איך יתכן שיתר נוח לו, הרי אינו יכול לצאת משם עם הגמלים והקרונות, ובפועל באמת אינו יוצא משם, א"כ סה"כ זה לא דרך שראויה לו, ולדינא הורה הגר"מ רוזנר שליט"א להתיר, שאם לא צריך לרדת בחבל, נקרא דרך. הנה בדברים אלו אנו רואים ולומדים את גודל הצורך בדיעת הלכות עירובין על בוריים, והענין בהם להלכה. כל מה שהזכרנו עד כה, הם רק שלשה דברים, מתוך בדיקה של עירוב אחד. באותו עירוב היו עוד דינים והלכות, ובכל עירוב יש דינים והלכות נוספות. יתן ה' שנזכה להרחיב את ידיעותינו בהלכות עירובין ובכל חלקי התורה, בעיון ובבקיאות, ובהלכה למעשה.

מה הבעיה בחוט ברזל שזור

מתוך הפעילות גם בבדיקה ותיקון של העירובים במניני החצרות, היה מקום אחד שעשו צורת הפתח עם שני עמודי עץ, ומעליהם חוט ברזל שזור. החוט הזה משמש לפועלי בנין להצמיד קרשים, והוא שזור מששה חוטי ברזל. כמובן שהוא חזק מאוד, ואין צורך לעשות את העירוב מחוט כזה חזק, אלא שכנראה שבאותה שעה שעשו את העירוב חיפשו חוט, ומצאו את החוט הזה זרוק, והשתמשו בו. לכאורה זה טוב שהחוט יהיה חזק, אבל בחוט הזה יש גם חיסרון, שהחיסרון הזה מצוי בכל חוטי הברזל. כיון שהם מתעקמים בקלות, וכאשר מיישרים אותם אינם חוזרים למצב ישר לגמרי, אלא רואים בהם זגזוג שניכר ובוטל לעין, ומובא בשם מרן הסטופלער זצ"ל שחשש בזה

לפסול של "פתחי שימאי", כי זה נראה דבר לא תקין. ואמנם משמע שהחשש הזה אינו בגדר פסול ממש, ומ"מ כשבים לעשות עירוב טוב, יש להימנע מלהשתמש למשקוף בחוטי ברזל. וק"ו בעירוב שנעשה בתוך עירוב שכונתי, שכל מטרתו היא להגיע לשיא ההידור.

לאחר שראינו את הדבר, הערנו את תשומת ליבו של אחד מהת"ח בבנין, והוא ציין ששם לב לזה וביקש שנדאג להחלפת החוט, שיהיה חוט מהודר וחזק. והדבר בא אל תיקונו. בענין זה יש לציין שוב, שבעירובין חשוב שיהיה גם ידע הלכתי פרקטי, לא מספיק שיועידים את ההלכה הכתובה במשנ"ב ובספרי הפוסקים, כי יש הרבה דברים דומים ואילתורים שנעשים שדינם שווה, אך אינם מובנים מאלהים, וזה חלק בפני עצמו להתלמד לשם לב לדינים השייכים לכל דבר ודבר. לכן חשוב כשעושים עירובים פרטיים, להזמין את האחראי בשכונה או מישוהו אחר שמתעסק בעירובין למעשה, כי יש לו את החוש לתפוס מה הדברים הנוספים שלא חשבו עליהם, ויכולים לעכב או להפחית את רמת כשרות העירוב.

ברכת מזל טוב, לחתן היקר שמואל נ"ו
לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות
זכות התרומה להוצאת גליונות אלו תעמוד לו ולמשפחתו
להתעלות בתורה וביראת שמים,
ויהיה תמיד מלא בשמחה של מצוה

השבוע התקדמנו בחישוב התחום לעיר אשדוד
ניתן לקבל את המאמר במייל ע"י שליחת בקשה
"קבלת תחום אשדוד", לכתובת A.83320@GMAIL.COM

עירובין למעשה
ע"י | שישים | בשורות

דיני התחומין לא מחוץ לתחום!

השבווע התקדמנו בחישוב התחום לעיר אשדוד
ניתן לקבל את המאמר במייל ע"י שליחת בקשה
"קבלת תחום אשדוד", לכתובת A.83320@GMAIL.COM

השבווע התקדמנו בחישוב התחום לעיר אשדוד
ניתן לקבל את המאמר במייל ע"י שליחת בקשה
"קבלת תחום אשדוד", לכתובת A.83320@GMAIL.COM

השבווע התקדמנו בחישוב התחום לעיר אשדוד
ניתן לקבל את המאמר במייל ע"י שליחת בקשה
"קבלת תחום אשדוד", לכתובת A.83320@GMAIL.COM

כמו כרמלית ואוסר את העירוב. בגליון הקודם הבאנו דין זה לגבי ישובים שיש בהם שדות, אבל בתוך ירושלים אין שדות זריעה ממש. ובכל זאת דין זה נוגע כשיש שטח שאינו ראוי למעבר ולשימוש מכל סיבה אחרת בשכונה הנ"ל שהיא בנויה על גבעה, יש הפרש גבהים בין הרחובות, ולכן יש מקומות שיש קטע של מורד תלול, שמגדלים בו עצים וצמחיה, ואחרי כמה שנים שהצמחיה גדלה, אין אפשרות לעבור שם כלל, [ובפרט שבחלק העליון עושים גדרות לכל האורך, למנוע נפילה]. עברו האחראים ועשו חשבון שאמנם השטח הזה צר [כעשרה מטרים], אבל הוא ארוך מאוד, באורך יותר ממאתים מטרים, וא"כ יש בו כמה פעמים בית סאתיים שאינו ראוי לשימוש, והרי זה נעשה לשטח קרפף האסור, וגם אוסר את שאר השכונה, כי בכמה מקומות אין לפניו גדר [מהצד התחתון], והרחוב פרוץ אל מקום האסור.

כדי לפתור בעיה זו, הם עשו פתרון מיוחד, לחלק אותו לכמה חלקים, שבכל חלק יהיה פחות מבית סאתיים, ואז אפילו שאינו ראוי לשימוש, אינו נאסר. מכיון שהשטח צר וארוך, הם מדדו באיזה גודל מצטבר שטח של בית סאתיים (1150 מטר רבוע) לשיעור רח"ט, וקצת לפני כן עשו גדר במורד המפלט, שסוגרת מהצד העליון עד הצד התחתון, [ונשאר מעט פתוח, שמותר ע"י עומד מרובה על הפרוץ, פחות מ"אמות]. וכך עשו בכמה מקומות, וביטלו את האיסור של המקום. פתרון זה נעשה גם בשכונת הר נוף בירושלים. [במקומות שהשטח מישורי, יש מקומות שעושים שבילים באמצע שראויים לשימוש וגם עוברים בהם, והם ג"כ גורמים שכל קטע נחשב לעצמו, ואין בקטע אחד יותר מבית סאתיים. אבל במקום זה לא היה שייך לעשות פתרון של שבילים, כי לא יעברו בהם, ולכן עשו גדרות].

מהי דריסת רגל, ומתי הגוי לא יאסור ברחוב

נידון נוסף שהיה באותו עירוב, בנושא הלכתי אחר, שנוגע לדירת גוי ומומר שגרים בשטח העירוב, תקנו חז"ל שהם אוסרים את העירוב בפת. ואף ברחוב מחוץ לחצר ולדירה שלהם אסור לטלטל מהבתים, או להכניס מהרחוב לבתים, כי יש לגוי ולמומר זכות דריסת רגל לעבור דרך הרחוב אל ביתו, וזה פוסל את העירוב.

אבל אם יש לבנין של הגוי שתי יציאות, אחת לרחוב של העירוב, ואחת לרחוב שאינו בעירוב, אפשר לסלק אותו, כלומר להגדיר שמבחינה הלכתית הזכות שלו היא דרך הרחוב האסור שאינו בעירוב בלא"ה, ואז אינו אוסר את הרחוב שבתוך העירוב. משא"כ אם שתי הרחובות נמצאים בעירוב, א"כ בהכרח הציאה שלו דרך העירוב וזכות דריסת הרגל שלו אוסרת את שתי הרחובות ויש אפשרות לחלק את הרחובות לשני עירובים, ואז הוא יאסור רק אחד מהם, בתנאי שיש סיבה שאחד יאסור יותר מהשני.

האם אפשר לסלק בדרך שקשה ללכת בה

על פי הלכות אלו, שאל האחראי, שיש מחלל שבת שגר ברחוב בקצה השכונה, אבל כיון שהשכונה מוקפת בגדר, אי אפשר לצאת מהרחוב אל מחוץ לעיר, אלא רק דרך השכונה, וא"כ לכאורה הוא יאסור את כל השכונה. אבל יש מקום שיש חור קטן בגדר, שגדלה שיש מישוהו שעובר שם [כי כמה פעמים סגרו אותו והוא שוב פתוח]. למרות שזה יוצא אל הר פתוח שאין שמדובר בפועלים ערבים שמקצרים דרכם דרך ההר. והשאלה האם בדרך כזו אפשר לומר שנסלק את הגוי והמומר שגר ברחוב, ונאמר שנחשב שיש לו יציאה אחרת או שמא דרך כזו אינה אופציה לאדם מן השורה, וצריך שתהיה דרך סלולה ומסודרת.

והנה בגמרא (עירובין דף סו.) ובשו"ע (סי' שפ"ט) מבואר בענין זה, שאם יש אחורי בית הגוי חלון שפתוח לבקעה, אפילו אין בו אלא ד' טפחים על ד' טפחים, אינו אוסר את הרחוב, אפילו מכניס ומוציא גמלים וקרונות דרך הרחוב כל היום, משום שמסתמא חפץ יותר בפתח ובקעה שיש לו לבדו ופתוח לאויר, ולכן הפתח למבוי נחשב כפתח שאינו רגיל בו, שאע"פ שמשמש בו, אינו אוסר בו. מבואר בזה שאפשר לסלק את הגוי גם דרך חור קטן, אפילו שהוא לא יכול לצאת דרכו בצורה נורמלית. וא"כ ה"ה לעניינינו שהציאה מהגדר היא פירצה שראוי לעבור בה, והדרך שאחריה אינה ראויה אלא ע"י הדחק, מ"מ נוכל לסלק אותו ושזכות

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

“תפארת עטה ליום המנוחה”

מאמר נפלא במעלת יום השבת ולימוד התורה בה,

מתורתו של הגאון ר' אליהו יוסף בן חנה יענטא שליט"א

ר"מ ישיבת אור ישראל לצעירים ומשגיח ישיבת קרית מלך

ויהיו הדברים לזכות רפואתו השלימה במהרה

א) מנהג ישראל קדוש, לומר ששה מזמורים מספר תהילים בקבלת שבת – ממזמור צה ועד מזמור צט ומזמור כט – ולאחריהם מזמרים את הזמר הנשגב "לכה דודי" למשורר האלוקי רבי שלמה אלקבץ, בו קוראת כנסת ישראל לדודה – הקב"ה, לילך יחדיו לקראת כלה, לקבל יחדיו פני שבת. וכבר היה רבינו רבי אייזיק שר צ"ל, מעורר על חיוב הכרת הטוב לרבי שלמה אלקבץ, שחיבר לנו זמר מופלא זה לשוררו בקבלת פני שבת, כשהוא מוסיף לעורר את קהל תלמידיו, להכין נפשם לעבודה זו של קבלת שבת בזמירות קודש אלו.

ומובא בסידור רשב"ן, שכך תיקנו הגאונים לומר ששה מזמורים בקבלת שבת, כנגד שש תקיעות שתיקנו חכמי התלמוד בבבלי, וכיון שהוכרחו לבטלם מטעם גזירת המלכות, עשו זכר לדבר באמירת ששה מזמורים.

והנה, בפשטות מבואר, טעם קביעת מזמורים הללו, הפותחים בקריאת אדוננו דוד המלך ע"ה "לכו נרננה לד' נריעה לצור ישענו נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו", באשר מזמורים אלו אמרם משה רבינו ע"ה על זמן הגאולה העתידה, שאז תגדל ההתעוררות בבני האדם, עד שיזרחו זה לזה להודות לד' בקול רינה ותרועה ולשורר שיר חדש לבורא כל עולמים, ובאלו המזמורים יאה לנו לקבל פני שבת מלכתא, בו שבת מכל מלאכתו ונתעלה לישב על כסא מלכותו.

ואמנם, המעיין בספר תהלים, יווכח ברצף ענינם של הפרקים הללו, ממזמור צה ועד מזמור צט. אלא, שמאליה עולה התמיהה, מפני מה לא נקבע גם מזמור ק הסמוך אליהם כמזמור ששי, אשר תוכנו שב אל פתיחת המזמורים הללו "מזמור לתודה הריעו לד' כל הארץ וגו' בואו שערינו בתודה חצרותי בתהלה, הודו לו ברכו שמו", ומפני מה נקבע תחתיו מזמור כט כמזמור ששי.

ולכאורה היה מקום לומר, דלא קבעו אמירת "מזמור לתודה", מאותו טעם שביטלו אמירתו בפסוקי דזמרה בשחרית של שבת, כמבואר בטור (או"ח סי' רפא): "ובאשכנז אין אומרים מזמור לתודה בשבת לפי שאין תודה קריבה בשבת", וכמו שכתב בשבלי הלקט (סי' עו) בשם רש"י. ואם כי כבר השיג הטור על דעה זו "ואינו טעם של עיקר", והיינו משום דמזמור זה אין אנו אומרים אותו לשם קרבן תודה, אלא לשם הודאה (כפי שפירש הב"י שם), מכל מקום יתכן שמאותו טעם של רש"י שלא לומר בפסוקי דזמרה, לא קבעוהו גם בקבלת שבת. ואמנם, מנהג בני ספרד לומר מזמור לתודה כמזמור ששי בקבלת שבת וטעמם כפי הנראה כנ"ל, אולם אנו בני אשכנז אומרים תחתיו מזמור כט – "הבו לד' בני אלים". ואף בני ספרד נוהגים לומר מזמור כט, בנוסף על ששה המזמורים הנזכרים.

וצריך ביאור, מה טעם נבחר מזמור זה דוקא, כשבנוסף יש לעיין בטעם המנהג לעמוד בעת אמירתו. ואמנם, כבר פירש בסידור "בית יעקב" לרבי יעקב עמדין, שסוד מזמור זה נשגב מאד, בו מוזכרים ז' קולות שכנגד ז' ברכות דתפילת שבת וח"י אזכרות כנגד תפילת חול וכו' (יעו"ש). אכן, יתכן שסוד נוסף טמון ביסוד אמירתו בעת קבלת שבת, כפי שיבואר להלן.

ב) והנה, במטבע ברכת היום דתפילת שבת, אנו מבקשים "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמחנו בישועתך וגו' והנחילנו ד' אלוקינו באהבה וברצון שבת קדשך", ויש למשמש בדברים מכמה וכמה אנפין: הא' – מהו שאנו מבקשים קדשנו במצוותיך, הלא מקודשים ועומדים אנו מסיני, וכמטבע ברכת המצוות הנאמרת בלשון עבר "אשר קדשנו במצותיך". הב' – מפני מה בתפילות שבת מבקשים אנו "ותן חלקנו בתורתך" בגופה של תפילת עמידה בתוך ברכת היום, בעוד אשר בימות החול אנו מבקשים בקשה זו רק לאחר סיום תפילת שמונה עשרה, לאחר שפסענו לאחורינו. הג' – משום מה הוקדמה הבקשה על המצוות לבקשה על תורה, בעוד אשר בתחנונים שאחר התפילה מבקשים אנו תחילה על תורה ואחריה על מצוות – "פתח לבי בתורתך ובמצוותיך תרדוף נפשי". הד' – מה משמעותה של בקשת "שבענו מטובך", וכי כוונת הדברים זהה לבקשתנו בברכת השנים שבשמונה עשרה, לשבוע מטוב גשמי. הה' – מאי משמע "והנחילנו באהבה וברצון שבת קדשך", הלא מונחלים ועומדים אנו מסיני במתנת השבת.

ג) התבוננות נוספת במטבע ברכות היום דתפילת שבת, מעמידה אותנו בפני שינוי מטבע הברכות, כאשר לכל תפילה נקבע מטבע משלה, בליל שבת – אתה קדשת את יום השביעי, בשחרית דשבת – ישמח משה במתנת חלקו, במוסף – תכנת

שבת, ובמנחה - אתה אחד ושמן אחד, בעוד אשר ביום טוב שוה מטבע הברכה בכל תפילות היום - אתה בחרתנו מכל העמים וכו'. וצריך ביאור בשינוי זה.

וכבר עמד בזה אבודרהם (סדר מעריב של שבת) ופירש: "מפני ששבת נקראת כלה והקב"ה נקרא חתן, תיקנו אתה קדשת - על שם הקידושין שנותן החתן לכלה, ואחר כך ישמח משה - על שם שמחת החתן בכלה, ואחר כך מוסף - על שם התוספות שמוסיף החתן על כתובת הכלה, אי נמי על שם שמקריבין קרבנות כעין סעודת מצוה, ואחר כך - אתה אחד על שם שמתייחד החתן עם הכלה".

ד) והדברים טעונים באור, דבתחילת דבריו גבי תפילת ערבית, פירש שבחינת "חתן" מתייחסת לקב"ה, שקידש את השבת - הכלה, ואילו בהמשך הדברים גבי תפילת שחרית ומוסף, מתבאר בדבריו דבחינת "חתן" מתייחסת לישראל, שהרי ביאר שנקבע מטבע "ישמח משה" בשחרית על שם שמחת החתן דהיינו משה, ותפילת מוסף כנגד מוספים שמקריבין ישראל, הינה כענין תוספת כתובה או כענין סעודת מצוה ששוקד עליה החתן.

ואמנם, כבר מבואר במדרש, שישראל הינם בחינת "חתן", בן זוגה של שבת העומדת בבחינת "כלה". שכן אמרו בב"ר (יא, ח): "תני רבי שמעון בר יוחאי, אמרה שבת לפני הקב"ה, רבש"ע לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו דיבור זכור את יום השבת לקדשו", ופירש מהר"ו: "מרום בתיבת לקדשו מלשון קידושין, שמקדשין בן זוג". מבואר, דכנסת ישראל עומדת בבחינת "חתן", דלא כמתבאר בראש דברי האבודרהם דהקב"ה עומד כביכול בבחינת "חתן". ויש להוסיף ולהקשות מדברי המדרש שהביא הטור (סי' רצ): "אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע, כשיכנסו ישראל לארץ זה בא בכרמו וזה בא לשדהו, ואני מה תהא עלי. אמר לה **יש לי בן זוג שאני מזוג לך ושבת שמו**, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך". הרי קמן, דהתורה הינה בן זוג דשבת ולא כמבואר בב"ר דכנסת ישראל בן זוגה דשבת.

ה) עוד צריך תלמוד, במה שפירש הטור (סי' רפב) משמעות מטבע תפילת שחרית דשבת: "ישמח משה במתנת חלקו" - "כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כבוד השעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ונתנו לו ובחר ביום השביעי, וכאשר נצטוו על יום השבת שמח משה שבחר בו, וזהו ישמח משה במתנת חלקו".

ויש לעיין, לשמחה מה זו עושה, הלא לכאורה פשוט, שבחירת משה רבינו את יום השבת ליום מנוחה לא היתה מליבו, אלא משום דשבת קביעא וקיימא ליום מנוחה משבעת ימי בראשית, וכבר נתבררה ונתקדשה על ידי הבורא יתברך מאז מקדם, ואם כן מה מקום יש לשמחתו של משה כאשר לבסוף נצטוו על השבת, כאילו מתחילה כיוון דעתו לדעת קונו.

והנה ביאור זה שהביא הטור, מפורש כבר במדרש (ש"ר פ"א כח): "יורא בסבלותם - ראה שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואילו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים. אמר לו לך ועשה להם כמו שתאמר. הלך משה ותיקן להם את יום השבת לנוח". מבואר, כי פרעה עצמו השכיל להבין שבני ישראל זקוקים ליום מנוחה, שאם לא כן הרי הם מתים תחת עול השעבוד. וצריך עיון, אם כן מה נשתנה שכעבור שנים החליף מידתו וקרא: "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר", ודרשו במדרש (ש"ר פ"ה יח): "מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואל, לפי שהיו נוחין בשבת. אמר להם פרעה, תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו', אל יהיו משתעשעין ואל יהיו נפישין ביום השבת". וכאמור, הדברים טעונים ביאור, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, אם אכן הבין מתחילה כי בני ישראל זקוקים למנוחה, מדוע הסיק לבסוף ליטול מהם את יום המנוחה, אם יום ה"יונפש" שלהם.

ו) פתח להבנת כל סוגיא זו, משמשים לנו דברי הטור (סי' רצב), בעמדו על שינוי מטבע תפילות השבת זו מזו: "ומה שתיקנו בשבת ג' עניני תפילות, אתה קדשת, ישמח משה, אתה אחד, וביום טוב לא תיקנו אלא אחת אתה בחרתנו, מפני שאלו ג' תפילות תיקנום כנגד ג' שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ואתה אחד כנגד שבת שלעתיד". וכן כתב האבודרהם בשם רבי קלונימוס הלוי, כטעם נוסף לטעם שכתב הוא עצמו, אשר הובא לעיל. והוסיף בזה השל"ה הקדוש (מסכת שבת ק, א): "וכשתתבונן, הם שלושה עיקרים כוללים כל העיקרים, מציאות ד' יתברך, תורה מן השמים ושכר ועונש. שבת בראשית - שהיא החידוש מורה על המחדש, מציאות ד' יתברך, שבת דמתן תורה - תורה מן השמים, ושבת שלעתיד לבא - שאז יהיה שכר האמיתי הנצחי וכו'".

וכשנעמיק ביסודם של דברים, נווכח כי טעם זה לשינוי מטבע התפילות משלים לטעם הראשון שכתב האבודרהם, שתפילת ערבית כנגד קידושי החתן - קידושי הקב"ה את השבת, ותפילת שחרית כנגד שמחת החתן בכלה - שמחת ישראל בשבת וכו'. וכבר תמהנו לעיל דפתח ואמר דהקב"ה כביכול בבחינת חתן והמשיך לבאר שישראל הינם בבחינת חתן. אכן, לדברי הטור נראה דאמנם כן. דהנה, בשבת בראשית קידש הקב"ה את יום השבת מכל הימים "וביום השביעי נתעלה וישב על כסא מלכותו" כמטבע ברכת יוצר דשבת, אלא שעדיין לא הגיע הבריאה לידי השלמת וגמר תיקונה עד יום מתן תורה, כמו שדרשו במסכת שבת (פח, א): אמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו", ורש"י

בפרשת בראשית (א, לא) נקט בהאי לישנא: "שכולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון, שביום ו' בסיון שקיבלו ישראל את התורה, נתחזקו כל יצירת בראשית ונחשב כאילו נברא העולם עתה".

וכבר לימדנו רש"י בפרשת האזינו, שבחזקא מחתא עם קבלת התורה, קיבלו ישראל מלכותו יתברך עליהם, שכך פירש את הפסוק "ימצאנו בארץ מדבר" (לב, י) "אותם מצא לו נאמנים בארץ מדבר שקיבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו". ומצאנו בדברי אדוננו הגר"א (אדרת אליהו דברים לג, ה), שארבע פעמים קיבלו ישראל מלכותו עליהם בעת מתן תורה, בפעם הראשונה קיבלו עול מלכותו ופעם השניה קיבלו עליהם עול תורה וכו' (יעו"ש).

למדנו איפוא, כי עד מתן תורה לא באה מלכותו יתברך בעולמו לידי שלמותה, כי "אין מלך בלא עם" (ראה כד הקמח ר"ה ע, א), ועיקר תוקף המלכות היא בקבלת העם את חוקיו, משפטיו וגזרותיו של המלך, וכמאמרם ז"ל במכילתא פ' יתרו "קיבלתם מלכותי – קבלו גזרותי", ומה גם שכל תכלית הבריאה היא "בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית" (כפרש"י ריש בראשית), אם כן כל עוד לא הגיעה הבריאה לידי תכלית יצירתה, הרי בבחינה מסויימת לא הוקבעה מלכותו יתברך בעולמו, עד שבת דמתן תורה, שבו ניתנה תורה לישראל וקיבלו ישראל עליהם גזירות המלכות. רק אז, בשבת דמתן תורה, כאשר נתאחדו קודשא בריך הוא וישראל באמצעות אורייתא – חמדת שעשועיו של בורא עולם, באה הבריאה לידי שלימות וגמר תיקונה, אז נתחזקו עמודי עולם, ונתיישרה מלכותו יתברך בעולמו.

ז) וממוצא הדברים מתבאר, כי מששת ימי בראשית ועד שקיבלו ישראל את התורה בסיני ונעשו בן זוגה של שבת מלכתא, היה הקב"ה כביכול בבחינת חתן לשבת מלכתא, כמתבאר בדברי האבודרהם, ורק כאשר נתאחדו ישראל עם קודשא בריך הוא ואורייתא, רק כאשר הגיע עת דוידים של "קידש הקב"ה את ישראל בסיני" כקידושי חתן (כמבואר בדב"ר פ"ג יג), ונעשית התורה "מאורשה לישראל" (כמבואר בברכות נז, א), רק אז נעשו הם בחינת "בן זוג" ו"חתן" לשבת המלכה, וכלשון המדרש שהובא לעיל "וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני, אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך".

ואם כי אמנם, כבר קידש הקב"ה את יום השבת בתחילת הבריאה, מכל מקום עד מתן תורה היתה השבת בבחינה ערטילאית, בלא מלבוש, וכיון שבאה שבת דמתן תורה והנחיל הבורא יתברך תורה לישראל, אז נתעטפה השבת בלבוש דאורייתא, וכמטבע שטבעו אנשי כנסת הגדולה בברכת יוצר דשבת "תפארת עטה ליום המנוחה", על דרך דרשת רבי עקיבא בפרק הרואה (ברכות נח, א): "לך ד' הגדולה - זו קריעת ים סוף, והגבורה - זו מכת בכורות, והתפארת - זה מתן תורה", ופירש שם מהרש"א: "שהתורה לישראל לשם ולתפארת, כמו שנאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו'".

ומתבארים היטב דברי המדרש שהביא הטור (רצ), דהשבת היא בן זוגה של התורה, ואין זו סתירה למבואר במדרש שישראל בן זוגה דשבת, דהם הם הדברים, שכן בהתקשרות ישראל עם התורה בסיני, נעשה המה יחדיו – התורה וישראל – בן זוגה דשבת, וישראל ואורייתא מתקשרין דא בדא עם שבת מלכתא.

נמצא איפוא, כי שבת דמתן תורה, בו הגיעה הבריאה לידי שלימותה ותכליתה, ונדווגה התורה עם השבת ונעשו ישראל בן זוג לשבת, היה היא ההשלמה דשבת בראשית, ואם כי עד עתה היה הקב"ה בבחינת "חתן" לשבת מלכתא, הרי - כאמור - מעת מתן תורה נעשו ישראל כביכול בחינת "חתן" לשבת והוקבעה מלכותו יתברך בעולמו, ומכאן ואילך "ישמחו במלכותך שומרי שבת".

ואם כי עדיין אין השם שלם ואין הכסא שלם עד התיקון הגדול שלעתיד לבוא, עד יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים, שאז "תמלוך בכבוד" - לא בבחינת "כינוי" לשמו יתברך, אלא בשמו המלא והשלם – "והיה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד" ואז יגיע עת הגילוי הגדול של "אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", בהרמת קרן ישראל להתייחד ביחודא שלם עם קודשא בריך הוא - אליו רומזת תפילת מנחה דשבת, מכל מקום עד שעת הגילוי העתידי, עומדת שבת דמתן תורה כגמר לשבת בראשית, ובה נקבעה יחודה של כנסת ישראל עם קודשא בריך הוא ועם שבת מלכתא. וזהו עומק דברי המדרש המובא בתוס' חגיגה (ג, ב): "שלושה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקב"ה. ישראל והקב"ה מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות" (עי"ש).

ח) לא בכדי ניתנה תורה בשבת, כי על כן בקבלת ישראל את התורה, מצאה השבת את בן זוגה. וכבר ביאר ה"כלי יקר" בפרשת ויחי עה"פ "וירא מנוחה כי טוב וגו'" (מט, טו) האמור בברכת יעקב ליששכר: "כי אין קנין התורה תלוי בתנועה כמו קנין הממון, כי על הרוב ממרחק יביא לחמו, אבל קנין התורה תלוי בעמל הנפש ומנוחת הגוף, כי מטעם זה ניתנה התורה בשבת יום מנוחה". ומשאה יששכר את טוב התורה - "ויט שכמו לסבול" עול עמלה של תורה, וכדמתרגם יונתן: "בגין כן ארכין כתפיה למלעי באורייתא".

וכדי לקבוע בנפשנו כי התורה היא לבושה דשבת מלכתא, וכי רק על ידה נעשו ישראל בן זוג דשבת, נהגו ישראל להוסיף מזמורים בפסוקי דזמרה דשבת המדברים מיצירת בראשית ומתן תורה שניתנה בשבת, כמבואר בכלבו (מד). ובטור

(סוף סימן רפב) כתב, דנהגו בספרד לומר פסוק "אתה הראת לדעת" (דברים ד, לה) בפתיחת הארון, לפי שפסוק זה נאמר על קבלת התורה אשר ניתנה בשבת, וכוליה האי - למען נקבע בנפשנו תוקף ענינה דשבת מלכתא, בה הושלמה תבנית הבריאה ותבנית זיווגה של השבת עם כנסת ישראל, בשבת דמתן תורה.

ואפשר, שזהו הטעם שקבעו בקבלת פני שבת אמירת מזמור כט, הנדרש בפרק בתרא בזבחים (קטז, א) על שעת מתן תורה, שכך אמרו שם: "כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתם רעדה בהיכליהם וכו'. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו וכו'. אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקעד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר ד' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ד' יברך את עמו בשלום". וראה עוד בפירוש רש"י למזמור זה, שפירשו על מתן תורה: "קול ד' בכח - בשעת מתן תורה צמצם את קולו לפי כוחן של ישראל וכו'. קול ד' שובר ארזים - האומות וכו' בשעת מתן תורה כי מי כל בשר ויחי, אתה שמעת וחיית ואומות העולם שומעים ומתים. וירקידם כמו עגל - את הארזים ואת ההרים שבאו לשמוע מתן תורה. חוצב להבות אש - שהיה הדיבור של עשרת הדברות יוצא בלהבות אש מפיו ונחקק על הלוחות כתבניותם. יחיל ד' מדבר קדש - הוא מדבר סיני וכו', שנתקדשו ישראל עליו".

ובאשר מזמור זה עוסק בעניני דמתן תורה, משום כך נהגו לעמוד בעת אמירתו בקבלת פני שבת, לכבוד התורה שניתנה בשבת, לכבוד ה"תפארת" שעטה הבורא ליום המנוחה.

ט) ויתכן לומר, כי לא רק התורה הונחלה לישראל ביום שבת קודש, אלא אף מתנת מנוחת השבת הונחלה לישראל ביום שבת קודש, וכמטבע ברכת יוצר דשבת: "המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום שבת קודש. מדויק דלא אמר המנחיל מנוחה את יום שבת קודש, אלא ביום שבת קודש". כלומר, דהנחלת מנוחת שבת אף היא ניתנה בשבת דמתן תורה, ואם כי עצם מצות השבת כבר ניתנה במרה ומתנת השבת ניתנה עם המן, מכל מקום להנחלת מנוחת השבת זכו ישראל בסיני, בשבת דמתן תורה, כאשר נבחרו על ידו יתברך לעם סגולה.

ובאמת, כן משתמע מפירוש רש"י בפ' כי תשא (לא, ג) עה"פ "ושמרתם את השבת וגו' כי אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ד' מקדישכם" - "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה". והיינו, דהנחלת יום המנוחה לישראל, מישך שייכא עם בחירתם של ישראל בסיני, דהנחלת יום מנוחתו למנוחתם של ישראל, משמשת אות וראיה על בחירתם לעם סגולתו.

ומה נפלא הדבר, כי שתי הנחלות מופלאות הללו - שבת ותורה, ניתנו מאוצר גזיו של הקב"ה. גבי שבת שנינו: "א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל" (שבת י, ב), וגבי תורה שנינו: "חמדה טובה יש לי בבית גזיו שהיתה גנוזה אצלו וכו' וביקש ליתנה לבניו" (קטז, א וע"ע שבת פח, ב). ובית גזיו, היינו אוצרו הגנוז לפני ולפנים של הבורא יתברך. שם פנימה היו חבוים המתנות, ומשם נכרכו יחדיו ונתאחדו במתן תורה, כששתיהן מונחלות לישראל באהבה, כמטבע ברכות: "אהבה רבה אהבתנו ד' אלו קינו וכו' ותלמדם חוקי חיים", ו"שבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו", ושתייהן ניתנו מתוך בחירה, כמטבע ברכות: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ו"כי לישראל עמך נתת באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת".

ואמנם, נתייחדו אלו שתי המתנות, שבהם לא יתערב זר עמנו ואין לבן נכר חלק בהם, כדברי הגמ' בסנהדרין (נט, א): "גוי שעסק בתורה חייב מיתה, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם. ועוד שם (נח, ב): "גוי ששבת חייב מיתה שנאמר יום ולילה לא ישבותו". ונפסקו מימרות אלו ברמב"ם (פ"י ממלכים ה"ט). ולהאמור לעיל, מתבארים הדברים לעומקם, שהרי התורה מאורסה לישראל והרי השבת בן זוגה דישראל, ואיך יכניס הזר ראשו ביניהם, כלשון חז"ל בילקוט (שמות רמז שצא): "א"ר חייא בר אבא בנוהג שבעולם מלך ומטרונא שיושבים ומשיחין זה עם זה, מי שבא ומכניס ראשו ביניהם, אינו חייב מיתה?!" וכבר הטיב להגדיר את הענין, רבינו ראש הישיבה רבי שמואל יעקב בורנשטיין שליט"א (זצ"ל), דכיון דשבת בן זוגה דישראל ואורייתא מאורסה לישראל, הרי "איתתא לבי תרי לא חזיא" ועל כן חייב הנכרי מיתה.

י) כריכת שתי המתנות - תורה ושבת, הוקבעה מראש מקדם, בהיות השבת יום מנוחה הראוי לעמל הנפש, כדברי ה"כלי יקר" הסכרים. אולם, פרעה הרשע אין דעתו מסכמת עם זה. הוא אמנם מוכן להרשות לבני ישראל יום מנוחת הגוף מעמל עבודת פרך, מתוך הכרה כי אם יעבדו עבדיו שבעה ימים בשבוע בלא מנוחה, עלולים הם לקרוס תחת עול השעבוד, אבל לזאת לא הסכים - שיום המנוחה ינוצל על ידם לעמל הנפש, שיום המנוחה יוקדש להשתעשע באותן מגילות שנמסרו בידם מן האבות הקדושים, שיום השבת ישמש להם כיום התעלות נפשית, שיהיו "נפישין בשבת", לזאת אין פרעה מסכים! והוא קורא כנגדם: "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר". במושכליו המרושעים הוא רואה בכך "שקר" למהותו של יום המנוחה, בעוד אשר במושכלנו דוקא זו היא אמיתות מהותה של השבת - עמל הנפש במנוחת הגוף!

וכבר ביאר המסילת ישירים (פ"ב), שעצת פרעה "תכבד העבודה וגו'", היא היא עצת היצר הרע, המכביד עבודתו בתמידות על ליבות בני האדם עד שלא ישאר להם רוח להתבונן על דרכם. וכזו היתה עצת פרעה הרשע "שהיה מתכוון שלא

לבד שלא להניח להם רוח כלל לבלתי יתנו לב וכו', אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות, בכח התמדת העבודה הבלתי מופסקת".

ומעתה מיושב היטב, במה שמח משה רבינו ע"ה כשניתנה מתנת השבת לישראל. כי בזאת התברר למפרע, שכיוון לדעת קונו בקובעו במצרים את יום השבת ליום מנוחה. כי אכן, היתה בקביעתו משום מכוון לדעת קונו. דהן אמנם כבר מראשית היצירה נתקדשה השבת ליום מנוחת הגוף, אבל עדיין לא הוקבעה ליום **עמל הנפש** עד מתן תורה. ובזה כיוון מרע"ה לדעת המקום, שכבר במצרים קבע משה לישראל לקדש את יום מנוחת הגוף בעמל הנפש, להיות נפישין בו במגילות, כי באותה השתעשעות במגילות, בהן נכתב דבר ד' עם האבות, היו בני ישראל יוצרים ומחיים את נפשם בתוך השעבוד הנורא של טומאת מצרים. ומשום כך, כאשר ציוה המקום על השבת ועטה את השבת במתנת התורה, לעסוק בה בעמל הנפש מתוך מנוחת הגוף, שמח משה במתנת חלקו, שכיוון דעתו לדעת קונו.

יא) והנה, כבר הוקבע והושרש בלבנו, כי תעצומות אור מתן תורה בוקע ועולה בבחינה מסויימת מדי שבת בשבתו (ראה לרבינו בעל "מכתב מאלהו" ח"ב עמ' 13). דהנה מבואר בתנחומא (בראשית ב), שבכל שבת קודש חוזר וניעור אורה של "שבת בראשית". דכיון שהבורא יתברך נח ביום השבת, וברכו וקידשו ועשאו יום טוב כדרך שבני אדם עושים חנוכת הבית – "ועבד יומא טבא כדאמרי אינשי כילול בתי", כך ישראל נקראים לנוח ביום השבת, יום "כילול בתי" של קודשא בריך הוא. ועל דרך זה יש לומר, כי מדי שבת בשבתו חוזר וניעור אורה של "שבת דמתן תורה", "יום קידושין" של הקב"ה עם כנסת ישראל ויום זיווגה של כנסת ישראל עם השבת. ולזאת, נקראים ישראל לעשות את השבת מתוך שמחה מחודשת של קבלת התורה כעין השמחה שהיתה בסיני, כלשון הפייטן בזמר "כל מקדש שביעי": "וביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל" – כאותה שמחה של מקבלי התורה הנקראת נחליאל (כמפורש בעירובין נד, א).

ויש להביא סימוכין דהשפעת שבת דמתן תורה חוזרת וניעורת מדי שבת בשבתו, שהרי שנינו בערכין (יא, ב): "רבי יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב. אמרו, כשחרב הבית בראשונה אותו היום תשעה באב היה ומוצאי שבת היה (- אחד בשבת. רש"י) וכו' וכן בשניה". מבואר, דלא רק ביחס ליום החודש ישנה בחינה של "יום גורם", אלא גם ביחס ליום השבועי אמרו "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". וכן מתבאר מדברי התוספות בסוף מרובה (פב, א), שפירשו טעם שתיקנו לקרות בתורה ביום שני וחמישי, משום דאמרו במדרש תנחומא, שמשה רבינו ע"ה עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום. ולפי שהיה עת רצון באותה עליה וירידה, קבעו לקרות בתורה בשני וחמישי, ולכך נמי נהגו להתענות בשני וחמישי, עכ"ד. וכן מבואר בטור (או"ח קלד).

וראה עוד בשו"ע סוף הלכות תענית (תקפ ג) בשם הכלבו: "יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתעניין בכל שני וחמישי על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חילול ד', ולעתיד לבוא יהפכם ד' לששון ולשמחה", מבואר איפוא, דמחמת שמשה רבינו ע"ה עלה בחמישי לקבל לוחות שניות וירד בשני, הוקבעו הימים הללו לימי רצון, בהם מקובלת התענית ומרובה התפילה לפני ד' יותר משאר ימי השבוע, ולא עוד אלא שאלו שני הימים יהפכו לעתיד לבוא לימי ששון ושמחה, כדרך שמצינו בנבואת זכריה (ח, יט) שימי הצומות, צום הרביעי והחמישי השביעי והעשירי, יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ועיין עוד בבאר היטב (שם סק"ט): "ביום הששי פרשת חוקת נהגו היחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו ביום החודש, מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם **שיום הפרשה גורם** גזירת התורה".

מבואר איפוא, ענינו של "יום גורם" גם בימי השבוע, ואם כן ודאי הוא שמדי שבת שבה וניעורת בעוז ובתעצומות השפעת אורה של תורה, מן השבת הגדולה היא – שבת דמתן תורה, בה הגיעה הבריאה לידי תכליתה ונתיישבה מלכותו יתברך בעולמו. ואפשר, שזהו תורף מאמר הזה"ק (פרשת קרח קעט, ב והובא ביערות דבש מאמר יג בשם מדרש) "מעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות ובימים טובים". והיינו, שכשם שהשפעת המועדים חוזרת על עצמה מדי שנה בשנה בהגיע יום המועד, ובכל מועד ומועד אנו שבים לתוכנם המקורי, ואותה קדושת הזמן שנשפעה בשעתו נשפעת גם עתה כבעת ההיא בהופעת שכינתו יתברך עלינו, כך גם בעינינו דשבת, השפעתה של שבת בראשית ושל שבת מתן תורה אשר היותה גמר לשבת בראשית, שבה ומתחדשת מדי שבת בשבתו בהופעת שכינתו יתברך באהלינו, מעין הופעתה עלינו באתגליא דסיני, כאשר פתח בפנינו עליונים ותחתונים והראנו שאין עוד מלבדו (ראה רש"י עה"כ "אתה הראת לדעת"), ומתוך האש הענן והערפל דיבר אלינו פנים בפנים ונתן לנו את תורתו, חמדת שעשועיו.

יב) אמור מעתה, דאף על פי שודאי כבר נתקדשו ישראל בסיני בקדושת התורה והמצוות וכמטבע ברכת המצוות "אשר קידשנו במצותיו", מכל מקום יש מקום לשוב ולחדש מדי שבת את הבקשה "קדשנו במצותיך", שהרי כל שבת ושבת נוסכת עלינו מחדש אור גדול מאורה של שבת דמתן תורה.

והנה, ודאי הדברים אמורים ביחס לכל המצוות, שקדושת אור השבת הבוקעת ועולה מחדש בכל שבת, יש בכוחה להאציל על כל מעשה מצוה ולרוממו אל על. וכבר היה רבינו רבי אייזיק שר צ"ל אומר, כי בעוד אשר בששת ימי המעשה זקוקים

אנו לעלות בשליבת סולמו של רבי פינחס בן יאיר שלב אחר שלב עד שנגיע אל מעלת הקדושה, הרי שבשבת קודש יש בכוחנו לדלג היישר אל מעלת הקדושה, מתוך התקדשות מנועם קדושת שבת מלכתא.

ואמנם, הדבר מפורש בפרק כל התדיר (זבחים צא, א), דמיבעיא לן התם תדיר ומקודש איזה מהם קודם, ובעי למיית ראייה מהא דתמידין קודמין למוספין דשבת, אע"ג דמוספין קדישי. ודחי הש"ס "אטו שבת למוספין אהני, לתמידין לא אהני?!" ומפרש רש"י "כיון דהאידינא קרבין, אף הם שם שבת עליהם", והיינו דגם התמידין הקרבין בכל יום, מתקדשין ביום השבת בקדושת השבת, והרי יש בהם גם מעלת מקודש מלבד מעלת תדיר. ולא רק לגבי עבודת המקדש אחרו כן, אלא אף לגבי שאר מצוות מבואר שם כן, דמהאי טעמא אין להביא ראייה דתדיר קודם למקודש מברכת הגפן הקודמת לברכת היום דקידוש, ומהא דתפילת מנחה קודמת לתפילת מוסף, ד"אטו שבת לברכת היום אהני, לברכת היין לא אהני?!" "אטו שבת לתפילת מוסף אהני, לתפילת מנחה לא אהני?!"

יג) ואם כנים הדברים ביחס לכל המצוות, כאמור, על אחת כמה וכמה ביחס לעסק התורה, אשר הוא עצם תוקפו ומהותו של יום השבת כמתבאר לעיל, ועל כן מתוך אותה התקדשות מחודשת של יום השבת, מתוך ה"קדשנו במצוותיך" בכלליות, פונים אנו אל בקשת "ותן חלקנו בתורתך". ומקומה של בקשה זו בדוקא בתוך מטבע ברכת היום, כי על כן עצם מהותה של שבת מלכתא, הושלמה בשבת דמתן תורה, כאשר באמצעות אורייתא שקיבלו ישראל, נעשו בן זוגה דשבת. ומשביקשנו על נפשנו "תן חלקנו בתורתך", מוסיפים אנו לבקש "שבענו מטובך" ופירש בעל "ההפלאה" בהקדמתו (אות יב), דאין הדברים אמורים על שביעה גשמית אלא על שביעה רוחנית, העולה בקנה אחד עם עונג רוחני, כי "במידת בשר ודם יתהפכו הענינים, יש שביעה בלא עונג ויש עונג בלא שביעה, כגון בריבוי אוכל ימצאו בו שביעה גמורה, אבל כשישבע ימאס בעיניו, כמו שנאמר ונפש שבעה תבוס נופת. וברבות הכסף תתהפך עיניו, כי לא ימאס במלא ביתו כסף וזהב, אבל אין לו שביעה, כמו שאמר הכתוב אוהב כסף לא ישבעו כסף. אבל במידת הקב"ה כלי מלא מקבל, כדאיתא בברכות (מ, ב), וככל שירבה לימודו וישבע מאד, יותר יערב ויתענג בה תענוג נפלא. וזהו 'כולם ישבעו ויתענגו', שלאחר השביעה יתענג בה ולא יזוע ממנה".

ומיושבת מעתה היטב בקשת "והנחילנו ד' אלוקינא באהבה וברצון שבת קדשך", כי אף על פי שכבר נחלנו את מתנת השבת בסיני, מכל מקום השפעת אור השבת המתחדשת מדי שבת בשבת, מאפשרת להוסיף ולהתקדש בכל שבת קודש עוד ועוד, ויש איפוא מקום לשוב ולבקש לנחול את קדושת השבת ביתר שאת וביתר עוז.

יד) ומשבאנו לכלל הבנה זו, יתכן להוסיף טעם לשבח, מפני מה חזר מרע"ה למחרת יום הכיפורים – יום ירידתו מן ההר, והקהיל את כל עדת בני ישראל לצוות אותם על השבת, כמבואר בריש פרשת ויקהל וברש"י שם. ולכאורה, מה מקום לשוב ולצוות על השבת, אחר שציון כבר במרה ובמעמד הר סיני, ואך זה אתמול שבו ונצטוו על השבת בלוחות שניות. ובפשוטו לא הוצרך לשוב ולצוות על השבת, אלא משום שבא לצוותם עתה על מלאכת המשכן, ללמדם שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת, כפרש"י בפ' כי תשא (לא, יג) ובפ' ויקהל (לה, ב).

אולם, להאמור לעיל, זורח אור חדש על סיבת החזרה על ציווי השבת, כדי לשוב ולכרוך את מתנת השבת עם מתנת התורה דלוחות שניות. ואף על פי שלא עמדו אז ביום השבת אלא ביום שלישי בשבת, (כמזכר לעיל בשם התוס' בפ' מרובה, דירידתו של מרע"ה ביום הכיפורים היתה בשני בשבת), מכל מקום על ידי העיסוק בתורת השבת, חזרו ונכרכו יחדיו השבת והתורה, ונתהדק זיווגם של ישראל עם שבת קודש, בחדא מחתא עם התקשרות החיתון של ישראל וקודשא בריך הוא באמצעות קבלת לוחות שניות, כמפורש בתענית (כו, ב): "ביום חתונתו – זה מתן תורה", ופרש"י: "יום הכיפורים שניתנו בו לוחות האחרונות".

ונאמרה פרשה זו בהקהל, ללמדנו עד כמה גדולה החובה לקדש את מנוחת השבת בעמל הנפש של עסק התורה, כפי שלימדנו חז"ל בילקוט ריש פרשת ויקהל "רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחילת התורה ועד סופה אין פרשה שנאמרה בראשה ויקהל אלא זאת בלבד. אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת ולכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני וכו'. אמר משה לישראל, אם אתם עושים כסדר הזה, הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותי בעולמי וכו'". והיינו דעל ידי עסק התורה בשבת, אנו מוסיפים עוז ותעצומות לתוקף מלכותו יתברך בעולמו.

וכבר פירש הספורנו את הנאמר בדברות אחרונות "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך וגו' (דברים ה, יב) – באותו האופן שצוך במרה, כי אמנם שצוין שם על השבת, הודיע שלא יספיק לך שתקדשהו במה שתשבות בו ממלאכה, אבל שתעסוק בו בתורה ובמצוות, כאמרו והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו".

ואכן כבר אמרו בירושלמי שבת (סוף פרק טו) "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה". ורבינו בעל החפץ חיים זצ"ל במאמר "עת לעשות" שהדפיס בספרו "תורת הבית", האריך לבאר את חובת לימוד התורה בשבת קודש "שהוא יום קדוש מיוחד לתורה ועבודה וכו'", כשהוא מייסד דברו על דברי המדרש (שהובא לעיל), שנתן הקב"ה את השבת לבן

זוג לתורתו. וכפי שנתבאר, הרי בהתקשרות ישראל עם התורה בסיני, נעשו המה יחדיו בן זוג לשבת, וישראל ואורייתא מתקשרין עם שבת מלכתא.

[וראה עוד בספר "עיקרים" לרבי יוסף אלבו (מאמר שני פי"א), שהאריך לבאר עומק מאמרם ז"ל "כנסת ישראל יהיה בן זוג", ופירש שם כי מהאי טעמא אמרו (שבת פו, ב) הכל מודים כי בשבת ניתנה תורה לישראל, להורות שעל ידה יקנה האדם שכל עלול מן המידה הנקראת שבת שהוא דבר קיים בעצמו, וזו היא הנשמה יתירה שאמרו חז"ל (ביצה טז, א) שהיא ניתנת באדם בשבת וכו'.]

טו) וכבר היה רבינו רבי אייזיק שר זצ"ל אומר, כי הסיבה שהיהדות אצל אנשי הדור שלפנינו עמדה במדרגה עליונה מאד אפילו בקרב ההמון הפשוט, מפני שהכל שאבו מקדושת השבת שפע קדושה על כל ימות השבוע, שכן ביום השבת היו מתענגים ממש על ד' זכוב לקנות לנפשם את מעלת הקדושה ולהתעצם בה בכח סוד העליה של הנשמה יתירה.

ואין הדברים אמורים רק על תקופת חז"ל, אודותיה גילו עינינו בירושלמי שבת (סוף פט"ו) "אמר רבי חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת", ובירושלמי דמאי (רפ"ד) לענין נאמנות על המעשרות "אמר רבי חנינא עם הארץ אימת שבת עליו והוא אומר אמת", אלא גם אנשי הדור האחרון שלפנינו, היה מסובבים בתורה ביום השבת.

זכיתי להסב פעם בליל שבת קודש לסעודת "שלום זכר" עם רבותי רבי יעקב ניימן זצ"ל ורבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, ושמעתי מפיהם כיצד היתה נראית השבת לפנים בישראל בקהילות גולת אירופה. פתח רבי שמואל ותיאר בהתרפקות את לילות שבת קודש בגרודנא, כאשר כל בני בעיר כיתתו רגליהם אל בתי המדרשות באישון לילה להגות בתורה עד אור הבוקר, עד שגם זקנים באים בימים פילסו להם דרך בשלג הכבד שנערם ברחוב העיר, כשהם שמים פניהם אל בית המדרש, שם נקהלו בחבורות או בחברותות ועסקו בתורה בכל עוז. נענה רבי יעקב לעומתו, וגולל את אשר חווה בילדותו בעיירה אוסטרו-לנקע שבפולין, כאשר בהיותו נער יתום ביקש פעם לחזות בעיניו כיצד נראה ליל שבת בבית המדרש, ומה נפעם לראות כיצד היה בית המדרש מלא מפה לפה בלומדי תורה, איש איש לפי דרגתו, אלו עסקו בלימוד גמרא ואלו ב"עין יעקב", אלו במשניות ואלו בפרשת השבוע, כל מקומות הישיבה היו תפוסים בלומדי תורה, עד שממש לא מצא מקום ישיבה לעצמו.

אין פלא, שמכח התעלות רוחנית שכזו של כריכת תורה ושבת יחדיו, שאבו הכל כוחות רוחניים ושפע קדושה לכל ימות השבוע. וכבר היה רבינו החפץ חיים זצ"ל ממשיך את יום השבת ללב האברים אשר ממנו הם יונקים את חיותם, כלשונו בספר "שם עולם" (פ"ד): "כל הששה ימים של כל שבוע נמשכים עליהם קדושה מיום השבת, כי יום השבת הוא כמו הלב שממנו נמשכת חיות כל האברים וכו'". וממילא פשוט, כי מי אשר ליבו נחלש מאיזו סיבה שתהיה, בהכרח יגרע גם תפקוד כל איבריו, רחמ"ל.

כמה איפוא, חובה כפולה ומכופלת עלינו להתאמץ להלביש את שבת מלכתא בלבושא דאורייתא, ולקיים כל אחד לפי כוחו מאמרם ז"ל (תדא"ר א): "ימים יוצרו ולא אחד בהם" – "שבת יעשה כולו תורה".

וכבר היה רבינו הסבא מקלם זצ"ל מפרש, דמה שאמרו בירושלמי ברכות (פ"א ה"ה) "שקולה שבת כנגד כל התורה", היינו שכל מעשה מצוה, ואין צריך לומר תלמוד תורה הנעשים בשבת, נסוך בהם כח השבת, ושקול המעשה או התלמוד כנגד כל התורה כולה.

ומה נוראים וכמה מחרידים המה דברי הזוה"ק (ויקהל רה, ב) שהעתיקים הסבא מקלם זצ"ל בהקדמה לחברת "שומרי שבת" (הועתק ב"כתבי הסבא מקלם - פנקס הקבלות"): "מאן דאשתדל בשבתא במלין אחרנין ובמילין דעלמא, דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא, ולית ליה חולקא בעמא דישראל, ותרין מלאכין ממנן על דא ביומא דשבת, ואינון שוו ידיהון על רישיה ואמרי ווי לפלניא דלית ליה חולקא באלוקי ישראל". (- מי שעוסק בשבת בדברים אחרים ובדברי העולם, זהו אדם שמחלל שבת ואין לו חלק בעם ישראל, ושני מלאכים ממונים על זה ביום השבת, והם משימים ידיהם על ראשו ואומרים אוי לפלוני שאין לו חלק בהקב"ה).

ברם, מאידך עלינו להשריש בנפשנו, מה נשגבה וכמה מרוממת היא הזכיה, שזיכנו הבורא יתברך בתתו לנו את יום השבת ליום המסוגל להתעלות בעסק התורה ובעבודתנו הרוחנית. וכבר גילה עינינו אדוננו הגר"א (בתיקוני זוהר), דמה שאמרו בביצה (טז, א): "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים וכו', שאם פחת – פוחתין לו ואם הוסיף – מוסיפין לו", היינו נמי בענינים רוחניים, כמו "הוצאת בניו לתלמוד תורה" השנוי באותה מימרא. כלומר, שהרוחניות המושפעת בשבת ויום טוב אין לה קצבה, והיא מחוץ לחשבון הנקצב לאדם מראשית השנה, לכמה סייעתא דשמיא יזכה וכמה יתעלה ברוחניות בזאת השנה. והיינו, שכאשר דנים את האדם בר"ה להקציב לו סייעתא דשמיא לפי משקל עבודתו בשנה החולפת, אין קוצבין לו לימי השבתות. כי שבת קודש אינה מן המנין, ואין קצבה למידת ההתעלות הרוחנית שסגולת השבת מעניקה לעם סגולתו.

טז) הדבר ברור, שכדי לבוא בשערי הקדושה המופלאה והמרוממת של שבת קודש, וכדי לזכות לכרוך עמה יחד את ברית התורה, יש צורך בהכנה הראויה. כפי שאנו למדים מדברי הגמרא בב"ק (לב, א): "אמר רבי חנינא בואו ונצא לקראת שבת

מלכתא", וביאר רבינו בעל "מכתב מאלהו" (ח"ד עמ' 144), דבואו ונצא הוא גדר ההכנה וההשתדלות לצאת מן החומרות כדי לקבל השפעת השבת (עי"ש). וכמידת ההכנה כך מידת הזכיה. וזאת, מלבד שערב שבת הוא זמן תשובה, כמו שכתב המשנה ברורה (סי' רן סק"ג): "כתבו הספרים יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאילו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבליי הסחבות של חלאת העוונות". ואם למדנו כאן, שערב שבת הוא זמן תשובה, הלא ודאי מיסודי תשובה לאחוז בתשובת המשקל, וחטא ביטול תורה כנגד כולם, לאחוז כנגדו בכל עוז בעסק התורה, אשר כל דיבור שבה שקול כנגד כל חפצי שמים, כמבואר בירושלמי פ"ק דפאה.

כך ראוי לנו לבא בשער המלך, שער שבתא מלכתא, בלבוש מחלצות של עסק התורה, וכך גם ראוי לנו לצאת מן השבת, ללוות את שבת מלכתא בעסק התורה, כמו שכתב בספר "חוסן ישועות" (על קצש"ע ס"ס צו), דעל ידי לימוד התורה במוצאי שבת, יוכל לקנות לנפשו שלימות מקדושת השבת על כל ימות השבוע, להשתלם בהם בתורה ובעבודת ד'.

יז והנה, כבר הביא ה"שערי תשובה" (סי' רצ סק"א), דברי האליהו רבה בשם השל"ה שחייב אדם לחדש חידושי תורה בשבת קודש, כמו שאמרו בזוה"ק (פרשת שלח), דבחזרת הנשמה יתירה למקומה, שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרה בתורה. ועיין שם עוד דמי שאינו בר הכי לחדש, ילמד עכ"פ דברים שלא למד עד הנה. (וע"ע ב"יסוד ושורש העבודה" שער העליון פי"ב, שהאריך בהפלגת ומעלת חידושי תורה בש"ק, הגורמת במישרין תיקונים גדולים בעולמות העליונים). מה נפלא המחזה, לראות את עמלי התורה מקדישים את עיתות יום המנוחה, ויושבים ספונים בשבת קודש לשנות משנתם בעמל הנפש, תוך שהם מעלים בעמלם חידושי תורה מרניני נפש ומשובבי לב.

יהי רצון שיגולו רחמי שמים עלינו ותקייים בנו מהרה נבואת ישעיה "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה וגו', כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בברית. והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי וגו'", וכפירוש המצודות והמלבי"ם שם, דמחזיקים בברית היינו האוחזים בלימוד התורה הנתונה בברית, הם הם יבואו אל הר קדשי ושם ילמדו תורה, כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים.

"וכאשר תקום מן הספר"

זכות לימוד התורה בשבת, העולה ממאמר זה יהיו לרפואתו השלימה של בעל השמועה

רבי אליהו יוסף בן חנה יענטא בתושח"י

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

ישוב מחשבתו הרעה - התפילה היא ככוונה בלא מחשבות רעות. ואמנם לא כולם שווים בזה, אבל הרבה בני אדם זהו טבעם, שבתפילה מתוך הסידור מכוונים יותר.

ובהזדמנות אחרת אמר מרן ראה"י שליט"א בשיחה בישיבה (כסלו תשע"ב): התוספות יום טוב בגזירות ת"ח ות"ט חיבר 'מי שברך' מיוחד למי שלא ידבר בשעת התפילה כי היו מדברים והוא תלה שזו סיבת הגזירות, למרות שאין זה משלוש עבירות החמורות שיהרג ואל יעבור עליהם אבל זה איסור חמור מאד כי זה זלזול בתפילה ובבית הכנסת שהוא מקום קדוש וצריך להיות 'מורא מקדש'.

באמת יש יהודים פשוטים שלא יכולים לראות איך מזלזלים בתפילה והם יהודים פשוטים אבל קיבלו חינוך לזה, ושמעתי מאחד מעשה נפלא על שלושה שהיו זהירים שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת אפילו לא בשעת התפילה, בבית הכנסת לא היו מדברים דברי חול מפני 'מורא מקדש' וזכו שלושתם שהם נפטרו מיום בתאריך הולדתם כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יא, א) שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום שנאמר 'את מספר ימיך אמלא' הם היו צדיקים מיוחדים כאלה שהקב"ה ממלא שנותיהם מיום ליום בזכות המורא מקדש. וזה גם בזמן הזה, בית הכנסת הוא מקדש מעט וצריכים לנהוג בו במורא מקדש.

בית הכנסת זהו מקדש מעט והתפילה היא עבודת השם כקרבנות ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור עוסקים בכבוד שמים יש מי שהוא שמולל בכבוד שמים הרי זה חילול השם נורא מאד, ולכן הבין התנ"י שזהו סיבת הגזירות וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה, תיקן מי שברך מיוחד על זה (מתוך תוספת בכת"י רבינו שליט"א לאחת השיחות)

ישיבת חסידות גור
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס
הרב משה יעקב ווייס

בשבוע זו בעז"ה נקרא בתורה 'פרשת זכור'. בגמ' בב"ב (כ"א ע"א) פליגי רבא ור' דימי מנהרדעא כשיש בעיר שני מלמדי תינוקות, חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס את מי להושיב, דדעת רב דימי מנהרדעא (וכך נפסק בשו"ע) דמותבין ההוא דדייק ולא גריס כיון דיש מכשול במלמד שלא מדייק וכדמוכח ברבו דיואב דלימדו 'תמחה את זכר עמלק' בקמ"ץ במקום בסגול"ל וגרם למכשול שלא הרג יואב את הנקבות של עמלק כששלחו דוד למחות את עמלק, ע"ש בגמ'. חזינו כמה אחריות מוטלת על המלמדים. וברצוננו להביא דברי חיזוק שאמר מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכינוס מנהלי התתי"ם (אד"ב תשע"ט):

רצינו לעורר בענין 'מורא מקדש', יש הלכות בשולחן ערוך ובמשנה ברורה איך מתנהגים בבית הכנסת שהוא מקום קדוש 'מקדש מעט' וצריכים להתנהג בו במורא, ולדעת הרבה ראשונים דין קדושת בית הכנסת הוא מדאורייתא כמו בית המקדש ממש, וממילא גם כל ההנהגה בבית הכנסת צריכה להיות במורא מקדש, ביראה וברצינות בלי קלות-ראש, ולא לדבר שם דברים בטלים.

וצריכים גם לחנך את הילדים לזה שבמקום קדוש צריכים להתנהג ברצינות ו'במורא מקדש', ושייך להשפיע זאת בחינוך, אבל צריכים שגם ההורים והמחנכים יתנהגו כך! כי אם ילד רואה את אביו שאינו מתנהג ב'מורא מקדש' הוא לומד ממנו ומתנהג כמותו, לכן צריכים להשפיע על ההורים והמלמדים שגם הם יתנהגו במורא מקדש, כי הילדים רואים אותם בבית הכנסת ומושפעים מהם.

ובכלל, יש לדעת כי לילדים יש 'יראת הרוממות' מהמלמדים, ולא כל המלמדים מבינים זאת, שיש לילדים יראת הרוממות מהם, אבל כך המציאות, ולכן על המלמד להתנהג כמו אדם מורם מעם.

ויש לחנך הילדים ליראת שמים, שלא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, וגם התפילה עצמה שתהיה ברצינות ומתוך הסידור, כי תפילה בעל-פה היא עם פחות כוונה, ותפילה מתוך הסידור היא ככוונה אחרת, וידוע מהגר"א רמז לזה ממה שכתוב (אסתר ט, כה) "אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", היינו שכשאומרים את התפילה 'עם הספר' - מתוך הסידור, אזי

בירורי הלכה

ה. מותר לדבר בבית הכנסת לצורך מצוה, ונפרט כמה דוגמאות: מותר לעני לבקש מהציבור לעזור לו, מותר לתת מטבע לעני ולבקש ממנו עודף, מצא אבידה מותר להכריז עליה (שו"ע חו"מ סימן רסז, ג), מותר לבקש מחבירו להדליק את המזגן, לסגור את החלון שלא יהיה קר, מותר לקבוע חברותא בבית הכנסת, לסכם עם חבירו באיזה שעה יתחילו ללמוד מחר, מותר לומר לגבאי שיש לו יארצייט וצריך לקבל עליה לתורה, משום שכל זה דיבור לצורך מצוה.

ו. מותר לומר לחבירו שלום בבית הכנסת, ויש אומרים שכמו שמותר לומר שלום מותר להתעניין במצבו, וכן אם היה חולה והתרפא, מותר להתעניין איך מרגיש דכל זה נחשב צורך מצוה של דרכי שלום ורעות, ומ"מ יזהר לא להאריך שלא יגרר לשיחה בטילה.

ז. ש"צ שהתפלל וכן רב שמסר שיעור בבית הכנסת, מותר לומר להם "ישר כח" אחר התפילה או אחר השיעור.

בענין שיחה בשילה בבית הכנסת

א. אסור לדבר בבית הכנסת וכן בבית המדרש גם שלא בשעת התפילה דברים בטלים לגמרי כגון: פוליטיקה, בדיחות, חדשות, לספר ממה נפטר פלוני, ממה התעשר אלמוני, איסור זה חמור מאוד ונחשב "קלות ראש גדול" וגם אם עשו תנאי בשעת בניית ביה"כ אסור לדבר דברים בטלים ממש.

ב. כמו שאסור לדבר בביה"כ דברים בטלים, כמו כן אסור לשמוע דברים בטלים כיון שנחשב קלות ראש גדול בבית הכנסת.

ג. הכרעת הפוסקים שאסור לדבר בבית הכנסת לצורך פרנסה, כגון להתיעץ עם חבירו האם לקנות דירה להשקעה, או לומר לבנו מה צריך לקנות במכולת וכדו'.

ד. הלומדים בבית המדרש בקביעות מותר להם לדבר בקיצור דברים מוכרחים, כיון שאם יצטרכו לצאת לדבר בחוץ ולחזור יגרם להם ביטול תורה, והיתר זה נאמר דוקא בבית מדרש שלומדים ולא בבית הכנסת.

1. עיין שו"ע (סימן קנא א) שמותר לחשב חשבונות של מצוה.
2. כתב אליה רבה (סימן סו סק"ב) כתב גליון מרדכי [בחידישי אנשי שם פ"ב אות ג] בשם רבי יהודה חסיד, משיב מפני הכבוד דווקא שלום ולא יותר וכו', משמע דאם אינו עוסק בברכות ובפסוקי דזמרה שואלין בבית הכנסת. וכ"מ בתשב"ץ [קטן] סי' רמ"ו זה לשונו, שואל הר"מ בשלום כל אדם קודם תפלה ואפילו בבית הכנסת" עכ"ל. איתא בגמרא (ברכות דף נד א), והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם שנאמר "והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה', וכתב רש"י שם, המתכוין לשאול לשלום חברו זה רצונו של מקום, שנאמר בקש שלום ורדפהו, מותר להפך תורה ולעשות דבר הנראה אסור עכ"ל.
3. יש להסתפק האם מותר רק לומר שלום בלבד, או שמותר גם להתעניין בשלום חברו, ועיין בספר קיצור דיני בית הכנסת (הרב ספטימוס) שכתב בשם מרן הגרמ"ק שליט"א שמותר גם להתעניין בשלום חברו ובלבד שלא יאריך.
3. עיין מטה אפרים (סימן תקצב יא) שנוהגים לומר לחזן אחרי התפילה יאשר כח, וכן לכהנים, וכן כתב משנ"ב (סימן קכח סק"ס) שאומרים לכהנים ישר כח.

וכמו שמותר לתת צדקה בבית הכנסת, שהמפייס את חבריו בדברים חשוב יותר מהנותן פרוטה לעני כמבואר בגמ' (ב"ב דף ט ב) ולומדים מהפסוק בישעיה "ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך".
יא. אסור לשאול את חבריו בבית הכנסת "מה השעה", אלא אם כן צריך לדעת מה השעה לצורך מצוה, כגון שרוצה להתחיל את התפילה בשעה שקבעו וכיוצא בזה, אבל בבית מדרש מותר ללומדים הקבועים לשאול מה השעה כדי שלא יצטרך לצאת החוצה.
[נכתב ע"י הרב מ. מאיר, כולל מורשה ודעת ב"ב]

ח. מי ששאלו אותו שאילה של שיחה בטילה יענה לו תשובה בקצרה בכדי לא לפגוע בשואל, ואם מבקש ממנו לדבר באריכות יאמר לו "בא נצא החוצה".
ט. מותר לבעל גמ"ח לתת הלואות בבית הכנסת אחרי התפילה כיון שמקיים בזה מצות הלואה, וכמו שמותר לתת צדקה בבית הכנסת.
י. משגיח בשיבה שתפקידו לדבר עם בחורים לחזק את רוחם ולעודד אותם מותר לדבר עם בחורים בהיכל השיבה כיון שמקיים בזה מצוה, וכן אדם שרואה את חבריו שזקוק לעידוד מותר לומר לו דברי עידוד

4. כתב בספר חוט שני (ענינים שונים, עמוד רמז) וז"ל: "אנשים המתענינים על מצבו, כגון היכן הוא לומד והיכן הוא גר וכיוצא בזה, אם שואלים כך בבית הכנסת, מותר לענות להם דיש כאן משום כבוד הבריות, ואע"פ שיוצא שהוא דבר מרומה, שהוא שואל בגללו והוא עונה בגללו, מ"מ כיון שכבר שאל, איכא בזה משום כבודו ויש לענות לו, אמנם לא יכנס בשיחה עמו אלא יענה לו" עכ"ל. וכן כתב בספר אשרי האיש (פסקי הגרי"ש אלישיב, ח"א עמוד קנה) וז"ל: "מי שנכנס לבית הכנסת לשאול איזה דבר בעניני חולין, ואם יענו לו שרוצים לצאת לחוץ לדבר עמו יעלב, יש להקל לענות לו בפנים" עכ"ל, ונראה בבואור הדברים דכיון שמותר לדבר בבית הכנסת לצורך מצוה, לכן מותר לענות לחבירו בקצרה, משום דהוי מצוה שלא לפגוע בחבירו.
5. יש לדון האם מותר לבעל גמ"ח לתת הלואות בבית הכנסת, ונראה שמותר משום שמקיים בזה מצות הלואה, אכן לכאורה קשה הלא הלא לא מקיים מצוה א"כ כיצד מותר ללווה לבקש את ההלואה, ושמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א שמותר גם ללווה לבקש את ההלואה והביא ראיה מדברי הר"ן (פסחים דף יט, ב מדפי הרי"ף) שכתב וז"ל: לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו בני כנישתא, שאע"פ שאמרו (מגילה כח א) בבתי כנסיות שאין אוכלין בהן ואין שותין בהן, אפשר דאורחין מותרין שמצות הרבים היא שאוכלין שם מקופה של צדקה של בני העיר" עכ"ל, מבואר מדברי הר"ן שמותר לאורחים לאכול בבית הכנסת, כיון שאוכלים מקופה של צדקה של בני העיר, וקשה הלא האורחים שאוכלים לא מקיימים בזה מצוה א"כ מדוע מותר לאורחים לאכול, אלא מוכח דכיון שבני העיר מקיימים בזה מצוה של רבים לכן מותר גם לאורחים לאכול, ולפי"ז ה"ה מותר לעני לעמוד בבית הכנסת ולדרוש ברבים שזקוק לכסף כיון שהציבור מקיים מצוה, אפילו שהעני לא מקיים מצוה עכ"ד.
ונראה להביא עוד ראיה מדברי הגמ' (ב"ב דף כח ב; שו"ע סימן רסג) שמותר להכריז על אבידה בבית הכנסת, כיון שהמוצא מקיים מצות השבת אבידה, ומשמע שמותר למאבד לדבר עם המוצא, אפילו שהמאבד לא מקיים בזה מצוה.
6. שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א.

חיזוקים בבתי הכנסת

אחת הגיג לקידוש אורח מבוגר שלא שמר על שתיקה, רובם מהמתפללים הצעירים ניסו להשתיקו אך ללא הועיל, עד שאחד ממבוגרי וחשובי המתפללים השתיקו בקול רם, וחזר השקט על כנו.
בראש נושא חשוב זה ייזכר לטוב **הגבאי המסור הרה"ח ר' מנחם מענדל שוורץ הי"ד**, שמתוך נועם תקיפות והתמדה מחדיר נושא זה ומעורר על כך תדיר ולשם כך מחדש בתדירות מודעות בנושא זה כגון - **'לא מדברים לא נדבקים'** וכדו'. אורחים רבים שנקלעים לשטיבל מתפעלים ונהנים מההשתיקה והרצינות בשעת התפילה.
השי"ת יעזור שנושא זה ימשיך שנים רבות בבית כנסת זה ובכל בתי הכנסיות.

ביהמ"ד סערט ויז'ניץ רח' יואל בני-ברק

השטיבל נוסד לפני כשש שנים כשאחד מהיסודות שעליו הושתתה בנייתו הוא, השתיקה בשעת התפילה וקריאת התורה. זאת בהשראתו של האדמו"ר בעל ה"חכמת אליעזר" צוק"ל שיסוד זה היה בנפשו ורבות עורר ודרש בנושא זה, ואף היו תקופות בביהמ"ד הגדול בחיפה ש**מינה אנשים מיוחדים שיגורו באותם המדברים בשעת התפילה ובקריאת התורה, ופעמים מספר נראה הוא בעצמו מסתובב בירכתי ביהמ"ד להשיגח על נושא זה**. בהשראה מיוחדת זו הוקם השטיבל ולא פלא שענין השתיקה נשמר באדיקות מתוך הרגשת אחריות וחשיבות, **ואם יש מאן דהו שפורץ גדר כל אחד מהמתפללים מרגיש את החובה להשתיק מתוך כאב**. [בשבת

קוראים כותבים

הראשון וגם לאולם השני.
אח"כ אותן ת"ח פירש לי משנתו והראה לי מש"כ הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל בהקדמתו וז"ל: הערה נחוצה במש"כ החת"ס חלק או"ח סי' ל"ח דבבית הכנסת של כפרים דיוצא מקדושתו על ידי מכירה יוצא נמי על ידי חילול, ועל דבריו סומכים בעלי הוראה למעשה, אכן בחידושי הרמב"ן למסכת מגילה פרק בני העיר (דף כ"ו ע"ב) כתב להדיא וז"ל, 'אין אני רואה בגמרא בית הכנסת נפקע מרשותו על דרך פדיון וחילול, אלא במכירה ושינוי רשות', והחת"ס לא ראה דברי הרמב"ן אלו וכו' עכ"ל ראי"ז זצ"ל. אשרי העם שככה לו. אשרי העם שכבוד שמים אכפת להם יותר מכל הון שבעולם.
ל. י. כולל חזו"א בני ברק.

לכבוד גליון בתי מקדש מעט רציתי לספר מעשה שיכול להביא חיזוק במסירות עבור קיום קדושת בית הכנסת.
בדידי הוה עובדא, כשדאגתי פעם לאחד מהת"ח הגדולים בעיר הקודש בני ברק לארגן 'שבע-ברכות' לאחד מילדיו ומצאנו אולם באחת מהקהילות. כשהלכתי אחה"צ להכין את המקום, **גיליתי שיש ארון-קודש במקום**. לאחר בירור נודע לי שהמקום היה בעבר בית-הכנסת ואח"כ על פי ז' טובי הקהילה הפקיעו את הקדושה מהמקום, אמרו לי שהדבר נעשה על פי אחד מרבני המקום, בירדתי אצל אותו רב ואמר לי שעשו חילול הקדושה אך לא פירש לי אם עשו זאת בדרך מכירה.
כשסיפרתי את כל הנ"ל לת"ח בעל השמחה אמר לי שכיון שאין לנו ודאות אם נעשה על פי דין נחפש אולם אחר. בסייעתא דשמיא ממש ברגע האחרון מצאתי אולם **וכמובן שאותו ת"ח שילם מחיר מלא גם לאולם**

סיפור השבוע

על עצמנו במשפחה עשרה ימים לא לדבר בבית הכנסת. בחסדי שמים, השידוך התחיל בתוך 'עשרת-הימים' ובכך נושענו! ברצוני לפרסם עניין זה בגיליון כהבנתכם. בתודה ובברכה פ. ה. ל. בני ברק.

לכבוד מערכת גיליון 'קדושת בתי מקדש מעט'. מדי שבוע אני קורא ומתרגש מן הדברים המובאים בגיליון, הם גורמים לי חיזוק רב.
זמן רב היה בני בשידוכים בלי שהבנו את הסיבה לדבר. עשינו מספר רב של סגולות מכל מיני שיטות, אך לאחר שקראנו את הגיליון **קבלנו**

לעילוי נשמת

רפאל מרדכי מקס בן ישראל פול ז"ל יעקב בן משה ז"ל
ולרפואת כל חולי עם ישראל מנגיף הקורונה בתשח"ו ולעצירת המגיפה

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספר דורש טוב מורים

אם נתנה לאחר - טוב לא תחזר

בהפסטה לפרשת זכור אנו קוראים על מלחמת שאול בעמלק, ומוציאים שם דברים קשים שאומר הקב"ה לשמואל: "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים" (שמואל א טו, יא). דברים אלו נאמרו לאחר ששאול החיה את אגג ואת מיטב הצאן והבקה בנגוד להוראה שקבל משמואל, בשם ה'. למחרת הנבואה הזו, כאשר מגיע שמואל אל שאול ומעמיד אותו על טעותו, אומר שאול: "חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריו... ועתה שא נא את חטאתי ושוב עמי..." (שם כד-כה).

אך כיצד מגיב הנביא לבקשת הסליחה של שאול? "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך, וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" (שם כח-כט). תגובתו זו של שמואל מעוררת תמיהה, וכי מעולם לא קרה שהקב"ה שעה לתפלה ולתשובה וסלח על עוון? מדוע ברור היה לשמואל שהענין אבוד מראש, שאין שום סכוי לבטול הענין?

תשובה לשאלה זו מביא רבי ישראל סלנטר זצ"ל מתוך מגלת אסתר: אחד הדברים המדהימים במגלה הוא התשובה שנתן המן, ממוכן בגלגולו הקודם, לשאלה: "מה לעשות במלכה ושתי" (אסתר א, טו). הוא קפץ לפני כלם? נו, נו, הדייט קופץ בראש, אבל לכחות תענה על השאלה! מה יש לו לומר? "לא על המלך לבדו עושה ושתי" (שם טז). הוא נותן כאן נאום שלם על חמרת עוונה של ושתי ועל השפעתו הרעה על כל נשות הממלכה, ומסכם: "אם על המלך טוב... ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשוורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה" (שם טז).

סליחה, מישוה שאל אותה איך לאיש את משרת המלכה? יש לה מה לומר על הענין המתאים לושתי - בבקשה, אבל מה פתאום אתה מדבר על "מלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה?"

מסביר רבי ישראל סלנטר: העברת המלכות לאשה אחרת היתה תנאי חיוני לכה שהמלך לא יחזר בו.

נבין זאת על ידי משל: אם מגיע אדם לרעהו ואומר לו: "אתה חייב לי עשרת אלפים דולר. תחזיר לי אותם בבקשה" - הלווה חייב להחזיר למלוה. הוא לא יכול לשאל אותו לשם מה זקוק הוא לכסף, וגם אם הוא צריך את הדולרים בשביל ללקח ארטיק על חוף הים - מפרח הוא לתת לו את הכסף.

אבל אם מגיע מישוה ומבקש מרעהו ללוות עשרת אלפים דולר בשביל ארטיק - קשה להאמין שהוא יקבל את הכסף. אין לה כסף? - אל תלך לים!

ומה יקרה כשהמלוה הפוטנציאלי ישאל את מבקש ההלוואה לשם מה זקוק הוא לכסף, והתשובה תהיה: "בשבוע שעבר עמדתי עם פלוני באיצקוביץ, והוא אמר לי לפני כלם שאני טפוש! אני רוצה לשכר ברוינים שירביצו לו". אז ודאי אין לו סכויי אני אעשה לה טובה בשביל שאתה תסגע במישהו אחר? לעשות טובה לאדם אחד ועל ידי זה לפגוע באדם שלישי - זה נגד הטבע.

להמן היה חשבון ארך עם ושתי, ושלש סבות טובות להפטר ממנה: א. הוא רצה שהיא תמות, כדי שבתו תהיה מלכה במקומה. ב.

היא לא הזמינה את זרש למשתה שבעת הימים. ג. פעם אחת, מספר המדרש, הוא לא התנהג יפה, ואז העמידה אותו ושתי בפנה, חלצה את הקורדיקוס שלה [הנעל] והכתה אותו נמרצות.

והנה, מגיעה ההזדמנות שלו. הוא מענין לודא שהיא לא תחמץ. המן מפתח שאם יגורו על ושתי גזר דין מות ויסתפקו בזה, למחרת אחשוורוש יתפכח, ושתי תתחנן לפניו על חייה, והוא ישעה לתחנוניה ויחזיר אותה למלכות. אך אם יתן אחשוורוש את מלכותה של ושתי לרעותה הטובה ממנה - הוא כבר לא יוכל לסלח לה ולהחזיר אותה למלכות, כי הטובה הזאת תהיה על חשבון מישוה אחרת, המלכה החדשה, והעברת מלכה חדשה מתפקידה אינה דבר פשוט בעיני הצבור.

על פי יסוד זה מבאר רבי ישראל את התמיהה שהצגנו על ההפסטה. שמואל אומר לשאול כי "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעה הטוב ממך", ולכן, מכיון שהמלכות כבר נתנה לאחר - "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם".

(רבי שלמה לוינשטיין שלישי"א)

תשובת פורים נוהגת בכל דור

בספר "אהבת חיים" (פרשת תצוה) מובא ספור מענין, על נס גדול שארע בעיר אחת ביום הפורים:

למלך שבאותה העיר היה יועץ יהודי, נאמר שקראו לו מרדכי. המלך נהנה תמיד מעצותיו החכמות, וגלה כלפיו חבה מיוחדת.

דא עסקא, הכמר המקומי היה רשע מרשע, שונא ישראל, והצליחו של מרדכי היועץ היתה לצנינים בעיניו. הוא נסה כמה וכמה פעמים לדבר עם המלך שיסלק את היהודי מתפקידו, אבל המלך לא שעה לדבריו.

הכמר החליט לעשות מעשה:

לקח שלש מאות אכרים גסי רוח, יתרי כח וחסרי מדע, נתן בידיהם קרדמים וחורבות, והעמידם לפני המלך: "אם אינך מסלק את מרדכי - מארגנים נגדך מרד".

שאל אותם המלך: "באיזו טענה אסלק אותו? אי אפשר לבוא סתם כך, ביום בהיר אחד, ולומר לנושא תפקיד: 'סימתי את תפקידך, לך הביתוהו'". אמר לו הכמר: "אשתי חברה שלש שאלות. תקרא למרדכי ותשאל אותו את שלש השאלות. אם הוא לא ידע לענות, תאמר לו: איזה יועץ הוא זה שאינו יודע לענות על שאלות, וכך 'תזרק' אותו".

המלך קרא למרדכי והציג לפניו את שלש השאלות:

השאלה הראשונה: "כמה אני, המלך, שוה?" העקץ בשאלה גדול מאד! כל תשובה תהיה בגדר זלזול בכבוד המלך! אם תאמר שהוא שוה מיליון - המלך ישאל: זה הכל? זה כל מה שאני שוה בעיניך? רק מיליון? ואם תאמר מליארד - שוב הוא ישאל: רק מליארד?

השאלה השנייה: "מה, אני, המלך חושב ברגע זה?" ומי הוא זה שיוצע לקרא מחשבות?

השאלה השלישית: "תראה לי דבר שאף לא פעם אחת בחיי ראיתי כמותו". גם בשאלה זו שמון עקץ גדול, שהרי המלך ראה את כל הפלאים שבעולם.

מרדכי קבל את השאלות לידי, והצטוו לענות עליהן תוך שלשים יום.

ומה עושה יהודי בעת צרה?

הוא פנה לאשתו ואמר לה: "ככל הנראה המלך החליט להתנבול לי, לסלק אותי מתפקידי, ואולי אפילו להרג אותי. בעת צרה זו אני הולך עכשיו לבית הכנסת. במשך שלשה ימים אתענה, אתפלל, אלמד תורה, ואבקש מהקב"ה שישלח לי ישועה".

בלילה השני נגלה אליו אביו בחלום, ואמר לו: "מרדכי! תפלתך עלתה למעלה, עד כסא הכבוד, והקב"ה שמע אותה. בלילה הבא תדד שנתו של המלך מעיניו, והוא יתעשת ויפנה לכמר בעו ובנחישות ויחייב אותו לענות על אותן שאלות במקומה. ולא זו בלבד אלא שהוא יקצב לו פרק זמן של שבועים לענות עליהן, ולא שלשים יום כפי שהקציב לך. הכמר יבוא אליך בדחילו ורחימו, שתעזר לו למצא את התשובות לשאלות, ואתה תהיה מספיק לדעת מה לענות לו".

בבוקר פנה מרדכי לאשתו ואמר לה: "הקב"ה, ברב רחמיו וחסדיו, שמע את תפלתך. הכמר יבוא לכאן לחפש אותי. תדחי אותו, ותאמרי לו שרק בעוד שבועים אשוב הביתה, ואוכל להפגש אתו".

בלילה ההוא נדדה שנת המלך... הוא החל לחשוב: "כלום יעלה על הדעת שאני, המלך, מפקד משלש מאות אפרים? וכי הצבא שלי לא יכול לדכא, במחיר יד מרד כזה?".

המלך קם בחמתו ממשתו אל גנת הבית, ויאמר להביא את הכמר לפניו!

בחמת זעם פנה לכמר ואמר לו: "מי אתה שתעז לאים עלי? אני כאן המלך! שלש השאלות, ששאלת את מרדכי, מפנות אליך? עליך לענות עליהן תוך שבועים, ואם לא תענה עליהן - אצוה לערוף את ראשך מעליך".

הכמר נדחף אל ביתו אבל וחסדיו ראש. ויספר לאשתו וכל אהביו את כל אשר קרה...

ויאמרו לו חכמיו ואשתו: "אם מורע היהודים מרדכי אשר החלות לגמל לפניו - לא תוכל בלעדיו? עליך לפנות אליו, לבכות ולבקש את סליחתו, ולבקש ממנו שיעזר לך במתן התשובות. הוא האדם היחיד שיכול לענות עליהן".

לכמר - שראה כי בלתה אליו הרעה מאת המלך - לא היתה בררה. הוא נגש לביתו של מרדכי לבכות ולהתחנן ולבקש על נפשו, אך אשתו של מרדכי השיבה את פניו ריקם: "מרדכי לא נמצא! רק בעוד שבועים תוכל לפגש אותו!".

ביום השלישי עשר בקש מרדכי מאשתו ללכת לשוק, לקנות שלשים תבניות ביצים, ולהניח אותן באמבטיה. "כשהכמר יגיע", הורה לה, "תכניסי אותו לאמבטיה".

ביום הארבעה עשר, עם שחר, דפק הכמר על דלת ביתו של מרדכי, רועד כעלה נדף, ושאל את אסתר: "מרדכי שב הביתה?".

"מרדכי היה כל הזמן בבית", ענתה האשה. "במשך כל השבועים הוא היה צריך לשהות באמבטיה, ולא יכול היה לצאת. גם לא היה נעים לו שהכמר יכנס לאמבטיה ויראה אותו. אבל אם הדבר דחוף - יכול הכמר להכנס לשם ולשוחח עמו".

הכמר נכנס לאמבטיה, ולא האמין למראה עיניו: מרדכי יושב על תשע מאות ביצים, ודוֹגֵר עליהן...

"השתגעתי?" שאל הכמר. "מה אתה עושה?".

"אתה הרי יודע, המלך החליט לסלק אותי מעבודתי. לא תהיה לי פרנסה. החלטתי, אפוא, להתפרנס מגדיל אפרוחים. מזה שבועים ימים אני 'דוֹגֵר' על הביצים. עוד שבוע, בעזרת השם, יהיו לי אפרוחים..."

הכמר פרץ בבכי. הוא ספר למרדכי את השתלשלות הענינים, בקש את סליחתו, והתחנן לפניו שיגלה לו את התשובות לשאלות. "היום הוא המועד האחרון שהקצב לי לענות עליהן..."

נענה מרדכי ואמר לו: "אתה, באופן אישי, לא תוכל להתיצב לפני המלך ולענות, גם אם אנסה להסביר לך בפרוטרוט את התשובות! יש רק עצה אחת: שאני אעשה זאת במקומך! אני אתחפש לכמה אלבש את בגדיי, ואתייצב לפני המלך במקומך. אני מוכן לעשות

זאת, אבל רק בתנאי כפול ומכפיל: כל זמן העדרותי אתה ממשיך לדגור על הביצים במקומי! עוד שבוע, בע"ה, יהיו אפרוחים, ואם לא ישובו על הביצים, הכל יתקלקל".

הכמר נשבע לו שהוא לא יזוז מהביצים עד לשובו, לאחר מכן פשט את גלימתו ונתנה למרדכי, והוא התלשב, בלי הבגדים, לדגור על הביצים שבאמבטיה...

מרדכי התחפש באופן משלם לכמה. לא נתן היה להבחין שהוא אינו הכמר הגדול, בכבודו ובעצמו.

בדרכו לארמון המלך, עבר ליד חנות צלמים, בחר אחד מהם, ובקש לשלם את תמורתו.

"כבוד גדול הוא לי, שאדוני הכמר רוכש בחנותי, אינני מוכן בשום פנים ואופן לקחת ממנו תשלום", אמר המוכר.

"ואני אינני מוכן בשום פנים ואופן לקחת צלם מחנותך, מבלי לשלם עליי", השיב "הכמר".

לאחר דיו ודברים, החלט ביניהם: הכמר יושיט את ידו לפיסו, וישלף משם את הכסף שנמצא שם... היו שם שתי פרוטות...

הכמר שלם את שתי הפרוטות, המוכר נתן לו "סבלה" על התשלום, והכמר צעד לארמון המלוכה והתייצב לפני המלך. כראות המלך את הצלם בידי של הכמר - קם מכסאו והשתתח לו.

"מהי התשובה לשאלה הראשונה?" רעם המלך בקולו.

"לצערי הרב, עלי לומר שאדוני המלך שוה פרוטה אחת..."

פניו של המלך אצדמו מעצם: "כיצד מעז אתה לבזות אותי בצורה כזאת? הוציאוהו לתליה!".

"אדוני המלך! הנה זה עתה רכשתי את הצלם הזה אשר בידי, והנה הסבלה שקבלתי על מחירי: שתי פרוטות. ואם אדוני המלך משתתח לדבר ששנה שתי פרוטות - סימן שאדוני המלך שוה רק פרוטה אחת". למלך לא היתה כל בררה. הוא נאלץ להודות שהתשובה נכונה.

"ומה אני חושב ברגע זה?" רעם המלך.

- "אדוני המלך חושב שהכמר הגדול עומד לפניו, ולא כן הוא! אני מרדכי היהודי, היעז שליך", ותוך כדי הדברים, הסיר את המסכה מעל פניו, ופשט את גלימתו של הכמר.

ובאשר לשאלה השלישית, להראות למלך דבר שלא ראה מימיו - יהיה עליו לבוא עמי לביתי. המלך יכול לבוא עם המלכה והשרים לראות את המתנה המיוחדת הזו..."

"מה כבר יכול להיות בביתו של יהודי, שלא ראיתי מימי", התפלא המלך. "ובפרט שמרדכי טוען שאת הדבר המיוחד הזה הוא הניח באמבטיה, ולא בסלון..."

הם הגיעו לבית. המלך והמלכה הזמנו לפתח את דלת חדר האמבטיה. מחזה מדהים התגלה לעיניהם:

הכמר הגדול יושב, חצי ערום, על תשע מאות ביצים ודוֹגֵר עליהן...

"אבקש את סליחת המלך שאינני קם לכבודו", אמר הכמר. "נשבעתי למרדכי, בחיי אלהי, שלא אזוז מהן עד שובו. עוד שבוע יוצאים האפרוחים..."

אכן! מחזה כזה המלך לא ראה מימיו: הכמר הגדול, ראש האמונה הנוצרית, יושב באמבטיה ודוֹגֵר על ביצים.

"אתה מבזה את הדת שלך", רעם המלך כנגדו! "אותך צריך לתלות על עץ גבוה חמשים אמה! כלום אינך מתבייש לעשות כדבר הזה? פשוט אינני מאמין למראה עיני: הוציר הגדול יושב לו, בשעות הפנאי, ודוֹגֵר על אפרוחים..."

והמלך צוה לתלות אותו על עץ גבוה. "כן יאבדו כל אויביה ה".

"תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור", הישועה של פורים היא ישועה לנצח, ונוהגת בכל דור ודור.

(רבי מאיר צימרוס שליט"א)

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 31 | פרשת תרומה - תצוה | תשפ"א

בס"ד

כלל ג' - איסור לשון הרע בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפ' בדרך שחוק

מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שים לב: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'תר' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ג. 'מגיפת הקורונה' - אשר אדם לא יודע מה ילד יום

שאלה: בזמנינו שיש את מגיפת הקורונה אשר אדם לא יודע מה ילד יום. הן מבחינת הבריאות, והן מבחינה כלכלית, והן בידודים בבית - שלפעמים נמשכים חודשים, [במשפחה גדולה] והן גזירות וסגרים שמגיעים מצד הממשלה. בתי כנסת, חידורים סגורים, וכו'. והנה יודעים בכולל אברכים 'חניכי הישיבות' שיש אחד מהאברכים חרדתי מאוד, לומד לבד בצד, ובורח כל פעם למקום אחר בבית המדרש - כדי שלא יהיה קרוב לאנשים. ראובן האברך היה בחדר קפה עם כמה אברכים, ודיברו ביניהם על ענייני קורונה, והחיסונים. ואמר להם: מה יש לפחד אנו בידיים של הקב"ה - ואת אשר ירצה יעשה בנו, "ואם יש משהו חרדתי ובורח מעצמו - הוא לא נורמלי, ואין לו ביטחון אפי' מינימלי בה' יתברך". ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני אשר מפחד מצל צלו של עצמו. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שים לב: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'תר' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ד. משכיר את רכבו - כמו השכרת רכב רגילה מחברת השכרות

שאלה: בכולל אברכים יש לפעמים אברך אחד או שתיים, שמשכירים את רכבם לאברכים - אשר

המשך סעיף ה' א

א. לאחר שלמד היטב - כשמגיע למבחן רואה שחור לנגד עיניו

שאלה: בישיבות הקדושות עושים מבחן (בדרך כלל) אחת לשבוע - בחומר בקיאות הנלמד, וידוע על אחד מהבחורים שחלש בכל מה שקשור למבחן, וכל מה שלומד ברגע המבחן שוכח הכול - ורואה שחור לנגד עיניו. והנה לאחר אחד המבחנים, יצא ראובן המוצלח ואמר לכמה בחורים שהיו בחוץ, "המבחן היה ממש קל, ואם יש משהו שלא הצליח בו - הוא ממש חסר דעה". ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני שמפחד מצל צלו של מבחן, ולא מצליח בו. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שים לב: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'תר' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ב. פארק המים 'אשקלונה' - עם שתי מגלשות הצהובות

שאלה: היה פעם פארק המים 'אשקלונה' שבעיר אשקלון, עם שתי מגלשות צהובות בגובה עצום - רק עם שיפוע ללא סיבובים, ולא כולם מעיזים להתגלש בהם לתוך המים. ולקראת בין הזמנים חיידר מסוים החליטו להוציא את הכיתות הגבוהות לאותו פארק, וידוע על אחד מהילדים אשר יש לו פחד פנימי, מכל מה שקשור לגובה. והנה לאחר שיצאו לאותו פארק, וראובן התגלש במגלשה הצהובה ניגש לחבריו ואמר להם "היה ממש כיף 'פלאי פלאים', ומי שמפחד לא יודע ליהנות וחלשלושי". ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני שפחדן וחלשלושי. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר

אוכל עם דרך ארץ, ואם יש משהו שלוקח קופסאות שלימות ומרוקנים בפעם אחת אל תוך צלחתו - זה ממש חוסר דרך ארץ לבן תורה, ואי אפשר להבינו. ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני שאוכל בצורה כזאת. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שי"ל: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'יתרו' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ז. אחד השכנים - אוהב להשאיר ליד דלתו פח זבל, או כל מיני שמעט'ס

שאלה: באסיפת שכנים בין דיירי הבנין שמתקיימת אחת לכמה חודשים - ישבו ודנו ביניהם על נקיון הבנין בחדרי המדרגות ובכל איזור המשותף לדיירים, וידוע על אחד השכנים שמאוד מפוזר ולא איכפת לו כל כך מנקיון, ותמיד אפשר למצוא ליד דלתו פח זבל, או כל מיני שמעט'ס. ובאמצע האסיפה אמר אחד מהנציגים: כל אחד צריך שיהיה נקי ומסודר, ולהתחשב בשכנים. "ואם יש מישהו שלא מתחשב ומשאיר שמעט'ס ולכלוך - זה ממש חוסר במידות ויראת שמים". ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני, הידוע בשכנים שמפוזר לגמרי. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שי"ל: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'יתרו' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

לעילוי נשמת

הרה"ג יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל
הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
כדורי בן מסעודה ז"ל
מרדכי בן רחל ז"ל
אסתר בת חנה ז"ל

להצרות / הארות והצטרפות לשיחת הגפולה:

Shemesh648@gmail.com

האלון מופיע גם באגרים: 'דבריו', 'לפני', 'אידישע וינקל', 'גורם יוסף'

לפרטות והקדשות: בנק הפועלים (12) סניף 766 א-1 79181

צריכים וזקוקים לזה בנסיעות קצרות לכאן או לשם. ולפעמים גם כשנוסעים לשבת מחוץ לעיר, וחוזרים במוצאי שבת. וידוע על אחד מהאברכים שלוקח מחיר יקר - כמעט כמו השכרת רכב רגילה מחברת השכרות. והנה לאחר שחזר ראובן מנסיעה מחוץ לעיר, ניגש לחבריו וסיפר להם: על שמצא מישהו שמשכיר רכב ממש בחסד שזה יוצא לכל קילומטר 1 ₪ בלבד! - "ואני לא מצליח להבין, אם יש מישהו שלוקח על השכרת רכב כמו השכרה רגילה, ולא עושה חסד עם אברכים מהחבורה" ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני, והוא אומר כן כאילו בתום לב, אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני, שלא מוריד שקל על השכרת רכבו. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שי"ל: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'יתרו' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ה. 'בחור ישיבה' - אשר רגיל לישון כל יום בשעה 10 בלילה!

שאלה: היום מצוי בבחורי ישיבות, שהולכים לישון לכל הפחות בסביבות השעה 12 בלילה. וידוע על אחד מהבחורים אשר רגיל לילך לישון כל יום בשעה 10 בלילה! ראובן כאשר ישב עם חבריו בחדר אוכל, ודיברו על ענייני שינה. אמר להם: אם אתם רוצים לדעת את דעתי, הרי היא - שאם יש מישהו שרגיל לישון בשעה 10 בלילה, אי אפשר להבינו הוא ישנוני, וחלשלושי, - ומתנהג כמו תינוק. ונכון שבטקסט המילים שאומר: אין כאן לשון הרע על פלוני והוא אומר כן כאילו בתום לב אבל כולם יודעים שמדובר על פלוני אלמוני, הידוע שאי אפשר להיכנס לחדרו לאחר השעה 10. האם יש כאן לשון הרע או אבק לשון הרע. (מקור החיים - ס"ה. באר מים חיים - ס"ק ה', ובהגה"ה. שי"ל: כאן הדוגמא קצת אחרת מהנזכר לעיל בגיליון הקודם מס' 30 פרשת 'יתרו' - 'משפטים' בסופו - שכאן זה מתייחס על הגברא המספר שכאילו לא יודע שאלו מעשיו של פלוני)

תשובה: הרי זה לשון הרע - בדרך רמאות. וגם כאן החפץ חיים מכריע, שהרי זה לשון הרע מדאורייתא, כרוב הראשונים. ובהגה"ה הביא למסקנה בדעת הרמב"ם - שסובר שהרי זה אבק לשון הרע, ולא הכריע כמותו.

ו. מרוקן את כל תכולת הגבינה והקוטג' - אל תוך צלחתו

שאלה: עוד בבחורי ישיבות. בחדר אוכל יש פעמים שהישיבה מביאה בכל יום קופסאות גבינה וקוטג' במשקל 250 גרם. והנה באחד מהשולחנות - ידוע על אחד מהבחורים, שמיד על הבוקר מגיע ולוקח לעצמו קופסא שלימה, ומרוקן את כל תכולתה בפעם אחת אל תוך צלחתו. ראובן שגם רואה זאת אמר באחד מהפעמים לחבריו צריך להיות בחדר

ג'ריון ג' - אדר תשפ"א, ענייני חג הפורים

ויחי יעקב

דברי תורה בהלכה ובאגדה ועצמיות וזכרון ועוד,
עצמיות של כ"ק אדמו"ר העדתי יעקב זצוק"ל עטוואצנישק

פאר יעקב*

ענייני חג הפורים

"ענין א': נס פורים - גילוי ההשגחה בתוך ההסתרה"

א

מעלת נס פורים שנתגלה ע"י השגחת ה' גם בנסים נסתרים

ידועים ומפורסמים הם דברי הרמב"ן בספ"פ בא שהם מיסודי האמונה שכתב וז"ל, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, עכ"ל.

והנה בזה נשתנה הנס דפורים מכל הנסים של שאר המועדים, דבשאר המועדים נתגלה לנו מהלך של למעלה מדרך הטבע, וראשיתו מיציאת מצרים שהיה גילוי מלכותו ית' בעולם בנסים גדולים ונגלים, אבל במאורע דפורים בימי מרדכי ואסתר היה נסים נסתרים מלוכש בסיפורים ובהליכות הטבע, אלא שהמאמין בהשגחת הקב"ה בעולמו מגלה את ההסתרה שבמגילת אסתר, ורואה כי מאת ה' היתה כל זאת.

ועי' רש"י בברכות (יב, א) על מה דאיתא שם "אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו, שנאמר (תהלים צב, ג) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות", וכתב רש"י בביאור שני הברכות דאמת ויציב בבוקר ואמת ואמונה ערבית ע"ד שני מהלכי ההנהגה דלעיל, וז"ל, וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא, שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם. וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות, שאנו מצפים

(*) מתוך הגליון המודפס "ויחי יעקב" כ"ד עמודים, הלכה אגדה ועובדות וכו'. ניתן להשיג את הגליון השלם באימייל: vayechiyakovnovovo@gmail.com

א. אדמו"ר זצוק"ל היה יושב ודורש בביתו ובבית מדרשו ובישיבה הק', דברי תורה ודעויות כנחל נובע עד אין מספר בימי הפורים י"ד וט"ו בשמחה גדולה ועצומה, אשרי עין ראתה זאת! וחלקם נדפסו בספרו עדת יעקב פורים, ובהם פה במסדור פאר יעקב נקודה אחת של נסים נסתרים ונסים גלויים שנוגעים לעבודת ה' בימי הפורים, וגם הבאת דברי אגדה שקשורים ומשתלבים לדעת יעקב עניני הלכה. [המאמר הוא מתוך ספרי עדת יעקב, וכתבי תלמידו חביבו הר"ה רבי משה יוסף פעלדמאן שליט"א]

ב. דברי הרמב"ן הנ"ל שמינסים הגלויים אחת לומר על נסים הנסתרים וכו', היה אדמו"ר זצ"ל משגן בוקר וערב בלב כל תלמידיו עד שנתקן בלבותם ובכל רמ"א אבירם. ובשנת תשנ"א פרשה כי תשא לאחר נפילת הרשע ימ"ש מעיראמר אמר בענין זו שמינסים נגלים דפסח נשפע נסים נסתרים דפורים, סיים ואמר: אנו מודים ומשבחים להקב"ה על גדול הנסים והחסדים שעשה לכלל ישראל ולאצטני הקדושה בפרט, כי הרשע ימ"ש אמר בפירוש שרועה להשימד לחרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו, ומה עשה הקב"ה? שלקח ממנו את הדעת ויכבוש מדינה קטנה, וילחם עם המדינה החזקה ארד"ב, ובה"כ כי הסכנה עברה בליל פורים ממש, וזוהי מהנסים הנסתרים שצריכין אנו להאמין כי יד ה' עשתה זאת, ולזהירות ולשבח לו.

ובכלל באותן שבועות דובר רבות על המצב, וכדרכו בקודש שצריכים בני תורה לחיות מהנעשה בעולם היהודי ובפרט באה"ק על פי השקפת התורה, ולהיות מיצד בצדקתן של ישראל וכדברי הרמב"ם הידועים ולא להסית דעת מזה, ובפרשת בשלח כשידבר מהרש"י בברכות על ואמונתך בלילות שיטובא להלן סיים: ובפרט בזמן הזה כשאנו בני ישראל בארצנו הקדושה שדוויים בחדש ובצדק מפני הרשע האויב שרועה להשימד אותנו ח"ו ואנו עומדים בצרה גדולה, צריכים להתחזק באמונתך בלילות, ובכח האמונה נזכה לישועה, ולהתחזק בתורה ומעש"ט, ויהיה נגד המלחמות ויהיה אחרינו עדי אובד של עמלק. ולביאת משיח צדקינו בב"א וכו' וכו'.

ג. וראה בבני ישישכר מאמרי חודש אדר מאמר א באריכות בעי"ה.

שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים, ולהדריכנו על כמות אויבנו, כל אלה הנסים התדירים תמיד, עכ"ל, ולפ"ז עולה דנס פורים הוא בחי' אמת ואמונה ערבית, שהם הנסים התדירים תמיד.

ובזה נראה לפרש לשון הכתוב שאמר מרדכי (אסתר ד, יד) 'דוה והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר', וצ"ב הלשון "ממקום אחר", אטו מסיטרא אחרינא תבוא ח"ו הישועה, אלא הכוונה בזה דמכיון דההצלה בפורים נס נסתרי הוא ומלוכש במהלך הטבע ובכל מה שאירע להם, וכפירש"י עה"פ (ט, כו) מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם, ע"ז אמר מרדכי דיש לו למסבב הסיבות להמציא דרכים אחרים וכל מיני סיבות להביא על ידם תשועה לישראל.

ב

מלחמת עמלק מדר דר לפקפק בהאמונה בנסים הנסתרים

פרשת קריעת ים סוף מסיימת במלחמת עמלק, וביאור הדברים, כי מפלת מצרים היא גמר גאולתן של ישראל באותה שעה, וכתב (שמות יד, ג) 'לא תסיפו לדאותם עוד עולם', אמנם המלחמה בעמלק היא מדר דר עד אחרית הימים ודורו של משיח, ויהושע רק התחיל בדבר כדכתיב (שם יז, ג) ויחלש יהושע וכו', והיינו משום דגם לאחר קריעת ים סוף קלקלו ישראל ואמרו (שם שם, ז) 'היש ה' בקרבנו אם אין', דהנסים במצרים ושעל הים היו נסים נגלים חוץ לדרך הטבע, אבל כשרעבו ללחם וצמאו למים שניתן לעולם בדרך הטבע, נפל בקלקול הספק בגימ' עמלק, האין יתקיים זה בהיותם במדבר.

ולזה הוצרך משה להזכיר בתשובה, וכתב (שם שם, יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', ואמרו במשנה בסוף ד"ה "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא כל זמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שובשים היו מתגברים", וע"י תשובתם של ישראל הוחזר להם האמונה, וכתב (שם שם, יב) 'והיה ידיו אמונה עד בא השמש', והיא בחי' אמת ואמונה ערבית על הנסים התדירים תמיד בתוך הטבע, כדדרשו ז"ל עה"פ ואמונתך בלילות.

והעולה מזה, דהקליפה של עמלק הוא 'אשר קרן בדרך' (דברים כה, יז), להטיל קרידות וספיקות בלבו של אדם, וזה מתעורר בכל עת ובכל זמן, ועל זה כתיב (שמות יז, טז)

ד. ועי' ברש"י מגילה (יז, ב) דעל זה קאי ברכת טאל ישראל בשמ"ע שיגאלנו מן הצרות הבאות עליו תמיד. ועי' עדת יעקב פסח עמ' פ"ג, קכ"ד, קכ"א, קצ"ח, ר"ה, ש"ח.

ה. ד"ל פירש"י שם, על כן על כל דברי האגדה הזאת - נקבעו הימים האלה ולכן נכתבה לדעת דורות הבאים. ומה ראו - עושי המעשים האלו שעשאו. ומה הגיע אליהם - מה ראו אחשוורוש שנשחמש בכלי הקדש ומה הגיע עליהם שבא שטן ורקד בנייהם ורוג את ושותי, מה ראו הכן שנתקנא במרדכי ומה הגיע אליו שחלו אותו ואת בניו, מה ראו מרדכי שלא יכרע ולא ישחווה ומה ראתה אסתר שזימנה להמן, עכ"ל.

ו. ראה הוספות לספר כתר שם טוב.

ז. אה. עי' רש"י על "אשר קרן", שפירש בפי' א' "לשון מקרה", ולפ"ד אדמו"ר זצ"ל יל"פ דכונתו שעמלק באה להסתיר ההשגחה של נסים נסתרים, ובא לומר שהכל מקרה הוא, טבע ומנהגו של עולם הוא. ועי' עוד במדרש רבה (ח, ה) דאיתא "יגיד לו מרדכי את כל אשר קרהו" (אסתר ד, ז), אמר להלך לך אמור לה בן בנו

מוקדש לעילוי נשמת

נגיד ושוע במעשי החסד והצדקה לאלפים בהצנע ובסתרה, הקים והעמיד היכלות לימוד ותפלה בהדרה

מחותנו של אדמו"ר בעל העדת יעקב זצוק"ל, נפש נקי וצדיק

הרב נתן ווערנער ז"ל בן יבדלחט"א הר"ר שמעון שליט"א, טארנאנטא - קנדה

נלב"ע בכתר שם טוב, ביום ח"י שבט ה'תשע"ז

‘מלחמה לה’ בעמלק מדר דר’, לעקור אותו ארס של קרירות, עד שיקויים בעמלק (במדבר כד, כ) ‘ואחריתו עדי אובד’.

ג

הישועה דפורים נשתלשל ובאה מפסח

והנה המן הפיל פור ושלחו השלוחים בחודש הראשון הוא חודש ניסן על חודש שנים עשר הוא חודש אדר, ועל דברי הצומות וזעקתם נהפך הוא שבאה הישועה בפסח, אלא דגוף הנקמה מאויביהם נעשה באדר.

ויש לומר בטעמא דמילתא שהישועה דפורים באה בפסח, והיינו משום דבניסן הוא זמן שורש הנסים לישראל על יציאת מצרים וקריעת ים סוף, אלא שהם נסים נגלים חוץ לדרך הטבע, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה וכו’, ומשורה בזמן מרדכי ואסתר נשתלשלו הנסים הנסתרים באדר, מן הגורל והישועה שהיה בניסן. ועל כן היתה מפלתו של המן בפסח, ונהגו לעשות סעודת אסתר ביום שני של יו”ט כמ”ש המג”א וש”א (בס”א ת”צ), כי שורש הנס בפורים ה’ בהנסים דיציאת מצרים.

ולפי”ז נראה לבאר מה שהתעוררות הישועה באה לביל פסח וכדכתיב (ו, א) ‘בלילה ההוא נדדה שנת המלך’. והענין בזה, דבאותו הלילה של נסים גלויים ביציאת מצרים, נשתלשלו הנסים של הקב”ה גם בנסים נסתרים שהם בבחי’ מקום אחר (כנ”ל אות א’) והסתר פנים של גלות.

ד

בתוקפה של נסים נסתרים נתמעט זמן הנגלה של פסח

ובזה נראה לבאר מה שאחז”ל (מגילה טו, א) עה”פ (ד, יז) ‘זינע מרדכי’ שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, דצ”ב למה סיבב הקב”ה שהישועה של פורים יבוא על ידי ביטול מצוות דפסח.

ולהבין ד”ז יש להקדים הא דאיתא בשם הרה”ק ר’ פנחס קאריצער זי”ע דלהכי אין פייט בקרובץ לפורים בברכת את צמח דוד עבדך, משום דפורים הוא יום של שבט בנימין לתקן חטאו של שאול על מרדכי איש ימיני ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, ומאותו טעם אין מזכירין שאול בהושענות השביעי של חג מפני שהוא אושפיזא דדוד מלכא, עכ”ל.

ולפי”ז י”ל מכיון שהנסים דפורים הוא רק בהסתר ולא בגלוי, לכך העביר מרדכי יום ראשון של פסח ונתמעט באותו דור זמן נס הנגלה של חג הפסח, משום דבנסים נסתרים קיימין ואין מלכות נוגעת בחברתה”.

ה

ממשיכין סעודת פורים אל תוך הלילה - ממשיכין הנס לתוך הלילה של גלות

איתא בשם החי”ר מה שנהגו להמשיך סעודת פורים אל הלילה הוא משום שאמרו ז”ל (במד”ר כ”א, א) השופר דם רשעים כאילו הקריב קרבן, וקדשים נאכלים ביום ולילה שלאחריו.

ויש לרמוז בזה הא דכתיב במלחמת עמלק (שמות יז, טו) ‘זיבן משה מזבח ויקרא שמו הו”ה נסי’, דמחית עמלק הוא בבחי’ קרבן על המזבח, ויש פסיק אחר שם הו”ה ואח”כ תיבת נסי, כי השם הו”ה הוא בהסתר אצל המלחמה בעמלק, ורק כאשר ירים משה ידו וישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים כדאיתא במשנה דר”ה (כט, א), אז מאיר להם הו”ה וזוכין לנס, וכן ה’ בימי מרדכי ואסתר דע”י הצומות וזעקתם המשיכו הנס מבחי’ שם הו”ה הנסתר במגילה, שליהודים היתה אורה ושמחה גם בתוך הלילה של גלות.

ו

לאחר בירור האמונה בנסים נסתרים מחזירים הכל לשורשו

איתא בפוסקים באו”ח (סי’ תכ”ט ובמשנ”ב שם) בשם הפוסקים דביום הפורים עצמו

של קרה בא עליהם הו”ה ‘אשר קרן בדרך’ ע”כ. ולפי ה”ל יליף הכונה דגם המן הלך בדרכו של זקנו עמלק שהכל מקרה הוא ושאין כאן השגחה ח”ו. ונגד זה קוראין מגילת אסתר לגלות שיש ה’ בקרבנו.

ואמרו קמיה דאדמו”ר זצ”ל בשם צדיק אחד שאמר בדרך רעיון, ‘פרוץ בן יוסף נקרא פרוץ מוקף בן יוסף נקרא מוקף, ולא הו”ה כו”ט שני, כי הקליפה של המן זה מקרה, ובפורים אנתנו מראים שגם אם נקלע לפרוץ או למוקף זה עושה לו דינים, וקילסיה.

ח. אה. נראה בכונה דאדמו”ר זצ”ל, דהגם שנתבאר לעיל [אות ג] שנסים נסתרים דפורים נשתלשל מכם נסים נגלים דפסח, ולכן אירע הישועה דפורים דייקא בפסח, היינו משום דבפסח נתעוררו האורות דנסים נגלים בכח, ומשם אכן נשתלשל ההשפעה לנסים נסתרים, אבל בהנהגה בפועל כיון שנתגלה בתקופה הוה באורה שנה התנהגה של נסים נסתרים, היה בזה איהו המעטה בהנהגה בפועל במצוות השייכים לנסים נגלים.

ט. וראה בבני יששכר מאמר דא”ח ט שהם שיש דיעות בזה, עכ”ז סוגיין דעלמא כהנך פוסקים. וראה מהר”מ

מתחילים לעסוק בה’ פסח דהוי שלשים יום קודם הפסח. ובגמ’ (מגילה ו, ב) אמרו [שמה שבשנה מעוברת מקיימים הו”ט דפורים ומצוותיה באדר שני, משום] דסמכינן גאולה לגאולה [גאולה דפורים לגאולה דפסח].

והענין בזה, דסוף השנה נעוץ בתחלתה, ומסיימין השנה בחדש אדר בנסים נסתרים סמוך לתחלת השנה בניסן בנסים נגלים. ועל דברי הרמב”ן שהבאנו דמן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, י”ל שזהו קשר ימי הפורים ליציאת מצרים, דע”י בירור האמונה בנסים נסתרים, מחזירין הכל לשורשו למה שנתגלה בחי’ זה אלי בשעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף, כאילו רואים בחוש כשהנס נגלה.

וכתיב (אסתר ד, ה) ‘לדעת מה זה ועל מה זה’, ואמרו ז”ל (מדרש רבה אסתר פרשה ח, ד) “שמה כפרו (שמות טו, ב) ב”זה אלי ואנוהו, ושמה כפרו בלוחות דכתיב בהו (שם לב, טו) ‘מזה ומזה הם כתובים’.”

ובביאור השייכות בין זה אלי ואנוהו להלוחות י”ל, דבדרך הטבע אי אפשר לראות בגלוי בחי’ זה אלי בכל המתרחש, ורואים רק את ז”ה הנגלה מצד אחד, ולא את ז”ה הנסתר שהוא מעבר השני מאחוריו, אבל הלוחות היו מזה ומזה הם כתובים, להורות על הנגלה והנסתר כאחד, ולאחר חורבן ביהמ”ק בהיותם בגלות נפגמו עיניהם של היהודים באותו דור, וראו רק את ז”ה הנגלה, ולא בחי’ זה אלי שהוא מאחורי הלוחות. אבל ענין הפורים הוא לברר ולגלות גם בתוך הסתר הטבע את בחי’ זה אלי, ולזכות בזה לבחי’ ואנוהו אני והוא. והוה תוקף השמחה של יום הפורים לקיים בו מגילת אסתר לגלות את הנסתר, ולהחזירו לבחי’ זה אלי כאילו רואים בחוש כשהנס נגלה, והוא הקשר בין פורים לפסח וסמכינן גאולה לגאולה.

ובזה יש לפרש הכתוב במזמור כ”ב בתהלים שהיתה תפלתה של אסתר, דכתיב (שם כג-כד) “אספרה שמך לאחי בתוך קהל האהלך”, ד”ל דמרמז על קריאת המגילה, דכיון ששם שמים הוא בהסתר בהמגילה, ואומות העולם אין מכירים השגחת ה’ בהמגילה, לכן דייקא לאחי בני ישראל המכירים ומאמינים בנסים נסתרים אספרה שמך, שהם מכירים בשמך המלוכב בהסתר בכל מאורע המגילה, ובתוך קהל האהלך כי המגילה הוא במקום קריאת ההלל בפורים וכמו שאחז”ל (מגילה יד, א) שקרייתא זו היא הילולא.

ז

בפורים נתגלה תוקף אהבת הקב”ה אלינו אפילו בשוקא דבורסקא

מובא בספרים דבהנס דפורים נתקיים מה שאמרו בזה”ק סוף בחקתי על הפסוק (שם טו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא גאלתים לכלתם, ללכלתם כתיב חסר וי”ו, ואיתא שם (קטו, ב) לבר נש דרחים אקתא, וכוונת דייקא בשוקא דבורסקי, אי לא הוות היא תמן, לא עייל בה לעלמין. כיון דהיא תמן, דמי בעיניו בשוקא דרובלי, דכל ריחין דעלמין טבין אשתכחו תמן. אוף הכא, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, דאיהו שוקא דבורסקי, לא מאסתים ולא גאלתים. ואמאי. ללכלתם. בגין כלתם, דאנא רחימנא לה, דאיהו רחימנא דנפשאי, דשריאי תמן, ודמי עלי ככל ריחין טבין דעלמא, בגין רחיאי כלה דבגווייהו, ע”כ.

[בתרגום ללשון הקודש: משל לאדם שאהב אשה, והיתה דרה בשוק של בורסקי, דהיינו המקום של מעבדי עורות של בהמות שריחם רע, אם היא לא היתה שם לא היה נכנס שם לעולם, אבל כיון שהיא היתה שם, דומה בעיניו השוק של בורסקי כשוק של מוכרי בשמים שכל הריחות הטובים שבעולם נמצאים שמה. אף כאן כתוב זאף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם’ שהיא כשוק של בורסקי שריחו רע, ועכ”ז לא מאסתים ולא גאלתים, ולמה, ללכלתם, היינו בשביל הכלה שלהם, שהיא השכינה, שאני אוהב אותה, והיא אוהבת נפשי השורה שם, וע”כ דומה עלי ארץ האויב ככל ריחות הטובים שבעולם בשביל כלה ההיא השורה בתוכם].

ובפורים נתגלה תוקף אהבת הקב”ה לישראל אף בתוך הגלות וההסתר, ואפילו בשוקא דבורסקי בשושן הבירה, גם ישראל הדר קבלוה בימי אחשורוש, כמים הפנים לפנים ומאהבת הנס כפירש”י (שבת פה, א) וחזרו למדרגת מתן תורה כאיש אחד בלב אחד, וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, מה שכבר זכו מאז ומקדם לידבק בהבורא ית בשעה שאמרו נעשה ונשמע, וזכו לזה עוד פעם בימי מרדכי ואסתר.

ח

שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד “תכלת” מרדכי - גילוי מלכותו בשושן

ובזה יש לפרש כוונת הפייטן “שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת

שי”ח”תחילו ל יום שקדם הפסח שפססן את הגאולה ממצרים”.

י. וכדבריו הנודעים של הקדושת לוי (קדושה ראשונה) ‘מגילת אסתר’ לגלות ההסתר.

מרדכי, דהרא"ל של תכלת רומז למלכותו ית', וכמו שאחז"ל (מנחות מג, ב) שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, ובגס פורים ראו שמלכותו נתגלה להם בשושן הבירה, וכדכתיב (ירמ' מט, לה) 'ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים, וכדאיתא במגילה י, ב) עיי"ש, שירדה להם למטה בתוך ההסתר והגלות, ולכן היהודים המכונים שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי, בראותם השכינה המרומזת בתכלת התגלה למטה אתם.

ט

ורבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחד היהודים עליהם - פחד מהבורא נתגלה בשושן

ובזה נראה לפרש הכתוב (אסתר ח, ז) 'ורבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחד היהודים עליהם, ובפשטותו הכונה שנפל הפחד של היהודים על עמי הארץ, אבל הרמ"א פירש בספרו 'מחזיר יין' שאותו פחד שהיה ליהודים מהבורא ית', נפל גם עליהם, ומתוך פחד הבורא נתיידידו.¹

ובזה מובן הא דכתיב ורבים מעמי הארץ מתיידיים ולא כתיב מתיייריים, כי באותו דור נתקיים בח' ומלכותו בכל משלה אפילו בשוקא דבורסקי, עד שהכירו רבים מעמי הארץ אמתת יחודו ית', ודבר המלך מלכו של עולם ודתו הגיע גם אליהם, ולכן כתיב "מתיידיים" לרמז שכניסתם לצל כנפי השכינה נבע מפחד הבורא שהיה ל"יהודים" שנפל עליהם.

ולפי"ז נראה לבאר טעמו של הרמב"ם בהל' איסור"ב (פ"ג הט"ז) שפסק דלא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו, עיי"ש, ולא הביא הק' דר' נחמ' ביבמות (כז, ב) דגם גירי מרדכי ואסתר בכלל זה, אלא כאידך ברייתא שם דקאמר רק דלא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה, ולכא"ל הא גם גירי מרדכי ואסתר נתגייירו מפני הפחד.

אבל לפי דברי הרמ"א מיושב, דבימי מרדכי ואסתר היתה הגירות שלימה מיראת ה' ופחדו.²

י

משלוח מנות ומתנות לאביונים - הליכה בדרכיו ית' להחיות רוח שפלים

ובזה נראה לבאר מה שתקנו שני מצוות היום דפורים, משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, דהנה הקב"ה נקרא רַעַם של ישראל וכדכתיב (משלי כז, י) 'רַעַך ורע אביך אל תעזוב', וכתיב (שיר השירים ה, ב) 'רַעִיתִי יִנְתֵּי תַמְתִּי, ודָּרְשׁוּ זוֹהַר הַאִיּוֹנוֹ רַעַם, א) אל תיקרי תמתי אלא תאומתי. אמנם כשישראל המה בשפל המדרגה כאביון המסתובב בשוקא דבורסקי, אז מקיים כביכול (ישעי נז, טו) 'זאת דכא אשכון להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, ובפורים נתקיים מאתו ית' ב' הבחינות, משלוח מנות לישראל בבחי' רע, ומתנות להם כשהם אביונים³, ושתי המצוות האלה מכוננים למדותיו ית'.

יא

פורים בכל הדורות גילוי האהבה בכל תוקפה והיא התחלת היום המקווה

וכמו כן ביום הפורים בכל הדורות, וישראל עדיין בגלות ונמצאים בשוקא דבורסקי, והוא יום שמותר במלאכה, במקום חול ובזמן חול, במצב כזה מתגלה האהבה שבין הקב"ה לישראל בכל תוקפה יותר מבשאר מועדי השנה, ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ושמחת הפורים עוברת כל גבול.

ואיתא בשם הרה"ק מקאצק [ראה שם משמואל פורים תרע"ב], וכ"כ בבני יששכר (מאמר ד' אות ו) בשם החד"א, דכל המועדים כלולים בפורים, עיי"ש.⁴

יא. ע"ל ברמב"ן ורבינו בחי בפרשת ציצית עה"פ (בבבב טו, לט) וראיתם אותו.

יב. א"ה. כ"ס באלשיך הק', וראה תפארת שלמה רמזי פורים ב"ה שושנת יעקב.

יג. א"ה. ויש לומר בדרך הרגש, שהרבים מעמי הארץ מתיידיים טפסה ה' וכדברי הרמ"א הל', דרי זה תיקון על "ולא ירא אלקים" [ראה סמילתא דרבי ישמעאל שקאי על ישראל, וכ"ה באור החיים הק' והעמק דבר בפרשת כי תצא דלא כרש"י ושאר מפרשים שקאי על עמלק, וראה בהליכות שלמה מועדים א' עמוד שכ"ד שאם כיוון "ולא ירא אלקים" על ישראל יצא יד"ה, כיון דבעיקר כוונת הכוונה כיוון כה"ל לחזק מעשה עמלק, וגם הרי יש אומרים דקאי על ישראל וכ"ל].

יד. וע"ל רש"י שבת ל"א ד"ה דעלך סני, ולהרמב"ן בפ' ויחי עה"פ האלקים הרועה אותי.

טו. עיין ברמב"ם על מצות מתנות לאביונים, בהל' מגילה (פ"ב ה"ז) וז"ל, מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה וטפארה אלא לשמח לב עניים ויהומים ואלמנות וגו', שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, עכ"ל.

טז. א"ה. החד"א הביאו בספרו דבש לפי (מערכת אות פ' סימן ב) בשם ספר מדרש אליהו בשם ספר יד יוסף "שכל המועדים נכללים בפורים".

ולחיבת הענין נעתיק מלשונם הק' "פורים כולל כל הימים טובים, פסח מעבדות לחירות וכאן טמזת לחיים, שבעות מתן תורה וכאן קיבלה מאהבה, ראש השנה ספרי החיים והמחיים, וכאן היו נידונים אם לקיים הגזירה

ונראה דזהו כעין מה שאמרו (גיטין יא, א) צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, וסוף כל הנסים יש בו מעין הקודמים, ולכל אחד מן המועדים יש צמצום וגבול לפי דעתו של המקבל ולפי הקדושה המיוחדת לאותו יום, אבל פורים הוא כלי בלי גבול, כללות הקדושה דנצח ישראל ותוקף מלכות שמים בתוך ההסתר שעל הארץ, ובכוחה של הכלי של כנסת ישראל לקבל קדושת היום בלי הגבלה וצמצום ועד דלא ידע.

ואמרו ז"ל (יומא כט, א) על הפסוק למנצח על אילת השחר, למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים עיי"ש, ולכא"ל קשה דאם אסתר סוף כל הנסים הוא, למה איקרי שחר שהוא התחלת היום.

אלא שהוא התחלת היום המקווה שיה' בו הגמר של מחיית עמלק ע"י הקב"ה בעצמו, ויקיים מה שכתוב כי מזה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים, ואבד זכרו לנצח, ואז יבקע כשחר אורך ומלאה הארץ דעה את ה'.

ענין ב"

א

מגילה הוא תקנת הנביאים ומ"ע מד"ס - שילוב הארת בית ראשון ובית שני

הבאנו (בדעת יעקב) מדברי הרמב"ם בהל' מגילה (פ"א ה"א) וז"ל, קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, עכ"ל, והבאנו מהספרי (הובא ברש"י עה"ת) 'שאל אביך ויגדך' אלו הנביאים, 'זקניך ויאמרו לך' אלו החכמים, ולפי"ז כלול בקריאת המגילה משניהם, הן תקנת הנביאים בבחי' שאל אביך ויגדך, והן מצות עשה מדבר סופרים בבחי' זקניך ויאמרו לך, וטעמא בעי.

עוד יש להעיר, דכתיב (אסתר ח, טז) 'ליהודים היתה אורה', ודרשו (מגילה טז, ב) אורה זו תורה, וכה"א (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, ועיין בחידושי אגדות למהרש"א שדקדק דכתיב אורה בל נקיבה, עיי"ש.

ונראה פשוט דרומז לתורה שבע"פ, דמקרא מגילה היא מצוה מדברי סופרים שנחתחדש על ידי החכמים, שהם התושבע"פ [שהיא בח' נקיבה"], הרי שמצד אחד יש בה בח' של תושבע"פ, ומאידיך גיסא ניתנה להיכתב כשאר הכתובים, ועוד דחשיבא כאמתיה של תורה שצריכה שרטוט כמבואר במגילה (טז, ב) כספר תורה עצמו וכפירש"י שם, וגם הוי כאמתיה של תורה שניתנה להיחדש כמבואר בירושלמי (מגילה פ"א ה"א), הרי שהיא הממוצע בין תושב"כ לתושבע"פ, וכמבואר במגילה (יט, א) נקראת ספר ונקראת אגרת, וצ"ב בטעמא דמילתא.

וי"ל בטעם הדבר, בהקדם דברי המהר"ל בנצח ישראל (פ"ד) דקדושת בית ראשון מצד השכינה מלעילא, וקדושת בית שני מצד מעלת ישראל עצמם, יע"ש. ורמז לדבריו נראה מדכתיב (שמות טו, טז) עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית, ודרשו ז"ל (ברכות ד, א) עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה, עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה, ובביאה ראשונה כתיב עמך הויה מצד הבורא ית', ובביאה שני' כתיב עם זו קנית מצד ישראל עצמם.

או לאו יום כיפורים מחילת עוונות, וכאן נמחל להם מה שנתנו מסעודתו של אותו רשע וכ' (לא הביא את התיקון כיפורים), סוכות עניי הכבוד, וכאן נכנסו תחת כנפי השכינה, ורבים מעמי הארץ מתיידיים, ומה נראה שם פורים, כי ראשי תיבות פורים, פ"ס ו'סוכות (סוכות נטפל לפסח עיי"ש) ר"אש השנה, יום הכיפורים, מלת תורה עכ"ל. [ועיין בבני יששכר מאמרי חודש אדר (מאמר ד' אות ו) שהוסיף ע"ז 'וניצולים בכל שנה ע"י קריאת המגילה, ומתנות לאביונים מהדין, אם להינצל או לאו חוץ].

ויציין שהיו מקומות באשכנז שנתנו לנגן את "המלך" כמו ראש השנה ויום הכיפורים, ראה נוהג כצאן יוסף [עמוד ר"א] [בבבבבב בפראג שמתני שהבעל קורא נגן תיבת "המלך" שבפסוק בלילה התא נדדה שנת המלך בניגון שמונן הש"ץ "המלך" בראש השנה ויום הכיפורים, ובינותי בספרים למצוא טעם לזה כי לא דבר ריק הוא וכו', ולא נתקרה דעתי עד שביצאתי ספן לזה שהוא מנהג ישר וכשר ממה שכתוב בילקוט אסתר שנדדה שנת המלך מלכו של עולם [וכן יש מקומות שנהגין במוננו מנהג זה]. ויש שהביאו שהיו אומרים הברכה לפני המגילה בניגון של ברכת שופר בראש השנה [ראה כח יהודה למדרי" בייגא ועוד].

ולהל' י"ל בדרך רעיון לעורר הלבבות שגם ר"ה ויוה"פ נכללים בפורים. [ועוד י"ל שלפ"ז יש לבאר מה שאמרו ז"ל כל המועדים בטלים חוץ פורים (ראה ילקוט משלי אות תהקמ"ד והובא בשו"ת הרשב"א ח"א סימן צ"ג וביצירות של שבת זכור ובשלה"ק ועוד) דאם הפורים נציאר אז יש רשימו של כל המועדים וכל"ל]. ויש לציין שבסמ"ג מגילה מוזכר קריאת התורה של כל המועדים, ועמד על כך רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע, עיי"ש בפרי צדק עיי"ש, ולפי הל' הן הן הדברים.

יז. שילבנו פה דברי אגדה השייכים לחלק ההלכה שחובא כאן במדור דעת יעקב.

יח. א"ה. עיין פרי צדק מאמר קדושת השבת מאמר ז' שכתב בזה"ל, ובגס דאדר זכו לקבלת תורה שבעל פה דעל ידי שהדר וקבלתו או מאהבה וחשק גדול זכו דליהודים היתה אורה זו תורה. והורה שבכתב נקרא אור לשון זכר, ותורה שבעל פה אורה נקבא. כידוע דתורה שבכתב ושבעל פה הם סוד זכר ונקבה, שזו מקבלת ונשפעת מזו ולית לה מטיבה כלום, ונקייה באה רק מה שזינקת ומקבלת חכמה מתורה שבכתב שהוא חכמתו יתברך שמו דיהיב לחכמים שייחבמו עוד לחוסף חכמה, עכ"ל.

יט. ראה עת יעקב ח"א סימן כ"ד, וח"ג סימן ל"ו, ועדת יעקב פורים עמוד מ"ג.

כ. ראה עוד עת יעקב פסח עמוד ש"ב-ג.

והנה כשהי קטרוג על שונאיהם של ישראל בימי מרדכי ואסתר פגמו בשניהם, שפלו לצלמא ופגמו בקדושת השכינה כביכול, וגם נהנו מסעודתו של אותו רשע ולא עמדו בקדושתם להבדיל בין ישראל לעמים, ורק מרדכי לבדו נקרא איש יהודי שכפר בע"ז כמבואר במגילה (יג, א), ואיש יהודי אשר הגלה מירושלים (ואסתר ב ה-ו) וידע שהוא בגלות בין אומות העולם. והתיקון לכ"ז בפורים ע"י קריאת המגילה להודיע כי יש ה' בקרבנו, וע"י שמחת פורים בגופם של ישראל המקודשים אפילו בשעה שהמוחין שלהם היא עד דלא ידע. ואורה זו תורה ושמחה זו יו"ט מקושרים להדדי, כדחזינו בד' הרמ"א (בסי' תרצ"ה ס"ב) שטוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, ע"ש, והיינו לחבר ב' הקדושות יחד להודיע כי בתורת ה' חפצם, וגם לעבודת השמחה של לכ"ם בגופם של ישראל בבחי' עם זו קנית.

ולפ"ז י"ל דגם פורים משולב מקדושת שני בתי המקדשות, בית ראשון ובית שני, וכמ"ש איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' אשר הגלה מירושלים וכו', ור"ל דמרדכי המשיך הארת בית ראשון בתוך גולה דשושן, ולפ"ז עדיין האיד בו האור דבית ראשון אשר קדושתו הוא מצד השכינה מלעילא כמ"ש מהר"ל (נצח ישראל פ"ד), וע"כ חשב כי מבית המלכות גרידא מלכו של עולם תצמח הישועה לישראל, ואסתר אמנם אמרה לו לך כנוס את כל היהודים (ואסתר ד, טז) מצד ישראל עצמם, והיא הקדושה דבית שני.

ולכן אירע הגם בגלות מדי בין שני בתי מקדש דבית ראשון תקופת הנביאים ונבואתם ניתנה ליכתב, ותקופת בית שני של התנאים דתורה שבע"פ לא ניתנה ליכתב, ואנשי כנסת הגדולה שמהם זקנים ומהם נביאים היא תקופת הממוצעי, ומרדכי היה ראש לאנשי כנה"ג, (ועי' רש"י בחולין קלט, ב ד"ה מר דרור).

ועל כן מגילת אסתר ניתנה ליכתב כדברי הנביאים בבית ראשון וגם תקנת הנביאים לקרותו, ומ"מ מצוה מדברי סופרים היא כמצות זקנים דבית שני, דא נפסקה כח הנבואה והתחילה התקופה של חכמים.

ובקידושין (מט, ב) 'אחות לו קטנה ושדים אין לה' (שיר השירים ה, ח) זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד, ועיין מ"ש ברש"י "אבל עזרא שבבבל זכה ללמד". וגראה דע"י שלא גלו החרש והמסגר לפרס אלא לבבל לא הרביצו תורה וחסרה להם בח' ללמד, ולכן לאחר נס דפורים תיקנו זה ע"י המגילה שנכתבה לידרש כאמיתה של תורה, ומשם התחילה תקופת דברי סופרים ואנשי כנה"ג שאמרו והעמידו תלמידים הרבה.

ב

כשראו איך שה' קיים בהם 'מתנות לאביונים' קבלו עליהם מצוה זו להיות דומה לשכינה

ביארנו (בדעת יעקב ענף א') דמתחלה קבלו עליהם מצות היום דפורים בתורת מנהג העיר מקרא דלא תטוש, ואז תיקן מרדכי בתוקף מנהג הסנהדרין מקרא דלא תסור, ואז באגרת השניה תיקן עליהם מצוה מחודשת ותקנת הנביאים דקריאת המגילה.

אמנם עדיין נראה שיש להתבונן במה דכתיב (ואסתר ט, יט) 'על כן היהודים הפריזו וכו' עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות איש לרעהו', ולהלן שם (שם כ-כב) 'ויכתב מרדכי את הדברים האלה לקיים עליהם וכו', לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים', ומבואר להדיא כי מתנות לאביונים לא תיקנו מתחילה, רק אח"כ כשכתב מרדכי את המגילה.

וגראה משום דמתחילה קבלו עליהם מעצמם לעשות הימים יום טוב בשביל הגם שאירע להם, וכדרך שכתב המג"א (בסי' תרפ"ו) דיכולין בני העיר לתקן בהסכמה עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים ביום שנעשה בו נס, ומצד זה רק שמחים במשתה ושמחה ובמנות לסעודה איש לרעהו.

אבל כשנכתבה המגילה ברוח"ק והבינו מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם (שם כו), וכפירש"י שם, מה ראה אחשוורוש שנשתמש בכלי הקודש וכו', מה ראה המן שנתקנא במרדכי, ומה הגיע אליו שחלו אותו ואת בניו וכו', עי"ש, ראו עי"ז בעליל השנחת השי"ת על עמו, והבינו איך נשתלבו כל הפרטים והמאורעות, וקיים הקב"ה בהם בשפל מצבם להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, ונתגלה להם איך נתחייבו שונאיהם של ישראל כללי רח"ל, ואיך פעלו דברי הצומות וזעקתם להעביר הגזירה, אז הרגישו איך שהיו אביונים ושפלים וידדו לבירא עמיקתא ולשווא

דבורסקי, אלא שהקב"ה נתן להם מתנות לאביונים להצילם ולהחיותם, ואשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם.

ולכן גם הם דימו צורה ליצורה להיות דומה לשכינה ע"י מצות מתנות לאביונים, ושילבו מצוה זו בשמחת הפורים עצמה וכדברי הרמב"ם בזה שאין שם שמחה גדולה ומפארה וכו', עיין דבריו הנמרצים בה' מגילה, ולכן כשכתב מרדכי את הדברים האלה דחיינו המגילה הזאת כפירש"י, רק אז תיקנו וחדשו מצות מתנות לאביונים ביום הפורים.

ג

קודם תקנת קריאת המגילה קבלו עליהם יו"ט לענין הלל

ביארנו (בדעת יעקב ענף א' אות ה') דמעיקרא לא קיבלו עליהם מצות קריאת המגילה, עי"ש דברינו.

ובזה נראה ליישב מה שהעירו במגילה (ו, ב) "הספד ותענית קבילו עליהם, מלאכה לא קבילו עליהם, דמעיקרא כתיב (ואסתר ט, יט) שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב (שם כב) לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב", דלפ"ז צ"ב מה שמעיקרא כתיב "יום טוב".

ולפי דברינו י"ל דגם מעיקרא לא סלקא דעתיה לקבל עליהם איסור מלאכה, והא דכתיב "יום טוב", היינו משום דהך קרא קאי אהא שקיבלו עליהם מעצמם קודם שכתב מרדכי וצוה עליהם, וכדכתיב אח"כ (שם כב) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם, וא"כ מעיקרא כשקיבלו עליהם הימים, הא עדיין לא נצטוו בקריאת המגילה דזו מצוה שנתחדשה להם כשכתב מרדכי את המגילה.

וא"כ לפ"מ שפסק הרמב"ם בהך טעמא דלא תיקנו הלל פורים מפני שקריאת המגילה היא ההלל, (ועי' דבריו בהל' תנוכה פ"ג ה"ד), ועי' במאמרי שם בגמ' דף י"ד דהיינו דאין מגילה באמת חייבין בקריאת ההלל לדעה זו"ע, וא"כ כשקיבלו עליהם מתחילה לעשות את ימי הפורים, הרי נכלל זה גם קריאת ההלל על הגם שאירע להם כמו הלל דתנוכה שתיקנו אח"כ, ולהכי כתיב בקרא שמחה ומשתה ויום טוב, דהוי יו"ט לענין הלל ולא לאיסור מלאכה, וכמבואר בבבביתא דמגילת תענית על יומי דתנוכה (שבת כא, ב) קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והדאה, וכד' הרמב"ם ריש הל' תנוכה דהם ימי שמחה והלל.

אמנם לאחר תקנת מרדכי ואסתר לקרות את המגילה, ושוב אין קוראין את ההלל דקריאתה זו הלילא (עי' מגילה יד, א), להכי לא כתיב בקרא לשון יום טוב דאינו יו"ט לא לאיסור מלאכה ולא לקריאת ההלל.

והנה במה שדרשו חז"ל (מגילה טז, ב) עה"פ 'יהודים היתה אורה ושמחה וכו', שמחה זה יו"ט, וכן הוא אומר ושמחת בחגך, ופירש"י "קיימו עליהם ימים טובים", ולכאורה צ"ע לענין מה קיבלו עליהם יו"ט, דהרי איסור מלאכה לא קבילו עליהם.

צריך לפרש, דמ"מ לענין זה הוי יו"ט לשמוח בו, וכמ"ש רש"י על הפסוק (ואסתר ט, כה) 'לזכרים ונעשים' 'משתה ושמחה ויו"ט לתת מנות ומתנות', ור"ל ולא דלירו יו"ט לענין איסור מלאכה.

וכי"ב כתב רש"י (בשבת כא, ב) לענין תנוכה דעשאו ימים טובים בהלל והדאה, "לא שאסורים במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה", וה"ג גבי פורים דהוי יו"ט לענין שמחה, אלא אי ה' כתוב מפורש בקרא יו"ט טוב ה' ממילא אסור גם במלאכה, דשם יום טוב בתורה שבכתב מחייב איסור מלאכה כדכתיב במועדי השנה, לכן אמרו ז"ל דלא קיבלו עליהם דבר זה, ושוב לא כתיב אלא ימי משתה ושמחה ולא כתיב יום טוב, ולכן רק לענין שמחה הוא דדרשינן עלה דהוי יו"ט, ופשוט.

כא. וכשיטת הרמב"ם כן הוא בבב"א, המכחם, והאבהדרה שיעקב הטעם שאין אומרים הלל משום שקריאת המגילה היא ההלל וכבר נחמן שם בסוגין.

כב. הביאו בשערי תשובה סימן תרצ"ג בשם הברכי יוסף עי"ש מה שנו"נ בזה.

א. אמנם יצוין שבמגן אברהם בסימן תרצ"ג סק"ב לא הביא תירוצו של "קריאתה זו הלילא" אלא רק את התירוצו של "אכתי עבדי אחשוורוש אנן", (וכן העתיקו במשנה ברורה שם סק"ז) וראה חת"ס דרשות ל' אדר דף קס"ו שהוכיח כהמון אברהם. וראה גם בשו"ת חת"ס א"ח (סימן קצ"ב) ושו"ת שיבת ציון (סימן כ"ב) מה שכתבו בזה. אמנם בשו"ת חת"ס (סימן ק"ט) כתב שי לחוש לשיטת הרמב"ם והמאירי, וכן בתשובה מאהבה ח"א (סימן ס"ה) דיש לקרות בלי ברכה. וראה באורחות חיים סימן תרצ"ג סק"ז שהביא בשם ספר כרם שלמה שהנדה ביהודה הורה כהמאירי. (ובירושלמי פסחים פ"י ה' וסוטה פ"ה ה"ד הביאו הטעם של אכתי עבדי אחשוורוש ונס שבח"ל, ולא הביאו הטעם של קריאתה זו הלילא).

ניתן לשמוע שיעורי ושיחות אדמו"ר זצוק"ל במערכת 'הקול קול יעקב' בטלפון 646-716-6686 ובאימייל Hakolkolyaakov1690@gmail.com

כל מי שיש בידו ד"ת, עובדות והנהגות או קלטות, מאדמו"ר זצוק"ל, מתבקש לשלוח לאימייל: vayechiyakovnov@gmail.com

כמו כן, המעוניין לקבל גיליון זה באימייל, או לשלוח הערות והארות, או להקדיש הגליון להצלחה ולרפואה או לע"ג, ישלח הודעה לאימייל הנ"ל, או בפלאפון 053-3161751.

פרפראות לפרשת תרומה בעניינים שבין אדם לחבירו

הועתק מספר ילקוט מאיש לרעהו על התורה ברשות המו"ל, הרב יצחק שקופ שליט"א

דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כה, ב)
כתב הרה"ק רבי ברוך הגר ז"ע: פרשת תרומה נכתבה מיד לאחר פרשת משפטים, ללמדנו שלפני שאדם נותן תרומה וצדקה, עליו לוודא שרכושו הגיע אליו במשפט ובדרך ישרה.

אגרות מקור ברוך מ"ג, וכן בבית הלוי

הבעלות האמיתית שיש לאדם בממונו היא רק על מה שנתן לצדקה

דרש הגאון רבי יוסף חיים מבגדד זצ"ל בעל בן איש חי: הבעלות האמיתית שיש לאדם בממונו היא רק מה שנתן לצדקה, כי שאר הממון שבידו אינו שלו, אלא רק פקדון מה' יתברך. אם כן, הרי שבנתינת צדקה הוא הופך לבעלים על הממון שנתן בעוד שמקודם היה רק נפקד על ממון זה, ונמצא שהנתינה היא בעצם לקיחה לעצמו, ומתאים הלשון 'ויקחו'.

ומעשה במלך ספרד ששאל את השר דון יצחק אברבנאל זצ"ל, "כמה ממון יש לך?" השיבו, "מאה אלף דינרים". כעס המלך ואמר, "שקר אתה דובר! הלא רק קרקעותיך לבד שוות חמש מאות אלף, מלבד כסף מזומן ורכוש רב שברשותך". ענה לו השר, "כבוד המלך שאל אותי כמה ממון יש לי. כל הקרקעות, הכסף והרכוש אינם שלי, כי מי יודע מה יהיה ברגע הבא, אולי אני לא אהיה ואולי הרכוש לא יהיה, ואולי המלך יחרים את רכושי. הסכום שנקבתי כרכושי, הוא הסכום שנתתי לצדקה, וכסף זה ודאי שלי הוא, ואין אפשרות בעולם שהוא יילקח ממני".

עוד יוסף חי

ובתנא דבי אליהו (פי"ז): כשאמר ישראל 'נעשה ונשמע', מיד אמר להם הקב"ה 'ויקחו לי תרומה'.

ביאר הרב אברהם שמחה הורביץ זצ"ל, כי אפילו בשעה שאדם מישראל אומר 'נעשה ונשמע', ונמצא במדרגה גבוהה מאוד של קבלת עול מצוות ומלכות שמים, עדיין אין זה אומר שהוא הגיע למדרגה הרצויה של רוחב לב בנתינת צדקה, ויש להעמידו במבחן ולראות איך הוא נותן לשני. לכן כאשר אמרו ישראל 'נעשה ונשמע', בחנו אותם אם יעמדו כמו כן גם ב'ויקחו לי תרומה'.

צא ולמד, שיכול אדם להיות במדרגה גבוהה ביותר בעניינים שבין אדם למקום, אבל עדיין לא להגיע למדרגה הרצויה בעניינים שבין אדם לחבירו.

כוס' ר"ה

אֲבֹנֵי שֹׁהֵם וְאֲבֹנֵי מִלֹּואִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן (כה, ז)

זהב וכסף ונחושת, אבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן.

האור החיים הקדוש שואל, למה לא התחיל הכתוב באבני השוהם והמילואים, שהן הרבה יותר יקרות מזהב? ועונה, על פי חז"ל (יומא ע"ה, א) שהענגים הביאו את אבני השוהם הנצרכים למשכן, ואם כן הם הובאו למשכן ללא טורח ויגיעה, על כן נכתבו אחרי כל הנדבות שהביאו ישראל מכיסם ועל ידי טורח.

והרה"ק רבי פנחס מנחם מפילץ ז"ע הסביר שהאבנים היקרות והנדירות נכתבו לבסוף, מפני שניתנו רק על ידי מספר מועט של אנשים. שהרי כל החפצים שהביאו לתרומת המשכן נצרכו לגופם כדי לבנות את המשכן, ולא קבלו חפצים שווי ערך על מנת למכרם ולקנות בכסף חומרים למשכן.

בכל הדברים שנאמרו בפסוקים הקודמים לא היתה קצבה, ובאמת הרבו כל העם להביא. אך 'אבני שוהם' ו'מילואים' היו עבור האפוד והחושן, ומכיון שלא לקחו יותר מהנצרך לשני כלים אלו, הרי שרק מעטים השתתפו בתרומה זו, ולכן הם נמנו באחרונה.

וזה בא ללמדנו שתורמת אנשים מרובים עושים עבודה פשוטה, כגון הבאת נחשת וכדומה, חשובה יותר מתרומת היחידים המביאים אבנים יקרות ונדירות.

שפתי צדיק (אות יג)

וְצִפִּית אֶתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תַּצְפְּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב (כה, יא)

ובגמרא (יומא ע"ב, ב): אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כבורו אינו תלמיד חכם. אביו ואיתומא רבה בר עולא אמר, נקרא 'נתעב' שנאמר (איוב טו, טז) 'אף כי נתעב ונאלח איש שתה כמים עולה'.

מפרש צרור המור, שהכוונה בזה היא שכדי שיהיה לאדם לב טהור ונקי לעסוק בתורה, חייב שתמיד יהיו פיו ולבו שוים.

וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַל סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַפִּתְּתָה וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַפִּתְּתָה יִהְיוּ פְּנֵי הַכֹּהֲנִים (כה, כ)

אמר המלבי"ם ז"ל: עשרת הדברות נכתבו וניתנו על שני לוחות אבנים. מחציתם מזה - מצוות שבין אדם למקום, ומחציתם מזה - מצוות שבין אדם לחבירו. אמרה התורה 'ופניהם איש אל אחיו' - מכוונים זה כנגד זה, כי אי אפשר לקיים את המצוות שבין אדם למקום אלא אם מקיימים גם את המצוות שבין אדם לחבירו, וכן להיפך.

אומרים שהבעל שם טוב הקדוש ז"ע העיד על עצמו שכל ביאתו לעולם היתה כדי שלכל יהודי יהיו שלש אהבות - אהבת ה', אהבת התורה, ואהבת ישראל.

רמז לדבר כתב הבאר משה בפסוק זה:

'היו הכרובים' - רמז לישראל, כמו שדרשו חז"ל (קידושין ע, א): 'היו ישראל חשובים לפני ככרוב'.

'פורשי כנפים למעלה' - רומז לאהבת ה' יתברך.

'סוככים בכנפיהם על הכפורת' - רמז לאהבת התורה שגנוזה בארון שמתחת לכפורת.

'ופניהם איש אל אחיו' - רמז לאהבת ישראל.

בית יעקב

וְצִפְתָּ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זָרְזָהב סָבִיב (כה, כד)

כתב הרה"ק רבי חיים מטשערנוביץ ז"ע, עיקר גדול לתת צדקה לעניים קודם אכילתו, ושיהיו אורחים על שולחנו בשעת האכילה. ויכוון לתת להם את המנה המובחרת והיפה שבשולחנו, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (סוף הל' איסורי המזבח): בכל דבר שהוא לשם האל-הטוב יהא מן הנאה והטוב שיש לו - האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יכסה מן היפה שבכסותיו... ויתן לו מאכלו בכל לב ולב, באהבה ובשמחה, בפנים שוחקות יפות ומסבירות. וזה נחשב כהקרבת קרבן במזבח, כמו שכתב הרב הגדול המקובל בעל 'תולעת יעקב' זל"ה (בסחרי הברכות) וזה לשונו: כשאדם מאכיל העניים על שולחנו, הנה קרבנו זבח שלמים לה', לפיכך צריך להאכילם המשובח שעל השולחן.

באר מים חיים

וְנִשְׁאָה קָנִים יִצְאִים מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנִי מִנְּהָ מִצִּדֵּה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנִי מִנְּהָ מִצִּדֵּה הַשֵּׁנִי (כה, לב)

אמר הרה"ק הבית ישראל ז"ע, כשנתבונן נראה כי כל קנה במנורה שקרוב יותר לאמצע, הוא קטן יותר, ואילו הקנים החיצוניים המרוחקים, הם הגדולים יותר.

כי ככל שהאדם מקטין את עצמו ואינו מתגאה, כן זוכה הוא להתקרב, ואם מחזיק את עצמו לגדול יותר, הרי שהוא רחוק יותר.

וְעָשִׂיתָ אֶת הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים (כו, טו)

ובמדרש (שמו"ר לה, ב): למה עצי שיטים? למד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומר לו, ומה מלך מלכי המלכים שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן אמר לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות, אתם על אחת כמה וכמה.

דרש הרב יעקב גלינסקי ז"ל: כאן ניתנה לנו הוראה נצחית לכל הדורות. גם כשרוצים לבנות משכן לשכינה ולקדושה, צריך להזהר שלא לגרום על ידי כך כל נזק לאדם אחר חלילה.

כן מצינו אצל משה רבינו שהוצע לו להיות גואלם של ישראל משעבוד מצרים, אבל הוא סירב מפני שלא רצה לפגוע באהרן אחיו שהיה גדול ממנו, עד שהקב"ה הבטיחו שאהרן ישמח בגדולתו (לעיל ד, יד).

וכן מצינו באברהם שאמר 'וקח נא מעט מים' (בראשית יח, יד), ומלשון הגמרא (ב"מ פו, ב) משמע שהיתה קפיידא על אברהם שהשתמש בשליחים להביא את המים, לעומת כל הדברים האחרים שעשה בעצמו. לכאורה צריך להבין, מדוע לא היתה עליו תביעה גדולה יותר, על כך שנתן רק "מעט מים", ולא באותו השפע כפי שנתן לאורחיו בשר ולחם? אלא שכנראה שבגלל שהשתמש בשליחים, לא רצה אברהם אבינו להעמיס עליהם טורח רב, ולכן ביקש שיביאו רק מעט מים.

ללמד שאין זה מן הראוי לעשות חסד מרובה על חשבון השני, וכבר אמרו חז"ל (ב"ב פח, ב): 'צדק משלך ותן לו'.

והגדת

לקראת שנת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 213

פנינים לפרשת תרומה

פעם שאלו לרבינו, שבהקדמה לספרו 'שונה הלכות' מודה לכמה אנשים שעברו על הספר ובתוכם מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, ומדוע נתן דווקא לו לעבור על הספר? חשב רבינו רגע והשיב: "אני ביקשתי מכמה ת"ח גדולים שיעברו על הספר, ר' אהרן לייב הסכים לעבור על הלכות שבת, על עצמי לבד לא יכולתי לסמוך"

פנינים מאחורי הספרים של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה, ח')

לעתיד לבוא יצטרכו לדעת הכל בעל פה

אמרו פעם לרבינו, דהנה כשיבנה ביהמ"ק בב"א ויהיה שאלה איך לנהוג בביהמ"ק, יפתחו את הספר 'דרך חכמה' ויראו מה פסק. ואמר רבינו, שיתכן שלעתיד לבוא כשיקויים בנו המקרא "ומלאה הארץ דעה את ה' וגו'", כבר לא יהיה היתר לכתוב דברים שבע"פ. ושאלו לרבינו, הייתכן שכל ספרי החזון איש, ה'קהילות יעקב' וה'דרך אמונה' יתבטלו? והשיב רבינו, כי יצטרכו לדעת הכל בע"פ. וסיים רבינו: "אני מסתפק בדבר זה" (רמז"ג).

לתרגם את ה'שונה הלכות' לאנגלית

רבינו סיפר, שלאחר הוצאת הספר 'שונה הלכות' ביקשו ממנו רשות לתרגם את הספר לאנגלית, ושאל רבינו את אביו ה'קהילות יעקב' זללה"ה, והשיב לו שלא כדאי לעשות כן כי לפעמים שינוי של תיבה אחת משנה את כל הדין, ומי אמר שהמתרגם כל כך ת"ח שיכול לדייק ולהבין.

'בשער המלך' - למשלוח מנות

אמר רבינו, כי מה שכתב בסוף קונטרס 'בשער המלך' שבספרו 'שיח השדה': "סיימתי ליל פורים תשי"ז", הוא משום דמיעקר הדין מותר

לכתוב גם בשאר עניינים, אבל בדרך כלל נוהג לכתוב רק בענייני המגילה.

ועוד אמר רבינו, שהטעם שרצה לסיימו בליל פורים כיון שרצה לתת קונטרס זה משלוח מנות לאביו זצ"ל, וא"כ הווה צורך היום ושרי. וכך הווה ב' פעמים ששלח משלוח מנות מסוג זה - פעם את קונטרס 'בשער המלך', ופעם את קונטרס 'איש איטר' ששלח לאביו בהזדמנות אחרת במשלוח מנות.

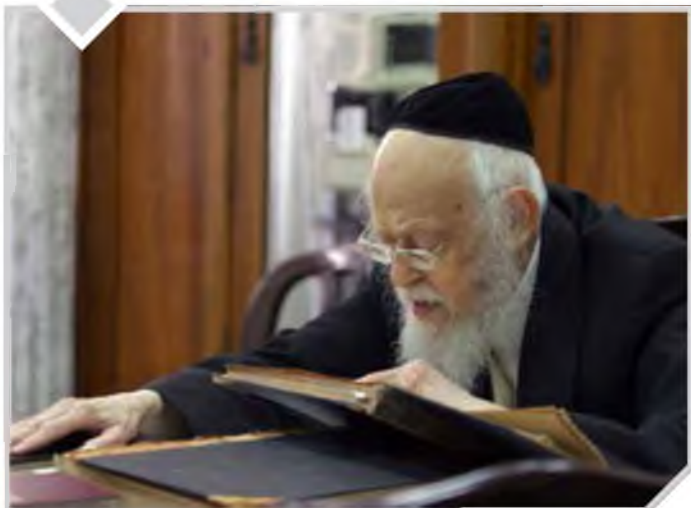
וסיפר רבינו את המעשה שבעל הטורים כתב את פירושו על החומש בליל פורים כדי לתת לאביו הרא"ש למשלוח מנות (ועין מה שכתב

המשך בעמוד 30

"הכנתי צ'ק של כמה מיליוני דולרים על כל הסכום הנדרש!", הכריז הנגיד. "ורוצה אני לתתו במתנה למרן על מנת שיקדיש לי שעה אחת בלבד מדי חודש כדי שאוכל לברר את ספקותיי וללמוד עמו בחברותא!". מרן שמע את ההצעה ובלא שהייה השיב בבת שחוק...

ההסתפקות במועט של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

"מאת כל איש אשר ידבקנו לבו" (שמות כ"ה, ב')

"באחת ההזדמנויות הצגתי את תמיהתי בפני רעיית רבינו שהשיבה: 'הכל בזכות מידת השמחה! בביתנו שרתה תמיד שמחה עצומה על שזכינו לכך שאבי המשפחה יושב ולומד בהתמדה גדולה, ועל ידי זאת החזקנו את הבית!'".

באתנוי גבריהו בי רבנן

ברבות הימים, כאשר היה רבינו לעיני העדה ולרבן של כל בני הגולה, דאגה הרבנית וחששה שעול הציבור יטרידו מלימודו. באחת ההזדמנויות, כשאחד מגדולי הדור פקד את ביתם ביקשה ממנו הרבנית שיתפלל על בעלה כדי שיוכל להתמיד בלימודו ללא כל טרדות!

כאשר בקשת רעייתו הגיעה לאוזניו, אמר מרן בהתפעלות: "אמנם כל אשה מבקשת שבעלה יהיה גדול בתורה וכל אם שואפת לגדל בנים תלמידי חכמים, אבל ייתכן שבשאיפה זו מעורבת גם מחשבה זרה, כיון שאם בעלה ובניה יהיו גדולים בתורה הם יזכו גם לפרנסה טובה, כבוד וגדולה. אך לעומת זאת, כל בקשתה של רעייתי הינה שאוכל להמשיך ללמוד ללא כל טרדות!".

מעניין לציין, כי קשר השידוכים בין שני מאורי הדורות, הלוא הם מרן בעל ה'קהילות יעקב' ומרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, נוצר בעקבות מסירותה והקרבתה של הרבנית בעבור תורת בעלה.

בשנות קדם שררה בבית רבינו עניות מרובה במידה שאין לתארה ואין לשערה. כאשר אחת מכלותיו התארחה בבית לראשונה בשבת, הכינו לכבודה מאכל מיוחד שבדרך כלל לא נהגו להכינו. היה זה מאכל זול, המצוי כיום בשפע בשווקים, אך באותם הימים בביתו הדל של מרן הגרי"ש אלישיב נחשב מאכל פשוט זה כמעדן מלכים יקר המציאות. בבית היו ילדים רבים, וכאשר הוגשו המנות בני הבית שמו ליבם לכך שכל המנות חולקו ולא נותרה כל מנה בעבור הכלה הצעירה. בעוד המסובים יושבים נבוכים ומעיפים מבטים חטופים בצלחתה הריקה של הכלה, קלטה הרבנית לאה אויערבאך ע"ה, שהייתה אז נערה צעירה, את המבוכה שנוצרה ובן-רגע החליקה את מנתה לצלחתה של הכלה, שבאותה העת לא הבינה את המתרחש ורק בחלוף עשרות שנים הבינה כי מאכל זה הוכן לכבודה.

מרן ישב בראש השולחן, וכאשר הבחין במעשה האצילי של בתו הצעירה עפעף לעברה בעינו, מסמין לה ברמיזה כי גאה הוא בהנהגתה הנבונה. היה זה עפעוף קצר כהרף עין, אולם הערכתו הרבה של אביה, שבוטאה ברמז קל, הייתה שווה בעבור הנערה הצעירה יותר מכל אוצרות תבל.

משיבת נפש

בן רבינו, יבלחט"א רבי בנימין אלישיב שליט"א, העיד כי בימי נעוריו הגיעה לאוזניו שיחה שהתקיימה בין אביו ואמו, שבה דנו השניים בדלות הרבה ששררה בביתם.

במשך שנים רבות היה תלוי שעון עתיק ונאה בחדר השינה, אולם באותה העת, כאשר המחסור הרב והדוחק העצום איימו להכריע את הבית, פנתה הרבנית אל בעלה הגדול והציעה למכור את השעון כדי שיוכלו להתקיים במעט הפרוטות שיקבלו בעבורו, בעוד רבינו נענה לדבריה ומסכים עמה.

בעניין זה הוסיף לספר רבי יצחק דרזי: "טבע האדם שכאשר הוא שרוי בדלות ומחסור הדבר פוגע ביישוב הדעת ובמנוחת הנפש שלו ושל בני משפחתו. עקב כך, מאז ומתמיד תמהתי בלבי כיצד עלה בידי מרן ובני ביתו להחזיק מעמד במשך שנים כה רבות, כשהם מתקיימים בתנאי עניות נוראה, מבלי שהדבר יזיק להם כלל וייתן אותותיו בחייהם ובאורחותיהם.

המעשה אירע בתקופת שידוכיו של רבי חיים קנייבסקי, כאשר חמיו לעתיד - הלוא הוא מרן הגר"ש אלישיב, נכנס אל מרן ה'חזון איש' כדי לשוחח עמו בלימוד ולהיוועץ בו במספר נידונים הלכתיים. לאחר שמרן נפרד ממנו לשלום ויצא מן הבית פנה ה'חזון איש' לבני ביתו ואמר, שצריך לברר האם יש לרבי יוסף שלום בת שהגיעה לפרקה. "ישוב הדעת בלימוד התורה כפי שראיתי על פניו מוכיח שרעייתו מוסרת את כל כולה לתורתו, ואם כן ניתן להניח שגם בתו ינקת את אוירת התורה השוררת בביתה, ועל כן כדאי לשדכה עם אחייני, בנו של מרן הסטייפלר".

ואכן, דברי ה'חזון איש' התקיימו במלואם, וכך קם ונהיה השידוך בין שני מאורי הדורות ורבי חיים קנייבסקי היה לחתנו של מרן. נכד רבנו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: "בעת רצון סיפר לי אבי, רבי יוסף ישראלזון, שבתקופה בה הוצע לו השידוך עם בת מרן הגר"ש אלישיב, עמדו על הפרק עוד שני שידוכים מכובדים ורמי מעלה. המעשה אירע בסוף שנת תשי"ד, לאחר שמרן ה'חזון איש', עמו נהגו להתיעץ עד עתה על כל צעד ושעל כבר הסתלק לבית עולמו. מכיון שכך פנה אבי לרבנו, רבי דוד פוברסקי, שהכיר את משפחתו עוד מהעיר ברנובין שבליטא, ונועץ עמו בדבר שלושת השידוכים הנכבדים העומדים על הפרק.

"לאחר ששמע את שלושת השמות המדוברים, ציין רבי דוד כי בזמנו שוחח עם מרן ה'חזון איש' שחיווה את דעתו ואמר, כי אם מבקשים למצוא דוגמא לבית של תורה אליו ראוי להיכנס, הרי שזו ביתו של רבי יוסף שלום אלישיב. למוותר לציין, כי כאשר הדברים המפורשים והנחרצים הגיעו לאוזניו של אבי, אמר כי נהיר ובהיר לו לאיזה שידוך עליו לגשת ועם מי עליו להקים את ביתו".

שלא על מנת לקבל פרס

במשך כל שנות חייו היה מרן הוגה בתלמודו, כשהוא מסתגר בצנעה בד' אמות של הלכה ועוסק בתורה שלא על מנת לקבל פרס. מעולם לא תר אחר משרות כאלו ואחרות, ואף כאשר התבקש לא אחת לקבל על שכמו כהונות רמות ונכבדות, ששכר רב עומד בצדן, סירב להיענות לדבר.

לימים העידה רעיית רבינו כיצד עלה בידי הנוגעים בדבר לשדל את מרן ליטול על שכמו את כהונת הדיינות בניגוד לרצונו הראשוני. כאשר ההצעה הובאה לפתחו סירב מרן בכל תוקף לקבל את המינוי, ולא נעתר לכך אף לאחר שראשי הכולל בו למד הפצירו בו ליטול על שכמו את המשרה. בניסיון להפוך את הדברים לעובדה מוגמרת עשו הנוגעים בדבר מעשה ופרסמו בעיתונות התקופה כי מרן כבר נבחר לכהן כדיין בבית הדין - כל זאת עוד בטרם ניאות לקבל על עצמו את המינוי. אולם גם מהלך זה לא שינה את דעתו כמלוא נימה.

רק לבסוף, כאשר חמיו, הצדיק רבי אריה לוי, הצטרף למפצירים ועתר בו לקבל על עצמו את המשרה, נענה רבינו לדבר וניאות לשמש כדיין.

עם מינויו של רבנו לכהן כדיין סברו חברי 'תפארת בחורים' כי אין

זה מן הראוי להניח לו לדור עוד בדירה הדלה בה התגורר עד עתה. בני החבורה פנו לרבים וביקשו לסדר בעבורו דירה נאה ומרווחת, אולם מרן השיב להם דברים כהווייתם ודחה את הצעתם באומרו: "אמנם בשנים הקודמות, כאשר ילדי הקטנים היו ישנים במשכרות מחמת חוסר מקום והדירה הייתה צרה מלהכיל את יושביה, היה בכך צורך. אבל כיום, כאשר צאצאיי כבר עוזבים את הבית, אינני רואה בכך כל נחיצות!".

כהמשך לעניין זה, מן הראוי לציין כי רבינו הרחיק עצמו מכל נגיעה אישית וקבלת טובת הנאה מתוקף תפקידו הרם בבית הדין. לאור כהונתו הבכירה כדיין בבית הדין הגדול היה מרן זכאי להטבות שונות על חשבון הקופה הציבורית, אך חרף זאת הוא מיאן לקבל כל הטבות ותגמולים נוספים מעבר למשכורת הקבועה. עם התבגרותו והיחלשות גופו עלתה ההצעה לממן בעבורו מונית שתוביל אותו מדי יום עד לפתח בית הדין, אך רבנו דחה את הרעיון והמשיך לצעוד ברגליו לבית הדין יום אחר יום, כמנהגו מימים ימימה.

רבי בצלאל ז'ולטי, שהיה יושב עם רבינו במושב אחד בבית הדין, העיד עליו כהא לישנא: "כאשר ישבתי במחיצת הגר"ש אלישיב, הייתי רואה לנגד עיני אדם שכל ענייני הכבוד אינם נוגעים אליו אפילו באחוזים קטנים. לא הייתה אצלו כל משמעות לא לעושר, לא לכבוד ולא לתענוגי עולם הזה, אלא רק ליגיעה ושקידה בתורה בפרישות מופלאה!".

אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה

נכד רבינו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: "לפני כעשרים וחמש שנים פנה הרב ירוחם פישל פפר לאבי, רבי יוסף ישראלזון, וסיפר כי אחיינו, גביר אדיר בן למשפחת רייכמן, מבקש ללמוד עם מרן הגר"ש אחת לחודש באופן קבוע, ולפיכך מבקש הוא לנסוע יחד עם אבי אל רבינו ולדבר על לבו שייעתר ללמוד עמו בחברותא.

"אבי השיב על אתר, כי לדעתו קלושים הסיכויים שרבינו יענה להצעה, ועל כן סבור הוא כי הנסיעה כולה מיותרת. אולם בימי חול המועד, שבהם הוא מגיע בלאו הכי לירושלים, מוכן הוא לפנות לרבינו יחד עם הנגיד ולהעלות בפניו את הבקשה.

"ואכן, באחד מימי חול המועד, כאשר נסענו לירושלים נכנסו אבי והנגיד אל הקודש פנימה ופרשו בפני רבו את הבקשה. רייכמן פנה למרן וציין כי ערך חשבון ובירר מהו הסכום הנדרש שדי לחתן את כל נכדיו המרובים של רבינו.

"הכנתי צ'ק של כמה מיליוני דולרים על כל הסכום הנדרש!", הכריז הנגיד, 'ורוצה אני לתתו במתנה למרן על מנת שיקדיש לי שעה אחת בלבד מדי חודש כדי שאוכל לברר את ספקותיי וללמוד עמו בחברותא!".

מרן שמע את ההצעה ובלא שהייה השיב בבת שחוק מהולה בתמיהה: "האם נראה לך שבשביל כמה מיליונים שווה לשנות זמן מועט מסדרי הלימוד?".

(מתוך הספר 'עמודי של עולם')

וכך הגיע פעם היישר משדה התעופה אל אחד הכוללים בבני ברק, בטרם עשה דרכו אל ביתו באופקים, נעמד סמוך לפתח, וכשיצא אחד האברכים ביקש ממנו ר' שמשון למצוא עוד שניים שלושה אברכים במידות הגוף שלו, שלהם חפץ הוא להעניק חליפה. "זה ממש 'בל תשחית'", הטעים באזניהם להקל על הרגשתם, "החליפות האלו עולות כל כך בזול עד שחבל לא לנצל את ההזדמנות..."

הלב והענווה של הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל

"מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (שמות כ"ה, ב')

פרשה בפני עצמה הראויה לציון מיוחד היתה ההנהגה שסיגל לעצמו הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל בנסיעותיו התכופות אל מעבר לים, לזיכוי הרבים והשבת לב בנים על אבותם. פרשה מופלאה של חסד בלי גבולות, תרתי משמע, חוצה ימים ויבשות בדרכה אל הנהנים אסירי התודה. אלא שתחילה נקדים בתיאור הבא:

בחול המועד פסח הגיע לאופקים הגאון רבי אברהם ארלנגר, מראשי ישיבת 'קול תורה', ושוחח עם בני המשפחה וידידים קרובים מבני הקהילה אודות גדלותו של רבי שמשון. בין הדברים השמיע באוזני הנוכחים "א מורעדיגע מעשה" (-סיפור מיוחד) כהגדרתו, שהוא עצמו היה עד לו:

באותה תקופה בה התרחש הסיפור למד רבי שמשון בחברותא עם ר' אברהם בבית מדרש שבשכונת בתי הורנשטיין בירושלים. ויהי היום והזדמן לו רבי שמשון לשמוע את הרבנית ארלנגר מדברת לתומה על "המיקסר המייגע, המתקלקל מדי שבוע". התרחשות אופיינית לבית בישראל. ספק אם היא עצמה זכרה שהשמיעה את המשפט הזה, אבל רבי שמשון זכר אף זכר. מן הנסיעה הקרובה שלו לחו"ל שב כשבאמתחתו מיקסר חדש באריזה עבור ביתו של החברותא.

בספרו על כך חש רבי אברהם התרגשות, והפליג בהתפעלות על ענק הרוח כרבי שמשון ששמע בהיסח הדעת וזכר, וכך היטלטל לו עם 'מיקסר' בלי שהתבקש כלל. התפעלות מן המחשבה אודות הזולת, הרגישות, הלב, והענווה והידידות. הפלא ופלא!

הרב ארלנגר שהפליג בתיאור לא הבחין במאומה שעה שתיאר בפרוטרוט את ההתרחשות, אך משסיים הבחין שהיושבים בחדר מחייכים. "מדוע אתם מחייכים?", השתומם, "רבי שמשון, שידעת את גדלותו, בכבודו ובעצמו הביא לנו מיקסר, אני מספר לכם מעשה נורא!".

"ראש הישיבה", התנדב אחד מן הקהל להסביר את פשר החיוכים, "אין כמעט יהודי אחד מקהילת אופקים שאין לו בבית מכשיר חשמלי מרבי שמשון..."

בכל מכל כל

אחד הפלאות הנשגבים שבהם עסק רבי שמשון, בדרך אגב, היה 'יבוא אישי' מחו"ל של כל מיני מוצרים, החל מחליפות וכלה במוצרי חשמל ואלקטרוניקה עבור בני קהילתו ושאר ידידיו. כיום ניתן להשיג כאן בארץ את רוב מכשירי החשמל הנחוצים מתוצרת חו"ל במחירים סבירים, אבל בעבר היו כל מכשירי טייפ או מכונת תספורת, ואין צריך לומר מיקסר ודומיו, יקרי המציאות תרתי משמע. תהליכי היבוא היו מסורבלים, אם בכלל היה קיים 'יבוא', ומחירי המוצרים שבכל זאת עשו את כל הדרך הארוכה ארצה הרקיעו שחקים. רק אנשים מבוססים יכלו להרשות לעצמם 'מותרות' אלו.

רבינו ראה בכך מעשה מצווה לכל דבר, והתקשה להבין כיצד אפשר לוותר עליה: "נוסע אני פעמים כה רבות, איך אפשר לחזור ריקם כאשר יש אפשרות להועיל ליהודי?!"... ממילא לא היה מסוגל לחזור ארצה באמתחת ריקה. "מדוע שלא הביא במזווה מכונת תספורת ליהודי הזקוק לכך?!", היה תוהה, ותומך את דבריו בין השאר על דברי הגמרא "לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם".

מלבושי כבוד

לא רק לבני הקהילה השפיע רוב טובה זו, אלא אף לאחרים שלא

ידע ואף את שמם לא הכיר. באחת מנסיעותיו ליוהנסבורג גילה בית מסחר לחליפות איכותיות, שבארץ מחירן היה אז יקר (בטרם עידן היבוא ההמוני מסין, למי שזוכר את התקופה). המקום היה ממוקם הרחק ממרכז העיר, ואף באזור לא סימפטי לאדם 'לבן' בסמוך לתקופת ה'אפרטהייד', שהותירה בלב ה'שחורים' זעם רב כלפי ה'לבנים'. אולם מאז ואילך לא כמעט ולא הייתה נסיעה שלא מילא את מזוודותיו בכמה חליפות כאלו, כשלא אחת טורח הוא להתקשר משם לארץ ולברר אצל פלוני או אלמוני איזו מידה נדרשת לו בחליפה. וכך הגיע פעם היישר משדה התעופה אל אחד הכוללים החשובים בבני ברק בטרם עשה דרכו אל ביתו באופקים, נעמד סמוך לפתח, וכשיצא אחד האברכים לרגע ביקש ממנו ר' שמשון למצוא עוד שניים-שלושה אברכים במידות הגוף שלו שלהם חפץ הוא להעניק חליפה. "זה ממש 'בל תשחית'", הטעים באוזניהם להקל על הרגשתם, "החליפות האלו עולות כל כך בזול עד שחבל לא לנצל את ההזדמנות..."

די מחסורו אשר יחסר

עם הזמן 'התמסד' העניין והפך לחלק בלתי נפרד מהנסיעות. התחושה הטובה שהעניק לאלו שטרח והביא במיוחד עבורם את המוצרים הנדירים או היקרים שכה נזקקו להם, הולידה בהכרח - כפי שרצה - בקשות מבקשות שונות, כל אחד ומחסורו אשר יחסר לו. הנה, למשל, פלוני מבקש ממנו אם יוכל להביא לו 'סורק' למחשב. עידן המחשב בתקופה המדוברת דשדש עדיין בשלבי הפיתוח שלו, כשסורק היה מכשיר גדול וכבד, אבל אם יהודי מבקש כיצד ניתן לסרב ולהחמיץ הזדמנות של מצוות? אבל גם המזמין לא היה מודע לסדר הגודל של המכשיר. "כאשר הוא הביא לי את הסורק נדהמתי מהגודל והכובד", מספר בעל המעשה, "ופשוט התביישתי מעצמי על שהטרחתי כל כך...", וכגודל אותה בושה גברה בלבו ההתפעלות על שהרב ניאות לכך ללא אומר ודברים.

אברך נוסף מהקהילה התלבט אם לבקש אם לאו, חכך בדעתו שוב ושוב, ולבסוף גבר על רגשי אי הנעימות ואזר אומץ לבקש 'שואב אבק'. כדרכו הגיב ר' שמשון לבקשה במאור פנים ובחיוך: "וכי רק את זה אתה צריך?" אמר, ובשובו הביא את השואב עמו.

אחת הבקשות היתה למכשיר טייפ בעל 'ראש מתהפך' שהיה בזמנו פיתוח חדשני בלתי מצוי, ובמכשיר הזה הקליט אותו אברך 'מבקש' מאות שיעורי תורה, שיחות ומאמרים של רבי שמשון זצ"ל. כך, שבדיעבד התברר שהודות לו נותרו בידינו מאות שיעורים ושיחות מוקלטים מהגיוני לבו, שלולא המכשיר הקטן הזה לא היה העולם זוכה להם - מעשה חסד שהפך להפצת תורתו שלו בהיקפים עולמיים.

משכיל אל דל

ועדיין לא הזכרנו דבר אודות ה'תשלום' שגבה עבור הרכישות הללו. ובכן, למען אלו המסתפקים במועט, ובפרט כשמדובר היה בעמלי תורה, עשה כל טצדקי שבעולם ואימץ את מוחו כדי לייצר תירוצים מתירוצים שונים מדוע הוא נותן להם את המכשירים ללא כל תמורה,

וממש לא זקוק לכסף עבור הקנייה בחוץ לארץ. לעתים הצהיר כי די לו בחצי מהסכום וכי"ב, ובאשר לזמן הפירעון - ניתן לדחות אותו לזמן בלתי מוגבל, וכך הצליח לדחות באמתלות שונות את רצון המקבילים לשלם את התמורה, ובחלוף הימים הדבר נשכח מלבם כליל, וכך הצליח לחמוק לגמרי מליטול מהם פרוטה. במקרים אחרים, כאשר ידע כי בכך חותם הוא את העניין הגיב כלפי התורן ששאל: "וכי לרב זה לא עלה כסף?" בפסקנות: "אין זה ענין שלך מה שלך מה שעלה לי או לא עלה. ממך אינני רוצה לקחת כסף".

"ובל נטעה לחשוב שרבי שמשון היה בעל ממון", מעיד אחד מתלמידיו הקרובים בהקשר לכך, "פרנסתו בדרך כלל מצויה הייתה בקושי רב, אבל היה ותן בממונו ובעל צדקה בדרגה כזו שהכסף נחשב בעיניו כעפרא דארעא; ולמען האמת, לא רק בצדקה היה כך אלא אף בשאר ענייני מצווה. השיקול הכספי לא היה קיים".

אבל הוא לא הסתפק בעובדה שהכל יודעים שהוא נענה בלב ונפש חפצה לכל בקשה, אלא במקרים רבים יום הוא בעצמו את הפנייה אל פלוני ואלמוני אולי זקוקים הם לדבר-מה שיוכל בשמחה לספק אותו בנסיעתו הקרובה. כך מעיד אברך שקדן מהקהילה, שרבי שמשון ידע כי הוא מסתפק במועט, ולפיכך בטרם התעתד לנסוע לחו"ל היה מגיע אליו הביתה במיוחד כדי להתעניין אם זקוק הוא למשהו שניתן להשגה בחו"ל במחיר מוזל, אם מכשירי חשמל ואלקטרוניקה ואם פרטי לבוש שונים שידע כי בשל מצבו הדחוק נמנע הוא מלרכושם.

"ויקה חמאה וחלב"

כ'שכורת ולא מיין' התהלך לו רבי שמשון בעולמו של הקב"ה בחזרו אחר חסדים טובים שאפשר לגמול עם בריותיו של מקום. הוא לא המתין שיבקשו ממנו, ואף לא לרמוז קל של "ארצו" ארציה קמיה". הוא עצמו בחוש הריח וברצון העז שקינן בו לילך במידותיו של הקב"ה יום את מעשי החסד המופלאים, שלפיכך התגלגלו לפתחו באלפיהם.

פעם הזדמן ליוהנסבורג הרחוקה לביתו של אברך יליד ארץ ישראל בשעת ארוחת ערב, ושמע את בעלת הבית שחה באוזני בעלה לפי תומה תוך כדי שהיא מגישה אל השולחן גבינה מקומית מ'חלב ישראל', "אה, מה חבל שאין כאן באפריקה חמאה" (-בכשרות מהודרת).

הוא לא נזקק ליותר מאמירה סתמית זו, שאף לא כוונה אליו כמוכבד. מאותו יום ואילך, כל פעם שהיה מגיע ליוהנסבורג זכר להביא עמו כמה חבילות חמאה הערבה לחכה של אותה משפחה.

עם מזוודות ריקות?

מארו של משחות שיניים כשרות הביא מארץ ישראל. "ולא פעם אחת בלבד, אלא מדי כמה שבועות היה מביא לי מהן עוד ועוד, עד שאילו היו אלו ראויות לאכילה והייתי אוכל אותן", מספר בעל המעשה בחיוך, "יכולתי לשבוע רק מהכמות של המשחות שהביא לי".

בטובו וחסדו הגדול הוא העניק תחושה לסובבים כי פשוט איננו

הרבי מקרעטשניף שליט"א סיפר שבכל פעם אחרי שאביו הרה"ק רבי דוד משה מקרעטשניף זצ"ל היה מסיים את קבלת הקהל בביתו, היה לוקח את כספי ה'פדיון' שהעניקו לו החסידים מוציא את השטרות המקומטים, כשהוא מיישר אותם ומגהץ אותם בידיו בשימת לב מרובה כדי שהשטרות יהיו ישרים. "שאלתי את אבי מורי זצ"ל", מספר הרבי מקרעטשניף שליט"א, "מדוע אתה מיישר את השטרות?"

מאוצרו המיוחד של הרה"ג ר' אליעזר יוטקובסקי שליט"א

יעקב א. לוסייגמן

"מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (שמות כ"ה, ב')

שמעתי פעם משמו של הרבי מקרעטשניף שליט"א שסיפר שבכל פעם אחרי שאביו הרה"ק רבי דוד משה מקרעטשניף זצ"ל היה מסיים את קבלת הקהל בביתו, היה לוקח את כספי ה'פדיון' שהעניקו לו החסידים ומי שבאו לבקש את ברכתו, ומוציא את השטרות המקומטים, כשהוא מיישר אותם ומגהץ אותם בידיו בשימת לב מרובה כדי שהשטרות יהיו ישרים.

"שאלתי את אבי מורי זצ"ל", מספר הרבי מקרעטשניף שליט"א, "מדוע אתה מיישר את השטרות. הלא ערכו של השטר שווה בין אם הוא ישר ובין אם הוא מקומט ומרופט.

"השיב לי אבי במתק לשונו, שאת כספי הפדיונות הוא מחלק לצדקה, לאנשים שבאים ומתנים בפניו את צערם על מצבם הכספי הקשה. ועל כן הוא מיישר את השטרות, כדי לתת להם יחד עם הכסף גם הרגשה טובה, כי ההרגשה הטובה חשובה לא פחות מההנתינה הכספית".

הסיפור הזה מבטא מסר חשוב מאוד: מצוות צדקה אינה מתקיימת רק בממון או במאכל ומשתה. יש הרבה דרכים לצדקה, וגם כשמקיימים אותה בכסף, צריך לדעת איך לעשות זאת, כדי שהמצווה תהיה בשלמות.

ב'אורחות צדיקים' בשער הנדיבות כתוב שבצדקה יש שלושה עניינים. יש העושה צדקה בממונו, יש העושה צדקה בגופו ויש העושה צדקה בחכמתו.

ולמעשה צריך כל אחד להחזיק בכל שלושת המידות הללו, ולהיות זה שנרתם תמיד לסייע לחבריו ולכל יהודי באשר הוא, וגם ללמד מחכמתו לאחרים כמיטב יכולתו, להשאל לה ספרים ועוד ועוד, והמעין ב'אורחות צדיקים' ירווה נחת.

גם העושה צדקה בממונו אינו פטור מלעשות צדקה בגופו, בו בזמן שהוא נותן מכספו לצדקה. זה מה שאמרו חז"ל שגדול המלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב, וכהנה וכהנה אפשר למצוא עוד מאמרים רבים שאמרו חז"ל על זה הדרך, המדגישים את הצורך לתת את הצדקה במאור פנים, לתת למקבל הצדקה הרגשה טובה.

במקום שאמרו לקצר

וידוע המעשה עם מרנא החפץ חיים שפעם הזמין אותו אחד מעשירי העיר לסעוד בביתו בליל שבת, והח"ח סירב אבל האיש הפציר בו שוב ושוב, עד שפעם אחת ניאות הח"ח אבל התנה עמו שיסעד על שולחנו בליל שבת רק אם ימהרו ללכת מבית הכנסת לביתו, ומיד יטלו ידיים ויסעדו את הסעודה כולה בתוך 20 דקות לכל היותר.

העשיר תמה ולא הבין כיצד אפשר לאכול סעודת שבת ב-20 דקות. מה יאה על הזמירות? איך יספיקו לומר דבר תורה? אבל רצונו ליהנות את החפץ חיים מנכסיו היה כה גדול עד שלא שאל שאלות ומיהר להסכים לתנאים.

ואכן בליל שבת מיד אחרי התפילה מיהרו לבית העשיר, קידשו על היין, נטלו ידיים, אכלו במהירות ואחרי 20 דקות כבר בירכו ברכת המזון והח"ח יצא מבית העשיר כדי לשוב לביתו.

המשרתת בבית העשיר, מיהרה לרוץ אחרי הח"ח ואמרה לו כשדמעות של התרגשות בעיניה: "רבי קדוש, אני רוצה להודות לך שזרזת את הסעודה".

וכה סיפרה המשרתת: "אלמנה אנוכי, ונותרתי לבדי עם כמה ילדים התלויים בי ועלי לפרנסם בעמל וביגיעה רבה. לצערי אני נאלצת לעבוד בביתו של העשיר גם בשבת קודש, בהגשת המאכלים לשולחנו כשהוא סועד את סעודתו. בזמן הזה יושבים ילדי בבית כשהם רעבים וממתנים שאשוב הביתה, רק אז אנחנו מקדשים על

היין ויושבים לסעודת השבת.

"בדרך כלל הסעודה בבית העשיר נמשכת זמן רב וכשאני שבה הביתה הילדים כבר עייפים מאוד, אנחנו אוכלים בחיפזון והם ממהרים לפרוש לשנת הלילה. כבר זמן רב שהם לא טעמו את טעמה של סעודת שבת אמיתית..."

"הפעם אני שבה הביתה מוקדם מאוד", הוסיפה האלמנה, "היום הילדים שלי יזכו לסעודת שבת אמיתית! בהרחבת הדעת, עם שירת זמירות ואמירת דברי תורה, וכל זה בזכותך רבי, בזכות שמיירת את הסעודה בבית העשיר."

או אז הבינו הכל מדוע התנה החפץ חיים תנאי מוזר כל כך עם בעל הבית שאירח אותו...

מנגד מסופר מעשה אחר שפעם הגיע אחיינו של החפץ חיים להתארח בביתו, לאחר שנקלע לראדין זמן קצר לפני השבת בגלל תקלה שהיתה ברכבת שעמה אמור היה להגיע לוורשה. הוא נאלץ לרדת מהרכבת לפני כניסת השבת ולשמחתו הרבה יכול היה לרדת בראדין, שם מיהר לבית דודו החפץ חיים הקדוש.

ואכן החפץ חיים קיבלו בכבוד וביקר זמן קצר לפני השבת, וציווה עליו לשכב לישון ולנוח מעמל הדרך.

הבחור חשב שהוא יישן רבע שעה או אולי חצי שעה ומיד לאחר מכן יעירו אותו, אבל החפץ חיים ציווה שלא יעירו אותו, והבחור ישן זמן רב עד שהתעורר בשעה 4:00 לפנות בוקר. לתומו חשב שהחפץ חיים שענתה הגיע זמן הסעודה. לא עלה על קצה דעתו שהחפץ חיים ממתין לו כבר שבע או שמונה שעות.

הם קידשו על היין, נטלו ידיים, סעדו בניחותא, ואף אחד לא אמר לו מילה על השעה המאוחרת. רק כשהגיעו לברך את ברכת המזון והבחור ראה לפתע שבחוץ כבר מאיר השחר, הוא הבין כמה חסד עשה עמו החפץ חיים.

כי באמת אפשר לעשות צדקה בדרכים רבות, וכל מה שצריך זו רק מחשבה על הזולת ורצון להיטיב עמו, למנוע ממנו צער או בושה.

הגלגל שהתהפך

ואם במצוות צדקה עסקין לא אמנע את עצמי מלהביא לכאן סיפור מופלא שמלמד אותנו על גודל מעלתה וחשיבותה של מצוה זאת: ראיתי מעשה נורא שמספר רבינו דוד הנגיד, שהיה בנו של רבי אברהם בן הרמב"ם. המעשה הובא במלואו בספר 'מגן אבות' למהר"ט"צ, שהופיע באחרונה במהדורה חדשה בעריכתו של הרב מאיר זאב אתרוג (ב'מילואים' שבסוף הספר).

וכך היה המעשה: היה יהודי אמיד ובעל נכסים רבים, שהתגורר בבית נאה והיו מעלים על שולחנו מעדני מלכים.

מדי יום היה יוצא בשעות הבוקר לעסקיו וענייניו, ובשעות הצהריים היה שב לביתו כדי לסעוד את לבו במיטב המאכלים והתבשילים שהכינה עבורו הבשלנית המיוחדת שנשכרה לשם כך.

ויהי היום, האיש שב מעסקיו, והסב לשולחן כשהוא מיטיב את לבו במיטב המאכלים, והנה נשמעות נקישות על דלת הבית המפואר.

פתחו בני הבית את הדלת, ובפתח עומד הלך עני ומאובק, צנום

וחיוור, כשבפיו בקשה אחת: בבקשה תנו לי לאכול. אני רעב מאוד. הודיעו לבעל הבית את בקשתו של ההלך העני, אבל הוא בחר להשיב את פניו ריקם, ולא רצה לתת לו שום דבר מאכל.

העני שהיה רעב מאוד התחנן על נפשו ואמר שכבר 24 שעות תמימות לא בא דבר מאכל לפיו, ולכן הוא מבקש שיביאו לו לפחות פת לחם יבשה עם מעט מים כדי להשקיט מעט את רעבונו.

דבריו של העני הכעיסו מאוד את בעל הבית, הוא החל לגדף את העני ואפילו הכה אותו מכה נמרצת, עד שהעני ברח משם כשהוא מתייפח וממרר בבכי, ואילו העשיר שב לסעודתו כאילו לא אירע דבר, ושכח את אשר אירע עמו.

העני הלך לדרכו ולאחר שנרגע מעט קיבל על עצמו דין שמים באהבה, ואמר "בוודאי החטאים הגדולים שלי גרמו לי את כל הרעה הזאת".

למחרת בבוקר כשיצא בעל הבית לעסקיו, הפסיד סכום כסף נכבד, וכך המשיך ואיבד את כספו בקצב מהיר כשמודי יום הוא שב הביתה בכתפיים שחוחות ומבין כי המזל שהאיר לו פנים עד כה עזב אותו לאנחות ופנה לחפש לו אנשים אחרים כדי לשרות במעשי ידיהם.

הגיעו הדברים עד שכעבור ארבעה חודשים כבר מכר העשיר את כל חפצי המטלטלים שהיו בביתו, ולא נותרו חפצים כדי לקבל עבורם מעות אפילו כדי לקנות פת לחם, ואילו החובות גדלו והשתרגו על צווארו בקצב מדהים, עד שנאלץ לקחת בידו את מקל הנדודים ויצא לחזר על הפתחים כשהוא נע ונד מעיר לעיר ומעירה לעירה.

והנה באחד הימים, נקש על דלתו של בית מפואר ורחב מידות, ובני הבית מיהרו לפתוח בפניו את הדלת. בפתח עמד הלך עני, מאובק וצנום, שניכר עליו כי הוא משוטט בדרכים יומם ולילה בחיפוש אחר מעט מזון ומקבץ פרוטות לצדקה.

"אני רעב", אמר האיש, "אנא תנו לי מעט מזון להחיות את נפשי".

בעל הבית רק שמע את דברי העני ועוד לפני שהספיקה רעייתו לענות לעני שימתין מעט כדי שתבדוק כיצד היא יכולה לעזור לו, מיהר לקחת את העוף הצלוי שהיה מונח על שולחנו, שם אותו בשלמותו על גבי כיכר הלחם שעמדה לפניו, ונתן לרעייתו שתיתן לעני כדי שיאכל וישבע.

סיפר רבינו דוד הנגיד, נכדו של הרמב"ם, שאותו עשיר שהעניק כעת את סעודתו לעני, היה לא אחר מאותו הלך מורעב ומדוכא במכאובים שגורש בבושת פנים על ידי אותו עני, כאשר היה מצבו שונה ועשה חיל בעסקיו. כך התהפך הגלגל והאיש שגירש את העני מביתו בבושת פנים, קיבל נדבה הגונה מידי של אותו עני, כי ככל שירדה קרנו של זה עלתה קרנו של רעהו, עד שכל אחד מהם מילא כביכול את מקומו של חברו.

אכן, גדול כוחה של הצדקה כדי להפוך את מזלו של האדם מטובה לרעה חלילה, ויודעים אנו שמרובה מזה טובה ממידת פורענות פי 500 כמו שאומרים חז"ל, ונשאר לנו רק לתאר לעצמנו כמה טובה צומחת לאדם מקיום מצוות הצדקה, וגם אם לא תמיד אנחנו רואים זאת בעיני בשר בעולם הזה, אנחנו יודעים ומאמינים שגדולה צדקה והחכם שעיניו בראשו דואג להדר ולדקדק בה דקדוק רב.

הייתה תקופה שנאלצתי לטוס פעמים רבות לארצות הברית. זו טיסה ממושכת ולא קלה. אני כמובן הייתי במחלקה הרגילה של 'האנשים הפשוטים'. עליתי ל'מחלקה הראשונה', לראות מה קורה שם... אין מה לומר, היה שם נח ונעים. כשחזרתי למקומי פניתי לאחד הנוסעים, יהודי אמיד ובעל אמצעים ושאלתי אותו: "מילא אני לא יכול לאפשר לעצמי, אבל אתה? מדוע לא תשלם קצת יותר ותיסע בתנאים נוחים יותר?"

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל על השקעה לטווח ארוך

"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְתוֹכָם" (שמות כ"ה, ח')

ממזרח אירופה לאמריקה, למצוא את פרנסתו שם. ההפלגה באנייה הייתה אורכת כמה חודשים. בדרך היו עושים חניית ביניים בצרפת, שם שהו במשך שבועיים, ולאחר מכן המשיכו לאמריקה.

יהודי אחד תכנן לנסוע לאמריקה. כשנדע לו שהאנייה תעגון למשך שבועיים בצרפת, הוא אמר לעצמו: צרפתית היא שפה קשה, אין אוכל להיות בצרפת במשך שבועיים בלי שאבין את שפת המקום. אלך ואלמד צרפתית, ואז אוכל ליהנות מתקופת שהותי שם.

הלך לחנות ספרים וחיפש מילון בצרפתית. שאל אותו המוכר "לשם מה?", והשיב לו. שאלו המוכר: "ואנגלית אתה יודע?". אמר לו: "לא". אמר לו המוכר: "שוטה שבעולם, בצרפת תהיה רק שבועיים, אחר כך אתה ממשיך לאמריקה, שם תצטרך לחיות שנים רבות, ואתה רוצה ללמוד צרפתית? לך תלמד אנגלית!".

אבל ההוא כנראה לא התברך בבינה יתרה, והתעקש ללמוד צרפתית. במשך כמה חודשים שינן לעצמו אין אומרים בצרפתית "מה נשמע?", "מה השעה?", "לחם" ו"עגבניה". לאנגלית, כמובן, לא נשאר לו זמן.

כשהגיע מועד ההפלגה עלה על האנייה שמח וטוב לב - ברוך ה' הוא יוכל להסתדר בצרפת...

ואכן, במשך שני השבועות שבהם שהה בצרפת הוא ידע לשאול מה השעה ולרמוז שהוא רוצה לחם, ועוד כמה מילים ושברי משפטים. אבל כעבור שבועיים הכל נגמר. בעוד כמה שבועות האנייה תגיע

אדם שלמד עם רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד בישיבה התגורר בוורשה. הוא פנה למסחר, הצליח בעסקיו והתעשר. לימים הגיע לבקר את רבי אלחנן בביתו שליד הישיבה. ר' אלחנן לא רצה ליהנות מקופת הישיבה אלא רק את ההכרח שבהכרח. ראה אותו גביר את הדלות בביתו של רבי אלחנן, פנה אליו ואמר לו: "רבי אלחנן, קשה לי לראות את הדלות בביתך. הרי אני מכיר את כשרונותיך הגדולים, בטוחני שאם היית נכנס למסחר היית מתעשר יותר ממני".

רבי אלחנן לא השיב לו על דבריו ופנה לשוחח עמו על עניינים אחרים. הוא אירח אותו בביתו, האכילו והשקו. כשסיים את ביקורו, ליווהו רבי אלחנן לתחנת הרכבת. היו שם שתי רכבות, אחת נסעה לוורשה והשנייה נסעה ליעד אחר. הרכבת שנסעה לוורשה הייתה עמוסה נוסעים ובשנייה היו נוסעים ספורים. הגביר רכש כרטיס לוורשה, עיר מגוריו.

פנה אליו רבי אלחנן ואמר: "עיניך רואות שהרכבת לוורשה צפופה ואילו הרכבת השנייה ריקה כמעט לגמרי. למה לך לעלות על הרכבת שעושה דרכה לוורשה? תעלה על הרכבת השנייה, תוכל להתרווח במושבך בנחת וליהנות מנסיעה נעימה".

- "אבל היעד שלי הוא ורשה".

- "כן, אבל למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לנסוע ברכבת מרווחת?".

הגביר החל להרים קולו בנימה של כעס: "ר' אלחנן, אינך מבין? אין לי מה לנסוע ברכבת השנייה. אני צריך להגיע לביתי בוורשה..."

ור' אלחנן בשלו: "ובכל זאת, למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לך לעלות על רכבת נוחה ומרווחת?".

הגביר כבר לא שלט בעצביו: "אינך מבין. למה אינך שומע מה שאני אומר? אמרתי לך: זה לא הכיוון שלי!".

ואז פנה רבי אלחנן אל הגביר ואמר לו: "ואתה אמרת שיכולתי להיכנס למסחר ולהצליח? זה לא הכיוון שלי! מדוע את זה אינך מסוגל להבין?".

שמעתי פעם מהרב'ה רבי שלום:

בימים ההם לא היו מטוסים, נסעו באניות. יהודי היה צריך לנסוע

שאל אותו רבינו לאיזה גביר בכוונתו ללכת, ענה לו ר"י והזכיר את שמו של הנדיב. הגביה רבינו קולו ואמר בקול תקיף לר"י: "לגביר הזה אתה לא נוסע!"

שביבי אורה ממשנתו הטהורה של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל
בעניין מצוות הצדקה בנדיבות הלב ללא כל כוונה ופנייה זרה חלילה

הרב זלמן רזניק

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שמות כ"ה, ב')

להתרחק מהכבוד

כאמור, היה רבינו מעורר מאוד על העניין שלא לצפות לכבוד לאחר נתינת הצדקה, ובוודאי שלא להתנות את נתינת הצדקה בענייני כבוד ושררה חלילה וחס. הוא היה אומר, שאלה שיש להם שכל לתרום להחזקת תורה מבלי שייתלו שלטים מאירי עיניים עם אותיות מוזהבות הנושאים את שמותיהם ומרבים בכבודם, שכרם הרבה מאוד.

ולא רק מהעשירים עצמם היה מרן דורש שיתרמו שלא לשם כבוד וגדולה, אלא גם את ראשי הישיבות היה מזהיר חוזר וזההר שכשהם גולים אל מעבר לים כדי לקבץ תרומות להחזקת התורה בישיבתם, שלא יפתו את העשירים בכבוד וגדולה, ולא יכבדו אותם יתר על המידה גם לאחר שתרמו, כי בזה הם מאכילים אותם סם המוות, כהגדרתו.

ומעשה היה עם מנהל הישיבה הרב יעקב וירזבינסקי הי"ו, שהתעתד לנסוע למדינת הים כדי לגייס תרומות לישיבות, ושאל אותו רבינו לאיזה מקום הוא חושב לנסוע ונקב בשם המקום. שאל אותו רבינו לאיזה גביר בכוונתו ללכת, ענה לו ר"י והזכיר את שמו של הנדיב. הגביה רבינו את קולו ואמר בקול תקיף לר"י: "לגביר הזה אתה לא נוסע!"

תמה רבי יעקב מאוד, ושאל את רבינו: "על מה ולמה, הרי תורה היא וללמוד אני צריך, ולכן אבקש שיגלה לי רבינו למה לא לקחת צדקה דווקא מהגביר הזה?"

אמר לו רבינו: "תשמע טוב, היהודי הזה דורש אחר כך כבוד בכל מיני דרכים, אני לא אתן שעל ידי תצא תקלה כזו להכשיל בן אדם באכילת חזיר. הוא הרי רוצה לעשות טוב, ואיך נגמול עמו רעה ונגרם לו לרדוף אחר הכבוד?"

באי ביתו של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל יודעים לצטט משמו אינספור התבטאויות שהתבטא בעניין מצוות הצדקה, והחיוב הגדול המוטל על כל אדם לקיים אותה כפי יכולתו.

במיוחד היה מרן מרבה לעורר על כך שנתנת הצדקה צריכה להיות בנדיבות הלב, מתוך רצון לקיים את מצוות ה', לחזק את ידיהם של לומדי התורה, לסייע לעניים ולנצרכים, אבל לא חלילה לצרכי כבוד ושררה.

"יש כאלו שהקדוש ברוך הוא נתן להם כסף רב, והם בטעותם סוברים שזה הכסף שלהם", היה מרן אומר בהזדמנויות רבות. "אם הקדוש ברוך הוא נתן לך כסף, זה כדי לחלק לאחרים. למה אתה שומר אותו שיישאר אצלך?"

פעם אמר ששמע שיש גבירים שעושים לילדיהם חתונות מפוארות ומנקרות עיניים, ומוציאים לפעמים מיליוני שקלים על ערב החתונה, כדי להרשים ולהראות לכולם את עושרם הרב: "בשביל מה הם משלמים כל כך הרבה כסף?", היה מרן תוהה בכאב גדול, "בשביל שלוש שעות? הרי למחרת לא נשאר מזה כלום. לא היה עדיף שייתנו את הכסף הזה לישיבות ולכוללים, או לאנשים שאין להם מה לאכול? לפחות היו צוברים זכויות שילוו אותם לבית עולמם".

גם כשהיה שומע או רואה אנשים שמטפחים את חצר ביתם ומשקיעים בזה הון רב היה לבו נשבר בקרבו מכאב על הבזבוז של הכסף, והיה אומר שאת סכומי הכסף הללו יכלו להשקיע בצדקה ולחולל גדולות ונצורות באמצעותם. והיה אומר, שיש אנשים שתאוות העושר כל כך גדולה אצלם, עד שהם עושים דברים שלא כפי חוקי המדינה, וסופם שהם מגיעים למעצר ומאבדים את כל ממונם וגם את חירותם, וכל זה כי לא ידעו שכל מטרתו של הכסף היא לעשות בו צדקה וגמילות חסדים ולא כדי לצבור הון רב שאין לו שום תועלת.

לא פעם התבטא רבינו באוזני מקורביו בגנותה של תאוות הממון, שגורמת לאדם לאבד את כל המידות שלו, ואפילו את מידת הרחמנות והאהבה להוריו - שזה הרגש הטבעי של האדם - אפשר לאבד בגלל חמדת הממון: "יש אנשים שמשקיעים את כל אשר להם בילדיהם, ולבסוף גדלים הילדים וכשמתים ההורים הם שמחים מאוד שסוף סוף הם יוכלו לרשת את רכושם", אמר בצער.

בבית הזה גרנו אני ואחי, ראש הישיבה מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, כאשר מרן הרב מפוניבז', הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל, שכר ממרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זצוק"ל, מקום להכניס שתי מיטות עבורנו. ראינו בעינינו את קורות ביתו הקדושות

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה, ח')

ישנו אופן מעשי כיצד ניתן להשרות את השכינה בעם ישראל גם כיום, לאחר שהסתלקה השכינה בחורבן בית המקדש. הנה, כשבני זוג בונים את ביתם עליהם לדעת שזו הרחבת גבולות הקדושה של כלל ישראל בבריאה, וזה משמש לאותה מטרה שפעל בית המקדש כשעמד על מכוננו. לחבר בין שמים וארץ, ולהשכין שכינתו יתברך בתחתונים. לכן דימו חז"ל בכמה מקומות את ביתו של האדם לבית המקדש.

כאשר מנהיגים בבית את מידות החסד, עין טובה וקדושה, ואין שולטת שם מידת הכעס, הקדוש ברוך הוא משכין את שכינתו בבית, וכמו שאמרו חז"ל: "זכו, שכינה שורה ביניהם" (סוטה יז.). בכך ניתן לקיים בנקל אף היום בביתו של כל אחד ואחד מאתנו את הציווי של "ועשו לי מקדש", ולזכות אל התכלית של "ושכנתי בתוכם".

הגאון רבי נתן גשטטנר זצ"ל, בספרו 'להורות נתן' הסמיך לכך את דברי הכתוב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" (כה, ח-ט). ופירש רש"י: "וכן תעשו - לדורות".

רש"י הק' בא לרמז, שלשם הקמת דור ישרים מבורך צריך האדם לעשות את משכנו הפרטי כתבנית המשכן וכליו. בצירוף השולחן הרומז לגשמיות, יהיו כנגדו הארון והמנורה הרומזים על תורה וחכמה יחדיו תואמים, ועל ידי זה יהיה משכן ה' ראוי להשרות שכינתו שם. זוהי הכוונה "תעשו" לדורות".

הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, רבה של רמת השרון, בדבריו על מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זצוק"ל, אמר:

"בבית הזה (של רבי מיכל יהודה) גרנו אני ואחי, ראש הישיבה מרן הגאון רבי גרשון שליט"א, בשנים הראשונות שנפתחה ישיבת פוניבז'. כאשר מרן הרב מפוניבז', הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל, שכר ממנו מקום להכניס שתי מיטות עבורנו. ראינו בעינינו את קורות ביתו הקדושות. אז היו הצריפים בנויים מקרשי עץ, וכשהוצרכו להרחיב את הבית ולשנות אותו לבית רגיל התקשה רבי מיכל יהודה להסכים לפרק את צריפי העצים הללו, וזאת משום התורה, התפילה והקדושה שספגו אותן קורות". "השכינה שרויה בבית הזה, לא בנקל ניתן לפרקו!", הסביר רבי מיכל יהודה.

נוכחתי פעם במעשה שהרשים אותי עמוקות מהנשיאה בעול של גדולי ישראל בביתם בתחושה פשטנית ואופיינית, ומההסתכלות המפעימה שלהם על צורת הבית האישי שלהם מעון לשכינה: במוצאי שבת אחת ראיתי את אחד מגדולי התלמידי חכמים בדורנו, שזכה בעבר לשמש ברבנות בחוץ לארץ, כשהוא נושא את שקית האשפה למיכל.

ניגשתי אליו ואמרתי לו בהדרת כבוד: "שלום עליך, רבי"... "ממתי הנך תלמיד?" שאל אותי התלמיד חכם בפליאה.

מעכשיו! השבתי בחיוך. כשאני מטעים: מלראות כיצד הנכם מתנהגים כעת הפכתי להיות 'לתלמיד' שלכם! למדתי מכם שאין מקום להתחשב בגדלות בתורה ולא בזקנה, אלא כשצריך - מורידים את האשפה...

התפלא אותו תלמיד חכם ואמר: "מדוע הנך חושב שיש במעשה כזה פחיתות כבוד. אדרבה, הרי בכל בוקר בבית המקדש הפיס הראשון שנערך היה על זכייה זו, מי יזכה לתרום את הדשן. וכי מה הייתה המלאכה שם, אם לא לרוקן את ערימת האפר שהצטברה על גבי המזבח מיום האתמול?!"

שאלתי בהשתוממות: במחילה מכבוד תורתכם, אינני מבין מה הדמיון בין פח הזבל לתרומת הדשן להבדיל, בין בית יהודי טהור אמנם אך פשוט ורגיל, לבית המקדש מעון השכינה אשר משם שואבים הכל רוח הקודש?!

**שמעתי שניגש פעם בחור אל מרן
ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל
וביקש ממנו עצה וברכה לרגל
הקמת ביתו. השיב לו הרב שך
בחיבה: "זאת איעצך בני, תצא
ותבוא כל הימים לביתך בשמחה,
זהו יסוד שהכל תלוי בו..."**

במעשה, בנועם הליכות ובמידות טובות, וכך יזכו להתגשמות
השאיפה "זכו, שכינה ביניהם".

שמעתי שניגש פעם בחור אל מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך
זצוק"ל וביקש ממנו עצה וברכה לרגל הקמת ביתו. השיב לו הרב שך
בחיבה: "זאת איעצך בני, תצא ותבוא כל הימים לביתך בשמחה,
זהו יסוד שהכל תלוי בו..."

ובסגנון דומה השיב כ"ק אדמו"ר ה"שועות משה' מוויז'ניץ זי"ע:
"תהא כל ימך בשמחה ותדאג שגם בני הבית יהיו בשמחה, וכך
תצליח..."

זכורני כמה וכמה פעמים שזכיתי להתלוות אל מרן ראש הישיבה
הגרא"מ שך זצוק"ל בדרכו מהישיבה אל ביתו, ונוכחתי לראות את
השמחה ששרתה על פניו בבואו הביתה. מיד כשנכנס לבית הכריז
בקול: "א' גוט מארג'ן" בלבביות ובחמימות רבה.

היה זה גם כאשר חזר לבית ריק ולא היה איש בבית מלבדו. אולם
צורת הכניסה לבית מעולם לא השתנתה. דרך ארץ קדמה לתורה,
כך צריך האדם להיכנס לבית - בחיוך! ברוחב לב!

זוהי נקדה אחת מני אלף, ללמדנו כיצד להחדיר בבית אווירה של
רוממות, שמחה, נחת ושלווה.

(מתוך 'אוצרותיהם אמלא')

השיב התלמיד חכם: "אין הכי נמו, זוהי באמת עבודתנו כל הימים,
שהבית שלנו יהיה בבחינת בית המקדש! כך לימד אותנו והשריש בנו
מורי ורבי הגאון הצדיק רבי משה שניידר זצ"ל. וכשזוכים שהשכינה
שורה בבית, והבית הופך לכעין בית המקדש, גם הוצאת הפסולת
עבודת ה' היא!..."

התרשמתי אז עמוקות מדבריו הנפלאים. מהגישה העקרונית
הנובעת ממידות תרומיות של אותו תלמיד חכם, שלא ראה שום
מעלה או 'דבר מיוחד' בכך שהוא נושא בעול הבית. הדבר היה
פשוט בעיניו כי עליו מוטל העול להוריד את שקית האשפה למיכל,
ללא כל חשבונות של ביטול תורה ושל "זקן ואינו לפי כבודו".

אך יותר מהכל נפעמתי מתחושת החיוביות והסתכלותו המעמיקה
אודות מוהות הבית. כאשר הוא ניגש לסייע בבית הוא חש בעבודתו
ככה העושה את עבודתו לפני ולפנים, הרי הבית מהווה מעון
לשכינה.

הגאון רבי ישראל גנס שליט"א, רבה של קרית מטרסדורף בירושלים,
סיפר סיפור מופלא:

פעם הזדמן לו לשוחח עם מרן עמוד ההוראה, הגאון רבי שלמה
זלמן אויערבאך זצוק"ל, קודם שנכנס אל ביתו, ובמהלך השיחה
שם לב כי רבי שלמה זלמן ניער את חליפתו והסיר את האבק ממנה
מספר פעמים במשך השיחה.

הרב גנס היה בטוח שרבי שלמה זלמן ממהר לביתו, ובכך הוא
מאותת לו ברמז קל שעליו לסיים את השיחה. אך כשביקש לסיים
סימן לו רבי שלמה זלמן כי אינו ממהר ויכול להמשיך בדבריו הלאה.
כך חזר רבי שלמה זלמן לעשות תנועה זו כמה וכמה פעמים במשך
השיחה.

רבי שלמה זלמן, שהרגיש בפליאתו של הרב גנס לפשרן של
התנועות הללו החוזרות ונשנות, הסביר: "הרי יש לי כעת פגישה עם
השכינה!", ונימק את דבריו: "הן חז"ל אומרים 'איש ואשה זכו שכינה
ביניהם', אין ראוי לקבל את פני השכינה עם חליפה מאובקת!..."

פלאי פלאים!

כדי לזכות להשראת השכינה בבית יש לדאוג שהבית יתנהל וישתמר
בתכלית הקדושה והטהרה, בשמירת ההלכה וההנהגה; בדיבור,

להתחיל את היום ברגל ימין
חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום...

המייל היומי של 'דרשו'

עבודת הקודש בכתף יישא

כאמור, בחפצו העז להיות טוב ומיטיב וכחכם לב השכיל להעניק לכל אלו שבאו עמו במגע את התחושה שמעשי החסד המופלאים הללו אינם כרוכים בטרחה יתירה; ואדרבה, חסד גדול עושים עמו בזה שמאפשרים לו למלא את מזוודותיו הריקות... ולא היו אלו דברים בעלמא מן השפה ולחוץ, אלא באמת ובתמים האמין שהטובה הגדולה ביותר היא עבורו, שזוכה אגב כך לעשות רצון ה' ולמלא את חובתו בעולמו. משום כך, אנשים שונים החלו להאמין שאמנם זה כך, ושוב לא חשו אי נעימות בהטריחם אותו טרחות גדולות שאף מאנשים מן השורה מתביישים לבקש.

טובה עבורו

מאמר חז"ל כי "יותר משבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית", הפך במחיצתו לדבר מוחשי ומוכן מאליו. לכן, יותר משטרחו הפונים בבקשותיהם טרח הוא לחזר אחריהם ולשדלם בדברים כי חבל מאוד שלא יצלו את ההזדמנות. כאמור, לצופה מן הצד התקבל רושם ברור שהצד המורווח ב'עסקה' הוא רבי שמשון, והוא הצליח להדביק באמונתו שכך היא האמת לאמתה אף את כל הסובב.

מעשים שבכל יום היו אלו, ודבר לא עמד בדרכו של רבי שמשון להעניק ולהיטיב לזולת בכל מיני הטבה, כשהוא חף מכל חשבונות וגינוני כבוד, ומפליא לעשות בהעניקו תחושה נעימה וטבעית למקבלים שעבורו זהו דבר של מה בכך. נדמה כי לא הניח לשום הזדמנות שנקרתה לו בדרכו לחמוק מבין ידיו, וכמעט שהצליח במתק שפתיו לשכנע את המקבלים כי הם הם העושים עמו טובה גדולה, בכך שאפשרו לו את מעשי החסד...

(מתוך הספר 'השמש בגבורתו')

מסוגל לנסוע עם מזוודות ריקות, מעיד אברך אחד שהתגורר ביוהנסבורג, ומפרט: "אמי המתגוררת בארץ ישראל הייתה מקבלת בקביעות שיחת טלפון ממנו בטרם יציאתו, שפחות או יותר נאמר בה כך: 'אולי את רוצה לשלוח משהו?' או: 'למה שלחת שקית כה קטנה, הרי אני נוסע עם מזוודות ריקות, ממש חבל. תשלחי!'".

והנה, פעם אחת היא הקדימה להתקשר אליו, מאחר שעל פי התכנית אמור היה רבי שמשון יומיים לאחר מכן לצאת ליוהנסבורג ומשום מה לא יזם את שיחת הטלפון הקבועה. "דחית את הנסיעה בשבוע", הודיע לה רבי שמשון כדי להסביר למה הפעם לא התקשר, ובאותה נשימה הביע באוזניה תמיהה על פנייתה: "וכי אתם צריכים להתקשר אלי? והרי לא הייתה פעם אחת שנסעתי ולא טלפנתי אליכם?!"...

קונה הכל

יום בהיר אחד קיבל אברך נוסף מיוהנסבורג שיחת טלפון מביתו של רבי שמשון באופקים, ובה הוא הודיע שהוא יוצא היום אליהם ליוהנסבורג ושאל אם הם צריכים משהו מהארץ. הלה השיב שישאל את רעייתו, ולבסוף נקב בשמו של מוצר כלשהו הנחוץ להם. אבל בכך לא תם הסיפור, שכן למן אותה נסיעה ואילך קבע לו לנוהג לפני כל יציאה להתקשר ליוהנסבורג ולברר בסגנונו המיוחד והכובש בלבביותו: "אני עכשיו בסופרמרקט, אולי אתם זקוקים למשהו? שקדי מרק לילדים הבאתי לכם כבר פעם, אולי גם היום אתם רוצים? ואולי ביסלי בהשגחת ה'בד'?"...

כך מילא את מזוודותיו בדברים מועילים, כשהוא שמח בהם כמי שקונה לבנו יחידו המתגורר במרחקים וזו לו הנסיעה הראשונה שהוא נוסע לבקרו.

המשך מעמוד 14 | הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

הייתה תקופה שנאלצתי לטוס פעמים רבות לארצות הברית. זו טיסה ממושכת ולא קלה. במטוס יש שתי קומות. אני, כמו כן, הייתי בקומה הראשונה, במחלקה הרגילה של 'האנשים הפשוטים'... עלייתי לקומה השנייה, ל'מחלקה הראשונה', לראות מה קורה שם... אין מה לומר, היה שם נוח ונעים יותר. כשחזרתי למקומי פניתי לאחד הנוסעים שישב לידי, יהודי אמיד ובעל אמצעים, ושאלתי אותו: "מילא אני לא יכול לאפשר לעצמי, אבל אתה? מה אתה עושה כאן? מדוע לא תשלם קצת יותר ותיסע בתנאים נוחים יותר?"

השיב אותו יהודי: "אילו היו נותנים לי שבועיים בחוף מיאמי זה היה שווה, אבל לשלם עוד כמה מאות דולרים בשביל טיסה של כמה שעות? חבל להשקיע בזה!"

אמרתי לו: דע לך, שגם נופש של שבועיים במיאמי ביץ' זה כלום; כל השבעים שנים הן כחלום יעוף - "כי גז חיש ונעופה" (תהילים צ, י) צריך להתכונן ולהשקיע בדבר ה'אמת', הנצחי; כל השאר הוא כמו טיסה לאמריקה.

(מתוך 'יחי ראובן' - הגדה של פסח)

ליעדה, הוא יתגורר באמריקה, יחפש עבודה - אבל פיו יישאר סתום וחתום. הוא לא יודע אנגלית. מהיכן יידע? הרי הוא לא למד... אדם בר דעת אינו משקיע בדירת ארעי. חבל על הזמן, חבל על הכוחות, חבל על הכסף. את כל זמנו ומרצו צריך האדם להשקיע בדירת הקבע שלו. אמנם, כפי שכותב ה'מסילת ישרים' בראש ספרו: "מקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם". הבית האמיתי הוא שם, דירת הקבע היא בעולם הבא, אך את כל ההשקעה בו עושים כאן בעולם הזה.

רבי חיים וואלו'ינער אומר: טעות בידם של אלה החושבים כי "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", יהיה מה שיהיה. לא זו הכוונה! אמנם לכל אחד יש 'חלק', אבל צריך לעבד אותו, לבנות אותו. "אל תקרי בניך אלא בוניך". רצונך לבנות את העולם הבא - כאן בעולם הזה. ומי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת? אדם שמקבל לרשותו דונם אדמה צריך לעבד אותו. אם לא יחרוש ויזרע מה יקצור? לא עבדת? אין לך! זה לא עונש, זו פשוט המציאות.

רבי שלמה אלקבץ בעל ה'מנות הלוי' בהקדמתו, ששלח את הפירוש לחמיו למשלוח מנות)

לימוד עם החזו"א בצוותא מסכת תענית

שח רבינו: "בצעירותי נסענו לנוח בצפת בחודש אב יחד עם מרן החזו"א, ואמר לי החזו"א: 'אלמד עמך', ושאלני איזו גמרא אני לומד, וחששתי מלומר גמרא קשה אז אמרתי לו תענית. ולמד אתי במשך כמה ימים, ושאל אותי על כל תוס' כמה שאלות, וחלק מהחידושי תורה שנתחדשו לי ממונו כתבתי בספרי 'שיח השדה' חלק ג' במסכת תענית".

קרית מלך

דרך כתיבתו של ה'קרית מלך'

כידוע, אחד מספריו החשובים ביותר של רבינו הוא ספרו 'קרית מלך', והוא הרבה מקורות על דברי הרמב"ם שהמפרשים לא מצאו להם מקור. הוא נדפס בתחילה יחד עם הרמב"ם בהוצאת 'פרדס', ושוב נדפס בשנת תשי"ח כספר בפני עצמו. וקודם שנתחבר הספר עבר רבינו בהתמדה עצומה על כל ספר הי"ד החזקה להרמב"ם, וציין לעצמו בפנקס קטן את כל ההלכות שצריך לחפש להן מקור, והניח הפנקס בכיסו, והיה חושב כל פעם כשהיה בדרך מקור לדברי הרמב"ם, וכפי שכתב בהקדמתו: "ואני עני, מדי למדי בו תמידין כסדרן זיכני השי"ת בחסדו הגדול לציין בכמה מקומות וכו'". וחשוב לציין, שספר זה יצא לראשונה בשנת תשי"ח כשהיה רבינו אברך צעיר בן שלושים שנה בלבד, ועשה רעש גדול בעולם. ובאמת, אף היום למרות כל תוכנות המחשב ומאגרי המידע וספרי הליקוטים שישנם לא פגטעמו ולא נס ליחו של הספר, ואת הייחודיות והמקוריות שיש בו בהחלט לא ניתן למצוא בשום מקום מלבדו (רמז"ג).

ההסכמה ל'קרית מלך'

פעם שאלו את רבינו במה שפר גורלו של ה'קרית מלך' שזכה להסכמה מאביו הקה"י זצ"ל יותר משאר ספריו? והשיב רבינו: "האמת, שביקשתי מאבא הסכמה על כל הספרים שלי, אך לא רצה לתת כי פחד מאוד לתת הסכמה על דברים הנוגעים למעשה, אבל על ספר 'קרית מלך' שאין לו שום שייכות למעשה, הסכים לתת". והוסיף רבינו לספר, שחמיו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל כתב לו מכתב הסכמה על מס' תפילין ומזוזה שבסופו נדפס החיבור 'מזוזות ביתך' שהוא כעין משנה ברורה על הל' מזוזה, ואמר רבינו לאביו שמאחר ויש בידו מכתב מהשווער, א"כ יכול גם הוא לצרף הסכמתו. ונענה לו ה'קהילות יעקב' וכתב לו הסכמה, ובסופו של דבר לא הדפיס רבינו שום הסכמה (רמז"ג).

(אגב, מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל כתב לרבינו הסכמה אף על פירושו ל'ברייתא דמלאכת המשכן', וגם כתב לו הערות. ואף שאת ההערות הדפיס רבינו בגוף הספר מכל מקום את ההסכמה לא הדפיס, וכנראה לגודל ענוותנותו).

מחיקת תיבות "אין ספור"...

בראש ספר 'קרית מלך' כתב אביו מרן ה'קהילות יעקב' זצוק"ל הסכמה נפלאה לבנו, בה כתב "ופעמים רבות אין ספור הצייע בני הרה"ג מקורות לפני וכו'". אמנם, אחר שנדפס הספר הרהר שוב ה'קהילות יעקב' שאין זה אמת, שהרי למה "אין ספור" המקורות שהצייע, הרי אם יספרו יהיה מספר... לכן אמר לבנו למחוק תיבות הללו, ואכן בתיקונים (בסוף הספר) כתוב שתיבות אלו מחוקות.

שקל הקודש

"היום כל ברכותיו של רבינו מתקיימות"

סיפר אחד שהיה בערב ר"ה תשנ"ט בבית רבינו, ואמרה לו הרבנית ע"ה בשמחה "היום כל ברכותיו של הרב מתקיימות, כי היום יצאו ב' ספרים חדשים מהדפוס" (- 'שקל הקודש', ו'מסכת ס'ת וגרים') (רמז"ג).

מידת הענווה של רבינו

בזמן שרבינו עסק בכתיבת חיבורו 'שקל הקודש' על הלכות קידוש החודש, נצרך להסתייע באברך שמומחה בענייני קידוש החודש בשם הרב הסגל שליט"א, שלומד בכולל 'סלבודקא' וגר בקרית ספר. בתחילה נסע רבינו לקרית ספר לדבר עמו ולא מצאו בביתו, לפיכך נסע לכולל 'סלבודקא', וכשראוהו הרב הסגל היה מופתע מאוד ושאל מיד את רבינו מדוע הטריח את עצמו, הלא ודאי שאם היה קורא לו היה מגיע מיד לביתו! והשיב לו רבינו בפשטות האופיינית לו: "אני הוא זה שצריך אותך ולכן באתי אליך".

"לא גרע מחשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה"

במהדורה שנייה של 'שקל הקודש' הזכיר רבינו בתוך ההקדמה את מעשה הגניבה שאירע (אבל במהדורה שאח"כ כבר השמיטו את זה) ואת הנדיב שתרגם וכו', וז"ל: "הנה בתחילה נדבו להדפסת ספר זה (כאן מציין רבינו את השמות) והם נתנו כל הוצאת הדפוס. אמנם אירע גניבה בעוונותינו הרבים וגנבו כל הכסף, אבל לא גרע מחשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ויה"ר שיעמוד להם זכות זה אמן", עכ"ל.

מאמר 'יין הטוב' שנדפס ב'ארחות יושר'

חתן רבינו הוציא לפני שנים רבות קונטרס 'הבו לה' כבוד' על ענייני תפילה, ושם יש מאמר ארוך בשם 'יין הטוב' בו נקבצו כל ענייני התפילה ממדרשי חז"ל מחכם אחד שליט"א, ע"ש באריכות גדולה. וידוע שהוא מרבינו שליט"א שכתב לו כדי שידפיסו בספרו, ולאחר שנים רבות כשיצא ה'ארחות יושר' הדפיסו רבינו שם בשינויים מסוימים.

ובשעתו, כשנדפס הקונטרס שאלו לרבינו האם המאמר שם אכן יצא מתחת ידו? והשיב רבינו: "במדרש איכה מסופר על חכמתם של ילדי ירושלים, ומובא שם מעשה בילד שהלך עם סיר מכוסה ושאלו אחד

מה בפנים, והשיב לו הילד: "אם אמי הייתה רוצה שתדע לא הייתה מכסה את הסיר" ... (רמז"ג)

שונה הלכות

החששות בחיבור ה'שונה הלכות'

ידוע ומפורסם שרבינו הוא מיראי ההוראה הגדולים, ותכונה זו ירש מאביו הגדול זי"ע, ועל כן תמיד כותב בהקדמות לספריו או במכתבים לאחרים שלא לסמוך ע"ז למעשה. ובדרך כלל במשך השנים כשהיו באים לשאלו בהלכה למעשה, אם היה זה דין המפורש ב'משנה ברורה' היה פותח ומראה לשואל, ואם לא היה מצדד לכאן ולכאן (ובחיי אביו סבר רבינו שאסור לו להורות כי אביו שהוא רבו גר כאן, והווה מורה הלכה בפני רבו). ולכן את כל ספריו הגיה ב' פעמים, אבל את ה'שונה הלכות' הגיה שלוש פעמים. ואמר רבינו, שכיון שזה הלכה למעשה הוא חושש מאוד לטעויות, ומטעם זה זהו הספר היחיד שחיבר עם חברותא (הגה"צ רא"צ טורצין זצ"ל וחלק עם חתנו הגה"צ ר"צ גרינהוז שליט"א) כי חשש שמא יטעה ולא יחשבנ נכון, וגם נתן לכמה ת"ח גדולים שיעברו ע"ז קודם שהדפיס, והזכירם בהקדמה, וביניהם מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל וכן הגרש"ב ולדנברג זצ"ל (וכשהיה רבינו מזדמן לירושלים היה נכנס אליו לכולל ללבן העניינים. ועיין בספר 'בינת שמחה' הרבה מכתבים מרבינו אליו בעניינים אלו).

ובאמת השקיע רבינו רבות בספר זה, ובמידה מסוימת יותר משאר ספריו, כדי לברר כל דין ובאיזה נוסח מדויק לכתוב את ההלכה, ובפרט מה שהביא מספרי החזו"א. וניכר ממכתביו להגר"א זילבר זצ"ל בעמח"ס 'בירור הלכה' שנכתבו עם כל החריפות, ולא במהרה הסכים לשנות תיבה מסוימת וכיו"ב, עי"ש.

ופעם שאלו לרבינו, שבהקדמה לספרו 'שונה הלכות' מודה לכמה אנשים שעברו על הספר, ובתוכם מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, ומדוע נתן דווקא לו לעבור על הספר? חשב רבינו רגע והשיב: "אני ביקשתי מכמה ת"ח גדולים שיעברו על הספר, ר' אהרן לייב הסכים לעבור על הלכות שבת, על עצמי לבד לא יכולתי לסמוך אבל הוא ת"ח גדול ואפשר לסמוך עליו. ואחרי שעוד ת"ח עברו על הספר יכולתי להוציאו לאור".

ודווקא לספר 'דרך אמונה' התייחס רבינו פחות כספר הלכה מובהק. ופעם אמר אחד לרבינו: "זכה ספר 'דרך אמונה' שכל העולם מסתכל בו וכולם לומדים בו", ואמר לו רבינו בענוותנותו: "זה שום דבר אלא רק ליקוט בעלמא". ופעם אחרת אמר: "מסתכלים בזה כי יש שם הרבה מראי מקומות על כל עניין ועניין", כלומר רבינו יותר מתייחס לזה כספר ליקוט ופלפול ולא כ'שונה הלכות' שצריך שיקול דעת גדול איזו שיטה להביא ואיך לכתוב וכו' (רמז"ג).

עבור מי נכתב ה'שונה הלכות'

פעם סיפר רבינו: "מעיקרא, לפני למעלה מעשרים שנים כשכתבתי את ה'שונה הלכות' לא חשבתי להדפיסו כלל, כי כתבתי זאת לעצמי

לדעת איך להתנהג, ולבסוף סברתי שכן כדאי להדפיסו לתועלת הרבים" (רמז"ג).

ופעם אחרת שמעתי מרבינו שאמר, כי בתחילה כתב את ספרו 'שונה הלכות' לתועלת ילדיו, ועל הדרך נהנים עוד יהודים.

ענוותנותו של רבינו

סיפר הגאון ר' חיים ישראל שפירא שליט"א: "בתקופה שחיבר רבינו את ה'שונה הלכות', כשסיים לערוך הלכות מורכבות היה ניגש מדי פעם לאבי הגאון הגדול ר' יהודה שפירא זצ"ל ומראה לו את מה שכתב, ושואל בהכנעה: 'האם כתבתי טוב? האם הדברים מדויקים?', ולא נתקרה דעתו עד שקיבל את הסכמתו לדברים".

"אסיא במגן שויה"

סיפר הר"א טיגר, שרבינו פעם ביקשו שיגיה את ספרו 'שונה הלכות', ושאלו כמה שכר מגיע לו עבור עבודתו, והוא סירב לקחת ואמר בתמיהה: "וכי אני אקח כסף מרבינו?". אמר לו רבינו, הרי "אסיא במגן מגן שויה" וישלם לו לפי המחיר בשוק. עוד אמר לו, שכיון שזה ספר הלכה צריך לעבור על זה ד' פעמים.

כתיבת מפתח ל'משנה ברורה'

שמעתי שלהגאון ר' אלעזר צדוק טורצין זצ"ל היה 'משנה ברורה' ללא מפתח, ואמר לרבינו שנצרך למפתח. רבינו נטל דף ומיד כתב לו מפתח שלם, וסיפר רא"צ שאח"כ בדק ולא היה חסר כלום.

שליטה מדהימה בכל אותיות התורה

ב'טעמא דקרא' פ' כי תצא הביא רבינו מהגר"א שהטעם שגט נקרא בשם זה, כיון שלא מצינו אותיות ג"ט סמוכות זו לזו בכל הפסוקים. והקשה רבינו, דגם ג"ק ז"ט ו"ץ ס"ץ לא מצאנו סמוכות, עי"ש. ובעידנא דחדוותא נשאל פעם רבינו איך ייתכן לזכור כל אותיות התורה בדרגה נעלה ושליטה מדהימה כזו, וביטל זאת רבינו בענוותנותו מכל וכל ואמר: "חישבתי למשל היכן יש בתנ"ך א"א, ואחר א"ב ואח"כ א"ג, וכן על זה הדרך, עד שעברתי על הכל" (ועיין קידושין ל). לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה וכו'.

'טעמא דקרא' על מגילת אסתר

שמעתי מרבינו, שהטעם שיש ב'טעמא דקרא' הרבה דברים על מגילת אסתר, כיון שכתוב בהלכה לכתוב בפורים רק מענייני המגילה (מפני איסור מלאכה), ולכן נותן לבו יותר בפורים ללימוד המגילה, ומתחדשים לו באותה שעה הרבה דברים. והוסיף רבינו, כי בנו רצה להוציא 'טעמא דקרא' על מגילת אסתר בנפרד, ואמר לו רבינו כי ב"ה כל שנה מתווסף הרבה ולפיכך לא כדאי להוציאו בנפרד.

(מתוך ספר 'הספרים')

וארטים לפרשת השבוע

כה ב. ויקחו לי תרומה. פרשתנו מתחילה "ויקחו לי תרומה" מיד אחרי סוף הפרשה הקודמת שמסיימת ב'ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה'. ורבים התקשו מה הקשר בין שני הפסוקים: ויתרץ בזה בחנוכת התורה ע"פ הגמ' במוטא יג: שמהפסוק ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה ילפינן שמשה לא מת. והנה בגמ' בסנהדרין לט. כתוב שאל מין אחד את רב אבין הא אלוקים כהן הוא דכתב ויקחו לי תרומה וא"כ במה הוא טבל כשקבר את משה. וזה מרומז בסמיכות הפסוקים כי משלהי משפטים ילפינן שמשלה לא מת, וא"כ אפי' שהקב"ה כהן הוא כמבואר ויקחו לי תרומה הוא לא נטמא למשה. **עו"ל** שהקמת המשכן באה לכפר על חטא העגל, וחטא העגל קרה בגלל שטעו בניי בחשבון המ' ימים שעלה משה לשמים, והטעות שלהם היתה שהם לא חישוב את הלילות כדפרש"י לקמן לב. ולכן כתב ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה ובסמיכות לזה הוצרך לומר שיעשו משכן כי בגלל זה שלא ידעו על הלילות הוקם המשכן.

כה ב. ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו. וברש"י לי **לשמי**. בביאור הכוונה לשמי י"ל ע"פ ברכות סג. דכל מי שאינו נותן את תרומותיו לכהן סופו שיצטרך לכהן בשביל להשקות את אשתו כשתהיה סוטה. והנה כידוע בשביל להשקות סוטה צריך למחוק את השם. וזה כוונת הפסוק תתנו תרומה לשמי היינו שלא ימחה שמי. **עו"ל** שהמקום היחיד שקוראים את שמו של הקב"ה י-ה וגו' זה רק במקדש, כי במדינה הוא נקרא בכינוי היינו א-ד-נ.. וזה מה שאמר לשמי, היינו בשביל השם שלי שתתרמו לבניית המקדש ועי"כ יקראו בשמי.

כה ב. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תקחו את תרומתי. לכאורה יש כאן סתירה בפסוק, בתחילה ה' אומר למשה דבר אל בני ישראל שיקחו תרומה מאחרים והיינו שמשא ימנה שליו לאסוף, ולאחמ"כ ה' אומר מאת כל איש וגו' תקחו את תרומתי, היינו שמשא עצמו יקח! וי"ל שיש ב' סוגי תרומים, יש הנותנים כי מבקשים מהם ולא נעים להם לסרב וזה כל איש, ומהם מישהו יאסוף. כי אם משה ואהרן יאספו בעצמם זה יכול להחשב ככפייה גדולה כי א"א לסרב להם, משא"כ מאת כל איש אשר ידבנו ליבו, מהם תקחו אתם (משה ואהרן) את התרומה.

כה ב. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תקחו את תרומתי. הנה פתח הכתוב בלשון תרומה, וסיים תרומתי, ולכא"ו הול"ל אשר ידבנו ליבו תקחו את התרומה. ועוד מדוע נכפל פעמיים עניין תרומה, היה אפשר לכתוב 'מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תקחו את תרומתי ולא היה צריך לכתוב ויקחו לי תרומה בהתחלה. וי"ל דהנה פסק הרמב"ם (יד יב מעשה הקרבנות) בנדרים ובנדבות אינו צריך להוציא מפיו כלום, וברגע שחושב בליבו לתת תרומה הוא חייב, שנאמר כל נדיב לב יביאה, והיינו שע"י נדיבות לב הוא מתחייב להביא. לפי"ז הפסוק מתפרש היטב, 'ויקחו לי תרומה' היינו שיקחו תרומה מישראל שירצה לתת. ויש עוד: גם 'איש אשר ידבנו ליבו' היינו שרק חשב בליבו להביא תרומה, תקחו את תרומתי כי זה כבר תרומה שלי ברגע שחשב. חשב סופר. תל תל תל תל תל תל תל

כה ב. מאת כל איש. מהלשון של כל איש משמע שפרשה זו נאמרה לאנשים ולא לנשים. דאילו זה היה מתייחס גם לנשים היה צריך לכתוב מאת אשר ידבנו ליבו, בלי להוסיף 'כל איש'. וקשה ע"ז שבויקהל ישנה משמעות שונה כדכתיב שם (לה כב) ויבואו האנשים על הנשים וגו' משמע שהנשים היו התרומות העיקריות למלאכת המשכן וכמבואר ברמב"ן שם ועוד. ועוד בתרומת תכשיטי הנשים כתוב כל נדיב לב הביאו חח וזנום וטבעת וכו' וקשה למה כתב בלשון זכר ה"ליל בלשון נקבה כי הנשים תרמו את תכשיטיהן. ואין לומר שהנשים הוצרכו לאישור של הבעלים כי כל מה שמעשה ידיהן שייך לבעל הוא תחת מזונותיהם, ובמדבר לא היה מזונות מהבעל כי היה מן? וי"ל ע"פ נדרים עז ב ועוד שם שמבואר שם שיש הבדל בין נדר איש לנדר אשה, דנדר איש כאשר האיש נודר שיתן מכספו להקדש מיד מתחייב והגזברים יכולים לכפותו, ולתפוס ממונו לקיים נדרו, אבל

באשה זה לא כך שמא בעלה יפר לה הנדר ונמצא נדרה בטל. וא"כ תחילת פרשתנו מדברת על נדר שע"ז יש דין של תקחו את תרומתי וזה יכול להיות רק באיש, אבל לא באשה כי אשה שנודרת לא לוקחים את תרומתה עד שהבעל יקיים את הנדר, ולכן כתב בלשון זכר. לעומת זאת בויקהל ששם מדובר על הבאת הנדבות כבר למשכן, שם הנשים כבר נטלו חלק נאה יותר מהגברים, ומאחר שנדבתן של הנשים חלה מכוח הבעלים נכתב כאן כל נדיב לב הביאו חח וזנום כי גם נדבתן הגיעה מכוח הבעל שאישר את ההתחייבות.

כה ה. ועורות תחשים. אומר רש"י מין חיה ולא היתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם (התרגום) ססגונה ששש ומתפאר בגוונים שלו. ויש לדקדק למה רש"י והתרגום לא ביארו כפשוטו ששם החיה הוא תחש אלא כתבו שזה כינוי המבטא את העובדה שיש לחיה הזו הרבה גוונים וששש ומתפאר וכו'. ושמעתי שביארו שלכך רש"י הקדים לומר מין חיה ולא היתה אלא לשעה, דמאחר ולא היתה קיימת בבריאת העולם, ע"כ אדם הראשון לא נתן לה שם כפי שנתן לכלל החיות, לפיכך כל השם כאן הוא רק תואר מה יש לחיה הזאת אבל שם אין לה. חנוכת התורה.

כה ו. ונתת על השולחן לחם פנים. אומר רש"י בפסחים שהכוונה לחם שהיו לו פנים. ויש לבאר ד"ז ע"פ שבת קד. שכתוב שם שכשעני אוכל על יד מי שנתן לו אוכל הוא מתבייש להביט בפניו, כי העני חושב שהבעה"ה הביא לו אוכל רק כי לא היה נעים לו ולא בגלל שהיתה לו עין טובה, וא"כ י"ל שכשהקב"ה משפיע שפע לישראל הוא נותן להם בעין יפה, והנה לחם הפנים הוא מסמל הפרנסה, ובמילה פנים נרמז שהיו לו פנים, והיינו שהקב"ה נותן בסבר פנים יפות ולא מתביישים להסתכל בפניו של לחם הפנים. וזמ"ש בפסוק כי צדיק ה' ישר יחזו פנימו. להורות נתן.

כה י. ועשו ארון. איתא בגמ' ברכות מז. אמר רב הונא תשעה וארון (שמונה בו ס"ת) מצטרפים למניין, אמר ליה רב נחמן וארון גברא הוא? אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין. ודברי הגמ' תמוהים כי בתחילה אמר **ארון**, ואח"כ **נראין כארון**? ויתרץ רבינו הגר"א ע"פ הגמ' במגילה י: אמר ר' לוי מקום ארון שבמקדש אינו מן המידה, היינו שבדרך נס הארון לא תפס מקום במקדש בכלל ועי"ז נבנה בהרחבת העניין. וא"כ הכל מובן, שרב הונא אומר שכמו שבמקדש היו עשר אמות בכל צד אפי' שהארון היה אמור להוריד מהשיעור הנ"ל בכ"א זה היה נראה כמו עשר בכל צד, וזה כוונתו שארון מצטרף היינו שתשעה שנראין כמו הסיפור של הארון מצטרפין, וזה גם מה שענה לרבי נחמן.

שם. ועשו ארון עצי שיטים אמתיים וחצי ארכו. אומרת הגמ' בסנהדרין כט. מכאן שכל המוסיף גורע ועיין ברש"י. ואיד לאפיין מכאן שכל המוסיף גורע! אומר הגאון: הנה אמתיים **חצי** ארכו, בלי הוו הצמוד לחצי, פירושו כפשוטו הוא שתי אמות הן חצי מארכו, וז"א שכל האורך הוא ארבע אמות. וכשנוספה האות וו, הפך הפירוש להיות שתי אמות ועוד חצי אמה, דהיינו הוספת האות וו גרעה מהארכא אמה וחצי, ומכאן שכל המוסיף גורע.

כה יא. ועשית לו זר זהב סביב. ולהלן בשולחן ובמזבח זהבב ג"כ כתוב ועשית לו זר זהב סביב. וכותב רש"י שהזר זהב שסביב הארון הוא סימן לכתר תורה, והזר שסביב לשולחן הוא סימן לכתר מלכות, והזר שסביב למזבח הוא סימן לכתר כהונה. והרב אליהו דיסקין הביא לכל זה רמז דהנה זר הזהב שסביב הארון הוא רמז לכתר תורה ודבר זה מפורש באבות שהתורה נקנית בארבעים ושמונה מעלות, והנה בבדיקה פשוטה ההיקף שסביב הארון היה 48 טפחים כי הארון הוא אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו וזה יוצא שמונה אמות שהם 48 טפחים. וזה בדיוק כנגד כתר תורה שנקנה ב-48 מעלות. והנה כתר כהונה מובא באבות שנקנה בעשרים וארבע מעלות וזר הזהב שסביב מזבח הקטורת שהוא כנגד כתר כהונה הוא 24 טפחים כי אמה ארכו ואמה רחבו. וכתר מלכות מובא במשנה שנקנה בשלושים מעלות והיקף השולחן הוא אמתיים ארכו ואמה רחבו וא"כ הוא שלושים ושישה טפחים. והנה כל השלושים מעלות שמובה במשנה על מלכות נאמר בשאול, ואילו אצל דוד נאמרו עוד שש מעלות כי בועז הביא לרות

פרשת תרומה תשפ"א

שישה שעורים ובסנהדרין מובא שרמז לה שעתיד לצאת ממנה שישה בנים שמתחיל בדוד ונגמר במשיח בן דוד. והיינו שישה מעלות נוספות שיש לדוד שהוא כתר מלכות. כי הרמב"ם כותב שדוד זכה **לכתר** מלכות והנה כתר שם טוב עולה גביה, היינו יותר טוב מכתר תורה שנקנה בארבעים ושמונה מעלות וכתר שם טוב עולה עליהם היינו יותר מכתר תורה שזה אומר לפחות 49 מעלות. והרמז לכתר שם טוב הוא בכלי המשכן שזה המנורה וכמו שנאמר טוב שם טוב משמן טוב. ובמנורה יש 49 חלקים שזה 22 גביעים, 11 כפתורים, 9 פרחים, 7 קנים, וזהו כתר שם טוב עולה על גביהן.

כה יא. מבית ומחוץ תצפנו. ביומא עב: אמרו כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח. שנאמר מבית ומחוץ תצפנו. וקשה הא בארון עצמו היה תוכו מעץ וא"כ אין תוכו כברו! וי"ל דאדרבה, למרות שהוא מצופה זהב מבית ומחוץ, הוא נקרא ארון עץ ולא ארון זהב כי אין תוכו כברו, והיא גופא הראייה שת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח.

כה כג. ועשית שלחן עצי שיטים אמתיים ארכו. בפסחים קט: איתא שולחן של מקדש של פרקים הווה - היינו שיכולים לפרקו דאי ס"ד הדוקי מהדק איך מטבילים אותו במקווה במקדש שהיה רחבו רק אמה. וקשה למה לא שאלו זאת על שאר הכלים? ועו"ק האם חסר מקוואות בירושלים שהיו גדולים פי כמה? וי"ל, אומר ההפלאה, שאת כל הכלים היו יכולים להטביל בכל המקוואות הגדולים שהיו בירושלים לכן לא שאלו עליהם, משא"כ שולחן איתא במנחות צט: שהזמן היחיד שאפשר להטבילו, הוא בין הזמן שמחליפים בו את הלחם הישן בחדש, והזמן הזה הוא רק בשבת בין הבוקר לשקיעה, ומכיוון שהלחכה שלא גזרו שבות במקדש היא **רק במקדש עצמו** אפילו בדברים שהם צורך המקדש, א"כ אי אפשר להטביל את השולחן בשלמותו מחוץ למקדש משום שבות. וממילא מובן למה רק את השולחן, שהיו מוכרחים לטבול בשבת במקדש עצמו, היו צריכים לפרק כדי שאפשר יהיה להטבילו במקווה המצומצם שהיה במקדש, משא"כ בשאר דברים אפשר להטבילם ביום חול במקוואות הגדולים שהיו בירושלים.

כה ל. ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד. בחגיגה כו. איתא מטבילין את הכלים שהיו במקדש, ואומרים להם היזהרו שלא תגעו בשלחן, וברש"י שם שמוזהרים את הכהנים עמי הארצות שלא יגעו בשולחן כי אז זה יטמא, ושולחן א"א לסלקו ממקומו ולהטביל כי זה צריך להיות לפני **תמיד**. ותימא גדולה ע"ז כי בגמ' במנחות צט: איתא רבי יוסי אומר שכל האיסור הוא להלין **בלילה** בלא לחם, אבל להוציא מהבוקר עד הערב שרי, וז"ל הגמ' שם: רבי יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית, וסידר את החדשה ערבית, אין בכך כלום, ומה אני מקיים לפני תמיד שלא **ילין** שלחן בלא לחם. והוא סתירה עצומה! וי"ל ע"פ הגמ' במנחות שם: מדבריו של רבי יוסי נלמד, אפי' לא שנה האדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצוות לא ימוש ספר התורה הזה מפך, ומסיים שם ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ, והטעם כותב רש"י כי יש חשש שיחנק את הילדים שלו ללמוד רק קצת בבוקר וקצת בערב. וא"כ י"ל שרש"י בחגיגה הוא כפתור ופרח. וזה כוונתו, ואומרים לכהנים עמי ארצות שא"א לטבול את השולחן כי כתוב תמיד, ולא מגלים לעם הארץ שגם מצב של קצת בבוקר וקצת בערב נחשב ל"תמיד". בשם ספר שלמה מול אדר.

כו לא. ועשית פרוכת תכלת וארגמן. המשנה בשקלים (ח ה) אומרת פרוכת ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה וכו'. ושלוש מאות כהנים מטבילים אותה. הטעם שצריך 300 כהנים, אומר הגאון (מובא בתפארת ישראל שם), מכיוון שאורך הפרוכת היה ארבעים אמה, ורחבה עשרים אמה, א"כ ההיקף שלה היה 120 אמה, ואמת המקדש היא ממישה טפחים (מסכת מידות) ובס"ה 600 טפחים, וכך יד אדם היא טפח, לכך הוצרכו 600 ידיים ל- 600 טפחים.

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

ויקחו לית תרומה. ידועה השאלה מדוע כתוב ויקחו? הרי תרומה נותנים, לא לוקחים. ומתרחים בעלי המוסר שאדם שנותן תרומה הוא עצמו מרוויח מכך, היינו שנתנית צדקה או כל דבר עבור הנצרך לכך, הנותן לוקח ומקבל פי כמה וכמה. לפעמים רואים את הדברים מיד, ולפעמים לאחר זמן, אך המכנה המשותף שכמעט כל מי שנותן זוכה לראות עין בעין איך הוא מרוויח מכך. ובתו של רבי עקיבא שנתנה בשעת הנישואים שלה פת לעני, והיא זכתה שבאותו הלילה היא ניצלה ממוות והמעשה הידוע עם רבי שמואל הנגדי שהיה יריש גדול והמלך סמך עליו בכל, וכל עבדי המלך ושירו קנאו בו ונרא. והנה יום אחד התאספו כולם אצל המלך וא"ל שהשר מועל בתפקידו, וכהוכחה לכך בקשו מהמלך שביקש מהשר את רשימת הכנסותיו, ונראה למלך איך הוא משקר, ואכן המלך קיבל את הדברים וביקש מהשר היהודי שיביא לפניו רשימת כל כספו השייך לו. היהודי הביא לפני המלך רשימה של כל נכסיו, והנה המלך מסתכל והוא רואה ברישומותיו שהוא מצהיר עליהם הם פחות מחצי מכספו, זעם המלך על השר שביקש אותו ורצה להעניש אותו עונש חמור, הוא קרא לשר וא"ל מדוע רימתני? ענה השר הנה את כל כספי יכול המלך לקחת לי כל יום ויום ולהחרים אותם לאוצר המדינה. אבל כאן כתבתי רק את מה שהיה שלי וא"ל לקחת לי. אמר המלך מה א"ל שחתה לך? ענה השר את הצדקה שנתתי, והמלך שמח. **החזו"א היה אומר** שנתית מעשר כספים מונעת אסונות, מחלות ופגעים בבית. וכעני"ז איתא בחז"ל שפתח הפתוח לצדקה לא יצטרך לרופא, וסיפר רבי יעקב אדלשטיין שהיתה פעם אישה שהיתה מפילה עובריה רח"ל, והחזו"א אמר שתקבל ע"ע לתת מעשר כספים והכל יסתדר וכן הווי. הכוח שיש לצדקה הוא לאין ערוך. וכתוב במשלי 'וצדקה תציל ממות'. **בדינך גדול שנערך לישיבת** מיר לפני מספר שנים הגיע אורח מפתיע אדם עשיר עצום שירד מנכסיו וביקש רשות הדיבור. מפתת כבודו שהיה בעברו תומך תורה גדול נתנו לו את רשות הדיבור ומה שדיבר עשה הכי הרבה כסף בהיסטוריה של הנתונות. וכה היו דבריו, הנה כידוע לכולכם עד לא מזמן הייתי עשיר בקנה מידה עולמי. כולם כיבדו אותי. ומה נשאר לי מכל הכסף? כלום, רק חובות של מיליונים. אבל יש דבר אחד שנשאר לי ואף אחד לא יכול לקחת ממני וע"ז אני לא מתחרט, ומה הוא אותו הדבר? מה שתרמתי זה דבר שנשאר לי לעד. רבותי, הכריז אותו פוישט רגל, יש לכם הזדמנות תתנו וזה ישאר לכם לנצח...

הרב זילברשטיין סיפר על אחד שעבד בשיפוץ ויום אחד הוא נקרא לבית אחד לתקן איזו נזילה קשה שהיתה שם. הוא הגיע לבית והוא ראה שזה לא נזילה אלא כל הבית רקוב מהיסוד. הוא עבד שם במשך ימים שלמים והחליף את כל האינסטלציה והכל בצורה הכי מושלמת. בזמן העבודה הוא גילה שבעל הדירה נפטר והשאיר אלמנה עם חמישה יתומים קטנים שאין להם מה לאכול. כשהוא סיים את כל העבודה הוא אמר לבעלת הבית שהיות והיתה כאן בעיית רצינות, העירייה משלמת את כל ההוצאות.. האשה מאוד שמחה. לאחר כעשר שנים אותו שיפוצניק לקח ע"ע פרויקט גדול של תמ"א 138 והוא הוזקק להרבה מאוד חומר וריצוף ואינסטלציה, הוא בא לחנות גדולה השוכנת במרכז הארץ הנקראת בשם איציק וצורי והוא ביקש להזמין הרבה סחורה בשווי עצום. הוא עשה הזמנה והוא רואה שהמחיר הוא גבוה מדי והוא לא יודע איך הוא יעמוד בו, אז הוא אמר לבעה"ב תן לי לחשוב ע"ז כמה ימים ולבדוק עוד הצעות מחיר. הוא פנה לביתו והנה לאחר כמה שעות הוא מגיע לאתר בו הוא עבד והוא מגלה שם משאית פורקת את כל הסחורה שהזמין. מיד הוא נזעק לא מנהלית תעצרו מיד. והמוביל מתקשר לדווח לבעל החנות ששלח אותו אבל הוא מורה לו להמשיך להוריד מיד במקום את כל הסחורה ולא להתייחס.. הוא רץ לחנות ושואל מה זה? הרי לא הזמנתי לבסוף. הבעה"ב ענה לו זה בחינם מהעירייה. התברר שהבעה"ב הוא בן של אותה אלמנה, והוא לא שכן לו את החסד שעשה אז.

לפני כעשר שנים נפטר בב"ב באופן פתאומי רבי משה לב. שהיה אוסף כסף ליישום נתיבות עולם. רבי משה הזה חמש עשרה שנה לפני שנפטר היה עדיין חילוני ובאותו הזמן הוא החל לשוב לא כור מחצבתו, והנה היה זה ביום תענית אסתר שנת תשנ"ו רבי משה שבאותם ימים החל להתחזק לקח עמו חבילה וופלים

לעבודה (ר' משה עבד בדוכן פיס בצומת הרחובות דיזינגוף קינג ג'ורג' בתל אביב היה לו דוכן פיס חשוף שהיה מתנידד כל פעם לקי"א) כדי שיוכל לאכול בצאת הצום. לקראת הערב הגיע אליו עני לדוכן וביקש נדבה ר' משה בא להוציא לו כסף אך העני שהיה נראה תשוש מאוד ביקש את החבילה וופלים, רבי משה לא ידע את נפשו כי מצד אחד ההוא רעב ומצד שני זה מה שהוא שומר לסוף הצום ויהיה לו קשה ללכת בשיא העומס לקניות כי הוא יפסיד לקוחות. בכ"א רבי משה התגבר ונתן את כל החבילה של הופלים לעני שהחיה בכך את נפשו. לקראת סוף הצום עזב ר' משה את דוכן הפיס לקנות לעצמו משהו לאכול בקיוסק סמוך. באותו הרגע הגיע מחבל עש מוטען חבלה גדול ופוצץ עצמו בסמוך לדוכן של ר' משה שנפגע (הדוכן) קשות, התוצאה היתה 13 הרוגים וכמאה חמישים פצועים. משמעות הדבר שר' משה ניצל ממוות בטוח. הרב שטיינמן תמיד כשהיה מגיע לנתיבות עולם לסנקאות היה ניגש לר' משה שהיה יושב בכניסה ומבקש ממנו שיספר לו שוב ושוב את הסיפור הזה.

הרבנית קניבסקי ע"ה סיפרה כך: בירושלים העתיקה עיר מגורי סבי הגאון רבי אריה לוי היתה תקופת צנע. היתה זו הסתפקות במועט. תקופה שבה 'בר' היתה מילה של עשירים, המים היו מחולקים במשורה בזמנים קבועים. באחד הימים מיהרה סבתי אל המכולת, לקנות מצרכי מזון לבני הבית. על המיטה בחדר היתה מונחת התינוקת לצד קערת מים היתה כמו גדר למיטה. הסבתא יצאה בזריזות ובדרכה למכולת נפשה היא יהודי, הוא ביקש ממנה כוס מים. היא אמרה לו: כשאחזור לביתי לאחר הקנייה אביא לך. אך הוא הפציר ורצה עכשיו מים דחוף. כששמעה זאת סבתי נענתה להפצרותי וחזרה הביתה להביא כוס מים מיד לאותו יהודי. כשנכנסה הביתה פרצה בצעקה, התינוקת הקטנה שנשארה בבית שכבה בתוך קערת המים... בעוד מספר דקות כבר היה מאוחר... סבתי הוציאה את התינוקת ורצה לאותו יהודי להביא מים. היא פנתה לכל הכיוונים אך היהודי נעלם לו... התינוקת היתה אימי הצדקנית-מספרת הרבנית קניבסקי. זכות המצוה לגמול חסד עם יהודי, היא זו שהצילה את אימי התינוקת, שלימים היתה אשת חבר לרבי יוסף שלום אלישיב.

לארגון "מתנת חיים" הפועל לאתר תורמי כליה, שהוקם ע"י רבני ישיעת הבר, הגיעה שיחה מיהודי בשם א' שמתגורר בשומרון והוא מודיע בשמחה שמעוניין לתרום כליה, ומה בדיוק צריך לעשות. השמחה היתה גדולה שעוד יהודי יזכה לצאת מהסבל של הידאליזם ולחיות חיים רגילים. מיד התחילו בהליך הבדיקות המצריך התאמה רפואית. במהלך התהליך המתקדם הודיע א' שהוא מעוניין שההשתלה תתבצע בהקדם האפשרי, משום שבקרוב בס"ד יתווסף ילד נוסף למשפחתם, והוא מאד רוצה להיות כבר בריא וחזק לאחר הניתוח שיוכל לעזור לרעייתו. ואכן בשעה טובה ומוצלחת הגיע לחדר ניתוח התורם והמושלל, ובחסידי שמים זכה יהודי להחלים בעזרת כלייתו של א' ששימחה את לבבות שני הצדדים. שלושה חודשים לאחר מכן, מתקשר א' לרב הבר ומבשר בהתרגשות וילד לנו בן במזל טוב! ואז הוא אומר שיש לו סיפור מיוחד שרוצה לספר. 'במשך 10 שנים עשינו הכל כדי לזכות לילד נוסף, אך שום דבר לא עזר. והנה יום אחד, כשאנו בצער, דופקים בדת. בפתח אישה שמבקשת תרומה. התעניינתי בשביל מה היא צריכה תרומה והיא הסבירה שהכסף נועד לרכישת מזון. יש לה ארגון שמחלק מזון למשפחות ברוכות בירושלים. מדובר במשפחות שהאם לא מתפקדת מכל סיבה שהיא, וצריכים ארוחות חמות לילדים. האישה מעמידה אוכל במטבח, מעבירה לכלים, ושולחת לאותם בתים, אך אין ביכולתה לממן את מצרכי המזון. שאלתי אותה מהיכן עלה בדעתה לעשות כזה דבר? והיא הסבירה שבמשך שנים רבות לא זכתה להיפקד פנתה לביתו של רבי שלמה ולמן אויערבך ובכתה על מר גורלה. הרב אמר לה 'הקב"ה לא חייב לך ילדים, אבל אם תעשי לאנשים מה שאת לא חייבת לעשות, יעשו מהשמים בעבורך מה שהם לא חייבים לעשות'. האישה עשתה למען הכלל וזכתה שלושה ילדים. מספר א': תרמתי בעין טובה לארגון. הדברים שאמרה נכנסו לליבי, אבל לא מצאתי שום רעיון שאני יכול לעשות כדי לתרום משלי לאחרים. בשבת קודש בבית הכנסת מונחת לפני חוברת של ארגון 'מתנת

חיים' ושם פנייה לאנשים שימסרו נפש ויתרמו כליה למען חולי הידאליזם. מיד נזכרתי באותה גברת, ובעצה שנתן לה הרב התחלתי שאני תורם כליה. כמובן שאשתי ברכה על כך. לא יאומן אבל בשבועות שעברתי את בדיקות ההתאמה נפקדה אשתי, ולכן בקשתי ממך לרז את התהליך כדי שאהיה בריא וחזק כשיוולד התינוק. ואכן כך היה תרמתי כליה מעשה שאני לא חייב לעשות, ומן השמים עשו מה שהם אינם חייבים לעשות. הכל ברחמי והכל לפנים משורת הדין".

סיפור מיוחד תרחש במונסי. שם התגורר יהודי בשם ר' קלמן שהיה ירא שמים, ועובד לפרנסתו במסחר של ייבוא דברים מסין (עוד טרום עונת ה'קורונה') ומכירתם. כך כמה פעמים בשנה היה משאיר את משפחתו, נוסע לסין, חוזר עם סחורה ומוכרה בארה"ב ברווח נאה. עד שיום אחד הסתבך ר' קלמן בכך שהסחורה שייבא לא היתה שווה, והוא נאלץ להשיב לרוכשים את כספם, ומצא את עצמו לראשונה בחייו מתמודד עם חור בתקציב. הוא היה צריך להתכונן לנסיעה הבאה, אך מניין יהיה לו כסף מזומן רב כ"כ בשביל לקנות סחורה טובה? דבר שאף פעם לא היה בעיניו בשבילו. ואז פנה בלית ברירה לידודו ר' משה וסיפר לו את הקורות אותו ובפיה בקשה להלוואה ... ר' משה הופתע מהבקשה, סכום כ"כ גדול להלוות! הוא הכיר את יושרו הגדול של ר' קלמן אך שמע את נפילתו, ומפחד על כספו... הוא נזכר באותה קופסת נעליים שמונחת במרתף ביתו ובה הטמין קרוב למאה אלף דולרים שהוא שומר לנשואי בתו. הסכום יכול להציל את ר' קלמן אך מה הסיכויים שיחזור הכסף, האם יצליח הוא בעסקיו? אחרי כמה דקות ארוכות של מחשבה אמר ר' משה יש לי בבית סכום עצום שחסכתי במשך השנים לנשואי בתי. אני סומך עליך שבעזרת ד' תחזיר לי את הכסף, ואתה יכול לעשות בו עסקים ולחזור בעוד חמישה חודשים. הולכים שניהם לבית להביא את הכסף. ר' קלמן ממתין בסלון, ור' משה יורד למרתף להביא את הקופסא. אך להפתעתו הוא מגלה שהעזרת נכנסה וניקתה את המרתף ללא התראה מוקדמת. הוא פנה לכיוון הכסף אך המקום ריק ואין זכר לאותה קופסת נעליים. ליבו חישב להישבר. קופסת הנעליים נזרקה לאשפה עם כל תכולתה. 'מה יש?' שאלה העוזרת. האם אתם צריכים את הנעליים? אולי הם עדיין בפח האשפה ... ר' משה שמע את הדברים רץ וזינק לפח והחל לנבור ולנבור עד שנגלתה לגנדי עינוי הקופסא מיוחלת ובתוכה כל הסכום במלואו!!! בצעד ריקוד ר' קלמן שישב שעה ארוכה וממתין לר' משה שישב מהמרתף עם הכסף. 'איזה נס שביקשת ממני הלוואה! אמר ר' משה והודה בחום לר' קלמן 'הצלת את הכסף שלי!!!'. ר' קלמן לא הבין מה הציל, ולמה. ואז סיפר לו ר' משה את השתלשלות הדברים. 'אם לא הייתי מתנדב לתת לך את ההלוואה, הייתי מפסיד סכום שחסכתי במשך שנים, אם לא הייתי יורד היום בזכותך ומגלה את הזריקה לאשפה היה כבר מאוחר.... אוצר הסיפורים.

וכידוע הארון נושא את נושאי. איתא הרבה בחז"ל שהארון היה נושא את נושאי. ואומרים רבותינו שהכוונה היא שלתורה אין חוקים טבעיים אלא כל קיומה הוא מחוץ לדרכי הטבע, וידוע מה שאומר רבי חיים קניבסקי שיש הנהגה מיוחדת עם עמלי תורה שאצלם יש ס"ד מעל דרך הטבע בכל העניינים בבחינת הארון נושא את נושאי. ומי שמחזיק תורה התורה מחזיקה אותו. כמו שכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה, ולא כתוב מחזיקים אותה אלא מי שמחזיק בה היא סם החיים לו. וידוע הסיפור על רבי אליעזר רודרן שחותנו הבטיח להחזיקו כמה שנים, ובמשך הזמן כשהגיעו הצעות למשורות, וחתנו אמר שלא יקח כי הוא ממשיך להחזיקו. לימים חמותו בקשה מבעלה שיפסיק להחזיק אותו והוא ילך לקבל משרה, אמר לה בעלה אני לא יודע מי מחזיק את מי.. יום אחד הגיעה משרה של ר"י טעלו וחתנו אמר לו שיקח זאת ע"ע, הוא לקח, באותו הלילה הוא נפטר. וכשיצאה מיטתו אמרה חמותו שרוצה לדבר! ואז היא סיפרה שכל ימיו הוא אמר אני לא יודע מי מחזיק את מי... הארון נושא את נושאי. וכן רואים תמיד שלתורה אין חוקים טבעיים וכשרבי משה ריכמן (שהיה מחזיק את עולם התורה) מנכסיו סברו כולם שעולם התורה יקרוס, והנה עולם התורה שורד וגודל בממדים עצומים שלא היו, וכן בגזירות לפיד

לפני 15 שנה ולפני 7 שנים היו בטוחים שעולם התורה יקרוס והכל מחזיק ופורח.

בבני ברק התגורר יהודי חסיד ויז'ניץ צדיק עצום וירא ה' בשלימות, היה כל ימיו עובד השם באמת ואוסף כספים בכשרות ובשירות נדירה וכל כספיו היו למטרות חשובות ללומדי תורה ועוסקיה. לפנינו מספר סיפורים על רבי דוד ליב שוורץ מתוך הספר 'בחזק יד', מחיו של ר' דוד ליב.
פקידי ימס הכנסה עברו מבית לבית בשיכון ויז'ניץ בבני ברק, ע"פ הרישימה שבידם. תורתם ואמונתם, שקועים בלימוד ובחסידות יומם ויללה. "מנין, איפוא, הכסף לרכישת הדירות?!" תמחו החוקרים, והנה לאחר חקירות ודרישות נודע להם שיש נדבן הגדול המניע בכספיו את כל מנגנון הפעילות באזור כולו ששמו אינו מוכר עדיין לרשויות המס. התגלית החשובה נודעה להם בעקבות מספר ביקורי פתע שעשו אצל דוירים בשיכון ויז'ניץ. הם נקשו על הדלת וכשנפתחה נראה מעברו השני של הסף אברך חביב סבר. מהיכן הכסף? מ'דוד ליב' הם נענו הם שאלו מספר שאלות ענייניות נוספות, ומיהרו לתחנתם הבאה. כששמעו גם כאן את התשובה לשאלה, לא האמינו למשמע אוזניהם. הם החליפו ביניהם מטיטם משתוממים. "דוד ליב". השם חזר על עצמו גם בדירות הבאות. החוקרים ירדו לרחובות הקריה, בניסיון להתחקות אחר עסקיו הלא-מוצהרים של המיליונר, שתומך בעשרות אברכים בסכומים כה גבוהים. בקשו לברר, מיהו העשיר שרכש דבורים? "ר' דוד ליב, אצלם אין רשום כזה. הם אינם זוכרים. בהכוונת התושבים מיהרו לביתו של האיש. הם ציפו לראות וילה מפוארת שכמותה טרם ראו, ומכנית פאר חונה בחזיתה, ואולי גם נהג משועמם שרוחץ אותה בשמש. הם לא האמינו למראה עיניהם, כשרגליהם הוליכו אותם למרתף של בני הישיבה. דירה קטנה ומיושנת קידמה את פני הבאים. דירה כמעט ללא ריהוט, ומה שבנמצא, מינימלי ומיושן. כשנפתחה הדלת, נתקלו החוקרים בזוג עיניים חודרות, שבחנו אותם מבעד לזוגיות עבות. זאת ארוך ולבן שיווה לאיש מראה של הוד וקדושה... דמות מסופת, שחיוך רחב על פשתה. "האם אתה הוא דוד ליב שוורץ?" שאלו מהוססים. "כן" "מנין לך סכומי הכסף הגבוהים?" הם שאלו! על פניו של המארח עלה חיוך רחב. הוא קרב אל השואל, ופשט את ידו אל מול עיניו: "צדוקה תציל ממוועס", הכריז בקולו. על פניהם של אנשי המס עלה חיוך רחב. הם מיהרו לפשפש בכיסם והטילו לתוך כף היד המושטת מטבעות. לימים סיפר מה היה בביתו, הם הביטו בעיניים בולשות לכל פניות החדר, ושאלו שוב ושוב 'איפה הכסף? אמרתי להם: 'קודם תתנו משהו לצדקה או אגלה לכם'. הם הניחו מטבעות בכף ידי תוך תקווה... היכיתו והצבעתו על היד המלאה: כה קטנה. לכן, כאן הכסף!..." אבל לפקדי המס היה נראה

הדבר מוזר. למי שלא הכיר את ה'שנורר', כפי שהוא קרא לעצמו: היה קשה 'לעכל' את המציאות הזו. הם החליטו לשלוח אנשים נוספים לעקוב אחר האיש. הוא לא ידע על נוכחותם. בשעות אחר הצהריים המאוחרות יצא לעבודתו באלומות השמחות. כל העת צפתה בו עין בלתי נראית, בוחנת. ואז ניגש אליו יהודי נשוא פנים, והניח על השולחן חבילת מרשרשים. היה זה סכום כסף גדול, האיש ביקש לפרוע הלואה, שאותה קיבל מ'דוד ליב'. בטרם הסיק להודות, החל ר' דוד ליב להמטיר עליו ברכות, כאילו היתה זו תרומה, לא החזר חוב. כל היתה דרכו של הצדיק, ר' דוד ליב (לכבד את מחזיר ההלוואה). אנשי המס עמדו מרחוק ושפשפו עיניהם כלא מאמינים. ואז התחילו להבין מנין סכומי הכסף הגדולים. אחר כך חשפו את זהותם ובאו להתנצל. עם זאת לא הסירו חוקרי המס את עיניהם מה'שנורר'. במשך תקופה ארוכה, התקשו 'לעכל' את התופעה - והמשיכו לחשוד... ולעקוב. זה נמשך תקופה ארוכה, עד שרכש את החותמת:

וכך סיפר: "נקראתי למשרדי מס הכנסה ונחקרתי," כך סיפר. "חקירה צולבת שתי וערב, הלך וחזור." האמינות של ה'שנורר' הצדיק לא נעלמה גם מעיני החוקרים. והנה יום אחד, הגיע ר' דוד ליב לסעודת בר מצווה של בנו של יהודי עשיר. קהל מצומצם השתתף בשמחה, סביב מספר שולחנות בודדים. נציב 'מס הכנסה' השתתף גם הוא. ר' דוד ליב לא ידע על כך. הוא נכנס לאולם המפואר והושיט יד. המסובין חיטטו בכיסם ונתנו ביד טובה. ליד אחד השולחנות התייצב יהודי נכבד, סובב את גופו לעבר ר' דוד ליב והושיט לו חבילה של שטרות מזומנים כרוכים בגומי. הוא לחש לו: "ר' דוד ליב, זה סכום כסף בשביל ישיבת ויז'ניץ" (ר' דוד ליב לא קיבץ כסף לישיבת ויז'ניץ, אלא שמח לשמש כשליח מצווה). ר' דוד ליב נטל את הכסף, וכדרכו, קימט את הכסף לתוך ידו המלאה והרעיף על הנדיב ברכות. "משום מה לא הכנסתי את חבילת השטרות לכיס", סיפר ר' דוד ליב. נציב מס הכנסה ישב כל העת והביט בשנורר. כשסיים את הסיבוב הקצר, ניגש אליו נציב המס (יהודי דתי נכבד מר א' ע'), קרא לו לצדי האולם, הציג את עצמו ושאל: "מה הרקע האמיתי לסיפורים הנערמים על שולחנינו 'דוד ליב נתן לנו?' יהודים קונים דירות, מנין קנו דירה? מנין הם חיים? מנין להם רהיטים? והם עונים 'ר' דוד ליב נתן לנו.' האם יש אמת בדבר? האם אתה מסוגל לפרנס אנשים רבים כל כך? וכי בכוחך לאסוף שלל כה רב? הרי העניין מסתכם בסכומי עתק..." ר' דוד ליב לא היסס. הוא פתח את כף ידו והראה לו: "בבקשה, אדוני היקר. הנה! אתה רואה כמה אנשים משתתפים כאן בבר המצווה, והנה! זה מה שיש בידי משמחה! כה קטנה בבקשה תספור ונראה יחד..." נציב מס הכנסה החל

הלכות בפרשה:

אחד מעשרה וכשהיו לויים מיוחסים היה שייך להם, ובזמנינו כיוון שאין לווים מיוחסים פסק החזו"א שאין חיוב לתת ללוויים ויכול ישראל לאוכלו בטומאה. ובספק דמאי וכדו' יכול לכו"ע לאכלו ולא צריך אפי' הפרשה. ג. **תרומת מעשר** הוא אחד ממאה והיינו אחד מעשר שקיבל הלוי (שקיבל אחד מעשר) ודינו כתרומה גדולה ואסור לזרים. ועליו להניח בשקית באשפה. ד. **מעשר שני ומעשר עני**. שיעורו אחד מעשר שנשא אצל המפרש, ומעשר שני נוהג בשנים ג' בשנים א' ב' ד' לשמיטה, ומעשר עני נוהג בשנים ג' לשמיטה. ובשנת השמיטה כולה הפקר ואינו צריך להפריש, ומעשר שני אוכל בירושלים ומעשר עני נותן לעני. מעשר שני נפדה בפרוטה, ומעשר עני נוהג רק בטבל בלבד.

ועשית מנורה לפני עשרות שנים בבית הכנסת הידוע זכרון משה בירושלים נזרקה חבילה גדולה של שטרות מהעז"נ לתוך האולם, ואישה אלמנה צעקה

לדפדף בשטרות, ונדהם מהסכום הענק שהיה מקופל בפיסת ידו, שבה נכללה אותה חבילת שטרות.... ה'נציב' חיך בהערכה מרובה וקרא בקול: "ר' דוד לייב! בסדר. בסדר גמור. אני מאשר. עיני ראו ולא זר, את הסיבוב הקצר ואת ההון הרב! אבל, בבקשה, מעתה ואילך - עם חותמת!"... בסופו של דבר, הם אישרו שחתימה של ר' דוד לייב תהווה 'תעודת כשרות' לכסף. מעתה כל מי שהגיע למשרדי המס ובידו אישור חתום ע"י ר' דוד לייב שוורץ, שהוא זה שהעביר את הכסף למוכ"ז (למוסר כתב זה), החזיק בחזקת כשרות, חתימתו וחותמתו הוכרו כהצהרת הון חוקית. למחרת אותו לילה, נרכשה החותמת למס הכנסה. זכה ר' דוד לייב למצווה זו, שקנאה בדמים מרובים (ר"מ שטרנברג ששמע מפיו.) כך הילך הצדיק ר' דוד לייב בדרכו, וסייעתא דשמיא מלווה את ידו בכל עת. להרביץ אנשים לתת אבל שלא תטעו. ר' דוד לייב אסף גם סכומים גדולים מאלה שקיבל באותה בר מצווה. אין מי שלא נתן כשהוא ביקש. עשר אגורות, מחצית שקל, שקל, ולפעמים שטר גדול יותר. הוא קיבל מכל האב ליד. ופרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול. אחר כך היתה מתורגמת מצוות צדקה למעשי חסד. היו לו, לר' דוד לייב, גם לקוחות קבועים. עשרות שנים נהג אחד מהמתפללים להגיש לו מטבע של חמש אג', עוד מהימים, שלאגורה היה כוח קניה משמעותי. "תן לי בבקשה שלוש אגורות עודף", ביקש, כך מידי בוקר כהרגלו. השנים חלפו, ועמנו גם ערכו של הכסף, ואותו יהודי היה ניגש מידי בוקר אל ר' דוד לייב, מושיט את המטבע בן החמש אגורות ומבקש בשמחה: "תן לי בבקשה עודף שלוש אגורות," ור' דוד לייב, לאורך כל השנים נטל את המטבע, פשפש בין מטבעותיו, מצא שלוש אגורות והחזירן סרח העודף. אחר כך נפרץ מעיין הברכות. "לשם מה אתה לוקח ממנו?!", התעניין אחד ממכריו. "כסף זה אינו בעל ערך כלל," תמה. ר' דוד לייב נעץ בו מבט חייכני, חודר, והשיב: "העיקר שהוא נותן. שנים רבות עמלתי, עד שהרגלתי את האנשים לתת," השיב. ההישג הגדול הוא, שאנשים פותחים את סגור ליבם ונותנים לשני - "העיקר שהוא נותן", ושוב הדהד שקשוק המטבעות. ושוב הדהד הקול המוכר: "גייב מיין געלט-" תן את הכסף שלי... ר' דוד לייב יכול לזקוף לזכותו את התרחבות ה'שנורר' של גבאי צדקה בארה"ק.

פעם נכנס לחתונה והושיט את ידו לאחד המחונתנים שהיה גאווות, ההוא שראה את האדם המרופט שולח לו את ידו בשיא השמחה הוא הושיט לו סטירה על פניו, רבי דוד ליב אמר זה בשבילי.. מה עם העניים? להם לא מגיע? מיד חיך המחונן ונתן לו מנה גדושה של כסף.

שהיא מקדישה את הכסף לבניית מנורה בבית המקדש. כעבור מספר ימים היא נפטרה והיורשים נפשם בשאלתם, אדיתא בע"ז דאין נפקישין בזמן הזה ואם הקדש יוליכם ליש המלח, וכן נפסק בשו"ע - כדי שלא יגיעו לידי תקלה. הם פנו לרב אלישיב כי כספם בנפשם, והוא אמר להם תבררו בבנק ישראל אם אפשר להשמיד מולם את השטרות והם יעשו חדשים, וא"כ תעשו כך והם יעשו שטרות חדשים שתוכלו להשתמש בהם. וכן הווי.

ועשית ארון. נפסק בהלכה שאסור להניח מעל הארון קודש שום דבר, גם ספרים. אמנם בספרים יש היתר מאוד דחוק אך להניח, אבל כל מיני צרכי אחסון אסור. **ונתת על השלחן לחם פנים**. הרמ"א ב'רמב' מביא את תקנת עזרא שתהא אישה משכמת ואופה ביום ו' חלות לכבוד שבת. ובבה"ל הביא שבעוונותינו הרבים התחילו נשים להשבית המנהג, וקונים במאפיה לכבוד שבת, ע"כ דבריו. ומלבד מצוות הפרשת חלה שאפשר לקיים בזה יש בזה עניין גדול.

הדיבור קודם שיוציאו מפיו, ועי"כ הוא גם יזכה שתפילותיו יעשו רושם ויהיו לדבריו משמעות אמיתית.

שאלה: מה סוד ההצלחה בכל עניין שרוצה להצליח בו?
תשובה: מבואר בגמ' בסוטה שהיתה מעלה מיוחדת במשכן שעשה משה שלא שלטו בו אויבים כלל וכו'. וכתב ע"כ הספרנו בטעם הדבר, משום שעשיית המשכן

דברים מגדולי ישראל וכן ידיעות חשובות נוספות. ערוך בדרך שו"ת

שאלה: מה נלמד מפרשת המשכן, שמוטל על כולנו כיום?
תשובה: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. בתוכו לא נאמר אלא בתוכם. אומרים כל המפרשים, שהכוונה היא שיש כאן ציווי לעם ישראל שיעשה כל אחד בליבו מקדש. וכמו שכתב ב'חידושים' בלבבי משכן אבנה להדר כבודו, ובמשכן מזבח אשים לקרני הודו. ולרן תמיד אקח לי את את העקידה, ולקרנן אקריב לו את נפשי

נעשית מתוך כוונה טהורה וקדושה, וכיוון שכיוונו לשי"ש יש לדבר קיום זה מצליח. ומכאן יסוד גדול בכל דבר ועניין שאדם עושה ורוצה להצליח בו בין ברוחניות בין בגשמיות עושה לחשוב לשם שמים, והיינו גם כשמחנך את ילדיו וגם בכל פעולה שעושה יכווין לרצון ה' יתברך, וכ"א כפי יכולתו וזכות זו תועיל לו להצליח ולתת קיום למעשיו ומפעליו.

שאלה: פרשתנו ויקחו לי תרומה וגו'. כתוב בספרים שיש בנתינת צדקה דברים נשגבים מאוד והיא מצילה ממוות. מה ראוי לעשות כדי להשיג את השפע שיש בנתינת צדקה? **תשובה:** יעשה בצנעה כמה שיותר בלי פרסום ובלי כבוד. הגמ' מספרת על נקדמון בן גוריון שעשה הרבה צדקה ולא נקרא צדקה משום שעשה זאת לכבודו, ולכן נענש שלבנו לא היה מה לאכול. וכשנותן לשם כבוד, כותב המהרש"א, הוא יותר גרוע מלאת שלא לשמה, שמצינו הנותן צדקה ע"מ שיחיה בני הר"י צדיק גמור.

שאלה: השבת שבת זכור מה הסגולות שיש בשבת זו? **תשובה:** נאמר רבי צדוק הכהן מלובלין שבשבת זכור שהוא זמן מחיית עמלק, הוא עת רצון להתפלל על בנים, ובוודאי שבכלל זה על בנים צדיקים. והדרך להתפלל בשבת היא לכוון במקומות שאפשר לכוון בהם לילדים צדיקים, וכ"א ישאל לרבותיו.

שאלה: מה המתכון לחיים שמחים? **תשובה:** בשבועות קודמים כתבנו רבות על השלווה שחי בה מי שבוטח ומאמין בה'. עתה נוסיף ע"י עוד עניין, הנה חז"ל לימדו אותנו איזהו עשיר השמח בחלקו. ודבר זה, אומר הגאון מוילנא, נאמר גם על רוחניות, היינו אדם יבוא ויאמר אני חלש מאוד ברוחניות בקושי קם בזמן בבוקר, בקושי מתפלל טוב, גם הלימוד שלי הוא כזה שעדיף לא לדבר, על הפה אני כמעט לא שומר כלל, ובבית אני מתנהג כמו ... וא"כ מה אני? - אומר לנו הגאון בתדוק ותראה שיש דברים שאתה מצליח להתגבר בהם, יש שענה שאתה מתנהג יפה, יש איזה לשון הרע שלא אמרת, יש איזה התמסרות שלך לזולת, יש לך אמונה ובטחון, אתה לא מרגיש טוב עם העוונות, את שמחה במה שיש לך, ואז תצליח להתרומם ולשמוח. ויש להוסיף שלפעמים לאדם דברים שהוא לא מצליח בהם וכמה שמתאמץ לא מצליח, רבי חיים קניבסקי אומר שבכל עניין מוטל על האדם לעשות מה שיכול. זה מה שמוטל עליו, ואם לא הצליח את רצון ה'. כי אתה צריך לעשות מה שאתה יכול, ואח"כ אסור לך לדאוג, כי כעת אם הקב"ה רוצה זה יפעל ואם לא אז זה רצון ה'.

שאלה: מהו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים? **תשובה:** בפשטות רי"ש תלויה במעשה והתנהגות האדם, אך החידושי הר"ם מדעש לנו שכל בקשה שאדם מבקש מה' ה' יכול לתת ויכול לא לתת כי לאבא מותר לומר לא כי אולי זה לא לטובתך מכל מיני סיבות וטעמים, אך יראת שמים כשאדם מבקש מה' אז הקב"ה ממלא את בקשתו. וה"ה בכל הדברים הרוחניים אם מפציר בתפילה להצליח בתורה ובעבודה יזכה שבקשתו תתמלא ויראה הצלחה במעשה ידיו. כי ברור שזה רצון ה' שתצליח ברוחניות.

שאלה: כמה תושבים יש בארצנו הקטנה? **תשובה:** לפני שבעים שנה ביום המדינה כל אוכלוסיית ישראל הייתה בס"ה כ-800,000 איש, כיום אוכלוסיית ישראל כולה עומדת על למעלה מ-9 מיליון איש, לא כולל למעלה ממאה אלף עובדים זרים. מתוכם כשבע מיליון יהודים כ"י, והשאר ערבים ונכרים אחרים. תולדות החיים הממוצעת כאן היא גיל 83 שנה מהגבוהים בעולם. כל שנה נולדים כאן קרוב ל-200,000 ילדים, ונפטרים כשישים אלף, וכל שנה יש 20,000 עולים חדשים, ישראל היא צעירה מאוד. מתוך כל האזרחים היהודים מיעוט של ארבעים ושלשה אחוזים מגדירים עצמם כחילונים. כל היתר: 20 אחוז מסורתיים, 12 אחוזים מסורתיים-דתיים, 11 אחוז דתיים, 10 אחוז חרדים, ויש לציין שבמערכת החינוך שלושים אחוזים הם חרדים, ובעז"ה לא רחוק היום שכולם יהיו מאמינים בני מאמינים.

שאלה: מה מצב הקורונה בארץ? **תשובה:** נכון ליום שני אה"צ לצערנו, קרוב ל-5500 נפטרו לבית עולמם ולאחרונה גם הרבה צעירים. יש עוד כאלף מאושפזים במצב קשה, מלבד המאושפזים במצב בינוני. יש למעלה מארבע מיליון מתחסנים ורובם (קרוב לשלוש מליון) כבר קיבלו מנה שנייה. כמעט ולא קרה מי שקיבל מנה שנייה ועברו מסי' ימים והוא נדבק. ומי שקיבל חיסון זכה להתאחד עם משפחתו כבעבר. וע"כ אין אנוחנו מפסיקים להודות לה' שנתן את הדעה והחכמה לחכמי הרפואה למצוא פתרון לעניין הזה שמטריד את עולמנו כבר למעלה משנה.

שאלה: מה קרה ביום הפורים לפני כשלושים שנה? **תשובה:** פורים לפני כשלושים שנה היה יום שמחה וחג כפול ומכופל, כי במשך למעלה מחודש תושבי ישראל חיו בפחד ונוראי ולא ידעו מה יילד יום. באותם ימים שליט עירק ימ"ש סאדם חוסין שיגר טילים ללא רחם על תושבי ארץ ישראל והיה חשש גדול שהוא יממש את אוימו ויזרוק טילים עם גז כימי שדי"י יכול לרצוח באכזריות רבבות יהודים. ובחסדי ה' המרובים בכניסת יום הפורים הסתיימה הגזירה והוכרז על הפסקת המלחמה. וליהודים היתה אורה ושמחה וששון.

(קטע זה יש לקרוא ביום חול) מה הרעיונות של השבוע? תשובה: **השבוע ענייני נקיון לכבוד פסח:** ניקוי דפנות המקרר – כדי שהן יבריקו ממש, מרחו מרחץ משחת שיניים לבנה על גבי סמרטוט לח ושפשופו. הסרת שומנים מהכיריים – פזרו סודה לשתיה ולאחר מכן נגבו במטלית לחה. לכתמים עקשנים יותר, שפכו גם חומץ, תנו לחומר לתסוס מעט ולאחר מכן נגבו עם מטלית. הסרת שומנים דביקים – בכדי להסיר שומנים המצטברים לעתים באזור המטבח (על החלולות, מכשירי חשמל וכדו'), שפכו מעט אכילוחה 70% על צמר גפן ועברו על המקומות הדביקים. ניקוי ומניעת עובש בכלל מטבח – מקומות כמו מדירות הירקות במקרר או ארגז הלחם עלולים לצבור עובש עם הזמן. בכדי למנוע זאת וגם כדי להסיר כתמי עובש שכבר נוצרו, מומלץ לנקות אותם במים עם חומץ. אם כבר נוצרו ריחות לא נעימים של עובש, ניתן להוסיף מעט סודה לשתיה לתערובת שתעלים אותם. אוכל ששנשך בתנור – כאשר התנור עודנו חם (יש להזהר מכוויות!)) פזרו מלח על הכתם. תנו לכתם ולמלח להתקרר, ולאחר מכן גרדו אותו בעזרת כף טיגון מפלסטיק. ניקוי המקרר, המקפיא, השיש, קרש חיתוך, תבניות או סירים שרופים – השור סודה לשתיה במים רותחים למשך כחצי שעה. לאחר שהתערובת התקררה נקו בעזרתו מלאי האזורים הרצויים במטלית או סקוטש ברייט. **רעיונות נוספים שהתקבלו (כלשונם):** **"להחזיר** את חוש הריח: (לזיכוי הרבים ולע"נ אבי מורי אליהו בן רינה זצ"ל הרניי כפרת משכבו) אני לא מרגיש כלום בגלל הקורונה ולנחצתי מאד ועשיתי כל מה ששמעתי כדי להחזיר את חוש הריח והיום לאחר כמעט 4 שבועות חזר לי הריח כמעט לגמרי וזה משתפר מיום ליום ! 1. התפללתי על עוד 2 שלא מרחים עד היום רח"ל - "כל המתפלל על חברו..." 2. מפי הרופאים: להריח 3 פעמים ביום 20 הריחות 4- סוגי שמנים: אקליפטוס, לימון, צימרון (אפשר לא בשמן), ועוד אחד שלא לקטטתי את שמן- אויל לבנדר או ים הטה. האקליפטוס הכי חשוב 3. לקחת 150 מ"ג אבץ ביום כי הקורונה אוכלת את האבץ וזה משפיע על הריח. 4. לשים חצי בצל מתחת לכל עקב בתוך הגרב ולישון עם זה בלילה".

שאלה: איך על האדם להתייחס לכל עניין לא טוב הקורה עמו? **תשובה:** על האדם להשליט בעצמו יישוב הדעת ושלווה, ולא להיפך. יש כאלו שלוקחים ללב כל דבר והתוצאה היא רעה עד מאוד. אבל יש כאלו שמשתלטים על מחשבותיהם שלא טובות ושליליים עם המציאות, כי מה תועיל דאגה, האם יכול האדם להשיב את הרעה שקרתה עמו? וצריך לדעת כי למרות שיש דברים שגורמים כרעים, אבל זה לא כך. מהשמים לא מגיע רע. אמנם אכן לא תמיד מבנינים למה זה לא רע, אבל לאמיתו של דבר כל מהי דעבדי רחמנא לטב עבדי. אם נפנים את זה ונעשה מה שצריך ללא דאגה אז נוכל לחיות באושר.

שאלה: מה הדרך למנוע מהילדים מאכלים לא בריאים? **תשובה:** הדבר ידוע שלא כדאי להתעקש עם ילדים יותר מידי על תזונה לא בריאה כי זה גורם למרד. מה שכן מוטל על ההורים לומר ולהחזיר בילדים כל הזמן כמה התזונה של הממקקים והחטיפים וכן כל המאכלים התעשייתיים המטוגנים ומלאי סוכר ומלח הם לא בריאים ומזיקים. לפוט לאט העניין יתחדר אליו ויעיל כל שגדל. וזאת מלבד שייתן לילדים ירקות ופירות ומוצרי חלב המועילים ומחזקים את הגוף, ובעיקר חשוב להראות דוגמה אישית של ההורים שממעטים במיני מתיקה וכו', וכך יגדל הילד בבריאות איתנה.

שאלה: על מה חשוב לתת את הדעת כל העת על מנת לשמור על שלמות הבית? **תשובה:** ברור שבכל מה שעושה האדם הוא זקוק לפיצוי רשמי, וכשאין אותו אז זה עוד שכבה ועוד שכבה ועוד שכבה שעולה על גדותיה, עד שנהיה מאוחר, ופחות ופחות ייתן כבר מה לתקן ר"ל. וכשלא מקבלים מה שצריך אז זה בנשיאה בעול ואם זה במילים הטובות וכדו' אז הכל מתפוצץ כשמאוחר.

שאלה: איך מונעים מהילד את פיתויי הרחוב הקוראים בשלל צבעים וגוונים? **תשובה:** לתת לו בית חם. ככל שהבית יותר חם מכל הבתונים, מלבד מילים טובות וכן מעשים שמראים אהבה, צריך שהבית יהיה בית שנעים בו מאוד; בית שמעריכים ומכילים את הילד בכל מצב שהוא, ואז הרחוב לפוט ופחות קורץ. אחד המכניס

אמר השבוע כשבבית קר אז ברחוב חם, אך כשבבית חם הרחוב נהיה קר. וזו הדרך הכי טובה למנוע נפילות בכל מצב שלא יהיה.

שאלה בחושן משפט: אדם הזמין תחפושת לפורים בחנות, ההזמנה היתה בהתחייבות לקנייה, ובעלי החנות מצידם התחייבו לספק את הסחורה. אותו אדם יצא לחנות אחרת לקנות אביזרים המתאימים לתחפושת, אלא שלפני פורים קיבל אותו אדם הודעה מבעלי החנות שלצערם לא יוכלו לספק הסחורה עד פורים. כעת מתברר שכל האביזרים הנוספים שקנה היו לחינם וכעת אין לו מה לעשות עימם. האם בעלי החנות חייבים בנק שקרה לאותו אדם. יעויין בזה ח"מ שו. בדינא דהמראה דינר לשולחני.

חידות

חידות פרשת שבוע: א. 9 מילים רצופות שמסתיימות באות ה באותו הפסוק; **ב.** עם איזה פרי השתמשו בכלי המשכן; **ג.** מה המכנה המשותף בין הזהב שבפרשה ללחם; **ד.** משפט בן חמש מילים באותו פסוק ג"פ; **ה.** עם איזה אות השתמשו בפרשה; **ו.** פסוק בפרשה שמופיע בו מספר מסויים ג"פ; **ז.** חידות **מהמגילה: ז.** איזה מצוה מהתורה ביטלה אסתר כשצוהר תענית; **ח.** מי בעט במי במגילה; **ט.** מי סטר למי במגילה; **י.** מי קראה למי כלב והתחרטה וקראה לו אריה; **יא.** איזו מילה כתובה במגילה עשר פעמים בשלושה פסוקים סמוכים; **יב.** כמה אנשים הוזכרו במגילה שניתלו על העץ; **חידות יוצא תורני: יג.** איזה דבר אומרים אותו בזמנים קבועים [המרחק בין פעם אחת לפעם הבאה שאומרים אותו הוא מרחק קבוע] ובתקופה הנוכחית לא אומרים את זה בשום יום אחד יותר מחדישים; **יד.** איך יתכן שמתפללים על 2 עם אותו שם בדיוק לתפילה מאותה משפחה; **טו.** איזה הפטרה קוראים בחלק מהתערים פעמיים ברצף; **חידות לשאלו את הילדים: טז.** איזה כלי זכוכית שלם זורקים בכל בית; **יז.** איזה כלי כשנאמר פעמיים הוא סוג של נעל; **יח.** איזה ממתק נקרא בשם מה שיש בו; **יט.** איזה דבר כשאומר אותו אין אותו וכשלא אומר יש אותו; **כ.** מתי אבא שלך מוריד רק את הכיפה לזמן מה; **כא.** איך יכול להיות שיש מטריה אחת שמסכה עשרה אנשים ואף אחד לא נרטב?

תשובות: א. כה לא. **ב.** זית שמן למאור. **ג.** כיכר זהב. כיכר לחם. **ד.** כה לה. וכפחות תחת שני הקנים ממנה. **ה.** אות וו. ווי העמודים. **ו.** כה לו. **ז.** ארבע. **ח.** אכילת מצה בפסח. **ח.** מרדכי בעט בהמן (מגילה טז). **ט.** המלאך סטר את יד אסתר והסיטה כלפי המן (מגילה טז). וכן בא מלאך לאחשורוש וסטרו על פיו (מגילה טז). **י.** אסתר לאחשורוש (מגילה טז). **יא.** ואת פרשנדאט וכו'. **יב.** 13 איש: בגתן ותרש, המן ועשרת בניו. **יג.** אב הרחמים [שבת יתרו שבת מברכים אח"כ ד' פרשיות כשאמצעם פורים דמוקפין, והפעם הבאה שיעידו זה רק בשבועי של פסח ואילך] מאברך מתפרח בשם בנו הצדיק. **יד.** תאומים לפני ברית- הרך הנוול בן.... **טו.** זכור במקפין קוראים השבוע ובשבוע הבא. **טז.** בקבוק יין שנגמר, וכן בקבוק גרבר. **יז.** כף כף. **יח.** קומבו. **יט.** שקט. **כ.** כשמתפר. **כא.** או שלא יורד גשם. או כשנמצא בתוך בית. או שהאף (היינו מה שבין העיניים) לא נרטב.

משמעויות מילים לפרשת תרומה - ו' משמעויות למילה בד

בד - מוט. "ועשית בדי עצי שיטים" רש"י: מוטות (שמות כה ג)
בד - אחד. "בד בבד יהיה" רש"י: ול' בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד אחד באחד יהיה זה כמו זה (שמות ל, לד)
בד - אריג. "כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו" (ויקרא טז ד).
בד - קוסם. "חבר אל הבדים" רש"י מצודות: בדים קוסמים (ירמיהו ג נל).
בד - ענף. "אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה" (כתובות יז).
בד - קורה כבדה. בית הבד הוא מפעל להפקת שמן זית וקרוי ע"ש הקורה הכבדה הדורסת את הזיתים.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למי בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

0527633431

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383 .

עלון לפורים וענייני הפורים ייצא אי"ה בשבוע הבא.

אוצר החידושים והדעות לפרשת תרומה

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. איזה דין במתנות לאביונים למדו בפרשתנו.

תשובה: כתבו האחרונים דתיקנו לתת מתנות לאביונים לפי ג' מטבעות ששוויים אחד וחצי מהמטבע של המקום, והסמיכו זאת לפסוק של ג' פעמים תרומה. ובספר וידבר משה כתב דהא דכפלה התורה קחו מאתכם תרומה לה' ושוב אמרה יביאה את תרומת ה'. שמרמוז דברי המגן אברהם בשם המהרי"ל שמעות לאביונים יש לאדם ליתן ממעות שלו ולא מכספי מעשר, ולכן קאמר קחו מאתכם תרומה לה', היינו ממעות שלכם ולא ממעשר כספים, אולם כל נדיב לב יביאה את תרומת ה', שאם ברצונכם להוסיף גם מעות שכבר שייכים לצדקה, רשאים אתם.

ידועים דברי הפר"ח בס' תרצ"ד ס"א דהא דאמרו בגמ' מגילה דמשמעות הכתוב דבעינן מתנה אחת לכל אביון, היינו מדכתיב מתנות לאביונים ולא 'לאביונים מתנות', ויש לזה כמה סמוכין בכמה דוכתי, עי' בחת"ס בפ' תצוה מה שהביא מענין כותנות הכהנים מירושלמי יומא פ"ג ה"ו. ובפר"ח הביא מקרא דפרשתן 'ועשה כרוב אחד מקצה מזה וגו' עיי"ש, ועי' בס' נפש חיה לנכד הנו"ב, בגמ' מגילה שם.

חידה: איזה דבר בנדבת המשכן היה בא מן הטמא ולא היה בזה בעיה שצריך מן המותר בפיק' (ומדוע).

תשובה: א. היינו התכלת, וכבר עמדו בזה רבים מהמפרשים, כיצד יתכן שהיה במלאכת המשכן 'תכלת', והלא מוצא התכלת הוא מחילון כדאיתא במנחות (מ"ד א').

ב. וכמו"כ דנו בזה לגבי 'תולעת שני', להמפרשים דהכוונה לצמר הצבוע בדם התולעת. ואכן בין לענין התכלת, ובין לענין תולעת שני, מצינו שנחלקו בזה רבותינו הראשונים והאחרונים, אם היו באמת דברים היוצאים מן הטמא, או לאו.

ג. ובנוסף לתכלת ותולעת שני, יש לציין גם 'עור תחש' הנזכר בפרשתנו. ואע"ג דלמסקנת הגמ' בשבת (כ"ח ב'), מסקינן דתחש שהיה במשכן טהור היה, מ"מ בירושלמי שבת (פ"ב ה"ג), מבואר דנחלקו בזה תנאים, עיי"ש בפני משה וקרוב העדה.

ולגבי טעם ההיתר יש בכ"ז אריכות, ואציין רק מה שמצאנו מיישבים בזה להשיטות דשלשתן יוצאין מן הטמא.

יעוין בשו"ת נו"ב (או"ח קמא, סי' א' בסוף התשובה), דנסתפק בעיקר דין 'מן המותר בפיק' אם זהו גם לענין חזותא, דהיינו היכא דהוא לצביעה בלבד, או דגבי צבע לא בעינן מן המותר בפיק', כל שעיקר הדבר בא מן הטהור. ובמהדו"ת סי' ג', מובא תשובה מבן המחבר שהאריך בכ"ז, ורצה להוכיח דגבי 'חזותא' ליכא דינא דמן המותר בפיק' ממה שמצינו גבי תכלת וכו"ל (ופוסקי הזמן דנו בזה לענין צבעי מאכל למניהם ואכ"מ), והיינו עכ"פ להמפרשים דחלזון הוא תולעת, ולא מין דג ממש. וכתב שם עוד, דאפילו נאמר דחילזון הוא מין דג טהור, מ"מ אכתי יש להוכיח כן מגבי תולעת שני וכו"ל.

ועי' כע"ז בנחל קדומים להחיד"א בפרשתנו כאן, שכתב דהתכלת לא היה אלא חזותא בעלמא, וזה וזה גורם, כיון דהיה מעורב עם עוד סמים אחרים, וכמש"כ הרמב"ם באופן עשייתו (בפ"ב מהלכות ציצית ה"ב). אלא דלפי משכ"ת הרמב"ם דהוא מין דג, א"כ בלא"ה י"ל דהיה דג טהור.

ולענין 'תולעת שני' מצינו לרבינו בחיי בפרשתנו (שם ג'), שכתב, "ולא מצינו משי בנדבת המשכן, לפי שהוא יוצא מגוף השרץ, שהוא התולעת, ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר טהור, וכענין שאמרו בתחש (שבת שם). וצבע 'תולעת השני' אינו מגוף התולעת, אלא מתוך גרגרים שהתולעת בתוכם".

אולם יעוין בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ב סי' ט"ז), בתשובה ממהר"מ בן חביב, שכתב דיש החולקין על דברי רבינו בחיי, דבאמת ה'משי' הוא טהור, "דמעולם לא היה אסור המשי באכילה, דהמשי הוא נעשה מריר התולעים, כמו קורי עכביש, וריר התולעת דהוא משי לא מיתסר באכילה, דאין לו שום טעם והוי כעפרא בעלמא". ואמנם לענין ה'תכלת' כתב שם, "ובתשובה אחרת שכתבתי בדין ה'קירמיו', כתבתי מה שקשה לי על רבינו בחיי ז"ל מתכלת דהוא דם חלזון, ושם כתבתי ליישב יע"ש" (ותורף תשובה זו לא מצאתי, כיון שהיא בכת"י).

עי' בשו"ת חתם סופר (או"ח ח"א סי' ל"ט), שכתב דלמסקנת הסוגיא דשבת הנ"ל, יתכן דבאמת מה שאמרו דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא מבהמה טהורה, היינו רק לגבי תפילין, ולא לגבי מלאכת המשכן. ועי' כע"ז בתשובה מבן הנו"ב הנ"ל. ועי' עוד משכ"ת התור"ת בפרשתנו כאן, וכן בסו"פ שלח.

ב. הנודע ביהודה (או"ח תניא סי' ג) כתב גם דם החלזון שצבעו ממנו התכלת אף שהוא בא מן הטמא, אינו אלא חזותא בעלמא. אך באמת דן האם הוא מין טמא. ועיין באבני נזר (או"ח סימן טו אותיות ח' ט') שס"ל שלא היה מן החלזון אלא היה נעשה מצבע הדומה לרקיע. וע"ע בשו"ת חתם סופר (י"ד סימן רעו) שהשיב ע"ד הגאון ז"ל שאמר שמשי הוא דבר טמא וע"כ לא היה במשכן, שא"כ צ"ל שתולעת שני שהוא צמר שצבוע בדמו לא אכפת לן במה שאינו מותר בפיק', וכ"כ לגבי החלזון, עיין שם.

ב. התחש- היה ממין חיה ולא מוכר בחיות שזה היה טהורה.

חידה: איזה תירוץ נמצא באחרונים לקושיית הבית יוסף בחנוכה שמקורו בפרשת השבוע.

תשובה: ראיתי מתרצים שהיו צריכים שישאר ביום הראשון שמן, שאל"כ אלא היה נגמר, ונעשה נס שיהיה שמן שהרי הקב"ה יכול לעשות אף יש מאין, מכל מקום אין זה 'שמן זית', ועל זה רמז סוף פרשתינו 'וכל יתדות החצר נחשת' ר"ת 'נר חנוכה שמונה תדליק' ולמה לא שבעה, משום 'שמן זית' הכתוב מיד בתחילת פרשת תצוה. בשם מהרי"ד מבעלז
חידה. היכן מרומז בפרשה שצריך לעזור לת"ח בכל מה שהוא צריך לעשות.

תשובה: עה"פ ועשו ארון - ר' יוחנן רמי, כתיב (פ' עקב) ועשית לך ארון וכתוב ועשו ארון, מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו [יומא ע"ב ב']: וכתב התו"ת - ור"ל שבאמת בעיקר המצוה נצטוו משה ועשו כל ישראל עבדו, ואף על פי שרק בצלאל ואהליאב ועוד חכמים עשו, אך הם, אולי, קבלו שכרם מקופת כסף קדשי בדק הבית שכל ישראל השתתפו בה והיו כמו הם עצמם עשו, ועיין תמורה ל"א ב'. ועיין בשבת קי"ד א', א"ר יוחנן, איזה הוא ת"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים, ולא נתבאר מקור לדין זה, וי"ל דר' יוחנן לשיטתיה בדרשה שלפנינו שחידש עיקר הלמוד מחיוב זה, וא"כ מכיון דיליף ממשה ממילא אין לנו לחייב רק בת"ח שנוהג כמשה שהניח כל חפציו הפרטים ועסק רק בצרכי שמים. ויש להעיר בקושיית ר' יוחנן מסתירת הלשונות ועשית ועשו ארון, לפי מה שדריש הוא גופיה בסוגיא כאן ג' זירים הם, של מזבח ושל ארון ושל שלחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שלחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא ויקח. והבאור הוא, כמ"ש באבות דכתר תורה שוין בו כל ישראל, ולפי"ז הלא יתכן דכתיב פעם אחת ועשו להורות על דבר זה שבכתר תורה זוכים כל ישראל, וי"ל דדריש למה לא כתיב גם בפ' עקב ועשו, וצ"ע:

חידה. הנה קי"ל בכל מקום שזהב הוא מקטרג והוא מעורר את הטא העגל ולכן כהן גדול נכנס רק בד' בגדים לקודש הקדשים ביה"כ כדי לא להזכיר הטא העגל, היכן מצינו שזהב אדרבה הוא כפרה על העגל.

תשובה: בירושלמי [שקלים פ"א ה"א], כפרת זהב - למה של זהב, א"ר יוסי ב"ר חנינא, יבא זהב של כפרת ויכפר על זהב של עגל. כתב התו"ת - נראה דלאו דוקא על כפורת זהב לבד מדייק ודריש אלא דגם על שאר כלי זהב, כרובים זהב, שלחן זהב, מנורת זהב, מזבח הזהב, וקבע הדרשה על כפרת משום שאצלו כתיב בפעם הראשונה זהב, או משום דכפרת הוא בלשון נופל על לשון שם כפרה, וכמ"ש בתנחומא למה נקרא שמו כפרת מפני שמכפר, וטעם הדרשה בכלל דקשה לו למה השתמשו בזהב למשכן הא קי"ל אין קטיגור נעשה סניגור ובהב' הלא השתמשו לעגל, וכמ"ש בבבלי ר"ה כ"ו א' מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, ופירש"י קטיגור - זהב העגל, ומשני כאן יבא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל, ויתבאר הענין ע"פ מה שהקשו בבבלי ר"ה שם והא איכא ארון וכפרת וכרובים, ומשני חוטא בל יקריב קאמרין, ופירש"י האדם לא יקריבו הלום שהוא חוטא בו, עכ"ל. מבואר שעיקר הקפידא רק שהאדם לא ילבש זהב מפני שהוא היה החוטא, אבל בכלים שרי, ואדרבה, עוד נכון הדבר שיבא מין זה ויכפר על זהב של עגל. והענין הוא, מפני שהקטגוריא [רק באדם, ודו"ק:

חידה. כמה הלכות השייכות לת"ח לומדים מהארון .

תשובה: א. ועשו ארון - ר' יוחנן רמי, כתיב (פ' עקב) ועשית לך ארון וכתוב ועשו ארון, מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו [יומא ע"ב ב']:

ב. כתב הבית הלוי פרשת תרומה, (יא) וצפית אותו זהב מבית ומבחוץ תצפנו. אפשר לרמוז דהארון הקודש הוא מקום שמונח בו התורה וכן הוא הת"ח הולמד תורה לשמה ומצוה הוא להחזיקו, ואל יאמר האומר הן די להת"ח אם אספיק לו צרכי מזונותיו שיהיה לבו פנוי ללמוד אבל מה לו ולהת"ח ולכבוד ולמה לי להרבות בהוצאה עבדו שיהיה מכובד, ולזה בא הרמז מבית ומבחוץ תצפנו, שיהיה נאה גם מבחוץ דהני שני החזקות צריך לעשות אחד מבית, דהיינו שיהיה לו בביתו מה לאכול וגם שיהיו נאים בעיני הבריות בלבושם ובדירתם ובכל ענייניהם:

ג. ט. א - ביומא ע"ב מבואר דציווי עשיית הארון הוא בל' רבים, להורות שרבים יתעסקו בו משום כבוד התורה, וכ"ש להתעסק בכבודו של ת"ח. ב - עה"פ מבית ומחוץ תצפנו דרשו ביומא שם דכל ת"ח שאין תוכו כבודו אינו ת"ח. ג - ובס' משיבת נפש הוסיף ע"ז דבעינן גם שיהא ברו כתוכו, וכמ"ש דת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה.

חידה. כמה ניסים היו בעמודי המשכן.

תשובה: [1] שמשה הקים אותם והם קמו מאליהם. [2] והבריה התיכון - תני, בנס היה עומד. [שבת צ"ח ב']:

י. ביומא ע"ב א' דרשין מתיבת 'עומדים', שעומדים דרך גדילתו, דבר אחר שמעמידין את צפויין, דבר אחר וכו' שעומדין לעולם ולעולמים.

חידה. היכן היתה במלאכת המשכן וכליו צורה של פרי.

תשובה: א [הרמב"ם בפ"ג מהלכות מה"ב ה"ב כתב דבמנורה היה ארבעה גביעים משוקדים, דהיינו דצורתן היתה צורת פרי שקדים

וכ"ה בפירוש ר"י בכור שור ובפ"י ר"א בן הרמב"ם ובמעם לועז שבגביעים מצוייר בהם שקדים וטע"ע בהעמק דבר להנצי"ב.

[ב] הכפתורים במנורה פרש"י דהיו כמין תפוחים.

[ג] וי"ל גם רימון במעיל אבל לא הוזכר זה אלא בפ' תצוה.

חידה. איזה סגולה יש להיות בביהכנ"ס כשמוציאין את הס"ת מארון .

תשובה: כתב במהרי"ל [דין קריאה וספר תורה סעי' א' עמ' תמ"ט - בשינוי נוסחאות שם אות ד'] שחישוב ומצא שרמ"ח פעמים בשנה מוציאים ס"ת מן הארון, וכ' שסגולה היא להיות בביהכנ"ס בזמן הוצאת הס"ת מהארון לשמירה על האיברים - וצ"ב כונתו מדוע יש בזה שמירה להיות כשמוציא את הס"ת.

חידה. איזה כלי בבית המקדש השני לא היה באותו גודל ומדוע?

תשובה: במשניות מדות (פ"ג מ"א) איתא בימי בית שני היה המזבח שלושים ושתים על שלושים ושתים אמה, ומתחילה לא היה אלא שמונה ועשרים על שמונה ועשרים, וכשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות מן הדרום וארבע אמות מן המערב. ומבאר בגמרא (זבחים סב ע"א) ששינוי זה נעשה כיון שהאש של בית שני לא הספיקה לעיכול בשר הקרבנות על אש המערכה, והיה צריך להוסיף עצים ולהרחיב את המזבח.

חידה. במה משה רבינו נתקשה, ומדוע כשבנו כלי זה בתקופה אחרת לא נתקשו בבנייתו.?

תשובה: האמרי אמת נתקשה מדוע משה נתקשה בעשיית המנורה ובצלאל עשאה מיד, ותיירץ כי משה רבינו ידע עומק וגודל סודות קדושת המנורה ירכה וקנה גביעה וכפתוריה ופרחיה לכן נתקשה משה, אבל בצלאל לא נתקשה ועשאה מיד. והגר"ח קנייבסקי בספרו דרך חכמה (ה' בית הבחירה בביאורים רפ"ג) תירץ שאחר שכבר היה למשה את המנורה, היתה להם בקבלה איך היתה ועשו אחריה, וכתב עוד דאולי משה היה במדבר ולא היה לו כל הכלים לצמצם וכו', משא"כ בבית שני כבר היה להם כל הכלים לצמצם ולמדוד.

חידה. איזה דין השייך להלכות קנינים מרומז בתחילת הפרשה.

תשובה: א] הדין של מתנה באדם חשוב שבהיה הנאה מקדש והארכנו בזה בעלון משיב כהלכה לפרשתנו. [ב] בתחילת פרשתינו מבואר דיני קנינים לבני ישראל, דבר אל בני ישראל - פרט לנכרי, מאת כל איש - פרט לקטן, אשר ידבנו לבו - פרט לחרש ושוטה.

חידה. היכן רמזו שיש עניין להוציא על מצוות ולא לעשות אותם בחינם.

תשובה: ויקחו לי שיש עניין להוציא ממון על מצוות כ"כ בהאר"י. בזהר הקדוש על הפסוק ויקחו לי תרומה כתב שאין לקחת דבר מצוה בחינם, בגין דלא זכי בההיא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא אלא באגר שלים.

חילוק בכלי המטכן.

יש לעיין שהנה בכל הכלים כתוב ארכו רחבו קמתו עם וז' בסוף ולא כתוב אורך ורוחב למשל בארון, (י) וְעָשׂוּ אֹרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי רָחְבוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ; וְלַעֲוֹמֶת זֹאת בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּתוּב אֹרֶךְ וְרוּחְבּוֹ, וְרֵק קוֹמָתוֹ כְּתוּב כְּמוֹ בִּשְׂאֵר הַכֵּלִים, וְעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלֹּשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ;

תשובה: בספר אז ישיר הביא ליישב ששאני מזבח שבעוד שכל הכלים נשארו לדורות במידות האמורות הרי המזבח בבית עולמים היה גדול יותר ולכן במזבח לא נאמר ארכו ורחבו שכן לא דוקא במידות אלו אורך ורוחב המזבח

חידה. איזה הלכה בהלכות ברכת המזון שייכת להלכות בית המקדש שלא בונים אותו בזמן מסויים.

תשובה: המנהג לכסות הסכין בשעת ברכת המזון, משום שהיה אחד שבעת שהגיע לברכת בונה ירושלים נזכר בחורבן בית המקדש והיה לו צער ותקע הסכין בלבו, ולכן כתב בשבלי הלקט שתיקנו חז"ל להסיר הסכין מהשלחן בעת ברכת המזון. ובמג"א כתב שבשבת אין צריך לכסות, שהרי אין בונין בית המקדש בשבת. ועוד העירו לפי"ז שלא יצטרכו לכסות הסכין בסעודת לילה גם בחול שהרי אין בנין בית המקדש בלילה.

חידה. בתחילת הפרשה (ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחֹשֶׁת: (ד) וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְגו', הנה כל עניני המשכן היו עשויין מי"א חומרי גלם, היכן היה משהו בכלי המשכן שהחומר גלם שלו לא נמצא ברשימה הזו?

תשובה: לדעת רש"י קערתו היינו הדפוס ששימש ללחם הפנים לאפייתו היה של ברזל כמו שמבואר בפירש"י (שמות כה כט) ותמה המנחת חינוך (מצוה צז) מהיכן ידע רש"י לחלק שהדפוס של האפייה שהיה של ברזל. וראה בגו"א שכתב שדפוס זה היה בין הכלי שרת. וראה ברש"י יומא (יב ע"א) ומזלוגותיו שכתב שהיה מהפך במזלוג של ברזל. והרש"ש תמה על כך דהרי הרמב"ן ס"פ יתרו כתב שלא נעשה כלי ברזל מלבד הסכינים. וכן תמה על רש"י בחומש דמנ"ל הא שהיה של ברזל דהרי אפייתן בפנים לכ"ע. ותמה דהרי בתחילת נדבתן לא חשב ברזל, וא"כ מנין היה ברזל לדפוסים הללו.

בית תלמוד

פי' משניות חולין
רבי שמריהו יוסף קרליץ זללה"ה

אוצר הספרים

הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

בטחון ואמונה

מרביתנו חגרא"ל שטיינמן זיע"א

אור חדש על ציון תאיר

בית תלמוד

פי' משניות חולין

מאת הגאון אב"ד קוסובה רבי שמריהו יוסף קרליץ
אביו של מרן החזו"א זיע"א

בית תלמוד הוא ספרו של ר' שמריהו יוסף קרליץ זללה"ה רב עיירת
קוסובה אביו של מרן החזו"א זללה"ה

הספר הוא ביאור על משניות ממכת חולין מרישא עד גמירא, מלבד
פי' המשנה הפותח צהר לגאונותו של רבי שמריהו יוסף קרליץ
זללה"ה, גם שילב המחבר בתוכו הרבה עניינים הלכתיים, וכבר
האריך בזה המחבר זללה"ה בשער הספר ובפתיחה לספר.

ידוע כי רבי שמריהו גריינמן זצוק"ל שמע מדרשו מרן החזו"א זיע"א
שאמר בשם אביו רבי יצחק קרליץ זצוק"ל שהיה רב בקוסובו אחרי
פטירת אביו זללה"ה, שמי שיבחרו אצלו על בית תלמוד יקבל ממיכה
ממנו.

הספר יוצא במהדורה חדשה עם תיקונים ותוספת ציונים

במחיר לרגל ההוצאה 15 שח בלבד

מרן שליט"א מעיין בבית תלמוד

לשלם בנדירים פלום < בקופת צרכי הרבים קרנות > בית תלמוד
להשיג גם: ירושלים רח' מדינורא 1/6 02-5711292
בני ברק: גרינמן רח' אביי ורבא 5 03-6194962
מודיעין עילית ק"ס: מן, רח' קהילות יעקב 2 08-9961516

ויבטחו בד' יודעי שמד – כי לא עזבת דורשיך

בטחון ואמונה

אוצר 'בטחון ואמונה'
מתורת רבינו הגדול רשכבה"ג רבי
אהרן יהודה ליב שטיינמן זיע"א

דומה שזה כבר תקופת שנים שלא הייתה בכלל ישראל זמן בה ארוך,
זה כבר יותר משנה, שהכלל כולו מטלטל בין אמונה ובטחון, ליאוש
ואיבוד עשתונות.

זה שנה שלמה, שכל אחד ואחד חווה את הסוגיה הזו של 'אמונה
ובטחון' ביותר שאת וביתר עז, בכל צעד ושעל, הן בנוגע לגשמויות
והן בנוגע לחיי הרוח והתורה.

אין תרופה בעצת הזקנים שבדור המורים את העם בדרך ילכו בה,
ועל כן דבר בעתו מה טוב, וכמים לנפש עייפה, הפציע אור יקר
המזהה גנוזה מתורת רבינו הגדול רבן ולבם של ישראל אשר נשא את
משא הכלל בתקופות סוערות, ובה מורגש חסרוננו בתקופה זו,
ובהפציע מאור תורתו והדרכותיו על ענייני 'אמונה ובטחון', הרי
היא גדולה מכל תרופה ומזון ועלינו להודות להשי"ת על כל הטובה
ובפרט על המצאת אור זה לעולם חשוני בחשך ובבלבול חושיים.

לכן באו ונחזיק טובה להרב המוציא לאור שליט"א שהוציא מתחת
ידו תורה נאה בכלי נאה, ערוכה מנופה וברורה, ברה כחמה.

בואו ונחזיק טובה לעצמנו אנו,
ומשפחותינו, ונביא
למשכנותינו את האור הגדול
הזה לנחותנו הדרך בתוך הענן
והערפל.
והשי"ת יעזור את המחבר
שליט"א שיתקבלו חיבוריו
בבית המדרש ברעווא ורצון,
ויזכה לישבת על מבועי התורה
כל ימיו.

להשיג בהנחות הספרים
ובספרי אור החיים

ומשפ' מחיק רח' אברמסקי 23 ב"ב 03-5708095

קונטרס לפורים
עבודה מעשית
מיוסד על דברי רבותינו ז"ע"א

אוצר הספרים
הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

שמע תפילתי
אוצר של הבנה בכח התפילה
הרב ישראל מאיר אלטמן

ימי הפורים האלו... ונעשים... להיות עושים

קונטרס לפורים עבודה מעשית

מיוסד על דברי רבותינו בעלי העבודה ז"ע"א
המחבר: הרב אלחנן לוי חזקיה שליט"א

עבודה הרוחנית המעשית בפורים

קראת ושמעת הרבה על ענייני הפורים, ואתה עדין שואל...

מה אנו באים להוציא מפורים ?

בשביל מה הוא מיועד ?

מהי עבודתנו בכל שלב ושלב ?

ואיזה כלים מעשיים ישנם בשביל לקנות קנין ניצחי בנפש

שימשיך לכל השנה ?

קונטרס "עבודה מעשית" מקבץ את כל התשובות

המעשיות לשאלות אלו!...

וכל זה בשפה קלה ברורה ובחירה, בסגנון חי
ומרתק, קצר וקולע, והעיקר – פרקטי ומעשי עם כלי
עבודה מעשיים.

ניתן לקבל בחינם

בבקשה לדוא"ל

gmail.com@8523809

ולכתוב בשורת הנושא

קונטרס לפורים

לקבל את הקונטרס במייל חינם

לשלוח מייל לכתובת 8523809@gmail.com

ברומו של עולם – תפילה

שמע תפילתי

פניני אגדה דרוש ומוסר בענייני תפילה

להכיר בכחה של תפילה

המחבר: הרב ישראל מאיר אלטמן שליט"א

בעריכת אמון: הרב ברוך שמואל גנוט שליט"א

נפתח בקטע מתוך החסכמות (מהסכמת הרב פרידלנדר)

שיש בה כדי לעמוד על טיבו של האוצר אותו הוציא לאור הרב ישראל מאיר
אלטמן שכבר הוציא לאור חיבור 'עלי באר' על זמירות שבת וקדושת השבת
ונתקבל בחבה בבית המדרש

והאמת כי רבים ומבוגרים נבוכים בסוגיית התפילה, כי מורגלים בגרסא
דינקותא – שלא הסבירו להם את התענוג והאשר לפנות אל הקב"ה, וכך גדלים
שהתפילה היא קריאת טקסט יבש עם קצת תנועות.

בספרך הנך מראה שהתפילה היא לא מקל בגלגלים של מרוצת היום, אלא
התפילה היא מקור לחוויה על חזכות שיש לאדם לפנות אל בוראו, כאשר
הבורא מעניין בקשר שלנו עמו ולא דווקא בעת צרה.

כאשר המלמדים יחדירו זאת לילד מקטנות, ולא יתפלל כי המלמד נותן ציון על
כך, ומזעיק עליו פנים כאשר הוא חולם ולא מתפלל, אלא מרחם עליו שלא
השכיל ליצור קשר עם מי שבראו, אזי שיגדל ויזקין לא יסוד ממנו המבט הראוי
על תפילה.

בשורות אלו אכן יש לבטא הייטב את ההרגשה העולה מעיון בספר הנכבד
שמע תפילתי – מבט חדש טעם חדש וההרגשות חדשות בעבודת התפילה –
צריך שיחדש בה דבר.

על הספר הסכימו עוד הגאונים רבי
חיים פרין ברמן שליט"א מראשי
ישיבת פוניבז', אל הנכבדו הצטוו
ראש ישיבת פוניבז' הגאון רבי ברוך
רב פוברסקי שליט"א. כמו כן הסכים
המשפיע החסידי רבי אלימלך בידרמן
שליט"א, וראש ישיבת תפארת יראל
הגרי"מ דרוק שליט"א. ומנהל היידי
תורת אמת ב"ב הרב אליהו פרידלנדר
שליט"א.

תוכו רצוף אהבה, תפילה,

עבודה, אוצר של יראת שמים.

אמונה וחסד.

להשיג בחנויות הספרים

או אצל המחבר שליט"א 054-849-6676

מתאים ביותר למשלוח מנות לר"מ למלמד, ולתלמיד.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יומא טבא לר-בנן ספר המפתח למשנ"ב

לגלות את כל אוצרות
'המשנה ברורה'
והביאורים ומוספים
שבמהדורת 'דרשו'

כולל הפניות להלכות שהביא
'המשנה ברורה' בשער הציון,
ביאור הלכה, ובנידונים
בהקשרים אחרים בכל
ששת חלקיו

עכשיו בחניות הספרים • להשיג במחיר מבצע במוקדי המבחן

א

אינדקס מורחב

70,000

ערכי משנה

3,600

ערכים ראשיים

600

עמודים

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 33 | אדר תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

סיום המחזור הראשון

של לימוד שתי הלכות שמיטה ויובל בספר הרמב"ם
בתקנת מדרן שר התורה הגר"ח קניבסקי

שמיטתו ושמירתו בשמירת התורה

**מדרן הגר"ש שטיינמן שליט"א בסיום משניות והספד בישיבת קהילות יעקב
במלאת שלושים לפטירת הגאון רבי משולם שינקר זצוק"ל**

**שמחת החתונה לנינת מדרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א
עם נכד ראש ישיבת עטרת שלמה הגאון הגדול רבי חיים פיונשטיין שליט"א**

המשגיח הגד"צ רבי חיים וואלקין שליט"א בדברי חיזוק והתעוררות

לזכרו של הגרמ"ד סלובייצק זיע"א בחיכל קיבוץ "בית אהרן" שבבית מדרשו

אברך בליקווד מכניס את בנו בן השלוש להיידר תחת השלג

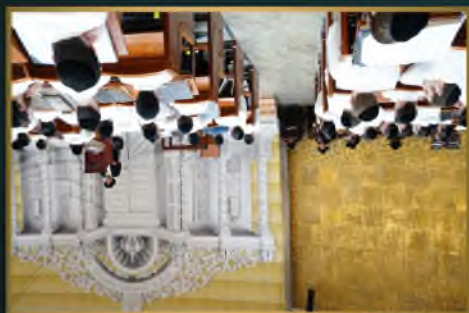

בחורי ישיבת חברון בתפלה על ציון הסבא
מסלבודקא בחר הזיתים ביום היארצייט

אפית מצות בחבורה

שע"י מרן הגר"ש שטימץ שליט"א ראש ישיבות אורחות תורה

לְהַלְלָהּ עַל־מַעֲשֵׂהי הַיְּמִינוֹת וְלִשְׁבַּחָהּ עַל־מַעֲשֵׂהי הַיְּמִינוֹת

תפילה צריכה חזק ... "שיתחזק אדם תמיד ובכל כוחו" (רש"י)

'שמע תפילתי'

להכיר בכוחה של תפילה

תוכן רצוף אהבה

מעלת התפילה, אהבת ה', תורה,
אמונה, חסד, יראת שמים, ועוד...

מתוך הספר...

כוחה של תפילה | הכוח של התפילה שלך | התפילה שלך
רצויה ועקובלת | אין תפילה דועה לחברתה | עצות מעשיות
לחיזוק בתפילה | סוד חזרת הש"ץ וגדל מעלתה | עתנה
ושעה ברכת כהנים | עלינו לשבח - אין שבח כמותו | אזור
ישראל בגבורה - יש לך את הכוחות | אלו דברים שאין להם
שיעור 'גמילות חסדים ותלמוד תורה' - השילוב הנדרש של
תורה וחסד | הדרך לקיים בהידור זכירת יציאת מצרים | 'אנכי
ה' אלוהיך'... - האמונה בהשגחה פרטית | כונת 'שמע ישראל'
והברכה ראשונה בשמונה עשרה | 'ואהבת אתה' - הדרגה של
התבטלות מוחלטת לרצון ה' | 'אנא עבדא'... - לחיות את
'עבודת ה' | דברי חיזוק בעניין חשיבותו של דורנו, דור אחרון
| דרך ליעוד העביאה לאהבת התורה וזמירתה | חביבותו של כל
יהודי - 'הבן יקיר לי'

מתאים גם לתלמידים - המלצה ממנהלי תתי"ם

הספר קיבל את הסכמתם של גדולי ישראל ואנשי חינוך

בעריכת הרה"ג ר' שמואל ברוך גנוט שליט"א

מבית עלי באר'

מתאים
מאד
כמתנה / משלוח
מנות

מחיר

40 ₪

בלבד

מבצע

לרגל ההוצאה
הספר שמע תפילתי
+ הספר עלי באר

60 ₪

בלבד

ניתן להשיג בחנויות הספרים

או אצל המחבר הרב ישראל מאיר אלטמן 054-8496676

מי שפענה למרדכי ואסתר בשושן הבירה הוא יעננו

ביום המסוגל - תענית אסתר
יעלו שלוחי ועד הרבנים

לקברי מרדכי ואסתר שבאירן!

להעתיר ולהתחנן
לישועת תורמי ועד הרבנים
בסגולת הקב הישר

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

לכבוד שלוחי "ועד הרבנים"
בקבר מרדכי ואסתר
שבאירן

הריני מצרף מתנות לאביונים כדי לחלקם

☐ ביום י"ד לעניי פרוים

☐ ביום ט"ו לעניי מוקפים

ואבקש לעורר רחמים בזכות מרדכי ואסתר עבור:

שם: _____

ס'ה טובה ☐ לרפוי"ש ☐ לזיווג הגון
ש"ק ☐ להנצל ממוחלות וגזרות רעות

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36

לברכה
להצלחה
לישועה
לרפואה

1-800-22-36-36

הקוויטל של מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א
לשלוחי ועד הרבנים בקברי מרדכי ואסתר באירן!
ואחריו כל בית ישראל המצפים לברכה וישועה

"ויזכיר זכות מרדכי ואסתר" - הבטחת הקב הישר לתענית אסתר (סי' צ"ז):

כי יום תענית אסתר מסוגל מאוד שיקובל תפילתנו בזכות מרדכי ואסתר וכל מי שצריך רחמים על
איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר, ויאמר תחילה מזמור כ"ב בספר
תהלים "אילת השחר" - שהיא אסתר. ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי
ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה, ויפתח לו שערי רחמים, ותקובל תפלתו ברצון"

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

כל התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46

הרבנים
המקבלים

באיזור מגורים
המופיעים ע"ג המעטפה

בקופות
הצדקה

ברחבי העיר
המתרוקנות בפורים

בדואר אלקטרוני:
office@vaadharabanim.co.il

(ניתן לשלוח פרטי התרומה)

בדואר:
ת.ד. 50112 י-ם

(אין לשלוח מזומן)

בבנק:

בנק הדואר 2287438
בנק פאגי (52) סניף 185
מ.ח. 409-425699

במחשב:

באתר המאושר של
ועד הרבנים
www.vaadharabanim.co.il

בבתי הכנסת:

בכל עמדות
נדרים פלוס
וקהילות

בטלפון

24 שעות ביממה:
1-800-22-36-36
טל: 02-5019111
פקס: 02-5000114

מוקדי ועד הרבנים (פתוח בפורים):

ירושלים: מלכי ישראל 1 ככר השבת,
שמואל הנביא 99, בני ברק: רבי עקיבא
פינת רש"י 2, רבי עקיבא 88 (ליד גל צפ)